REVERENDI PATRIS

Digitized by Google

REVERENDI PATRIS

F. BARTHOLOMAEI SPINEI

PISANI ORD. PRAED. THEOLOGIAE

PROF. SACRIQ. PALATII APOSTOLICI

MAGISTRI DIGNISSIMI,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVAESTIO DE STRIGIBVS,

VNA CVM TRACTATV DE PRAEeminentia Sacræ Theologiæ, & quadruplici Apologia de Lamiis contra Ponzinibium.

CVM PRIVILEGIO ET LICENTIA SVPERIORVM.

BIBLIOTECA S.P.

ROMAE,
In Aedibus Populi Romani,
M D LXXVI.

68.8.G.2

STRIGES ad ludum diabolicum corporaliter deferri (pro ut etiam vulgo fertur) ampliſſima quæſtione diffinitur. Qua quidem perfecta, vt determinata iam veritas facilius contra quendam Aduerſarium quadruplici roboretur ſimul ac defendatur Apologia, duplex ob præeminentiam ſacræ Theologiæ ſuper omnes alias ſcientias contutandam tractatus, eundem Aduerſarium impetens, opportune præmittitur.

5-13. A-22-

II

R. P. AC D. D. MARINO GRIMANO

S. R. E. TIT. S. VITALIS PRESB. CARD.

AC AQVILEGIAE PATRIARCHAE.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

F. Bartholomæus Spineus Piſanus Ord. Præd. regularis, Sacræ Theologiæ Doctor immeritus, Felicitatem.

RERVM omnium, totius inquam vniuerſi primo Principio, necnon vltimo fini Deo Opt. Max. cultum vniuerſalem, & hunc ipſum propenſiſſimum, eſſe debitum: eidemq; ſeruitute ſupprema quibuſcunq; (dixerim) viribus & electis operibus, omniue qua poteſt homo præcæteris virtute doteque, ſoli ſeruiendū nullus ſanæ mētis ibit inficias. Huius elegantiſſimi nexus imitatione, diuinæq; prouidentiæ ſuaui diſpoſitione, quo quis fuerit inter homines vniuerſalior humanæ vitæ moderator atque director, eo ſeruitutis etiam amplioris ab hominibus iura ſibi vendicat ac requirit. Hinc eodem ipſo iure cūcti populi ſuis Principibus debitæ ſeruitutis externa reddunt obſequia: quantoq; celſior ipſa poteſtas eleuatur atque maieſtas, tāto pluribus & exactior, debitus ipſe cultus indicitur. Quo fit, vt ad ſupremam ſpiritualis poteſtatis eleuato ſedem Pontifici maximo, tota prō voto meritiſſimeq; ſubiaceat Eccleſia, poſt Deum ipſum cuius in terra vices gerit vniuerſales, honoribus & obſequiis vndiq; uallato, ac cumulatiſſime ueluti circumſepto. Sicut autē eidem primo Chriſti Vicario dignitate proximi ac in uniuerſalis eccleſię moderatione Reuerendiſſimi D. Cardinales primi ſunt aſſeſſores: & indefeſſo ſtudio, conſilio, auxilio, omniq; quo ualent obſequio cooperatores: ita profecto fas eſt, eos ab omnibus Chriſti cultoribus debitum honorem: ac infra primarium Antiſtitē, eo quoque clariorem amplioręq; reportare cultum, quo ſplendidioribus uirtutum & ſapiētiæ dotibus illuſtrantur. Iſta cum in omnes ad hunc gradum celebratiſſimis gratiarum muneribus effulgentem, promotos: tum præcæteris erga virū perpetua memoria celebrandum Reuetendiſſimum D. Dominicum Grimanum patruum tuum uita functum, Amplisſime Præſul, antiquæ cordialiſſimæq; meæ ſeruitutis ratio fuit. Hinc me tibi, qui honoratiſſimi patrui gloriam omni iam dotium ac uirtutum munere ſicæmularis, ut eo te non inferiorem iam fama pronunriet, deuictū ita reddidit & aſtrinxit: ut animo geſtiam indefeſſo, ſi qua poſſim offerre dona, ſi quem Domino meo ſapientiſſimo præmonſtrare rariſſime dilectionis effectum, non differam. Nec eidem per obſequia temporalia, quā-

do nec etiã isthæc exhibere personaliter sacra religio non admitteret, meo prõptissimo cordi satisfieret. Atillũ potius optauerim perpetuo munere meæ seruitutis indicio uel modico decorare: sicut & perpetuę sunt illius augustissimæ dotes: quæ nisi cæteras illustrans eius humilitas inhibuisset, accuratius (uti par fuerat) recensitæ, uniuersam ecclesiã in illius ardentissimũ amorem quin etiam grauissimam admirationem conuertere potuissent. Paraueram autem ex ingeniolo mei modico nec satis culto pomerio quoscunq; collegerã ematuratos fructus, quorum & virtus erat ea venena morbosue repellere, quibus modo Christiana pietas eo magis inficitur, quo minus cauẽtur, quin etiã (quod heu magis illacrymandum est) veluti sana pharmaca ab ignorantibus extollũtur: passimq; mentibus innocentium ingeruntur ac propinantur. At Dei voluntate detineor ad tempus. Non sunt autẽ a me Dei iudicia rimanda pluspquam oportet, Deũ magis quam hominem esse timendum noui. Scio sanctissimos Doctores Ecclesię, quorum ego doctrinã tueor & honorem, magis esse verendos, quam quicunq; viuens in terra. Sed videtur patri sa. non adhuc eradicanda, quæ suborta sunt omnia zizania. Sperauerim autem Dei prouidentia tempus accomodandum, quo cum magis effetuerint olim collecta, ac in fasciculos quæstionũ atque tractatuum iam redacta: data quoque liberrima facultate, reliqua pro uoto, nedum sacræ Theologiæ scholasticæ, uetum etiam sacrarum litterarum triticum purissimũ inficientia, conuellendi: veritatis igne liberius atque profusius purgabitur area cęli. Interea R. D. T. unicum hoc meũ præbet ex eodem pomerio dulce munusculũ, ac suo dicatũ famigeratissimo nomini communem in salutem communicari lætetur. Quo namq; magis Strigiatus hęresis abdita pestis, quæ redemptas animas a Christo Redemptore (proh dolor) iterum inimico diabolo deuictas, opprobriose separat & auertit, eiusdem effrenatissima diaboli malitia, nostra tempestate validius mundum inuasit, eo copiosius hoc ipso suaui fructu poterit euitari, necnon liberius fauorabiliusque tuo sub numine iam patefacta funditus eneruari. Quod Deus Opt. Max. suarum ouium misertus concedere, simul ac felicem R. D. T. donec e temporali transitum paret in æternam felicitatem, sua pietate conseruare dignetur. Eidem fidissimum seruum suũ etiam atque etiam recommendo.

AVTHOR

AVTHOR AD LECTOREM.

VDICIO quodam extremo Ferrariæ peracto contra Magam seu Lamiam, vel certe melius eo Strigem appellatam a vulgo, quo velut aues illæ, delectatæ nocturnis vmbris, quasi volitando præcipue mulieres tales maleficæ in cursum diabolicum, vt aiunt, deferantur, Domini Doctores Vtriusque Iuris, quibus vt pro more consilium præberent accitis, processus omnis innotuit, ex rei nouitate plurimum admirati, obnixe rogarunt, vt ea de hac rara materia scripto commendarem, quibus vulgata quod in somnis, diaboli varias ob delusiones istiusmodi accidant, quâ certo certius esse falsam ex processu cognouerant, aboleretur opinio. Annui precibus, tametsi duplici & utraque grauissima lectura, tam inquam naturalis, quam sacræ Theologiæ, simul ac Inquisitionis vice alterius onere prægrauatus, & quod instantius flagitabant, instantiori solicitudine tumultuarieque perfeci. Ea vero dumtaxat exempla vel opportunas experientias induxi, quas ibi contigit authentice percepisse. Nam si cuncta, quæ passim a fide dignis etiam relata, scripto commendare voluissem, in immensum creuisset edendum opus. Minus autem adhuc maturatum e manibus eripere molitus, cui neque dignum erat a me quicquam negari, inter cæteros egregiæ valde mentis & acutissimo fœtus ingenio doctor, pererrantibusque luminibus dum scripta cupide legeret, ea pro parte, sua qua pollet sapientia, iuxta propria exornando professionem, placuit obtrudere. Quod quidem ob viri reuerentiam, ex sua tamen voluntate nomine suppresso, non renui: sed eo potius admittendum etiam duxi, (quod tamen ipse per me veluti meæ professioni non consonum, fecillem nunquam) quo Domini Doctores vtriusque iuris, quibus ad consilia vocatis, iudiciales huiusce causæ processus ex mandato patefiunt Ecclesiæ, prima fronte conspiciant, non nimium a sua sapientia quæ scribimus, elongari. Non omnia tamen approbo: Eorumdem igitur cum alicubi videris quæ propria sunt, instar postillarum apposita, ne miraberis, sed lætare magis, oro te Candidissime Lector. Vale

Felix.

INDEX

INDEX CAP. QVAESTIONIS AMPLISS. DE STRIGIBVS.

RESPONITVR quæstio, & inducuntur argumenta quæstuor, quæ generaliter probare videntur partem quæstionis falsam: omnia inquam quæ narrantur de Strigibus, non in veritate aut in corpore, sed per phantasticas visiones aut in somnis, diabolici spiritus illusione contingere. Cap.1.Pag.1

Duo argumenta producuntur ad idē, quæ specialiter probare videntur, Striges ad ludū diabolicum nocturnum vel alio maleficio facto non portari. Inde vnicum pro parte quæstionis vera subnectitur: quo sit vt tota quæstio dubia reddatur. Cap.2.p.4

Plurima maleficiorum genera officio Inquisitionis atque iudicio fabricata ostenduntur: de quibus tamen non esse principalem huius operis intentionem differere, manifestatur.ex Adriani Papæ vi. Breue cōtra Strigos,ac ipsius Strigiatus hæresim. cap.3.p.7

Quæ sit operis huius specialis intentio: quotve sint in eodē specialiter declarāda.c.4.15

Homines a dæmonibus posse deferri ad longinqua terrarum spatia:istidem facto huic accessoria, sacris litteris non contradicere, quin potius congruere. cap 5.p.16

Dæmones hominibus apparere posse in forma humana,& etiam in brutali.ipsosq; se præbere incubos eisdē & succubos. Cap.6.p.19

Dæmones virtute sua naturali posse quæq; perdita seu destructa, non eadem numero, sed specie: non solum in apparentia, sed vere etiam recuperare. Cap.7.p.22

Viros ac mulieres in brutorum quamcumq; speciem, virtute dæmonum non vere cōuerti, sed delusorie. Cap.8.p.24

Deum optimum Max. non nisi sapientissima dispositione permittere mala plurima, quæ per Striges contingunt fieri, & ex eis elicere multa bona. Cap.9.p.27

Ea quæ cōmuniter referūtur de Strigibus, nō posse cōtingere tantū in somnis. C.10.p.29

Eadē quæ referuntur de Strigibus in veritate fic contingere posse, vt cōmuniter fama volat,pluribus fadeiur exēplis.Cap.11.p.31

Esse firmiter credendum, atque nullatenus dubitandum,prædicta omnia eo modo contingere quo ab Inquisitoribus affirmantur,ratione ex eorundem Inquisitorum iudicijs sumpta. Cap.12.p.33

Ad idem secunda ratio sumpta ex textiis multipliciū assertione fideli, omniq; exceptione maiori, & vnius responsionis reprobatio. Cap.13. p.36

Improbatio vnius euasionis ad prædictam rationem. Cap.14.p 39

Ad eandem euasionem præcludendam,alia deductiones inuictæ. Cap.15.p.42

Eadem secunda ratio ex eodem fundamēto triplicitet confirmatur. Cap.16.p.45

Ad idem ratio tertia ex multiplici experientia per nobiles inducta. Cap.17.p.48

Experientiæ corporalis cursus ac transportationis Strigum ad longinqua loca per personas populares inductæ. Cap.18.p.50

Experientiæ apparentis conuersionis Strigum in catos. Cap.19.p 52

Cur Deus permittat quod dæmones copiosos ac celebres Strigū cōuentus,crebro sic instruāt ac accruēt, e diuersis regionibus assumptis viris ac mulieribus. Cap 20.p.55

Pro solutione primi argumenti, primo deducitur allegatum in contrarium capitulū Episcopi. esse multipliciter de authoritate ac veritate suspectum. Cap.21.p 59

Capitulum Episcopi propositum suum ineffica citer inferre:& ob hoc de falsitate & authoritate minori suspectum esse.Cap.22.p 62

Quod non est necessario standum dictis illius capituli Episcopi,si a synodali & particulari concilio emanauit. Quin etiam si a concilio generali prodijsset, reclamandum est ad Pontificem, vt sua declaratione excludat sensus erroneos, quos aduersarij habent in eo. Cap.23.p.64

Posito quod concilium Acquirense fuerit Generale ritedq; congregatū,& suppositis etiā omnibus quæ in eo dicuntur, non euadere Striges manus Inquisitorū:et de varijs illusionū diaboli modis atq;generib⁹.C.24 p.68

Summaria explanatio capituli Episcopi. inde vsq; quantum exigit propositum quæstionis huius

huius: & quomodo ea quæ ibi narrantur, ab his differunt, quæ Strigibus dicuntur contingere. Cap.25.p.70
Circa quæ principaliter credenda uel operanda deluderentur illa personæ, de quibus dicitur capitulo Episcopi. loquitur. C.26.p.73
Argumentum secundum soluitur, in quæstione quid de casu in legenda falsi Germani actio falsis Strigum similis, sentiendum sit, multipliciter aperitur. Cap.28.p.76
Modi omnes dissoluuntur, quibus tertiò quæcunque argumentum vrebantur inuoluere legentes. Cap.29.p.78
In solutione quinti argumenti, nihil esse virtutis in vnguento, quo se perungunitur nefandissimo Striges, aperitur: tametsi quandoq; trahatur diabolus ad Strigū vota per illam unctionem, quasi per signum: quandoque uero impediatur: & quomodo id contingat. Cap.30.p.80
Diabolum quandoque præterre quasi personæ immobiliter dormientis imaginem, ne credatur personam illam uere, sed potius delusorie ac imaginaria visione tantummodo ad ludum esse delatam. Cap.31.p.83
Tacta per argumentū sextum, qualiter inquā dicantur Striges nō posse diabolo non subesse: qualiter etiam apparenter conuertantur in catos; & ab eadē etiā liberentur delusione, clarissime manifestatur. C.32.p.87
De obligatione illa, qua diabolo striges promittunt occidere pueros: & quare Deus tot innocentium iniustā (ut apparet) necem permittat. Cap.33.p.88

Capita primi tractatus de Præeminentia Sacræ Theologiæ super omnes alias scientias.

QVÆSTIO dubia per oppositas rationes proponitur, & ex duobus fundamentis principalis conclusio probatur, quā author proponit. Cap.1.p.93
In tacta probationis amplissima declaratio. Cap.2. p.94
Sacram Theologiam cæteris omnibus scientijs esse præstantiorem. Cap.3.p.95
Ad decidendas quæstiones superioris scientiæ, vires inferioris non suppetunt: quibus nihilominus subministrant. Cap.4.p.99
Leges ciuiles seu etiam canonicæ quæstiones Theologales, qualis est etiam ista de Strigibus, per se non posse decidere. Cap.5.p.103
Duæ rationes pro conclusione principali rectæ firmantur. Cap.6.p.104
Tertiam rationem ab Aduersario inductam, esse satis infirmam, eiusdem etiam solutionem inutilem esse manifestatur, simul & ostenditur quomodo peritia legum, scientia merito dici possit. Cap.7.p.107
Legum scientia practica est, ei nullo modo proprie speculatiua. Cap.8.p.110
Legum scientiam merito glorificare sui conditores: sed suos magis Theologiam. C.9.p.112
Modus procedendi legistarum declaratur: nō contemnendus. Cap.10.p.113
Quarta ratio in qua disseritur de mirabilitate legum non improbanda. Cap.11.p.115

Capita secundi Tractatus de Præeminentia Sacræ Theologiæ super omnes alias scientias.

QVIA per leges proficiamus ad veri cognitionem, non sequitur præeminentia earum in decidendis quæstionibus Theologicis. Cap.1.p.117
Ex eo quod Papa legibus utatur, non præferātur Theologiæ. Cap.2.p.118
Ex eo quod canones aliquid possint, non sequitur eminenter, quod idem possint leges ciuiles. Cap.3.p.119
Quia leges de fide catholica quandoque se intromittant, non habes Pontificibus propositum suum. Cap.4.p.120
Quinta ratio ad idē defectiua soluitur, ex hoc sumpta, quod ex ora Dei lex promulgatur. Cap.5. p.122
Ratio ad idē sexta ex eo sumpta, quod lex obligat in conscientia, soluitur. Cap.6.p.123
Septima etiā ad idem ratio ex hoc sumpta, q̄ ius ciuile sit in summo honore & per habitū, vna eā sua cōfirmatione soluit. C.7.p.125
Octaua ratio ad idem ex eo producta, q̄ lex omnibus præcipiat, soluitur. C.8.p.127
Ratio nona ex eo sumpta, q̄ finis legū est homines reddere virtuosos, soluitur. Cap.9.p.129
Decima demum ratio ex eo sumpta, q̄ scientia iuris dicitur sapientia, pariter cum suis cōfirmationibus deijcitur. Cap.10.p.130

Capita

Capita super Apologia prima de Lamiis contra Ponzinibium.

PRoœmium. pag.133
Ratio prima pariter & secunda ex his sumpta, quod dicta de Strigibus nec probatur, nec fauent animabus manifestantur cõtra veritatem infirmæ. Cap.1.p.133
Ratio tertia procedens ex narratorum circa Striges minori, verisimilitudine, reprobatur. Cap.2.p.135
Ratio quarta sumpta ex hoc, quod ea quæ narrantur de Strigibus, dicuntur opere diaboli perpetrari, soluitur. Cap.3.p.137
Ratio quinta ex hoc sumpta, quod quæ facta narrantur a Strigibus in spiritu & non in corpore fiant, deijcitur. Cap.4 p.139
Ex authoritate Apostoli in d.c.Episcopi.inducta, habetur delationẽ corporalẽ ad longinquas partes et inaccessibiles humana virtute, supernaturaliter esse possibilẽ.C.5.p.140
Quatuor singulariter esse falsa, capitulũ Episcopi prodit.. Cap.6.p.140
Cetera quæ in eodem capitulo referuntur, falsa quidem, sed non impossibilia dæmonibus esse censentur. Cap.7.p.143
Pluribus modis contingit aliquid in spiritu cognosci. Cap.8.p.144
Applicatio prædictorũ ad præsentem de Strigibus considerationem. Cap.9.p.146
Duobus alijs etiam modis contingit aliquid in spiritu euenire. Cap.10.p.148
Non determinatur in d.c.Episcopi.esse impossibile,quod illa corporaliter fiãt, quæ quadoque contingunt in somnis. C.11.p.150
Rationem sextam ex præsuppositione iuris assumptã: septimam quoque quia procedant hac a spiritu maligno, nequaquam præualere. Cap.12.p.152

Capita super Apologia secunda de Lamiis contra Ponzinibium.

PRoœmium. pag.154
Deijcitur solutio Ponzinibij ad rationem ex communi Strigum confessione sumpta. Cap. 1. p.154
Reprobatur solutio Ponzinib. ad rationẽ sumptam ex experientia. Cap.2 p.156
Reprobatur solutio Ponzi. ad rationem probantem realem corporũ delationem in cursu esse possibilem ex reali delatione,qua delatus est Christus in montem excelsum et sic per templi pinnaculum. Cap.3.p.157
Delationem corporalem personarum a spiritibus esse impossibilem,non probatur in dicto c. Episcopi. Cap.4 p.159
Diabolum sic in inferno religatũ teneri, quod non possit ad nos tentandos accedere, sapit hæresim. Cap.5.p.161
Non permittere Deum a diabolo Striges decipi, sine ratione dicitur. Cap.6.p 162
Solu. Ponzi. ad rationem sumptam ex appetitu quo diabolus adorari cupit, simul ac ipsa ratio infirma est. Cap.7.p.163
Responsio Ponzi. ad rationem sumptã ex permissione diuina respectu malorũ quæ fiunt a Strigibus, pariter vt ipsa ratio deficit. Cap 8. p. 164
Quatuor aliæ rationes infirmæ recensentur cũ Sol. Ponzi.magis deficientib°.C.9.p.166
Ratio decima ex d. c.Episcopi fundamentũ sumit male soluit ab Aduersario.C.10.p.168

Capita super Apologia tertia de Lamiis contra Ponzinibium.

CConclusiones tres, quibus Ponz. negat Striges abuti sacramentis, & insidiari pueris, necnon eosdem occidere: diabolum insuper incubum & succubum esse, reprobantur. Cap.1.pag.170
Non admittendas Striges contra Striges in testes, & ob id Inquisitorum processus eas admittentes esse infirmos, quæ Ponzi.duabus conclusionibus complectitur, reprobatur. Cap.2.p.173
Vbi Aduersarius venit precipue iudicãdus, alios iudicandos censet actus temeritatis spiritu. Cap.3.p.175
Adnocandos esse Iuristas ad Inquisitorũ processus formandos ac perficiendos quod Ponzinibius septima conclusione nititur suadere, reprobatur. Cap.4.p.176
In Apologia quarta vnum Oliradi dogma de Lamijs tantummodo reprobatur. p.177

FINIS.

QVAESTIO DE STRIGIBVS

PER EXIMIVM SACRARVM LITTERARVM PROFESSOREM

F. BARTHOLOMAEVM SPINEVM

ORD. PRAED.

Sacri Palatij Apostolici Magistrum.

Proponitur quæstio, & inducuntur argumenta quatuor, quæ generaliter probare videntur partem quæstionis falsam. Omnia, in quam, quæ narrantur de strigibus non in veritate, aut in corpore: sed per phantasticas visiones, aut in somnis diabolici spiritus illusione contingere. Cap. I.

QVAERITVR, an maleficæ illæ personæ, quæ vulgo Striges dicuntur, ea vere corporaliterque faciant, ac patiantur, quæ se facere patique fateantur: an certè credendum sit illusionibus, easdem diabolicis adeo desipere, vt putent in vigilia sibi contingere, quæ contingunt in somnis. Et videtur quod, vt præfertur, a diabolo sint deceptæ. Quod quidem probatur primo concilij Acquirensis authoritate, in quo, vt registratur in Decretis, 26. q. 5. cap. Episcopi, sic decernitur. Non est omittendum, quod quædam scelerate mulieres, retro post satanam conuerse, demonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credût se & confitentur cum Diana nocturnis horis, dea paganorum, vel cum Herodiade, vel cum innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multarû terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire, eiusque iussionibus obedire velut dominæ, &c. Vbi patet per concilium determinari, quod hæ sunt illusiones diaboli, & quod in phantasia solum perficiuntur. Quod manifestius etiam apparet per ea quæ ibidem paulo post habentur in verba hæc: Sacerdotes per ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare

Primum argumentum pro parte falsa.

dicare debent, vt nouerint hæc omnino falsa esse; & non a diuino, sed a maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari arbitramur. Si quidem ipse satanas qui transfigurat se in angelum lucis, cum mentem cuiuscunq; mulieris deperit, & hac ratione infidelitatem sibi subiugauerit, illico transformat se in diuersarum species personarum atque similitudines: & mentem quam captiuam tenet, in somnis deludens, modo hanc, modo illam, modo notas, modo ignotas personas ostendens, per quæque dum deducit: & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis hoc nō in animo esse, sed in corpore euenire opinatur. Quis enim in somnis & nocturnis visionibus non extra seipsum deducitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando viderat? Quis vero tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur? cum Ezechiel propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit & audiuit: sicut ipse statim inquit: Fui in spiritu. Et Paulus non audet dicere se raptum in corpore: Omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia credit & his similia, fidem perdit. Et infra: Quisquis ergo credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliā speciem, aut in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, & pagano deterior. hæc ibi. Per prædicta igitur verba manifestatur non solum esse falsum quod tales personæ corporaliter ad ludum illum diabolicum pertentur, vt faciant quæ vulgo dicitur eas facere: verumetiā esse hæreticū quēcunq; talia credentē fieri vel etiā posse fieri corporaliter virtute dæmonis: & asseritur quod hæc omnia & his similia, in solo spiritu, & in somnis duntaxat fiunt. Assertioni autem & determinationi sanctorum cōciliorum contradiceret, vel etiā non acquiesceret, hæreticum esse, etiam si concilia particularia sint, extra de hæret. c. Ad abolendam. ergo &c. Secundo, idem probatur ex his quæ narrantur a talibus personis fieri in tali cursus eorū phantastici statu. Dicunt enim, quod ingrediuntur domos nobilium & diuitum, & ibi comedunt & bibunt: & quod tanta quandoque est eorum multitudo, vt dicāt se vegetes magnas vino pretioso euacuasse: caseis formas magnas, vt vocant, consumpsisse: bones pinguissimos mactasse, & assatos edisse: & istliæc plurima fecisse, quæ ex duplici capite falsa deprehenduntur. Primo quidem quia (vt eorundem etiam testimonio comprobatur) cum redeunt de cursu fere semper inueniunt se afflictas, & non secus ac illis noctibus, quibus ad cursum non deportantur, famelicas: quod tamen esset contra naturam. Secundo, quia in domibus illorum nobilium, in quibus asserunt

Primum.

Secundum ad idem.

afferunt prædicta consumere vel consumpsisse, nihil vnquam inuentum est defecisse ciborum vel vini, nullum bouem, vel aliud quodcunque animal defuisse. ergo hæc omnia conuincuntur illusiones esse dæmonum vel somnia; ei quod legitur in historia sancti Germani non dissimilia, quãdo hospitatus in quodam loco vir sanctus, cum post cænam iterum pararetur, admiratus interrogauit cui de nouo præparatent: cui cum dicerent, quod bonis illis mulieribus, quæ de nocte incedunt, præpararent; illa nocte sanctus Germanus statuit vigilare: Et ecce vidit multitudinem dæmonum ad mensam in forma hominum, & mulierum venientem: quibus præcipiens ne abirent, cunctos de familia excitauit, inquirens si personas illas agnoscerent. Qui cum omnes vicinos suos ac vicinas esse dicerent, misit ad singulorum domos, dæmonibus præcipiens ne abirent: & ecce omnes qui videbãtur ibi comedere, in propriis lectulis sunt inuenti. Adiurati ergo qui aderant, se esse dæmones dixerunt, qui sic hominibus illudebant; vnde patet propositum apertissime. Tertio, probatur hoc idem per alia, quæ ab eisdem flagitiosis personis narrantur: quæ credere accidisse, aut etiam fieri posse, hæreticũ est, aut fatuum. Dicunt enim quod illa domina cursus, quam strigges qui Ferariæ sunt, vocant sapientem sybillam, quæ videlicet in illa multitudine præesse videtur, secuti iuxta prædictũ cap. Episcopi, Herodias vel Diana, desiderat tangere aquã fluminis Iordanis, quo loci congregantur, vt aiunt. Et licet ad hoc plurimum conetur, nunquam tamen prævalet eam tangere, sed fluuius ipse potius exsiccatur: Qua de re sic illa irascitur, vt a facie eius oporteat omnem illam multitudinem statim aufugere: alias, omnes ab ea protinus necarentur. Causam autem quare tantopere tãgere desiderat aquam illam, hanc afferunt; quia si posset, inquiunt, hoc consequi vt tangeret aquam, fieret tunc domina totius mundi. Et sic dicunt omni nocte accidere, qua sic in cursu conueniunt, bis videlicet in hebdomada. Quæ quidem omnia, quantam qualemue sapiant vanitatem, sapientes iudicent. Quarto, idem etiã confirmatur ex narratione ipsarum de his quæ videntur etiam apertam impossibilitatem præferre: & ob hoc non nisi delusoria esse censenda. Dicunt enim, quod postquam comederunt aliquem pinguem bouem, vt supra relatum est, vel aliquam uegetem vino, vel arcam seu sophinum panibus euacuarunt, & consumpserunt ea vorantes, domina illa percutit aurea virga, quam manu gestat, ea vasa vel loca, & statim vt prius plena sunt vini, vel panis ac si nihil inde fuisset assumptum. Similiter congeri iubet ossa omnia mortui bouis super corium eius extensum, ipsumque per quatuor partes super ossa reuoluens, virgaque percutiens,

vt mutuiq; bis mutuisq; mihi

Tertium argumentũ ad idem.

Quartum argumentũ ad idem.

tiens, vinum bouem reddit vt prius, & reducendum iubet ad locum suum. Cum igitur hæc esse videantur miraculosa opera, quæ a solo Deo seu diuina virtute fieri possunt, ut sacri Theologi vnanimiter docent, ea diabolo attribuere, hæresim importare videtur, vel certe deliriorio omnia contingunt; quod est propositum.

Duo argumenta producuntur ad idem, quæ specialiter probare videntur, striges ad ludum diaboli cum unctione vel alio maleficio facto non portari. Inde unicum pro parte quæstionis vera subnectitur: quo fit ut tota quæstio dubia reddatur. Cap. II.

Quintum argumentum ad idem.

QVINTO, nonnullis experientijs specialiter ostenditur esse falsum, quod striges portetur a diabolo facta quadam unctione, vel quocunq; alio modo, ad ludum, vel ad loca distantia. Et primo quidem inducendum est id quod accidit Illustri Principi N. etiam temporibus eorum qui adhuc supersunt. Cum enim strix quædam in carcere Inquisitoris cuiusdam conuentualis detineretur, quæ fatebatur se multotiens ad cursum esse delatam, desiderauit ille Princeps hæc audiens experiri si uera hæc essent, an potius somnia. Et aduocans D. Inquisitorem, illum tandem induxit vt permitteret coram eis, & coram multitudine ad idem astantium nobilium, adductam mulierem se perungere suo quo vtebatur vnguento, & viderent si vere a diabolo visibiliter vel inuisibiliter apparente, per aera portaretur ad cursum. Quod cum Inquisitor (& si perperam) admisisset: & illa coram eis profiteretur se ituram, seu portandam a diabolo si inungeretur vt supra: inuncta sæpius, steterit immota: nec unquam ei quicquam insolitum contingere potuit: cuius rei in hanc etiam vsque diem perseuerant plures nobiles testes de visu. Ex quo facto patet esse falsum, quod portentur ad cursum pro uoto striges, sed quod aliquotiès eis videatur sic deportari, cõtingit ex delusione diaboli, cuius rei plura alia testimonia, exemplaque libet nunc subinferre, quæ etiam temporibus nostris contigisse feruntur. Dominus Augusti. de Turre, Bergomensis, medicus suo tempore celebratissimus, mihi superioribus annis in domo sua Bergomi retulit, quod cum iuuenis Paduæ studeret, quadam nocte circa sextam horam domum cum sodalibus suis rediens, & pulsans, cum nemo responderet, aut aperiret; tandem per fenestram, scala conscendens, domum intrauit: & ancillam inquirens, reperit iacentem in cubili super terram supinam, nudatam veluti mortuam, & penitus insensibilem, ita vt nulla potuerit arte per ipsum excitari. Facto mane, ab ipso, quæ ad sensum redierat, scisitata, quidnam illa nocte passa

fuisset

fuisset; tandem confessa est se delatam ad cursum. Ex quo manifeste patet, quod non corporaliter, sed in spiritu vel in somnis ita deluduntur, vt putent se longius deferri, quæ immobiles domi residēt. Huic simile mihi Salutijs retulit superioribus annis D. Petrus Cella, olim vicarius Marchionatus Salutiarū, qui superest adhuc, de quadam sua etiam ancilla similia passa, similiterque ab eo deprehensa deludi. Sed & fama publica apud nostros fertur, quod cum in diœcesi Cumana officium inquisitionis exerceretur a nostris, contigit in castro, quod Luganum appellatur, vxorem notarij inquisitionis iudicialiter accusari, quod esset strix, atque malefica. Turbatus est autem mirum inmodum vir eius, eo quod sanctam esse putaret. Dispositione autē Domini mane diei Veneris sancti, dum vxorem nō inueniret, in stabulum porcorum concessit, & ibi nudam verendaque præmonstrantem, & penitus insensibilem in quodam angulo reperit limo porcorum respersam. Iam igitur certior ferme factus de eo quod credere nō poterat, arrepto gladio subita ira voluit eam occidere. Sed in se rediens, paululum substitit vt videret finem. Et ecce post modicum temporis ad sensus suos illa reuersa, viso marito sibi mortem intentare; coram eo prostrata est: & veniam petens promisit quod omnem ei veritatem panderet, et confessa est, quod iuisset illa nocte ad cursum &c. Maritus autē hæc audiens statimque recedens, eam apud Inquisitorem accusauit vt ignibus traderetur. Quæ illico inquisita, nusquam comparuit. Putant autem quod in lacum, super cuius ripam terra illa sita est, se immerserit. Fertur etiam, quod quædam mulieres cum eadem ratione se perungerent, vt videlicet ad ludum deportarentur, a nonnullis clam spectantibus, visæ sunt quasi somno statim oppressæ in terrā cadere, & ibidē per plures horas immobiles permanere: cum tamen eædem in se reuersæ postmodum affirmarent, ad cursum, vt optabant, se tunc temporis fuisse deportatas. Videtur autem quod per talē vnctionem id contingat his strigibus, cuius simile recitat diuus Aug. 18. de ci. Dei. c. 28. accidisse cuidam nomine Præstantio, cuius filius eidem sancto Doctori retulit, quod præfatus eius pater quadam vice venenum quoddam sumpsit commesto caseo malis artibus composito: & statim iacuit in lecto quasi dormiens; qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot autem dies eum velut euigilasse dicebat: & quasi somnia narrasse, quæ passus est, caballū scilicet se factum, annonam inter alia iumenta baiulasse militibus, quæ dicitur retica, quoniam ad retias deportauit: quod ita vt narrauit factum fuisse, compertū est. Sicut igitur huic Præstantio per caseum maleficum, ita strigibus per vnguentum prædictum diabolicum possibile est accidisse,

cidisse, vel accidere somnum vehementissimum, & somniare se ad loca deportatas longinqua, in catos conuerti, vel quęcunque alia facere etiam vel pati, quæ postmodum se putant in veritate fecisse, vel passas esse: Neque iudicandum est hoc esse contra naturam omnino: cum etiam quibusdam vnctionibus medici quandoque naturaliter somnum vehementissimū inducant inunctis (vt semel ætate nostra contigit) temporibus infirmi, qui nullatenus antea poterat somnum capere. Ex quibus omnibus & innumeris alijs expenētijs clarissime patet, quod vel aliquid tale quandoque naturaliter potest accidere: vel tales sunt dæmonum illusiones: & quod non in corpore, sed in somnis & in spiritu fiunt ac videntur quæcunque ab his personis fieri vel videri narrantur contra naturam.

Sextum argumentū ad idem.

Sexto probatur, striges non esse diabolo ineuitabiliter obligatas, non conuerti in catos, non occidere pueros: quæ tamen omnia istæ infideles fęminæ asserunt accidere, vel se operari, dum sic deportari se dicunt a diabolo. Affirmant enim, quod illi qui semel se obligarunt suprādictæ dominæ cursus, non possunt vlterius ab obligatione illa resilire: quod libero arbitrio derogare, & consequēter hæreticū esse, immo contra naturam manifestū est. Item, quod promittunt strigare omni tanto tempore, puta omni quindena vel menstruo, saltem puerum vnum siue puellam, & quod id optime seruant, quod etiam vadunt per domos infantium, quos impetere volunt ingredientes & saltantes in forma catorum per fenestras atque caminos, & super lectum puerorum ascendentes, eorum sanguinem sugunt a digitis manuum, atque pedum, ab ore stomachi, a fontanellis, & alijs eorundē corpusculorum partibus delicatis: qui tandē hac de causa post paucos dies deficientes moriuntur. Dicunt etiam, quod domum propriam reuertentes accipiunt quandam calamitā de subliminari ostij domus suæ, quā calamitam ipse ad hoc ibi dum abeunt in cursum, relinquunt, vt in reuersione eam accipientes, statim in propriam formam (vt sibi videtur) redeant feminarum, a forma qua sibijpsis videbantur cati. In quo quidem facto vel est hæresis in prædicto cap. Episcopi. damnata, quod videlicet vna species creaturæ transformetur in aliam: vel certe maxima dæmonum delusio si hæc fiant in spiritu tantum, seu in somnis: Nec est verisimile, quod tantum sangui

a Vnde sequitur speciē alterius habere, iuxta ea quæ habentur, & c. quia verisimile. de præsump.

nis a pueris sugāt, ipsis non sentientibus, vel etiam eorum parentibus non aduertentibus, cum præsentes sint, horis præsertim nocturnis, quando ista dicuntur contingere: vt inde necessario mors sequatur.[a] Alias sequeretur, quod innumera multitudo puerorum ita periret: cum tamen sint rarissimi, qui videantur tali morte decedere. Dicunt enim quod est innumerata strigantū multitudo promiscui

sexus;

sexus; & quod quilibet tenetur qualibet quindena, vel saltem quolibet mense vnum maleficiare puerum, vt supra inductum est. Innumerabiles igitur quolibet etiam mense morerentur: quod non apparet. Nec valet dicere, quod ab eisdem strigantibus, uel ab alijs etiam strigibus posthuodum curentur: tum quia ipsę striges communiter fatentur, quod nollent eos ab aliquo curari, & quod pro suo posse intendunt eos occidere: tum quia quædam quæ dicebat se curare tam eos quos ipsa strigabat, quam ab alijs strigatos, fatetur ex alia causa in eodem processu per me facto contra eam, quod ipsæ quæ strigant, nollent quemquam curari. Ex qua etiam dictorum cõtradictione (volebat enim se ista curare propter lucrum) patet manifestè, quod ista positio nulla ueritate subsistit. Non videtur etiam confundum diuinæ clementiæ, ut tot innocentes pueros ab his maledictis personis pro earum occidi voluntate permittat. Ex his igitur omnibus quam clarissime patet propositum.

Argumentum pro parte quæstionis vera.

In contrarium faciũt infiniti pene processus Inquisitorũ, & iustitia facta p eos cõtra tales personas quasi ueraciter & corporaliter vadãt ad cursum: & ubi fidẽ abnegent atq; baptismũ, conculcent crucẽ, ac sacrũ Christi corpus cõtumelijs opprobrijs & horrẽdis vituperijs afficiãt. Quę quidẽ omnia si nõ vere, sed in somnis fierent, iniustissimi iudices essent Inquisitores, & nõ iustitiam ministrarent, damnando tales extremo supplicio. Et cum ecclesia id cognoscat & toleret, seu etiam eis faueat, & a principibus & populis ad id exequendum Inquisitores inducãtur & animentur; patet quod hæc non sunt tantum somnia; sed corporaliter & in uigilia prædicta horrenda scelera ab his maledictis personis perficiuntur: cũ præcipue Inquisitores sint sapientia naturabique prudentia communiter præditi, viri ecclesiastici grauissimi, & probitate vitæ viri religiosi.

b Vnde pro eorũ actibus præsumitur, iuxta text. not. & lib. Abb. in c. nisi essem. de præben. & gl. in l. Titio fundus. ff. de cõ. & de. & in religiosis est text. aureus in c. ij. ibi. quod non fecissent cũ gl. de no. oper. nun. c. et per glo. in c. de præsumptio. 16. q. 1. & Fely. in c. super his col. pe. in fi. de Accusatio.

Plurima maleficiorum genera a officio inquisitionis atque iudicio subiecta ostenduntur, de quibus tamen non esse principalem huius operis intentionem differere, manifestatur. Cap. III.

PRo determinatione quæstionis huius præmittendum est, quod hic non intendimus de toto superstitionis genere disserere, vtrũ vere contingant quæ circa illud supra facultatem humanæ naturæ fieri uidentur; an certe delusorie phantasticeue. Iam enim exploratissimum esse puto, vel mediocriter erudito, immo etiam cuique rudi, nisi ex toto desipiat, his sceleribus totum pene orbem esse fœdatum; cum idipsum quotidiana præmonstret experientia: tum etiã

quia

quia contra tales tam diuinæ leges desæuiũt quam humanæ: siquidem contra maleficos clamat Dominus, Exodi. 22. Maleficos non patieris viuere: similiter contra eosdem, necnon contra magos & ariolos, incantatores, pythones & diuinationis spiritum habentes, in diuinis litteris extrema etiam pendet sententia. Nam Deut. 18. sic dicitur: Non inueniatur in te qui ariolos scisciteturr, aut obseruet somnia atque auguria: nec sit maleficus, nec incantator, neque pythones consulat, nec diuinos: & quærat a mortuis veritatem. Leuit. quoque. 19. sic dicitur: Anima quæ declinauerit ad magos & diuinos, & fornicata fuerit cum eis (hoc est, illorum sceleribus communicauerit, & per hæc illorum auxilium imploraverit; ac pessimis eorum artibus vsa fuerit) ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi mei. Et in eodẽ lib. c. 20. sic dicitur ex ore Domini: Vir vel mulier in quibus pythonicus vel diuinationis spiritus fuerit, moriatur: lapidibus obruent eos. Sacri quoq; canones, sancti Doctores ecclesiæ, ac sacri Theologi de huiusmodi superstitionum ac diuinationum genere abundantissime tractantes, omnia talia esse scelera nefandissima, extrema vltione digna definiunt, vt præcipue patet 26. q. 5. per totum. & per diuum Aug. in lib. de doct. christiana. & registratur in eadem causa. q. 2. Illud. & in lib. de natura dæmonum, vt ibidem habetur. q. 4. c. Igitur. & c. Sciendum. In pluribus quoque libris de ci. dei eiusdem sancti Doctoris, videlicet lib. 7. c. vltimo. lib. 8. c. 29. lib. 10. c. 9. lib. 18. c. 17. & 18. & lib. 21. c. 6. Diuus quoque Thomas hęc opera nefandissima vere fieri ab his sceleratissimis hominibus, in pluribus doctrinæ suæ locis declarat, & præcipue. 2. 2. q 93. & 92. Tertio cõtra Genti. c. 104. & 105. Secundo sententiarum. di. 7. Pot. q. 6. ar. 6. Ma. q. 16. ar. 9. 10. & 11. Cũ eo quoque concordant omnes sacri Theologi in eadem distinctio. 7. 2. sententiarum. [c] Vnde etiam ab ecclesia speciale impedimentum matrimonij ponitur maleficium, quod non nisi per has artes, diabolica interueniente virtute, perficitur. de quo diuus Tho. pertractat. in. 4. d. 34. cum alijs Theologis ibi. Leges quoque canonicæ, sicut pro parte inductum est, talia vt nefandissima condemnant opera: contra talium auctores excommunicationis sententiam, aliasque varias pœnas promulgando, vel comminando, vt patet præcipue. 26. q. per totum, & vbi etiam specialiter de diuinationibus & sortilegijs pertractatur. Ciuiles etiam leges contra maleficos & mathe. multipliciter furiunt, vt patet præcipue. c. de malefi. & mathe. contra eosdem grauissimas promulgantes pœnas. Quæ quidem nefandissima opera si non vere fierent, sed delusorie, vane contra ea fuissent promulgatæ leges, & in legum ipsarum auctores, etiã in ipsum Deum,

[c] De hoc, si dubet, vide late in decisio. capella Tholosane. q. 30 incip. Quidã cum per verba.

ista

ista retorqueretur vanitas: quod extrema blasphemia est. Ea etiam quæ temporibus nostris fiunt per diabolicas personas promiscui sexus (quæ quanto vilioris sæpe sunt generis, tanto sunt in sceleribus istis potentiores) maleficia, quod nō in somnis aut phantastice fiant, effectus ipsi præmonstrant, quos in dies videmus ac patimur. Tantaque crescit illuuione pestis hæc grauissima, vt nouas etiam contra tales condere leges quodāmodo coacta sit ecclesia. Vnde Inno. viij. scribens Inquisitoribus Alemaniæ, necnon Iulius. ij. scribens Inquisitori Bergomensi, sic sanxerunt, vt hæc quæ sequuntur Innocentij eiusdem præferunt verba. Peruenit ad auditum nostrū, quod quāplures vtriusque sexus personæ proprię salutis immemores, & a fide catholica deuiantes cum dæmonibus incubis & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus & coniurationibus alijsque nefandis superstitijs, sortilegijs & excessibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum vuas & arborum fructus, necnon homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes, & alia diuersorum generum animalia: vineas quoque, pomeria, prata, pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina, perire, suffocari & extingui facere & procurare: ipsa quoque homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes, diris tam intrinsecis quam extrinsecis doloribus & tormentis afficere & excruciare, ac eosdem homines ne gignere, & mulieres ne concipere, virosque ne vxoribus, & mulieres ne viris actus coniugales reddere valeant, impedire: fidem præterea ipsam quam in sacri susceptione baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare, aliaque quamplurima nefanda, excessus & crimina, instigante humani generis inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum, diuinæ maiestatis offensam, ac pernicioſum exemplum, & scandalum plurimorum. Et paulo post. Nos igitur impedimenta quælibet, per quæ ipsorum Inquisitorum officij executio quomodolibet retardari posset, de medio submouere, & ne labes hæreticæ prauitatis aliorumque excessuum huiusmodi, in perniciem aliorum innocētium sua venena diffundat, opportunis remedijs, prout nostro incūbit officio, prouidere volentes, fidei zelo ad hoc maxime impellente; ne propterea contingat prouincias, ciuitates, diœceses, terras, & loca prædicta sub eisdem partibus Alamaniæ superioris debito inquisitionis officio carere, eisdem Inquisitoribus in illis officium inquisitionis huiusmodi exequi licere: & ad personarum earundem super excessibus & criminibus prædictis correctionem, incarcerationem & punitionem admitti debere, perinde in omnibus & per omnia ac si in litteris prouinciæ, ciuitates, diœceses, terrę & loca ac personæ & excessus huiusmodi nomina

minatim & specifice expressa forent, authoritate apostolica, tenore præsentium statuimus &c. Ex his omnibus patet propositum, quod ista non fiant per has sceleratissimas personas delusorie, vel id eis cõtingat in somnis: alias, leges istæ derisibiles essent. Patet etiam ex prædicta apostolica determinatione, quod ad inquisitionis officium pertinet cõtra tales procedere: quia licet ad Inquisitores Alemaniæ dirigantur literæ: non minus tamen se extendunt ad alios quam decretales in corpore iuris ordinatę, quarum aliquę ad singulares personas dirigantur: & nihilominus quod in talibus iubetur aut prohibetur seu quomodolibet ordinatur, pro lege ab omnibus obseruatur, di. 19. Si Romanorũ. Quod etiã patet circa dispositionem & authoritatem officij inquisitionis promulgatam in c. Vt officium. de hæreti. in vj. ad omnes Inquisitores simpliciter se extendentem: tãetsi literæ illæ non fuerint directæ nisi Inquisitoribus vnius determinatę prouinciæ: quam etiam fuisse prænominatam in eisdem apostolicis literis, insinuant verba. §. j. vbi dicitur. Mandamus quatenus vbique in præfata prouincia &c.

ADDITIO. *Sed aduerte, quia ad hoc responderi posset, quod ideo dispositio. d. c. Vt officiũ. pro lege ab omnibus Inquisitoribus obseruari debet, quoniã reperitur in volumine iuris redacta: & ita gl. expresse dicit in l. ij. Vbi Bar. & doct. sequuntur. C. de legi. Secus uidetur in hac constitutione, quæ extra corpus iuris reperitur. bene faciunt no. per Paul. de Cas in l. j. ff. de consti. princ. ubi nult, quod epistola principis tunc demum habeat uim legis generalis, quando clausa est in corpore iuris. Et sequitur Decius in rubri. extra de rescri. col. ij. Et est de mente Bart. in §. fi. in j. consti. cod. & in d. l. j. Vbi etiam Albe. & idem in simili dicit Hostien. in aut. cum super. de sepul. quem sequuntur Fely. & Dec. in c. j. col. iiij. de consti. Et hoc modo declarari debet dictum Angel. in l. item ueniunt. §. cæterum. de peti. hære. ubi nult quod epistola principis habentis potestatem condendi legem pro lege in similibus casibus obseruari debet. & sequitur Barb. in c. j. col. ij. de proba. ubi etiam Fely. col. v. quia procedit quando epistola est in corpore iuris redacta: licet de hoc dubitet Ias. in l. ciuitas. col. iij. ff. si cer. pet. Puto tamen non esse recedendum per ista ab opinione huius Reueren. patris, quoniam considerandum est, quod ante hanc constitutionem Inno. viij. Inquisitores hæreticæ prauitatis habebant potestatem super huiusmodi maleficeis & superstitiosis, quia talia sapiunt hæresim manifeste. ut no. glo. in c. accusatus. §. sane, de hæreti. in vj. & Apostasiam, quæ species hæresis est, ut no. Inn. in c. j. de apostа. Et hoc est, quod hanc potestatem habere Inquisitores supponit ipse Innocentius. viij. prout eleganter præfatus Reueren. pater probat infra statim. Vnde sequitur, quod constitutio ista est declaratio iuris antiqui, non autem nouum ius inducit. Quod etiam patet: quia facta est in responsione ad consultationem Inquisitorum Alemaniæ: quo casu non censetur*

Papa

Papa nouum ius condere, sed antiquum declarare. Sicut glo. no. in c. Consultationi. de tempo. ord. & in c. Ex tua. de fil. presby. Quam Abb. sequitur in c. fi. col. ij. de re iud. cum si. ut consli. tradit in sing. suis in uer. consultatio. Et Fely. in d. c. j. col. iiij. Et propterea succedit quod talis declaratio iuris communis facit ius generale, licet uerba dirigãtur ad Inquisitores Alemaniæ, prout expresse tradunt Fel. & Decius in d. c. j. col. iiij. de consli. Nec obst. uerbum Statuimus positum in d. constitutione, de cuius natura est inducere ius nouum. cle. fi. cum gl. de referi. et tradit Bar. in c. ij. col. ij. de re iudi. quoniam secundum materiam subiectam accipi debet, ut Abb. & Mod. tradunt in d. c. ij. Et prædicta comprobantur: quoniam quando Papa consulitur super casu seu quæstione pendente in proposito, etiam si per uerba alia nouum ius indicantia respondeat: censetur tamen antiquum ius declarare, non nouum condere: quia de natura noui iuris est, quod ad casus futuros referatur. c. fin. de consli. & ita expresse declarat Decius in c. pastoralis col. ij. de except. Pro quo allego bonam gl. in c. fi. in uer. respondemus. de uerb. sig. in v). Vltra quod & secundo forte attentari posset, quod dato quod constitutio illa Inno. viij. contineret ius nouum, tamen extendenda esset ad alios Inquisitores: quoniam causa immediata eius non fuit particularis affectio erga illos Inquisitores Alemaniæ, sed zelus fidei & officij inquisitionis, ut in ea expresse habetur: quæ causa utique in alijs Inquisitoribus militat, ut nullus ibit inficias: Vnde etiam ad alios dispositio extendi debet, per no. in l. non solum. ff. de in integ. rest. declarando ut per Bar. in l. j. col. j. de consti. prin. & Decius in oibus causis id. col. ij. de reg. iur. Primum tamẽ tutius est.

Sed specialiter ex eisdem literis Innocentij habetur, quod Inquisitores illi, quibus ex nomine literas dirigit, seu ad quorum eas instãtiam & propter quos eas edidit, etiam ex ipso suo officio poterant contra tales procedere: & consequenter id omnibus Inquisitoribus esse commune, quibus eadem auctoritas impartitur. Reprehendit enim clericos illarum ciuitatum, in quibus patres illi erãt Inquisitores, quod volentes plura sapere quam oporteat, ipsis Inquisitoribus voluerint impedimentũ præstare, ne contra premissas personas maleficas inquirere possent. Sic enim ibi dicit Pontifex post ea quæ supra induximus, interpositis tamen nonnullis. Tamen nonnulli clerici & laici illarum partium, quærentes plura sapere quam oporteat, pro eo quod in literis deputationis, huiusmodi prouinciæ, ciuitates, diœceses, terræ, & alia loca prædicta, illarumque personæ ac excessus huiusmodi, nominatim & specifice expressa nõ fuerunt, illa sub eisdem partibus minime contineri. Et propterea præfatis Inquisitoribus, prouincijs, ciuitatibus, diœcesibus, terris, & locis prædictis, huiusmodi inquisitionis officium exequi non licet: & ad personarũ earundem super excessibus & criminibus antedictis, punitionem, incarcerationem, & correctionem admitti non debere, pertinaci,

ter asserere non erubescunt. Propter quod in prouincijs ciuitatibus, diœcesibus, terris, & locis prædictis, excessus & crimina huiusmodi non sine animarum earundem euidenti iactura & eternæ salutis dispendium remanent impunita. Nos igitur &c. Ecce quam acriter eos reprehendit Pontifex qui impedimētum præstabant Inquisitoribus ne procederent contra tales. Quod vtique summus Pontifex non fecisset, nisi tales reprehensibiles essent.[e] Neque ipsi impeditores illa penitus reprehensione digni essent, nisi Inquisitores officium suum exercere contra tales potuissent, auctoritate apostolica communiter officio inquisitionis impartita. Quod etiam approbatur per alia quæ habentur in eisdem literis. Nam post prædicta & nonnulla alia, sic in eis continetur. Proque potiori cautela, & infra. ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles repererint, iuxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire & multare: necnon in singulis prouinciarū huiusmodi parochialibus ecclesiis, verbum Dei fideli populo quoties expedierit ac eis visum fuerit proponere & prædicare: omniaque alia & singula in præmissis & circa ea necessaria & opportuna facere, & similiter exequi libere & licite valeant, plenam ac liberā eadem authoritate de nouo[f] concedimus facultatem. hæc ibi. Notandum est enim in proposito id quod dicitur, de nouo. Iam enim igitur ex sua ordinaria iurisdictione prius eandem facultatem Inquisitores habebant cōtra tales personas. Sed & quod omne scrupulum in hoc tollit, est, quod prædictæ literæ ad Inquisitores Alemaniæ pro maiori parte tenoris confirmatę & directæ sunt bonę memorię Magistro Georgio de Casali quondam Inquisitori Cremonensi per felicis Recor. Iulium.ij. & eadem demum ad omnes Inquisitores congregationis Lombardiæ ord. prædicatorum extenduntur per apostolicas literas felicis Recor. Adriani. vj. Quarum tenor talis est.

[e] Quia culpa non cadit in his quanō possunt, vel non debēt fieri, vt patet ex no p Bar. & l. quod nerua. ff. de posi. & Salyc. in l. si nulla. C. de pig. act. p doct. in c. cul pa caret. de reg. iur.

[f] Huiusmodi enim dictio, de nouo, nil aliud ibi videtur importare, quā denuo, vt patet cuilibet diligenter cō siderāti verba Pōtificis, cum his quæ proxime dicta sunt.

Adrianus Papa. VI.

DILECTE fili Sal. & apostolicam benedictionem. Dudum vti nobis exponi fecisti per feli. Recor. Iulium Papā. iij. prædecessorem nostrum, non sine magna tūc animi tui displicentia, accepto, quod per quendam Georgium de Casali ordinis fratrum Prædicatorum professorem, & in ciuitate Cremonensi hæreticæ prauitatis Inquisitorem deputatum in nonnullis Lombardiæ partibus, & præsertim in locis in quibus dictus Georgius Inquisitor deputatus erat, repertæ fuerunt quamplures vtriusque sexus personæ propriæ salutis immemores, & a fide catholica deuiantes, certam sectam facien-

tes,

tes, fidem quam in sacri susceptione baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, ecclesiasticis, & presertim Eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronum assumentes, eique obedientiam & reuerentiam exhibentes: & suis incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisque nefandis superstitionibus homines, animalia & fructus terræ multipliciter lædentes: aliaque quā plurima nefanda, excessus & crimina eodem diabolo instigante cōmittentes & perpetrantes, inanimarum suarum periculum, diuinæ maiestatis offensam, perniciosum quoque exemplum & scandalum plurimorum: contra quas, cuius (vt prædictus Georgius tunc asserebat) in dictis locis suæ inquisitioni deputatis, prout ipsius Georgii incumbebat officio ipse processisset: nonnulli autē tam clerici quā laici illarum patrocinium, quærentes plus sapere quam oporteret, præmissa delicta ad eiusdem Georgii inquisitionis officium non pertinere temere asserere præsumentes, in populo errores & scandala seminauerant: sicque eundem Georgiū in populo odiosum reddere, & dicti Georgii officium impedire conati fuerant, prout etiam tūc impediebant, ita quod propter præmissa, personæ prædictæ delicta huiusmodi perpetrantes remanebant impunitę: & alię earum exēplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in nō modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorū. dictus prædecessor volens ne inquisitionis officii executio quomodolibet retardaretur, & labes hęreticę prauitatis longius venena diffunderet, prouidere, dicto Georgio per quasdam suas in forma brevis literas commisit & mandauit, quatenus in locis eiusdem Georgii inquisitioni deputatis de excessibus huiusmodi cognoscere, & cōtra quascunque personas cuiuscunque conditionis & præeminentię forent, inquisitionis officium exercere & exequi, ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, vna cum locorum ordinariorum vicariis quatenus voluissent interesse, iuxta dictarum personarum demerita corrigere & punire deberet & valeret, secundum modum contra alios hæreticos a iure & sacris canonibus statutum: contradictores quoscunque per censuras ecclesiasticas & alia iuris remedia compescendo. Eos vero qui in præmissis consilium, auxilium, vel fauorem præstarent, præfatus prædecessor eisdem indulgentiis vti & gaudere decreuit, quibus cruce signati contra alios hæreticos ex indulto apostolico eis concesso, tunc gaudebant, & vtebantur, prout in dictis literis plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, non solum delicta & crimina huiusmodi contra fidem catholicā & christianam religionem sub iurisdictione Inquisitoris

sitoris Cremonensis committuntur, & perpetrantur; sed in omnibus aliis locis & diœcesibus sub iurisdictione aliorum Inquisitorū dicti ordinis congregationis Lombardiæ in dies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto prouisione & castigatione eis sit iuxta earundem literarum tenorem prouidendū. Quare tu, sicut asseris, in ciuitate Comensi dictæ prauitatis Inquisitor deputatus existis, tam tuo quam aliorum omnium dictorum ordinis & congregationis hæreticæ prauitatis Inquisitorum vbilibet consistentium & deputatorū nominibus fecisti nobis humiliter supplicari, vt literas prædictas ad vos extendere & ampliare, aliasque desuper opportune prouidere dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, literas prædictas cum omnibus in eis cōtentis clausulis in omnibus & per omnia, prout in eisdem literis continetur, ad te & alios ordinis & cōgregationis huiusmodi Inquisitores, tam in præsentiarum deputatos, quam in futurum perpetuis futuris temporibus deputandos, ac si tibi & cuilibet dictorum Inquisitorum dirigerentur, & directæ fuissent, apostolica authoritate tenore presentium extendimus: ipsasque literas tibi & illis vt præmittitur eisdem auctoritate & tenore concedimus. Non obstantibus omnibus illis quæ idem Iulius prædecessor in dictis literis voluit nō obstare, cæterisq; contrariis quibuscunque. Et quia difficile foret presentes literas ad singula loca in quibus de eis fides forsan fuerit faciēda deferre: volumus & apostolica auctoritate decernimus, quod ipsarum transumptis manu cuiuscunque notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius curiæ ecclesiasticæ seu personę in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, in iudicio & alibi vbi opus fuerit eadem prorsus fides adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romę apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die. 20. Iulii. 1523. Pontificatus nostri. Anno primo. Euangelista. Atergo vero.

Dilecto filio Modesto Vicentino ord. Prædicatorum.

INSVPER est breue apostolicum directū Domino Gubernatori, Bon. Domino Altobello Episcopo Polensi, impetratum per Reuerendum in Christo P. Fratrem Hieronymum Fauentinum ord. prædicatorum Inquisitorem Parmensem anno Domini. 1524. 18. Ian. a moderno Summo Pontifice Clemente. vii. in quo mentionem facit de hæresi strigiatus, præcipiens præfato domino Gubernatori, vt prædicto Inquisitori omnem fauorem præstet contra quosdam infectos

fectos prædicta hæresi. Et incipit breue. Accepimus non sine ani-
mi &c. Hoc autem non narrasset, neque talia iussisset sanctissimus
Dominus noster, si tales personæ, scilicet striges, quæ iudicantur hæ-
reticæ, non vere essent hæreticæ: vel si ea quę per ipsas fiunt, & pro-
pter quæ iudicantur hęreticæ, solum essent illusiones diaboli. Quæ
quidem omnia non alia ratione constituta sunt, & iudicio Inquisi-
torum hęreticæ prauitatis commissa, nisi quia tales personæ mali-
gnæ per hæc opera, quæ facultatem excedunt humanæ potentiæ,
ostendunt se pactum expressum habere cum diabolo: & cõsequen-
ter apostatasse a fide catholica, iuxta verbum diui Augu. 26. q. 7. c.
Non obseruetis. & secundum diuum Tho. 2. sententiarum. di. 7. art.
vlt. & in ea. dist. eum sequuntur omnes doctores Theologi. Et su-
per Isa. c. 3. idem repetit diuus Tho. inducens etiam diuum Aug. vt
& alibi facit, vbi hoc ipsum docet. Ex hoc autem expresso pacto cũ
dæmone habito, apostasiam a fide sapiente, quæ ad hæresim redu-
citur, vt patet per S. Tho. 2. 2. q. 12. ar. 2. in argu. facto in contrarium,
dicuntur talia sortilega & diuinatoria opera maleficorum, hæresim
sapere manifeste: & contra tales patratores horum operum, Inqui-
sitores habent procedere, vt patet in c. Accusatus. de hæret. in vj. Et
per glo. & doct ibi in verbo saperent. Hoc ipsum igitur quod vide-
licet Inquisitores hæreticæ prauitatis possint & debeant contra prę-
dictos maleficos procedere, aliter probare minime intendo, sed re-
linquo pro manifesto tam per ea quæ nunc dicta sunt, quã per alia
plura, quę cuilibet vel mediocriter erudito facile possunt occurrere.

Quæ sit operis huius principalis intentio, quotue sint in eodem speciali-ter declaranda. Cap. IIII.

PRINCIPALIS autẽ nostra intentio in hac quæstione est ostẽ-
dere, quod ea quę dicuntur fieri a strigibus vera sunt pro magna
parte: pro alia vero, eo tantum modo vera esse censenda sunt, quo
permittit rerum conditio, vt plenius declarabitur. et sic ea quæ cõ-
tra tales impiissimas personas faciunt Inquisitores, conuenienter &
secundum leges procedunt. Et nihilominus opinio vulgi vel etiam
nonnullorum sapientum, qui tamen sacrę Theologię expertes esse
conuincuntur, & ob hoc omnia prædicta simpliciter negant, quę ad
strigum impietatem præcipue pertinent, licet in multis vana sit &
irrationabilis: quo ad aliqua tamen veritati innititur. Eorum enim
quæ a strigibus fieri vel videri corporaliter dicuntur: quædam non
eo modo vera sunt, quo ab ipsis strigibus existimatur, vt inferius de-
clarabimus. Quia vero huius assumpti laboris principalis intentio

est

est, vt ostendamus quomodo hæc esse vera vel falsa, fidei catholicæ consonet, vel ab ea deuiet: & sic ad Inquisitorum iudicium spectet talia vel non spectent, tria principaliter in hac quæstione probabimus. Primo, quod hæc quæ ab his personis asseruntur, nō sunt cōtraria sacræ scripturæ, sed potius secundū eam sunt possibilia: immo nonnulla his similia in sacris literis panditur cōtigisse. Secundo, ex sacris etiam literis deducemus hęc omnia quo ad relatum modū non posse fieri tantum in somnis. Tertio, probabimus esse credendum ab omnibus & nullatenus dubitandum, eo modo ista contigere, quo ab Inquisitoribus asseruntur. In fine vero quæstionis argumenta in oppositum prænducta soluemus, ostendentes in solutione primi, quomodo prædicta determinatio quæstionis non aduersatur determinationi concilii Acquirensis, neque prædicto cap. Episcopi. immo potius consonat. Circa primum quoque quod probare intendimus, sciendum est, quod tria sunt quæ principaliter asseruntur a strigibus fieri miranda per eas, & a nonnullis decreduntur, quasi vel impossibilia virtuti dæmonum, vel non facta seu fienda prohibitione diuina. Et tria alia sunt accessoria pariter non credita per prædictos.

Primum principale est, delatio corporalis a dæmone, siue inuisibiliter assistente, siue in formam cuiusuis bestiæ vel homine transfigurato, etiam per longinqua spacia, vt asseritur. Accessorium huic est comedere, bibere, corrizare, omnisque generis voluptatibus perfrui, vere & corporaliter dæmoni in forma magni principis apparenti, obsequi vel assistere: fidem quoque catholicam, sacraque coram eo multipliciter cōtemnere. Secundum principale est, apparitio dæmonum in forma humana vel etiam bestiali; & patratio venerei operis cum eisdem pro apparēte sexus diuersitate diuersimode. Accessorium est omne aliud quod per eos expleri dicitur in tali forma præsentes: puta, reparatio ciborum, aut liquorum, quæ consumpta fuerint: suscitatio apparens animalis cuiusuis extincti atque commesti. Tertium principale est, apparens conuersio virorum ac mulierum in catos. Accessorium est, strigatio puerorum. Sed tamen hæc omnia, hisque similia (ad sanum tamen intellectum circa illorum aliqua) in sacris literis habentur expresse, vel deducuntur ex eis apertissime, uel certe non aduersantur eisdem.

Homines a dæmonibus posse deferri ad longinqua terrarum spatia; itidem facto huic accessoria, sacris literis non contradicere, quin potius congruere. Cap. V.

VT autem manifestum fiat primum principale cum suo accessorio, præsupponenda sunt duo ex doctrina Theologorum omni

nium. Primum est, quod quo ad motum localem, materia rerum corporalium obedit angelis tam bonis quam etiam malis ad nutum. Hoc primo ponitur ab Augu. in 3. de Trin. virtualiter. Quod si huius veritatis plenam probationem forte desideras, vide sanctum Doctorem 1.q. 110.ar.2 & 3. Poten. q. 6. ar. 3. Ma. q. 16. ar. 10. Quodlibet 9. art. 5. Secundum est, quod in dæmonibus naturalia manserè splendidissima, & in sua prima perfectione. Hoc docet Theologorum princeps Dion. 4. ca. de diui. no. Pro quo vide Diuum Tho. 1.q. 64. ar. 1. 2. d. 7. quæstio. 2. ar. 1 Et in quæstionibus de dæmonibus diffuse. Ex his autem duobus manifeste concluditur, quod tam boni quam mali angeli possunt homines deferre corporaliter de loco ad locum sine vlla difficultate. Quod ex his etiam quæ per philosophiam circa cœlorum motum cognoscimus, comprobatur. Qui enim possunt mouere cœlos sicut de facto angeli mouent etiam secundum philosophos, & magis secundum sacros Theologos, poterunt hominem de loco pro libito transferre ad quemcunque distantem locum. licet maligni spiritus cœlos mouere non possint, non quidem ex defectu naturalis virtutis, sed ex propria culpa, vt dicit san. Tho. Ma. q.16. ar. 10. Secundū sacros Theologos etiam quilibet angelus montes etiam maximos, potest in oceanum demittere, si a Deo permitteretur. Cur ergo nō poterunt dæmones, qui bonis angelis in naturalibus pares sunt, & plures eorum pluribus superiores, etiam montes, & multo magis homines de locó ad locum omni facilitate transferre? Quod quidem esse factum aliquando, in bonis & in malis angelis in sacris litteris habet exemplum & testimonium. Exemplum quidem de bonis, habemus Dan. 15. de angelo, qui capillo capitis apprehensum Abachuc prophetam ex Iudæa duxit in Babylonem in modico temporis spacio, & itidem inde reduxit. Quo ad malos verò habemus Matth. 4. de diabolo, qui D. Iesum assumpsit, & statuit eum supra pinnaculum templi: & inde etiam assumptum duxit supra mōtem excelsum, ipso Domino permittente ob illius maiorem confusionem, dum in omnibus victus abscessit. Testimonium quoque de potentia, diaboli ex sacris litteris habemus, Iob. 41. dicente Domino, quod non est potestas super terram, quæ ei valeat comparari. Quæ etiam quam magna sit, apparuit præcipue in his quæ fecit contra ipsum sanctum virum Iob in imperceptibili fere tempore, vt nulla sit ratio quare non possint omnes dæmones pari virtute facere quod minus est, deferendo, scilicet corpora humana de loco ad locum etiam longinquum. g Vnde si Dromedarij possunt cito deferre homines, vt communiter dicitur, multo magis dæmo-

g Ad hoc facit quod habetur in 14. q. 6. cui licet quod est minus de re inanimata in 6. vbi latius. 2. p. moderna. ff. eo. tit.

nes: quorum minimus posset tale quid citius & fortius efficere quã mille millia Dromedarij simul. Neque enim lassitudinem aut fatigationem patitur quod corpus non est. De bonorum etiam potentia non minori, ratio suadet, necnon historiæ subuersionis quinq; ciuitatum in valle maris mortui, Gen. 19. & occisionis exercitus Sennacherib, Isa. 37. apertissime pandunt. Idem quod supra confirmari potest ex authentica & a tota Ecclesia celebrata historia sancti Iacobi Apostoli, dum iussu eiusdem Apostoli dæmon Hermogenem magum ligatum de domo propria ad domum beati Iacobi per aerea deduxit. Legitur etiam de sancto Ambrosio, quod ex Mediolano spacio trium horarum a dæmone Romam delatus fuit, ipso sancto viro præcipiente, & inde Mediolanum reductus est ab eodem, quatenus potentia sanctorum super dæmones ita patefieret. De deportatione etiam hominũ a dæmonibus per aerea virtute magicæ artis, optimum affert testimonium veridica historia sancti Petri Apostoli, & quod in Itinerario sancti Clementis legitur, de illo pessimo viro Simone mago, qui se deportari fecit a dæmonibus visibiliter per aera quasi cælum conscenderet. Quem Paulus orationibus, & Petrus præcepto facto dæmonibus, elisit ad terras: & toto fractus corpore expirauit. Sed & nicromantum vniforme testimonium idem confirmat cum Auic. in lib. de Nicromantia, vt recitat Augu. Nyphus in Comen. suo super tertia disput. dubij. 18. Omitto, quæ narrantur in malleo maleficarum id genus plurima. Sufficit enim per hæc innotuisse propositum manifeste. Dicere autem quod Deus hæc non permittat in strigibus, est loqui sine ratione: cum Deus multo maiora mala permisserit, exigente sic malitia non timẽtium eum, prout fuit angelorum irreparabilis casus: & primorum parentum, immo totius humani generis exitialis ruina. Iudicia quippe Dei inscrutabilia sunt: & illa Deum permittere confiteri debemus, quæcunque comprobantur testimonio fideli accidere, sanctarum præcipue scripturarum. *b* virorum sapientum, & multitudinis testium iuratorum sensu non carentium. Accessorium aũt ipso principali constante, iam ex seipso patet. Possunt enim homines, sic delati, domos ingredi præparata sumere alimenta, fruique delitijs prout alij faciunt vigilantes, & idem dicendum de consequentibus actibus. Opere dæmonum etiam eorum qui de domo tali sunt, potest sopor profundari dum dormiunt, per causatam in eis resolutionem vaporum cerebrum petentium, vel per quamcunque aliam dispositionem corpoream, vt interim non audiant sonos, aut strepitus qui accidunt ex prædictis motibus? Possunt etiam obsta-

culum

b Quandoquidẽ ab huiusmodi exemplis sacræ scripturæ argumentũ sumi posse nemo ibit inficias. Vide plura ex no. per glo. & Gem. in ca. fi. 20 dist. Et abbas in v. Asserere in 1. no. de præsump.

culum aliquod apponere oculis & auribus vigilantium, quod nihilominus ab astantibus non percipiatur. Hæc enim & his similia plurima posse dæmones efficere, clarum est apud exercitatos in sacris litteris & Theologia: & ex secundo supposito facile deducuntur. Cum autem tales personæ sint diabolicę, habentes scilicet pacta infidelis amicitiæ cum dæmonibus, secundum Diuum Augu. in 2. de doct. Christiana: quod & registratur a Domino Gratiano 26. q. 2. Illud. Et consequenter sint apostatæ a fide, vt idem Aug. dicit ca. 3. & a Theologis confirmatur, vt supra inductum est: non est mirum si sic vigilantes, & in consortio dæmonum in humana specie ibi etiam apparentium, negant fidem & baptismum, cõculcant crucem pedibus vel etiam posterioribus suis: & vituperijs diuersis afficiunt sanctissimum corpus Domini nostri Iesu Christi in sacramento altaris, per easdem illuc deportatum: faciunt homagium diabolo de anima & corpore suo, & quandoque filiorum suorum: promittunt strigare pueros, & id omni desiderio studioque perficere satagunt. Hæc enim omnia cum ex probabili consequentia se habeant ad præmissa vt effectus ad causam: si plurimorum testimonio esse vera probentur, non sunt neganda. Sunt autem innumerabiles Inquisitorum processus contra eos facti, qui se pluries talia perpetrasse corporaliter sub iuramento confessi sunt. Vnde patet, quod omni proculdubio sunt credenda.

Dæmones hominibus apparere posse in forma humana, & etiam in brutali; ipsosque se præbere incubos eisdem & succubos. Cap. 6

SECVNDVM etiam principale circa primã partem quæstionis considerandum, quod videlicet in forma humana vel etiam bestiali possint dæmones apparere, habet ex sacris litteris exempla simul & testimonia. Sed ad huius declarationem oportet supponere vnũ, quod quidem ex 2. supposito facto supra pro primo principali, facile sequitur, quo etiam superius vsi sumus, videlicet, quod quicquid dicitur de bonis angelis quo ad potentiam naturalem esse possibile, est etiam possibile naturaliter malis. Naturalia enim in eis splendidissima remãsere post culpam secundum Diony. vt supra inductum est. Patet autem ex sacris litteris, angelos bonos posse assumere corpora aerea, sicque densare vt humana videantur: sicut patet Iudicum 13. de angelo qui apparuit Manuæ in forma iuuenis loquẽtis & prædicentis ortum Sampsonis iudicis Israel. Ex eo enim quod dicitur ibi: Apparuit ei vir terribilis nimis, & ex eo quod locutus est cum eis, & quod ipse Manue offerebat ei cibum: patet ex- *Cap. 5.* *Cap. 5.*

presse, quod in humana ei forma apparuit. Idem etiam euidentius manifestatur in angelo Raphaele, de quo Tobiæ cap. 5 dicitur. Egressus Tobias inuenit iuuenem splendidum stantem præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum: & ignorans quod angelus Dei esset, salutauit eum &c. Ca. quoque 9. eiusdem libri dicitur. Vocauit Tobias angelum quem quidem hominem existimabat &c. Et non fuit mirum quod sic æstimaret: quia non solum figuram humanam prætendebat, sed etiam omnia opera humana exercere videbatur, vt patet in historia illa, & ipsemet angelus testatur ibid. c. 12. dicens: Cum essem vobiscum, videbar quidem manducare & bibere: sed ego cibo inuisibili vtor &c. Ex quibus omnibus patet, quod in figura corporis humani apparebant angeli sanctis patribus, & nihilominus fuisse aerea talia quæ videbantur humana corpora; ex hoc manifestum fit, quod subito ex oculis astantium euanuerūt, & in materiam prætacentem resoluta sunt. Quod quidem fieri nō potuisset si ex quocunque alio elemento, vel etiam ex pluribus fuissent compacta. Hęc eadem confirmantur in apparitione duorū angelorum, quos Lot recepit hospitio, Gen. 19. & eorum qui apparuerunt Abraam, Gen. 18. & in aliis libris sacræ scripturę, & præcipue in testamento nouo frequentius idem patet. In bestiarum autem similitudinem assumpsisse corpora bonos angelos nō legimus; sed neque decebat: licet bestiarum mouisse corpora ad operandum ea quę supra illarum naturam erant, legamus, ut patet de asina Balaam, Num. 22. cuius linguam bonus angelus (vt præclariores doctores exponunt, & S. Tho confirmat 2. d. 8. ar. 3.) mouit ad loquendum. Malos autem angelos posse in similitudines bestiarum ex aere formare corpora quæ assumunt, habet nullus negare. Si, vt deductum est; possunt sicut & boni talia formare, quæ hominis similitudinem præferant; quod creditur factum a dæmone, qui tētauit Christum dominum nostrum. Maior enim in hoc facto est difficultas, quantum est ex parte eius quod fit, quandoquidem plura organa, pluresque dispositiones ad opera requirat corpus humanum, quam quodcunque bestiale, vt sensu patet: exigente hoc ipsum hominis dignitate super cętera animalia. Sed & teste Apostolo 2. Cor. 11. se transfigurat in angelum lucis: quanto magis ergo potest in speciem vilissimorum animalium se transformare. Quod, & sanctorum historię, Antonii, Margaritæ, Catherinæ Senensis, & aliorum plurium confirmant expresse, vt id negare iā magnæ sit impudentiæ. Inhabitasse quoque dæmones ad tempus animalia vera corporaliter, sacræ litteræ pandunt tam in serpente Gen. 2. in quo & opera vitę exercebat hominibus propria, vt loqui:

quam

quam in grege porcorum Matth. 8. Quod inhabitent etiam & arripiant homines, sacrę quoque litterę nos erudiunt, quandoquidē legitur pluries in Euangelio, dominum nostrum homines a dæmonibus liberasse. Qui etiam per ora talium arreptitiorum confitebantur Dominum Iesum esse Christum: & ille increpans non sinebat ea, scilicet dæmonia, loqui. Sed & idipsum quotidiana de multitudine arreptitiorum experientia probat, ad quorum etiam liberationem, & ipsorum dæmonum ab hominum corporibus expulsionem, sancta mater Ecclesia statuit clericorum exorcistarum determinatum ordinem, vt patet. 21. dist. c. Cleros: & 25. dist. c. Perlectis, vt iam nullus maneat inficiandi locus. Hęc tamen minus sunt ad propositum quęstionis: sed pro tanto dicta sunt, vt cognoscatur ex his dæmonis potestas, in transfigurando videlicet se tam in humanam quam in bestialem figuram sine difficultate, obediente illi materia ad nutum quoad motum localem, vt dictum est, in hoc, quod potest etiam contra voluntatem & libertatem hominis omnia illius membra mouere pro voto. Quod etiam dęmones incubi sint, vel succubi, quod in hoc etiam secundo principali continetur, licet nullum de hoc habeatur exemplum in sacris litteris aut aliqua expressa authoritas: nihilominus tales esse dariue asserunt omnes Doctores Theologi, & pręcipue dum exponentes illud Gen. 6. Videntes filij Dei filias hominum &c. reprobant quorundā opinionem dicētium, quod filij Dei a quibus Gigantes generati sūt dæmones incubi fuerunt. Dicit enim Augu. super Gen. ad litterā, & 15. de ciui. Dei. c. 23. quod tales non fuerunt dæmones. Neque n. dæmones vocari possunt filii dei, cum sint inimici eius: nec de incubis dæmonibus intelligitur illa scriptura: licet quędam glo. hoc ibi cum Iosepho affirmet: sed intelligitur de filijs Seth, vt dicit S. Th. 2. d. 5. ar. 4. ad 2. Nec approbat ibi opinionem Iosephi, sed solum tam ex ea quam ex aliorum plurimorum dictis approbat dari dęmones incubos. Idem quod dicitur de filiis Seth, confirmat S. Tho. Pot. q. 6. ar. 8. ad 2. in contrarium. Et Augu. in prefato c. 23 asserit dari incubos dæmones, vt infra inducemus. De quibus ēt Greg. interpretatur illud Isa. 34. Et pilosus clamabat alter ad alterum, vt patet in glo. ordi. Et S. Tho. de eisdem interpretatur eadē verba ibi, & etiam in c. 13. vbi circa finem capituli, homines illi pilosi etiam introducuntur. De eisdem etiam loquitur super Iob. 40. & 1. q. 115. & 2. d. 8. vt diximus, & quodlibet 8. ar. 10. Isidorus quoque li. 8. c. vltimo. Quod si incubi conceduntur, succubos ēt concedere, nullum est inconueniens. Hoc autem iusto Dei permittitur iudicio, vt ex maiori vtriusque malitia, hominis inquam, & dæmonis, *Cap. 5.*

dæmonis, maiorem etiam pœnam incurrant. Neque inconuenit hoc ipsum a Deo, tametsi nefandissimum, in natura permitti. Nam diuinæ sapientiæ decentissimus ordo non patitur, vt natura libera semper impediatur a Deo, quo minus prauæ etiam suæ cupiditatis compos efficiatur: quando videlicet in tantã deuenere miseriam homines impiissimi, vt vnde misericordiam Dei reuocantis a malo erga se prouocent, habeant nihil. In tantam enim concupiscentiæ carnalis vesaniam nonnulli decidunt, sic effrenata libidine feruntur insani, vt concupiscant & annitantur etiam cum bestiis, immo cum insensibilibus quandoque tale opus perficere. Et quod cogitatu nefandissimum est, audiui ego quendam alias in confessione sua pra quam dici posset libidinosum, qui dixerat quod cum Deo (prò pudor) faceret talia opera si posset. Hac ergo insuperabili concupiscentia grauati, iusto Dei iudicio merentur vt nõ perhorreant fœtidissimos dæmonum occursus: quando quidem dæmones ipsi in forma pulcherrima virorum ac mulierum se transfigurant, vt miseras animas his laqueis captiuare possint.

Dæmones uirtute sua naturali posse quæque perdita seu destructa, non eadem numero sed specie, non solum in apparentia, sed uere etiam recuperare. Cap. VII.

PRIMVM vero quod huic principali quo ad primam eius partẽ accessorium est, dæmones, inquam, in humana forma apparentes recuperare quę commesta sunt, vel aliter consumpta in diabolico illo conuentu, patet non esse vsquequaque falsum, vel impossibile. Possunt enim eadem specie recuperare, non numero: quod etiam humanæ subiacet potestati. Hæc autem dæmones mirabilius efficere possunt quam homines, quod quidem inducitur eodẽ supposito semper facto; materiam, inquam, corporalem pro voto parere dæmonibus quo ad motum localem. Possunt ergo dæmones in modico temporis interuallo similes panes in cophino, simile vinum aut etiam melius vel deterius in vegetem transportare. Et idem dicendum de aliis comestibilibus: & per singula ex diuersis locis, & ex singulis modicum, vt defectus in singulis etiam minus appareat, & omnia simul accepta sufficiant prò commutatione eius quod est consumptum. Aliud vero quod consequenter inducitur accessorium, sano modo putandum est euenire. Neque enim potest dæmon bouem, vel quodcunq; aliud mortuum suscitare. Id enim non nisi diuina virtute fieri potest: quia id est supra, immo contra cursum naturæ: qui naturę ordo vel cursus, authori naturę duntaxat subiectus est, a cuius etiam sapientia emanauit atque firmatus est.

Dæmonis

Dæmonis autē potestas tali ordini subiecta est, vnde ipsum immutare non potest. Et propter hoc dicitur a Theologis, quod licet materia corporalis obediat ad nutum dęmonibus quo ad motum localem: non tamen quo ad formam immediate producendam, seu etiā educendam de potentia materiæ. Hoc enim esset ordinem naturæ peruertere, quo per varias dispositiones peruenitur ad esse formatū. Vide pro hoc si placet S. Tho. in quęstionibus de Ma. q. 16. ar. 9. Sed neque ad motum localem obedit eis materia contra naturæ ordinē. Vnde licet quantum est ex parte fortitudinis naturalis, posset dæmō totam terræ molem non obstante illius grauitate de loco ad locum transferre: quia tamen ex hoc peruerteretur ordo naturæ: oportet enim eo casu ne daretur vacuum in natura, aliud elementum locū terræ subintrare; & fieri centrum mundi, quod est contra naturalē ordinem situs elementorum: ideo non potest dæmon terram mouere totam de loco ad locum, vt dicit etiam S. Tho. vbi supra art. 10. ad octauū: quāuis creatura spiritualis possit mouere quod maius est, scilicet cœlum; & idem possint naturaliter dæmones, & hi pręcipue qui ex superioribus ordinibus ceciderunt, licet hoc eis nunc impossibile reddatur ex culpa, vt suprā inductum est. Cum igitur non possint dæmones bouem, vel quoduis animal vere mortuum suscitare, aut quæcunque alia miracula facere, & tamen hæc communiter asserant striges fieri a domina vel domino nefandissimi illius cursus atque conuentus: necesse est quod in talibus inueniantur illusiones. Quod quidem multipliciter contingere potest. Et primo quidem præstigiando oculos intuentium, aliquo interueniēte, vel descendente humore, vel alia impressione, vel cōmotione spirituum facta ab imaginatione ad principium sensitiuum, hoc est ad sensum communem, & ad organa sensuum etiam exteriorum, vbi simul descendunt impressiones & species relictę ex sensibilibus motionibus, quæ in spiritibus sensibilibus conseruantur, vt communiter dicitur: & mouent principium apprehensiuum, ita quod aliqua apparent, ac si tunc principium sensitiuū a rebus ipsis exterioribus immutaretur: & sic accidunt naturaliter in dormientibus somnia secundum philosophū in de som. & vig. Et idem euenire potest opere diaboli tam vigilantibus quam dormientibus, vt dicit S. Tho. vbi supra ar. xi. & patet ratione sæpe inducta de obedientia materiæ quo ad localem motum ad substantias separatas. Hac igitur delusione contingente, videtur talibus id esse, quod in veritate non est, puta viuum vel mortuum, homo vel bos &c. Possunt secundo bouem mortuum, seu pelles eius ac ossa alio deportare, & alium sibi simile viuum reponere in citissimo tempore, sic vt mutationem non aduertant *Cap. 5.*

nertant astantes, per interpositionem aliquorum corporũ inter oculos astantium, & locum ablati corporis ipsius bouis mortui, & alterius deportari. Vel certe tertio deludit diabolus perditas illas personas, eo modo quo vnus etiam Strigonus confessus est, vt videlicet quando domina vel dominus cursus illius maledici (diuersis enim in locis ac regionibus præfert diabolus ille qui vt princeps apparet, sexum diuersum) percutit virga corium in quo collecta sunt ossa ex carnibus commestis electa, statim dæmon vnus corium illud ingreditur, & in formam bouis sic erigit ac effert, vt astantibus appareat suscitatus. Possunt quarto dæmones formare corpus ad similitudinem bouis ex aere, & illud assumendo quasi viuum ex mortuo oculis astantium præmonstrare. Potest quinto diabolus aereum corpus ab intus in formam & similitudinem carnium cõmassare, & ad tempus pro voto sub pellibus conseruare, indeque recedendo postmodum relinquere quasi mortuum. Vnde a strigibus communiter asseritur, quod reducti tales boues suscitati (vt sibi videtur) ad stabula dominorum suorum ex mandato dominæ, vel domini cursus, infra triduum moriuntur, quasi macie in horas exsiccentur ex toto. Et tumulatæ postmodum quæ videbantur carnes, in præiacentẽ materiam cito soluuntur. His igitur modis vel illorum aliquo circa hæc homines deludi, qui vere & corporaliter ducũtur ad cursum, nõ est negandum: sed suppositis his quę communiter asseruntur a strigibus, est valde consentaneum rationi. Gaudetque diabolus & gestit in tali conuentu hic ostendere potentiam suam quasi sit Deus, vt æstimari & sic ab omnibus adorari cupiat superbissimus. In quo etiam facto specialiter similitudinẽ prætendere desiderat eius quod miraculose fecit S. Germanus, de quo legitur, quod hospitis pauperis vitulum coctum, sibique ac familiæ suæ in cibum traditum ab eodẽ hospite gratis, ipse post cænam suscitauit hoc ordine, vt pellẽ super terram extendi iusserit, & super eã omnia iam extracta bouis ossa reponere. Cum ergo suo baculo post hæc corium percussisset, viuũ statim erexit vitulum præcommestum. Vult igitur inimicus animarum, se propria potestate fingere potentem id efficere, quod sanctus ille vere fecit virtute diuina. Non sunt igitur ista neganda velut impossibilia: sed si cõmuniter contigisse creditur, his modis esse facta, atque iusto Dei iudicio permissa, proculdubio credendum est.

Viros ac mulieres in brutorum quorũcunque speciem uirtute dæmonum non uere conuerti, sed deluforie. Cap. VIII.

QVANTVM autem ad tertium principale, quod videlicet homines in brutorum species apparere possint, in quas tamen

vere

vere non cõuertuntur, suscipit pariter ex sacris litteris veritatis exẽplum, & ex supradictis patet, quod non impossibile iudicandum est, immo dæmonibus facile. Pro quo sciendum, quod cum phantasia sit animæ potentia quædam alligata organo corporali, in quo phantasmata recipiuntur, potest illã diabolus sicut & cætera corporalia localiter ad nutum mouere, & præcipue quantũ ad humores, & quantum ad spiritus ei subseruientes, in quibus immediate phantasmata residents, vt supra inductum est. Vnde licet nõ possint noua phantasmata, rerumque nouas in ea species atque similitudines immediate imprimere, vt patet per S. Tho. Ma. q. xvi. ar. ix. potest tamen antiqua multipliciter variare, componendo, diuidendo, sicque perturbando, vt videatur quandoque personæ, quod brutalem præferat figuram, & opera, etiam vigilando. cum autem affectus apprehensionem sequantur, consequens est vt illis appareant conuenientia fore vel vtilia, quæ tali brutali naturæ consentanea sunt. Quod de facto regi magno Nabuchodonosor accidisse, sacræ litteræ pandunt Dan. 4 Quandoquidem ex hominibus eiectus, quasi bos edebat fœnum, & sub diuo in nemoribus brutalem vitam per septennium agẽs, rore cœli corpus eius perfundebatur, humano sensu perditõ, & ex phantasiæ perturbatione, brutali sensu confusus. Dicitur enim vbi supra. quod post finem dierum quibus scilicet commederat fœnum, vt bos &c. sensus suus redditus est sibi, & benedixit altissimo &c. Quæ quidem eius correctio atque pœna, angelico ministerio diuina eidem iustitia inflicta est, vt vilissima deiectione puniretur sub homine, qui grauissima cordis elatione super homines eleuabatur vt Deus. Non efficit autem per se Deus ista omnia immediate, quando quidem interiora omnia per superiora gubernet; vt Aug. dicit tertio de Tri. & idem docet Diony. in lib. de cæle. hier. & corpora quidem hæc infirma per cælestia: effectus vero nobis super naturales hic accidentes, vel per se immediate, qui solus naturę vniuersalis est auctor, vel per eos spiritus, qui naturam nostram excedunt, siue boni sint, siue mali. Quod si etiam a bonis spiritibus id effectum esse dicatur, quod Regi præfato contigit, pariter & a malis idipsum atque huic similia fieri posse negandum nõ est, si sola culpa, non autem naturali potestate boni spiritus a malis discrepare tenendum est, vt patet ex supradictis. Ex his sequitur, non esse mirum, si quandoque mulieribus, opere dæmonum illarum phantasia perturbata, videatur quod præferant catorum naturam, speciem, figuram, affectus insuper & opera: quodq; sociæ putent hoc ipsum de eis, ipseque de sociis, prout earum fatetur innumera multitudo. Eo enim modo eaque facultate, talia dæmonibus esse possibilia fa- Cap. 7. Cap. 8.

tendum est, qua & supra probatum est, eos posse per prestigium deludere sensus hominum. Potest etiam specialiter hoc accidere delusorium, si per corpus aereum in similitudinem cati formatū & introductum, sic dæmon illas decipiat, vt inter oculos & vera corpora humana obstaculum interponēs, solum phantasticum illud corpus videre permittat. Sugere vero puerorum sanguinem, & sic eosdem strigiare, tandemque occidere per striges posse dæmones, nullus sanæ mentis negare debet. Attamen & in his interuenire sæpius delusiones non dubito, & præsertim quo ad modum fiendi. Præstigiali siquidem vel imaginaria perturbatione delusioneque decepti, sicut vere se catos putant striges, ita & se quandoque iudicant puerorum sanguinem sugere: ita vt sapor, liquor, & color sanguineus non secus gustui atque visui sese falso offerat, ac species ipsa brutalis offert se mentis iudicio. Potest enim dæmon per omnes aditus seu sualeș se immiscere, vt etiam S. Tho. affert. Ma.q.16.ar.11. in arg. primo facto in contrarium. Operatur etiam dæmon inuisibiliter quandoque in puerorum corporibus, causatque languores intromittendo venenosa, seu quæque mortifera, aut certe latentes in venis pestiferos humores ad cor deducendo, vt inde pueri languoribus statim afficiantur vix susceptientibus medelam, dum striges se putant, ex sanguinis abstractione eosdem strigasse. Potest insuper & fascinatio pueris naturaliter obuenire. Propter vehementem enim affectionem inuidiæ, iræ, aut odii, vetularum harum atque strigū, inficiuntur earum vitales spiritus, stante super hoc fixa immaginatione & intentione. Et hæc infectio pertingit vsque ad oculos, a quibus inficitur aer circunstans, ex quo corpus infantis præsentis propter teneritudinem recipit aliquam infectionem, per modum quo & speculum nouum inficitur ad aspectum mulieris mēstruatæ, vt dicitur in lib. de so. & vig. Vnde glo. super illud Gal. 3. Quis vos fascinauit &c. dicit quod quidam habent oculos vrentes ita vt solo aspectu inficiant alios, & maxime pueros. Possibile quoque est, quod ex Dei permissione vel ex aliquo fato occulto cooperetur ad hoc malignitas dæmonum cum quibus vetulæ sortilegæ fœdus aliquod inierunt, vt dicit S. Tho. 1. quæstio. 67. ar. 4. ad secundū. Vnde & ad hoc vetulæ malignæ inuocant magnum diabolum verbis inordinatissimis: & in nomine eius osculantur pueros ad perdendum eos, vt per earum legitimas confessiones cognouimus. Qua ex re debent omni studio prohibere parētes ne vetulę infames vel suspectę, pueris appropinquent, vel eosdem osculentur, aut quicquam eis offerant vel tradant. Hoc enim maleficæ valde desiderant vt eos inficiant, & sic dæmonibus obsequantur. Posse tamen sæpeque

in

in veritate contingere, striges puerorum sanguinem sugere, vel per se acus aut vnguis ministerio, vel opere dæmonis venis apertis, factisque paruis cicatricibus in locis vitalibus & delicatis, ex quibus sugendo sanguinem ad vitam necessarium, pueri paulatim exsiccetur atque intereant, negari non debet: cum fideli testimonio id affirmetur: & præcipue cum post catorum apparentium discessu, guttæ sanguinis prope pueros ex tunc eiulantes, repertæ comprobentur. Nec necessarium est vt factæ cicatrices nisi curiosius inquirantur, appareant, cum paruissimæ sint, & statim opere dæmonum consolidari possint. Saltare autem per cubicula, currereue fugiendo, & id genus operum facere more catorum striges, prout sæpe narrant de visu plurimi, & ipsæmet striges fatentur vbique non esse impossibilia opere diaboli, qui etiam eisdem obsequuntur velocius deferendo quam propria hominis patiatur natura, manifestum est ex prædictis.

Deum opt. Max. non nisi sapientissima dispositione permittere mala plurima, quæ per striges contingunt fieri: & ex eis elicere multa bona. Cap. VIIII.

PRAEDICTA autem omnia, & quod minus videtur etiam innocentium puerorum interitum, ipse Deus nõ prohibet, sed iusto suo permittit iudicio, vel propter patientium peccata: actualia quidem, si adulti fuerint: originale vero, si infantes. Vel certe (quod crebrius contingit) propter peccata parentum. Visitat enim Deus peccata patrum in filios, quo ad malum pœnę, vsque in tertiam & quartam generationem, Exo. 20. Vel hoc ipsum etiam in pœnarum cumulum exigit maleficarum harum malitia maxima. Eis enim iuste in pœnam conceditur, vt mala faciant, ac ea expelant, quæ nequissime desiderant, quæ & promisserunt dæmoni se facturas: ne libertati arbitrii tam dæmonis quam hominis inferri videatur iniuria: sed vnumquodque disponatur a Deo siue agente, siue permittente, secundum propriam vniuscuiusque naturam: indeque magis etiam puniantur, vt dictum est. Iudicio quoque diuino sæpe illa contingunt, vt ciuitas vel communitas in qua tot & tanta flagitia regnant, puniatur in membris suis: propterea quod quandoq; principes, officiales & populi non curant tales maleficas extirpare; sed potius eorum plurimi eas defendunt, fideique officiales, verbis insequuntur, & factis. Sed & specialius hæc mala contingunt his, qui quomodolibet per se, vel per alios, ipsi vel sui maiores, ad talia diabolica præsidia recursum habuerunt, vel ad id alios lubricum præ-

stiterunt sermonibus suis. Id etiam sicut & maleficiales infirmitates incurrunt in se, vel in his qui quacunque attinentia seu ratione sui sunt, hi qui maleficiis faciendis vel quomodolibet procurandis operam dederunt. Hoc enim profecto iusto Dei cõtingit iudicio, vt per quæ quis peccat, per hæc etiam torqueatur, vt dicitur Sapientiæ secundo. Elicit etiã Deus ex malis illis plurima bona: Tum quia per hæc maxime relucet iustitia Dei tam in hoc seculo, vt claret ex his quæ modo dicta sunt, quam etiam in futuro, prout edocet sacra fides: Tum quia fulget ex his diuina sapientia, quandoquidem, vt diximus, decentissimo ordine cuncta disponit, permittens naturam quæ libera est, arbitrio seipsam proprio gubernare, votique compotem etiam pro malitia fieri tam hominem, quam dæmonem: tametsi nocere permittat minus etiam quam optarent: Tum quia diuina bonitas in huiusmodi maxime comprobatur. Vnde enim fides videtur ex parte vna vilissimis opprobriis obfuscari, ac sanctissimorum sacramentorum puritas detrahi; inde fides ipsa magis in mentibus fidelium solidatur, ac validius roboratur. Ex his namque tria cognoscimus familiari experientia, quæ sola fide prius cognoscebamus, licet sub quæstione cadant apud eos qui suo ingenio volunt cuncta metiri. Primum horum est, creaturas quasdam intellectuales nostris in regionibus obseruari scientia potẽtiaque super omnes homines sine comparatione præstantes, quos dæmones appellamus. Secundum, quod propter hæc maligna opera cognoscimus, est eosdem dæmones esse malignos. Nam sensim per hæc quæ diximus veluti palpamus, eosdem ad innumera flagitia, dolis ac fraudibus homines inducere. Tertium est, odio sæuissimo Dominum Iesum Christum eosdem insequi, bonosq; Christicolas, & innocentes præcæteris variis nocumentis afficere: fidem Christi persequi: & ecclesiæ sacramenta omni quo possunt vilipendio, ludibrio, opprobrioq; vt dehonestentur procurare. Ex quibus fit omnibus manifestum, quod de se clarissimum est, fidem inquam catholicam omni veritate ac perfectione florere, & ad beatitudinem sui cultores perducere. cum eam pro nixu (vt ex prædictis ac dicendis patet) oppugnent hi spiritus, qui maligni sunt. Neque enim insequuntur pro posse dæmones, nisi ea quæ suæ malitiæ & iniquitati aduersantur. Vt sic in omnibus tam bonis quã malis, quæ diuina dispositione vel permissione contingunt Deum opti. max. benedicendi ac laudandi rationem inueniamus.

Ea quæ communiter referuntur de strigibus, non posse contingere tantum in somnis. Cap. X.

SECVNDVM principale, quod declarandum assumpsimus in hac quæstione, videlicet, quod talia quæ communi voce referuntur de strigibus, haudquaquam in somnis tantum euenire possint, habet ex sacris litteris euidentiam. Vnum quippe videtur per sacras litteras dæmonstrari, quod etiam familiari experientia vniuersaliter comprobatur. hoc inquam quod quando aliquid apparet in somnis, vel imaginaria visione aliquibus aliqua reuelantur: hic ab eis videri talia vel cognosci dicuntur, vt dum postmodum plene vigilant sani corpore, idipsum non in vigilia, sed in somnis innotuisse, aut visione imaginaria reuelatum esse, & non per sensus exteriores acceptum, neque sub eorum cognitione factum, optime discernat. Et breuiter distinctio status proprii dum quis sanus vigilat, & solutis corporeis sensibus operatur, a statu quo non vigilat, sed sensibus somno ligatis, vel certe altiori attentione impeditis, non vtitur, optime quisque perpendit atque cognoscit. Neque puto dari quemquam, qui se expertum fateatur oppositum. Vnde Sanctus Petrus imaginarie visioni ac ecstaticæ contemplationi assuetus, cum vigilãs angelum vidisset in carcere clara luce: & iubenti per omnia obtẽperasset vsque ad liberum carceris exitum, licet non plene discerneret in tali statu inter vigiliam & abstractionem quam exigit imaginaria visio: postquam tamen angelum non vidit, & soli naturali cognitioni restitutus est, plene cognouit etiam se prius non imaginaria tantum cognitione cuncta & percepisse & perfecisse: sed vere & realiter per exteriores sensus & opera. Vnde discendente ab eo angelo dixit. Nunc scio vere quia misit Dominus angelum suum; & eripuit me de manu Herodis &c. Act. 12. in quo etiam libro c. 10. fatetur se alio tempore ecstasim passum, & quędam sibi apparuisse, quæ licet vera non essent vt apparebant, vere tamen ei futura prænunciabant. Idem patet in Esaiæ visione, qua Dominum sedentem vidit &c. Isa. 6. Neque enim putandum est talem prophetam sic esse deceptum, vt vere & realiter putaret se Deum videre, seu vidisse sedentem in solio. Spiritus enim est Deus. Ioan. 4. Sedere autẽ, conditio corporis est. Tantum ergo in sua hac imaginatione cõtingebat, vt communiter exponunt locum illum sancti Doctores. Et, vt vno verbo cuncta concludam, in omni passu sacrę scripturæ, vbi de somniis & visionibus aliquid dicitur, semper datur intelligi quod diuersitatem status somniantis aut quomodolibet aliter a sensibus abstracti, ab ipso statu vigiliæ, omnes quibus talia contigerunt, optime per-

perpendebant, vt testatur etiam. S. Tho. Pot. q. 6 ar. 7. siue sancti viri essent, vt hi de quibus iam sermo habitus est, & alii plures: siue ethnici, vt Pharao & Nabuchodonosor. Sed & quod Paulo accidit, non oppositio, sed propositio fauet. Licet enim non cognouerit an anima esset a corpore separata in raptu, vel certe cõiuncta corpori, non tamen vtens corporeis sensibus: attamẽ cognouit quod non sic talia viderit quæ narrauit se in raptu vidisse, sicut tũc ipsa enarrans, corporeis sensibus vtebatur: & corporaliter, non autem somnians aut ecstasim patiens, operabatur. Ezechiel quoque dum diceret se fuisse in spiritu, seu in visione Dei in Hierusalem, optime cognoscebat differentiam talis status & visionis, ab eo quo communiter & in vigilia corporalia opera sensibus expeditis operabatur. et hoc etiam clarum est ex modo ipso loquendi sacræ scripturæ. Neque enim dixisset, Fui in visione Dei & in spiritu, nisi declarare intenderet, quod non eo modo fuerat corporaliter in Hierusalem, quo tunc ibi erat vbi hæc loquebatur: & consequenter nisi cognouisset talium statuum differentiam. Si enim prædicta differentia non cognosceretur ab hominibus in vigilia, sequeretur quod nunquam posset videri magis aliquid in corpore fieri quam in spiritu: sed semper liceret cuicunque asserenti se aliquid corporaliter facere, respõdere: Non sic est vt putas, sed somnias. Et econtra, ille dicere posset: Immo tu nunc somnias atque deciperis, putans me somniare, & omnia inconuenientia possent omnibus accidere, quæ delirantibus communiter accidunt. Cum ergo innumerabilis multitudo virorum & mulierum, quæ deprehenduntur ad diabolicum cursum deferri diuersis in locis variisque temporibus, vnanimiter confiteantur & affirment se corporaliter ire vel ferri ad ludum illum, corporaliterque ibidem facere quæcunq; scelera confitentur: patet quod non est contra sacras litteras, sed potius secundum eas est credendũ, quod ista corporaliter fiant, & non tantum in somnis: cum secundum eas, in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, Deut. 7. & Io. octauo i. Et maxime si sit iuramento firmatum, prout præ dicta communiter sub Inquisitoribus affirmant. Neque tamen negandum est, posse talia in somnis tantummodo sic apparere, vt tamen putent dum sic somniant, vere illa contingere, sicque pro tunc deludi. Sed hoc non latet postea personas illas dum in se reuertuntur. Et si opere diaboli sic in eorum mentibus ageretur, vt etiam in vigilia putarent vere sibi talia & corporaliter contigisse. deprehendit tamen finaliter dum plene solutus est sensibus, & a diabolo dimissus, quod somnia tantum fuerunt. Quod etiam contingere facile potest dum ad Deum conuertuntur, & peccata sua cõfitentur,

i *Et in c. No uii. de Indi.*

sicut

sicut, & frenetici cum plene sanantur, perpendunt delusionem, quã veritatem esse infirmj credebant. Sed Strigones semper idem affirmant etiam quando ad Deum conuersi sunt, & a diabolo non tenentur vltra captiui. Experientiæ quoque & alia signa idem ostendunt, vt infra dicetur.

Eadem quæ referuntur de strigibus, in veritate sic contingere posse, vt communiter fama volat, pluribus suadetur fidelibus exemplis. Cap. XI.

PRINCIPALIS etiam intentionis huius capituli firmitas appareret ex his, quæ Diuus Augu. affert. 18. de ciui. Dei. c. 18. vbi Præstantium supra per nos circa principium operis nominatum, introducit ita somno sopitum maleficiis, quod per plures dies excitari nõ potuit. Et nihilominus in statu illo sibi visum fuit, quod in equum conuersus esset, & annonam militibus equorum more portasset. Et licet aliquis equus & talis qualem se esse in somnis putauerat, vere portauerit annonam militibus illis: non tamen ipse fuit, neque phãtasticum eius incorporatum, vt quidam videntur dicere, & Augustinus ibidem disputando recitat. Quin si etiam ipse hoc assereret, vt videlicet diceret fuisse phantasticum eius incorporatum: non est tamen sic intelligendum quasi dæmon ipsam vim phantasticam hominis, aut etiam speciem in ipso conseruatam aliquo corpore circũdet: sed quia ipse dæmon, qui speciem & imaginationem hominis format, aliam similem speciẽ vel corporaliter exterius aliorum sensibus obicit, vel intrinsecus in eorum sensibus similem speciem operatur, vt S. Tho. exponendo dictum August. ponit in quæstionibus de Malo, q. 16. artic. 11. ad septimum. Neque etiam possunt dæmones potentiam phantasiæ, neque etiam eius organum, vel cum ea subiectum spiritum, aliò deportare incorporatum. Quin si etiam possent & facerent: iam is, cuius hæc essent, per illa tunc nihil videret. Neque enim operatur quis non actu informatus per formam, quæ est operationis principium. Supponitur autem in narratione, quod ille in somnis hæc ipsa videret, vt diximus. Vnde concludi potest, immo necesse est, quod operatione mali spiritus hæc omnia facta sint, qui in formam equi, antea postque inuisi, corpus assumpserit, & ea peregerit quæ narrantur: ille vero se quasi equum talia fecisse, tantummodo somniauerit, & statum plenæ vigiliæ a statu somnij facti distinctum esse cognouerit. Neq; dissimiliter existimandum est contigisse quod in eodem capitulo idem August. enarrat, dicens: Indicauit & aliud (is videlicet qui præmissa indicauerat) se domui suę

per

per noctem antequam requiesceret vidisse venientem ad se quendam philosophum sibi notissimum, sibique exposuisse quædam Platonica, quæ antea rogatus exponere noluisset. Et cum ab eodem philosopho postea quæsitum fuisset, cur in domo eius fecerit quod in domo sua petenti negauerit: non feci, inquit, sed me fecisse somniaui. hæc ibi. Vnde patet, quod dicere necesse est, quod aliquis spiritus figura philosophi assumpta in aereo corpore id perfecerit, quod quidem factum tunc illum somniare malignus spiritus cognoscebat, vel etiam procurabat. Qui exemplum inducti, si non asseueraſſent in vigilia positi, se talia, dum dormisse se nouerant, somniasse: & econtrario si affirmassent, quod non in somnis ista vidissent, sed in vigilia, & corporaliter ab eis hæc esse perfecta: iudicandum procul dubio esset non eos, sed dæmones potius in illorum assumpti corporis figura iacuisse veluti dormientes. Pro quo facto notandum est etiam, quod nonnulli sic in somnis etiam vere operantur opera vitæ, vt videantur etiam vigilare. Cognoui ego virum somniantem ambulare, loqui: & quod plus est, personas obuiantes cognoscere: cum eisdem loqui, ab eis occurrentibus diuertere, & easdem quandoque percutere. Illum tamen pro tunc dormire omnibus notum erat & experientia comperiebatur. Insuper ipse confitebatur postmodū in vigilia, quod somniauerat quidem se talia fecisse. Quinimmo quidam patruelis meus & comprofessor dum prædicationi iuuenis insisteret præ nimia cordis anxietate de nocte surgebat somnians, & ascēdens super quadam porticu, quæ prædicaturus fuerat, ordinatissime quasi populo prædicabat, vociferationibus magnis omnes a somno excitans & conturbans. Alium noui hominem de nocte somniantem, & sic in somnis de cubili ad studium realiter pergentem, & ibidem per multas lineas recte scribentem sine lumine, & mane quod se tantum somniasse putauerat, vere factum inueniebat. Verumtamen & hoc etiam quod diximus verum est, quod videlicet vnus diabolus efficit ea quæ alius aliquis facere se somniat. Econuerso etiam aliquis vere & sanus in vigilia operatur, alicubi deportatus a malo spiritu vel a bono, cuius loco spiritus assumpto simili corpore, alibi dormire videtur. Huic enim quid simile per sanctos angelos factum creditur iuxta ea quæ legūtur in historiis authenticis. Legitur enim de beato Ambrosio, quod cum Missam Mediolani casu celebraret, hora exquiarum Sancti Martini, qui Turonis defunctus erat, super altare caput inclinans, spacio trium horarum dormire visus est: qui postmodum excitatus, vt videbatur, a clericis causantibus populi tædiū in expectando benedictionem & Missæ finem, dixit officium exequia-

qualarum fratris sui Martini se perfeciſſe Turonis: quo in loco etiam in tantæ rei fidem, vt fertur, chirothecã dimiſit, vt tam ex aſſertione eius, quam ex ſigno prædicto, veriſsime corporaliterque illis interfuiſſe credendũ ſit: & loco eius angelum altari aſtitiſſe Mediolani in aſſumpto ſimili corpore. Implicat enim idem corpus in pluribus locis ſimul tempore inueniri, vt Theologi communiter tradunt. Huic etiam non diſsimile contigit beato Clementi Petri ſucceſſori. Cum enim Miſſam Romæ celebraret, ſtatim obdormire viſus eſt, & poſt tres horas ad ſeipſum reuerſus, vt videbatur, excuſationem populo attulit, quod iuſſu Beati Petri ſibi neceſſarium fuit illo temporis ſpacio Piſanam eccleſiam, quæ diuo Petro dicata fuerat, conſecrare. In cuius rei fidem in dubiam, tres guttas proprii ſanguinis Piſis in eccleſia illa reliquerat ſuper marmoreum lapidem: quæ in hanc vſq; diem in ſumma veneratione habentur in eccleſia cathedrali ciuitatis illius. Ex quo patet, quod angelus in figura ſancti Clemẽtis Romæ fuit pro tempore quo ſanctus ipſe corporaliter Piſis erat ab angelo deportatus, & inde Romam itidem creditur fuiſſe reductus. Secus autem de vtroque fuiſſet æſtimãdum, ſi dixiſſent ſe ſomniaſſe. Pari modo igitur affirmantibus ſtrigibus, quod corporaliter vadant ad curſum, credendum eſt. Et ſi videantur interim alicubi dormire, æſtimandum eſt eſſe diabolum in illarum forma ſeu figura. Quandoque tamen ſuis etiam artibus magicis efficiunt, vt imaginaria tantum viſione cognoſcant, quæ realiter ab aliis conſodalibus fiunt in curſu: & hoc vt labores euitent atq; pericula: quod quandoq; facere præſumendũ eſt tales perſonas dum corporaliter infirmantur. Potes autem, ſi vis, in malleo maleficarũ videre, quem obſeruãt aliquę maleficæ modum ad id quod diximus aſſequendum. Dicere autẽ quod ſemper ſic accidat, immo quod ea quæ a ſtrigibus enarrantur, nõ poſſint realiter accidere, videtur & hiſtoriis & ſacris literis, veluti deductum eſt, repugnare; adeoq; contra vulgatiſsimam experientiam loqui, vt ſtoliditatem id potius præferat, quam obſtinationem ſine ſcientia. Hæc etenim obſtinatio vt in pluribus admiſcetur craſsitudini talia dicentium, ſeu negantium ea quæ diximus vere contingere. Et hæc de ſecundo principali.

Eſſe firmiter credendum, atque nullatenus dubitandum prædicta omnia eo modo contingere, quo ab Inquiſitoribus affirmantur, ratione ex eorundem Inquiſitorum iudiciis ſumpta. Cap. XII.

ESSE autem procul omni dubio credendum, hęc taliter euenire, prout communiter a dominis Inquiſitoribus affirmatur: quod

tertio loco tractandum est; & non nisi proteruos vel ignorantes negare posse talia sic contingere sicut in processibus eorum habetur, tribus rationibus persuadetur. Quarum prima talis est. Vnicuiq; in arte sua perito & experto credendum est. k Expertus enim certus est, & magis quam sciens non expertus, vt habetur ex prooemio Metaphy. Non minus etiam inhæredum est expertorum & seniorũ sententiis sine demonstratione, quam demonstrationibus ipsis, vt dicit Philosophus 6. Ethic. Certissimus ergo erit, & consequenter ei maxima fides est adhibenda, qui simul sapiens fuerit & expertus. Fides enim non nisi ob certitudinem facti vel dicti quę putatur ab aliquo posideri, adhibetur illi. l Patres autem Inquisitores vt in pluribus sunt viri peritissimi tam in iure quam in sacra Theologia. Ad Theologos autem & canonistas pertinet determinare an prædicta, impossibilia sint aut possibilia, credenda vel non credenda: sunt etiam iudices super depositiones & testificationes factas de talibus, & super confessiones eorum an impossibiles & verisimiles, aut certe sint derisibiles: an a fatuis, vel certe ab his qui suæ mentis compotes sunt factæ fuerint: quo modo, qua assertione prolatæ, quam effi caciter comprobatæ: & consequenter in talibus iudicandis, super omnes experti sunt. Cum ergo propter hæc ipsa, quæ confitentur, iuridice sint infelices istæ personæ ab Inquisitoribus grauissimo iudicio condemnatæ: nemo debet esse tantæ temeritatis, vt eorum sic damnet iudicia, sic deludenda & execranda immo iniquissima putet, quod non nisi pro somniis, vel pro his quæ in somnis accidunt, accerrimis tormentis afficiant, & demum crudelissime perimendos tradant homines innocentes. Si quidem secundum sacros doctores, nemo propter ea quæ in somnis appetit, seu etiã operatur, nisi aliud interueniat, peccare potest. m Vide pro hoc, si lubet, sanctum Tho. 4. di. 9. articu. 4. quæstiuncula. 1. Sed & si quod etiam in somnis crimen per accidens quis admittat, ex hoc ipso quod in somnis perficitur, leuius iudicatur: quandoquidem homo pro statu illo plenum non habeat & liberum in operibus suis iudicium. Censendum igitur & ab omnibus firmiter credendum est, hæc vere contingere, & in corpore perfici: prout ab Inquisitoribus iudicantur hæc ipsa fieri. Confirmatur autem hæc ratio adhuc ex tribus. Primo, quia Inquisitores vt in pluribus sunt viri religiosi, optimæ famæ, & integerrimæ vitæ: qui ex eo quod religiosi, Deoque dicati sunt, magis ad clementiam & misericordiam inclinantur, quam ad seueritatẽ: in hoc sui Saluatoris imitãtes vestigia, qui dives est in misericordia. Ex eo vero quod perfecto religionis statui copulant opera propria sanctitatis & innocentissima vitæ cum odore optimæ famæ: quam

k *L. semel. C. de re mili. lib. 12. et l. j. ff. prin. ff. de vẽ. in spic. & vtrobiq; per Bart. & no. in c. propositi. de probatione.*

l *Et hinc pro uenit, quod recte factum præsumitur, quod facit in dex. ff. de acquir. pos. l. iuste.*

m *Prout tradi consueuit in comitres. §. verum. de bapt. per illũ tex. et in cle. j. de pa. Et p Albe. de Ros. in l. diuus. ad fin. ff. de off. pref. Iaf. in l. vt vim. col. vj. ff. de iusti. & iur.*

ne admitterent, expediret eis secundum Apostolum magis mori, necesse est vt omnem abhorreant iniustitiam: & præcipue vbi agitur de vita hominis: quam sine ratione perdere, omnium iniustitiarum summa est. Cum igitur in his iudiciis videantur & sint potius seueriſsimi: nec acquiescant cuiusquam precibus seu lacrymis: euidentiſsimum præfert hoc indicium, non niſi ex causa summe rationabili: & non niſi vbi misericordia censeretur summa crudelitas apud Deum & omnes homines, qui ea quæ Dei sunt sapiunt, id eos efficere. Quod tamen non esset, si talia quæ narrantur, & propter quæ striges comburuntur, illusiones essent vel somnia. o Confirmatur secundo illa prima ratio, sic. Ea quæ de peritorum consilio iudicantur vera, non sunt falsa censenda ab aliis. p Sed contra tales maledicas personas non procedunt Inquisitores niſi de consilio peritorum tam in iure, quam in sacra Theologia: & regulariter nō niſi de consilio & consensu domini Episcopi ciuitatis, vbi iudicium hoc exercetur, vel eius Vicarii; qui vt in pluribus periti sunt saltem in iure canonico. Ergo quod ab eis verum vel iustum esse determinatur, non debet (ab imperitis præcipue) tam facile condemnari. Sed neque hi qui vere sapientes sunt, naturalique mentis elegantia & nobilitate pollent, in hoc contra peritorum consilium se opponerent, vel præcipites contradicerent, vt multi imperitorum faciunt: sed matura cogitatione prius cuncta librantes, disputatiue potius quam sententiam proferendo, si talis opinio sibi minus placeret, vel apud eos rationes inductæ non viderentur efficaces, aut incuitabiliter concludentes, opinionem suam vrbaniter in medium afferrent. Quod & gratiſsimum foret Inquisitoribus, vt literali discussione magis veritas eluceſceret. q Vbicunq; autem officium exercetur (quod cōtingit per singulas ciuitates christianorū in Europa per institutos apostolica delegatione Inquisitores, & ab eis factos Vicarios) doctores ad consilium contra striges vocati, semper in hoc vnum omnes, vel pro maiori parte conueniunt, quod prædicta fiant realiter & in corpore: & super hoc extant processus & consilia innumerabilia. Ergo per locum ab authoritate peritiſsimorum & sapientum, quorum non est numerus, quia per totam christianitatem, tam nostra quam exacta ætate facta sunt hæc, omnibus persuaderi, nullusque dubitationi locus manere debet, quod prædicta fiant corporaliter, vt præfertur. Confirmatur & tertio præmiſsa ratio, sic. Id toleratur ab ecclesia, vbi etiā agitur de alicuius tertii præiudicio maximo: quia tam in bonis exterioribus quam in fama, quam etiam in bonis corporis vsque ad crudeliſsimam vitæ priuationem, non est falsum æstimandum aut iniquum, si fiat hoc ordinarie iudicialiterque ab

n *Tu adde rex. in l. iſſi quidē. ad ſi. ff. quod metus causa, & Iaue Barba. in c. in præſentia. col. 69. de proba. vbi meminit de dicto Apoſtoli hic allegati facit id qđ idem Barba. tradit in cō. ſil. 55. col. 14. primo volumine.*

o *Argu. d. c. 2. de no. op. nun. cū aliis ſupra allegg.*

p *Vt patet ex not. per Abb. & Mod. in c. propoſuiſti. de probat. ſu pra etiam allegg.*

q *Veritas enim hinc ide exagitata magis reſplendeſcit in lucē, vt dicit text. in cap. grane 35. q. vlt. & gl. in eo. cum ſoā. eremita. de fid. inſt. Bene facit tex. in §. illud quæſitū. cum ibi not. per Chriſtoph. inſti. de rerum di.*

officialibus per sedem apostolicam institutis. Nam id esset de summa negligentia Romanam Ecclesiam suggillare: immo de summa crudelitate & iniustitia reprehensibilem reddere, & calumniari: quando quidem Inquisitores non nisi vt delegati summi Pontificis hæc efficiant, a quo principaliter pendet quicquid per eos iuste vel inique, ipso præsertim scientе, fit. Propter quod si in hoc iudicio inueniretur iniquitas, ipsi principaliter imputandum esset si taceret, aut non prohiberet. Quod quia non nisi temerarium est: ideo nullus potest nisi ignarus, vel valde præsumptuosus ista negare sic contingere, prout ab Inquisitoribus comprobantur. r

r *Vt patet ex his quæ habẽtur in l. quæ dotis. ff. sol. ma. per Bar. et doc. & per not. in c. j. de off. dele. cum multis similibus quæ al legari possit,*

Ad idem secunda ratio sumpta ex textium multiplicium assertione fideli, omnique exceptione maiori. Et unius responsionis reprobatio. Cap. XIII.

PROBATVR etiam hoc ipsum quod assumpsimus, alia principali ratione, quæ talis est. Quod ab innumera multitudine personarum promiscui sexus asseritur, & vbique locorum variisque temporibus vniformiter quasi vno ore loquerentur omnes, semper affirmatur, procul omni dubio credendũ est, & nulla cunctatione negandum: vbi præcipue talium testimonium in causa fidei admittatur in iure: & tam contra se quam contra alios hæc ipsa rite coram iudice manifestent: etiam hi qui sibi vitam donari desperant: sicut contingit his qui in hæresim sunt relapsi, vt non iam timore mortis nisi confiteantur incurrendæ, suspicari possit eos talia propalare. Hæc autem omnia concurrunt in iudicio isto: immo sæpe quoque cum sibi vitam iam donatam alii sciunt, idipsum manifestant: vt nõ iam timore imminentis pœnæ, id quis iudicare possit ab eis confiteri: cum etiam plurimi concurrant ad hoc pueri, puellæ, & id genus innocentes & simplices, quorum facile deprehenderetur si fingerent mendacium: qua ratione puerorum testimonium ceteris simũ dicitur. Plures item, qui post conuersionem sunt integerrimæ vitæ ac splendidæ famæ, & plures aliæ conditiones concurrunt, quibus redduntur testes fide digni, & omni exceptione maiores: & præcipue etiam in causa fidei, vbi omnes non capitales inimici admittuntur in testes, quantumcunq; alioquin flagitiosimi, vt patet in cap. In fauorem. &c. Accusatus. de hæreti. in sexto. Si enim tali tantæq; multitudini non esset fides adhibenda de talibus quasi de non visis: pari ratione nulli credendum esset, vbi quis ea referret, quæ is qui audiret non per se cognouisset. Et sic periret humanæ conuersationis solatium, neque daretur dissensionum terminus. Talem autem tantamque esse multitudinem eorum qui ista fateantur fieri corporaliter,

raliter, iam vniuerso orbi esse potest exploratissimum ex multitudine eorum qui propter hæc sub iudicio Inquisitorum per omnem christianorum regionem cadunt: ita vt millenarium sæpe numerũ excedat multitudo talium, qui vnius anni decursu, in sola Comensi diœcesi ab Inquisitore qui pro tempore est, eiusque Vicariis, qui octo vel decem aut plures semper sunt, inquiruntur & examinantur, & annis pene singulis plusquam centum incinerantur.

Quod si quis huic rationi se opponat dicens, eo merito tantæ etiam multitudini non esse credendum, quo deludatur a diabolo; quod hinc manifestum fieri potest, quod incredibilia quædam enarrent, & ea ipsa quæ facultatem nostræ cogitationis aut conditionis videantur excedere: quinimmo naturaliter contingentibus comprobatisque aduersari. Vnde propter hoc, quod ista negentur, non videtur sequi humanæ conuersationis, quæ circa naturaliter possibilia contingentiaque obuersatur, aliqua perturbatio. Quærendum profecto est ab his qui taliter se opponunt, vnde nam ipsi nouerint talia quæ referuntur non esse vera, sed diaboli delusiones (Si quidem omnes credunt, vel vere, vel delusorie ista contingere, quæ a tanta multitudine confirmantur). Si enim ex naturali possibilitate vel contingentia, aliquod horum duorum, delusionem inquam dæmonum, vel ipsum narratorum euentum, vere contingere credendum sit: quia videlicet alterum horũ magis possibile est vt eueniat quam aliud; id profecto magis erit vel æque possibile, vel fide dignum, quod naturalitati nostræ magis vel æque fuerit consentat eũ & propinquum. Nam & potestas dæmonis ibi minor apparet, vbi factum vel faciendi modus virtuti naturali nostræ magis etiam appropinquat. Quanto enim effectus naturam nostram excedit, tãto maiorem prætendit causæ virtutem. Difficile autem iudicare posse videtur, quid nam horum magis naturalem facultatem excedat dæmonis, hominem, inquam, corporaliter per aera, ad longinqua perferre loca, cibos & voluptatis omnis materiam præparare atque offerre; se etiam in forma humana familiarem, & ad vota obsequiosum reddere (Hæc enim eorum summa est, quæ ab his enarrantur perditis hominibus veluti mirabilia) Aut certe sic in hominum phantasia subtiliter operari circa species formandas, componẽdas, & separandas, circa etiam spirituum motus, vt hæc omnia quæ ab his narrantur, videantur corporaliter euenire: quæ tamen non nisi (vt ipsi contradicentes autumant) phantastice contingant. Immo si quis diligenter aduertat, inueniet hoc secundum naturalem potentiam proculdubio magis excedere quam primum: & consequẽter minus esse debere secundum eos credibile. Quod quidem per com-

comparationem ad potentiam nostrã facile librabitur ac perpendi subtiliter poterit. Quod enim magis excedit facultatem nostrę naturalis virtutis atque potentiæ, magis est etiam in se supernaturale, maioremque deposcit absolute virtutem. Cum enim possibile respondeat potentiæ vt illius obiectum, & ex hoc eidem proportionetur: secundum excessum rerum possibilium in essendo, erit & potentiarum proportionatarum excessus in virtute. Minus autem ab homine factibilis est tam artificiosa phantasmatum, specierum, spirituum, atque motuum dispositio in potentiis animæ, vt vera videãtur quæ phantastica sunt, & vt qualia velint per has species ordinatas pro voto repręsentari, statim appareant, quam talia quæ per striges narrantur, corporaliter fieri. Neminem quippe medicorum, aut astrologorum esse puto, & nũquam fuisse relatione vel lectione cognoui, qui talia efficere potuerit, aut etiam attentauerit: cum neque etiam determinata somnia per artem possit homo causare, quæ determinationem minorem naturaliter habent, minusque trahunt extra se hominem, quam raptus, vel alienatio talis a sensu, qualem has personas pati necesse est, si deludantur. Quilibet enim post somnium cognoscit se somniasse, vt supra probatum est, & patet experientia. Cap. 10. Neque adhęret quis somniis quasi rebus dum euigilauerit, prout striges facere opinantur hi, qui talia quæ narrantur, corporaliter contingere negant: Tum quia species illæ motusque phantastici sub exteriori sensu cadere nullatenus possunt, & consequenter circa talia nullus incumbit artifex, cuius scientia practica vel notitia, sensibilia a quibus & causata est, tantum pertractat, qualis est homo: Tum quia communis hominum est sententia, naturalique veluti compertum lumine absque cũctatione aliqua pronunciatur ab omnibus, hæc non humana, sed superiori aliqua virtute fieri: Quę communes animi conceptiones, cum ex hoc ipso naturales conuincantur, quod omnibus vel etiam pluribus se se offerunt, si falsò inniterentur, falsitatem profecto retorquerent in authorem naturæ. Concludendum est igitur, hominem naturali virtute nequaquam facere posse quod aliquis ita deludatur atque desipiat, vt vere ac corporaliter fieri putet, quod non nisi phantastica visione contuetur. Ea vero quæ ab his nequissimis narrantur in cursu contingere; quo ad multa subsunt etiam humanæ facultati, vtpote quæ vel viribus, vel ingenio possunt ab homine perfecte fieri, vel saltem imperfecte, seu aliquid pro parte simile. Quo enim ad ciborum præparationes, ac voluptatum expletiones, nullus eas dubitat habere posse authorem hominem, nedum quales narrantur ab illis, verumetiam maiores quam procurent dæmones: non autem quam procurare sciant,

aut

aut possint: cum saporum & qualitatum proportio quæ voluptatem afferat, eis melius innotescat, & ad illam citius & facilius mouere valeant, quam hominum quicunque. Quo vero ad corporalem hominum delationē per tanta terrarum spacia breui temporis decursu, licet homini sit naturaliter impossibile: aliquid tamen quo ad genus saltem operis, ei simile per humanum ingenium procurari ac fieri potest, vt patet de proiectione quasi subitanea magni lapidis, vel alterius cuiusuis corporis mineralis molis per multa millia passuū ingenio tormentorum seu bōbardarū. Magis ergo a possibili recedit, & consequenter maiorem exigit virtutem atque potentiam quicquid præter naturam mirabile fit in imaginatione, quam quod fit etiam præter naturam, sed ad extra & corporaliter. Et sic dæmoni non minus impossibile vel magis factibile illud erit, quam istud: neque hoc igitur minus debet quisque credere ab eo fieri quam illud.

Quantum vero ad apparitionem dæmonum in assumptis corporibus aere condensato, & in humanam figuram effincto; non maiorem id in dæmone potentiam arguit, quam prædicto modo species in phantasia componere, quæ corpora quæque quasi vera præsentent, cum maioris spiritualitatis sit phantastica species quam aer, & præcipue condensatus. Vnde minus potest illa (si corpoream vtriusque naturam consideremus) representare corpora densa, quam aer. Quantum etiam ad motum localem, qui in his efficiendis interuenit, minus sunt eius capaces species illæ, quam aer: cum ille per accidens tantum, aer autē per se etiam moueatur. Corpus enim est aer: species autem illæ non nisi corporalia sunt accidentia: quæ etiam si æqualiter motum localē admitterēt, etiam ratione subiecti, non minorem tamen ille motus in angelo mouente virtutem argueret, quam motus interueniens in formatione corporis illius aerei, eo quod æqualiter quo ad motum localem corporalia quæque virtuti angelicæ ad nutum obediant: Sic igitur ex his omnibus patet non esse minus credibilia, eo quod non minus sint possibilia dæmoni quæ narrantur ab his perditissimis personis deluditur fieri, quam eadē phantastice solum cū tanta contingere delusione, vt pro certo uera credantur quę falsa sunt & vana, veluti vulgus esse putat.

Improbatio unius euasionis ad prædictam rationem. Cap. XIIII.

FORTE quis iterum contra prædictam rationem se opponet, inualidamque reddere conabitur, ex eo quod capitulum Episcopi. 26. q. 5. dicit tales uel similis sectæ personas deludi a diabolo: & per consequens nō uere posse cognoscere fieri quæ narrantur mala:

neque

neque huiusmodi personas maleficas. Qui si etiam corporaliter cõtingeret aliquas personas sic portari & facere mala quæ confitentur, quamuis posset sibi contra se testificanti siue se accusanti credi, non tamen accusanti alias: eo quod nesciant an vere ibi sint illæ personæ quæ ibi esse videntur: cum possit diabolus personam seu figuram illarum prætendere, dum ipsæ domi residunt: vnde talium testimonium nullatenus acceptandum videtur in præiudicium tertii. Sed ad hanc euasionem explodendam, supposito etiam quod capitulo illi fides præstari debeat, quod infra discutietur, iam præparata via superius amplissima est, dum apertissime cognoscitur per ea etiam quæ per sacras literas notissima comprobantur: familiarique experientia negari non possunt, omnes facile posse discernere differentiam status vigilantis & dormientis, & præsertim in seipso. Nec potest diabolus quacunque virtute conatuque maligno, sic homines extra mentem ponere, quin vigiliæ ac sanitati restituti cognoscant, quod alia visione quam corporali, alioque modo quam vtendo sensibus exterioribus cognouerunt omnia quę sibi visa sunt videre, quando a diabolo supponuntur delusi. Vnde cum perseuerent in confessionibus cõtra se dum sanæ mentis sunt, dum diabolo etiam abrenunciauerunt ad Christum conuersi: & semper asserant talia sibi in vigilia contigisse dum plene sensibus vterentur, non est viri prudentis velle sine ratione negare, ea quę tales experti se constantissime asserunt experientia sensuum, quæ nulla apud nos clarior & efficacior est cognitio. Et sicut vere supponendum est contingere quæ circa se facta narrantur, non minus verisimile est circa consodales & alias personas, quas adesse contuentur, idem realiter & vere accidere, cum præsertim sæpe, immo semper contingant plures ex condicto simul ire vel deportari, simulque redire, vt patet ex processibus. Neque etiam maior ratio est quod vnam magis quã aliam deludat diabolus quo ad hoc: cum præcipue magis desideret, ea quæ in contemptum Christi & fidei fieri per eas procurat, in vigilia perfici, quam in somnis vel in mẽtis alia quacunq; alienatione, cum maius in vigilia peccatum incurrant, & sit æque facile diabolo vnum vt alterum efficere, vel etiam facilius sit illi vigilantes portare, quam dormientes deludere, vt in præcedenti capitulo inductũ est. Quod si cõtra se testificantibus in iudicio talibus (non obstante quacunque diaboli delusione) fides est adhibenda, vt deductum est, sequitur inuitabiliter, quod & testibus cõtra tertium est credendũ, si attendantur ea quę dominis Inquisitoribus & iudicibus fidei semper euenire comprobantur. Hoc enim ab eis quotidiana experientia practicatur, quod accusati per socios criminum, licet fere semper in

prin-

principio iudicii negent, in processu tamen omnia confitentur, & rarissime contingit oppositum. Et qui hoc proterue negaret, habet quoq; processus omnium Inquisitorum falsos asserere, quod plane apud non insanos execrabile reputatur. Et si aliquando contingant tales non confiteri, hoc ideo est, quia iudices vel nolunt, vel qui vellent non possunt, vt par esset, iudicium prosequi; dum ab his impedimentū aliquando prouenit, qui debuissent Inquisitoribus fauere. non enim omnia per se possunt Inquisitores &c. Propter ea vero quæ rarissime contingunt, non debet omitti quod regulariter accidit. Sicut non obstante quod in aliis etiam iudiciis quandoque contingat innocentes damnari, falsisque testibus & accusatoribus fatigari, non interponitur iudicium contra reos, nec minor adhibetur fides testibus aliisvel accusatoribus. Quod si econtra quis inducat quod sceleratæ illæ mulieres de quibus loquitur. d. c. Episcopi. asserebant in vigilia positæ se realiter per multa terrarum spatia intempestę noctis silentio deportari, & tamen ibi determinatur, quod erāt a diabolo delusæ. Respondetur quod mulieres illæ non solum in somnis, sed etiam in vigilia tenebantur a diabolo captiuæ per infidelitatem, vt ibi dicitur. vnde facile poterat eas in vigilia deludere, sicque in earum mentibus & imaginatione agere, vt sibiipsis persuaderent & aliis, sibi vere contigisse quod in somnis acciderat. Sicut etiam freneticis dum patiuntur, etiam si vigilent, videntur vera esse quæ vera non sunt. Liberati autem postmodum ab infirmitate, cognoscunt distinctionem status sanitatis a statu infirmitatis: & quod illa quæ sibi vera videbantur, dum languerent, falsa fuerant. Personæ autem, quæ se vel etiam socios accusant in ista secta, non amplius sunt in diaboli potestate. Nam semper hoc faciunt dum sanni sunt mente & corpore, & postquā diabolo abrenunciarunt & peccatum suum confessi sunt, non solum iudicialiter, sed etiam sacra mentaliter prouidentia dominorum Inquisitorum, qui earum conuersionem & salutem desiderant. Ratificant enim & confirmant in fine iudicii quæcunque tam contra se, quam contra alios antea sunt confessæ. Et ideo patet, quod hęc secunda obiectio nō militat. Vlterius contra illam primam euasionem dicendum est, quod sicut Dei prœueniente misericordia, nō potest diabolus deludere nisi eos quorum mentem primo sibi per infidelitatem subiugauerit, vt dicitur in d. c. Episcopi. ita credendum est nullius personæ figuram, vt de tanto crimine accusetur, posse prætendere, nisi eius quam sibi iam per similia crimina deuictam esse sciuerit, & multotiens realiter cū aliis ad ea perpetranda conuenerit. Et propterea non debent Inquisitores omittere contra tales accusatos procedere, eo quod ex hoc

ipso quod sic accusantur, etiam si aliquando non vere ac corporaliter peregerint ea de quibus accusantur, vehementer tamen suspecti sunt, quod de flagitiosissima tali secta sint: & præcipue si plures testes in idem contra aliquem concurrant, variisque temporibus: & si alias etiam malæ sit vitæ vel famæ. Neque enim Deus clementissimus diu permitteret innocentes de tanto crimine accusari: & esset de omnibus par ratio, quod diabolus omnium personarum figuras prætenderet diuersis temporibus: quod parèt falsum, quia tales innocentes nô solum pauci esse creduntur in comparatione aliorum, contra quos Inquisitores procedunt in aliqua ciuitate vel terra: sed nulli adhuc ab Inquisitoribus tales inuēti sunt esse delusi, licet aliis narrantibus dicatur quandoque tale quid contigisse. Omitto cōtra eandem euasionem afferre indicia apertissima de reali deportatione, quæ tam ante, quam post deportationem in plena vigilia contingunt, quorum in hoc opusculo inseruntur plurima, vt præcipue infra patebit.

Ad eandem euasionem præcludendam, aliæ deductiones inmittit. *Cap. XV.*

AD eandem euasionem primam excludendam, aliam deductionem affero: quæ tam ex dicto capitulo, quam ex aliis determinationibus summorum Pontificum robur accipit. Ex illo namque capitulo habetur duplex modus, quibus diabolus potest homines deludere, vel decipere. Vnus ostendendo in somnis, seu in spiritu, aut in visu quod non est: Alius in vigilia prætendendo formam alicuius, sicut contingit in apparitionibus diabolicis, puta cum diabolus assumens corpus aereum, formatillud in similitudinē hominis, vel mulieris, vel bestiarum. Sicut sæpe legitur in sanctorum historiis. Primo autem modo posse deludere probat. d.c. per secundum. Secundo vero modo probat per Apostolum 1. Cor. 9. dicentē, quod diabolus transfigurat se in angelum lucis, quia videlicet aliquando apparet in forma boni angeli, & multo magis potest apparere in forma hominis vel bestiæ. Potest ergo sic hominum phantasmata ordinare, vt videatur eis videre quæ non vident, & esse quod non est, quod maxime contingit in somnis. Potest & alio modo deludere per præstigium, vt confitentur omnes tam theologiæ, quam canonici iuris cultores. Non negat etiam capitulum illud, diabolū posse de loco ad locum homines portare. Hoc enim negare esset hæreticum: dicente Iob, quod non est potestas, quæ ei valeat comparari super terram: immo etiam contra veram philosophiam hoc esset,

quæ

quæ virtutem substantiæ separatæ omni corpori præfert. Sed solum adducit & astruit capitulum illud, quod non portentur tunc ad sequendum aliquam veram deam, eique seruiendum, propter quæ videbatur illis sceleratis mulieribus, quod realiter portarentur. Ex illo ergo capitulo iuncta fide, & philosophia habetur esse possibile, quod diabolus has maledicas personas portet: & per diuersarum rerum apparitiones prædicto etiam secundo modo deludat. Possibili autem posito in esse, nullum sequitur inconueniens, præcipue si sacris litteris, vel determinationibus Ecclesiæ non repugnet. Ponatur ergo per casum possibilem, quod contingat multitudinem personarum sic a diabolo congregari, & induci ad abrenunciandum fidei, contemnendum sacra, aliaque facienda quæ narrantur de strigibus, ex quibus merito veniunt ab Inquisitoribus & fidei iudicibus puniendæ. Tali autem casu posito, quærendum est, quomodo poterit iudex in eorum notitiam deuenire, si non est credendum complicibus & sociis horum criminum, qui deprehensi sunt, & iudicialiter confessi. Neque enim alius homo potest ista cognoscere: & hi qui de tali societate supponuntur esse, terribilibus sacramentis se astringunt, ne seinuicem aliquatenus accusent, neque factum propalent: nisi forte causa seductionis alicuius: etiam si contingat aliquem hanc datam non seruare fidem, horribiliter vapulat a consociis, uel a dæmone, nisi forte sint in sortiis Inquisitorum. licet etiam neque sic quandoque possint euadere. Quomodo ergo tam acerrimi hostes fidei tollentur de terra, vt intendit sancta mater Ecclesia? Quis autem audeat præsumptuosus vel sciolus dicere, quod licet iste modus delusionis sit diabolo possibilis, non tamen utitur illo, neque illum Deus permittit? Num de permissione Dei debet quis sentire aliter quam sancta mater exposcat Ecclesia, & rerum ostendat euentus? Vbi nam autem habet quis Ecclesiam docere, quod hæc Deus non permittat? Quin etiam oppositum illam sentire ex hoc dignoscitur, quod authoritatem & omnem fauorem præstat Inquisitoribus contra tales nequissimas personas. Euentus quoque & frequentissima apertaque indicia idipsum docent: Iudices omnes fidei & innumerabiles consiliarii sic esse iudicant: testes infiniti idem affirmant. Quomodo ergo potest quis sapiens astruere id impossibile, aut etiam non de facto contingere? In hoc discernant omnes, si ratione mouentur, aut voluntate, seu quomodolibet alia finistra causa vel intentione. Et casum quisque ponat ante oculos suos, quod sit ipse iudex aut gubernator in aliqua ciuitate ecclesiæ, vel cuiuscunque principis, & compareat ante eum qui dicat se hominem audisse dicentem, quod conuenientium in cursu duo ciues tractarunt, dum ibi es-

sent tradere ciuitatem hostibus ecclesiæ vel principis: & quod vocato homine illo, sic esse ab eo discat, ut a teste de visu: & id quod in tali casu crederet, aut faceret, si iudex esset: vel certe fieri consuleret, si consiliarius esset, uel assessor iudicis, faciat oro, vel non minus credat, aut fauorem præstet Inquisitoribus, qui prædictis modis similia cognouerit, contra Christum in tali cursu fieri vel tractari, si vere christianus est. Præterea ecclesia hæc esse possibilia immo de facto contingere credit non solum indirecte, dando generaliter authoritatem Inquisitoribus contra tales sicut contra hæreticos, & eorum iudicia non solum non reprobando, sed potius approbando, verum etiam quia directe, & specialiter sectam hanc insequitur, & per specialia priuilegia Inquisitoribus mandat, vt hos pestilentissimos homines vsque ad extremum interitum & exterminium persequantur inuicte: Vnde quod Innocentius mandauerat primo Inquisitoribus Alemaniæ, vt supra relatum est, & Iulius postmodum Inquisitori Cremonensi, confirmauit ultimo Adrianus sextus Pontifex omnibus Inquisitoribus congregationis Lombardiæ ordinis Prædicatorum mandans vt officium inquisitionis exerceant contra prædictam sectam personarum, quæ a fide catholica deuiantes, fidem ipsam quam in sacri susceptione baptismatis abneganies, sacram crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, ecclesiasticis & præcipue Eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronum assumentes, eique obedientiam & reuerentiam exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisque nefandis superstitionibus homines, animalia, & fructus terræ multipliciter lædentes, aliaque quamplurima nefanda, excessus & crimina eodem diabolo instigante committentes, inueniuntur, eosque puniant secundum modum contra alios hæreticos a iure & sacris canonibus statutum. Vnde patet, quod cum hęc secta non sit nisi secta strigum: & ista nefanda faciant non nisi pro magna parte in cursu; quia etiam ibi sectam faciunt & conuentum, & non alibi, nec alio tempore omnia, sequitur quod Pontifex supponit & determinat non illusorie, sed vere & realiter hæc in cursu fieri & perpetrari. Quam etiam sectam Clemens. vij. per breue, quod directum est Reuerendissimo Episcopo Polensi Gubernatorique Bononiç, mandans eidem vt contra quosdam Mirandulanos eiusdem sectæ præstet omnem fauorem Domino Inquisitori Parmensi. & incipit. Accepimus non sine animi. appellat expresse hæresim strigiatus. Cum ergo ex prædictis concludatur, quod prædicta crimina non committuntur a prædictis hominibus illusorie, sed vere, oportet quod non in somnis nadant aut deportentur ad cursum, sed uere & realiter: & consequen

ter

ter quod fides præstanda est testibus de visu contra tales. Alias periret omnis modus procedendi contra tales, vel cum maxima difficultate possent deprehendi: eo maxime, quod sicut per eorum confessiones agnouimus, sacramentis (vt diximus) magnis se astringant, se inuicem non reuelare. Aduertendum est etiam, quod si testibus non creditur contra alios propter assertam delusionem: iam non esset etiam credendum seipsos accusantibus, uel iuridice confitentibus, quod talia sibi contingerint, eo quod censendi pariter esse delusi, & eis esset compatiendum, & non sententia contra eos ferenda, si dicerent se nunquam extra cursum tale quid fecisse, nec ex corde unquam talia se perpetrasse, aut contra fidem quicquam opinatos esse. Quod tamen nullus sanæ mentis concederet, & practica omnium Inquisitorum est in contrarium. Præterea, ex eisdem Pontificum verbis hoc elicitur, quod eundem debent contra sectam istã seruare modum inquirendi & procedendi, quem seruant secundum iura contra alios hæreticos. Modus autem ex parte intentionis ipsius Inquisitoris & efficaciæ tam interioris quam exterioris, est vt intrepide omnique humano timore, & cuiuscunque commodi vel lucri amore postposito, inuicte procedant. Vt patet in priuilegio quodam Inquisitionis, quod incipit. Ex parte vero ordinis procedendi & executionis, vt simpliciter & de plano, & cæt. c. Statuta, de Hæret. lib. 6. Item ut excommunicati & participes vel socii criminis in testimonium admittantur, eod. tit. In fidei fauorem. Contra istam ergo sectam hoc ultimo modo procedendum est. Tenentur ergo credere Inquisitores omnibus qui testimonium contra hanc sectam ferre uoluerint, etiam si dicant se socios criminum. Non potest ergo interponi, quod isti socios se dicentes, non sunt audiendi, quia delu dantur per præstigium, uel quomodolibet aliter: quia iam tolleretur modus procedendi contra illos, quo procedi debet contra alios hæreticos: quod est contra uoluntatem & mandatum ecclesiæ in prædicto priuilegio Adriani. Vnde patet, quod illa euasio nulla est, sed irrationabilis & periculosa fuga.

Eadem secunda ratio ex eodem fundamento tripliciter confirmatur. *Cap. XVI.*

PRAECLVSA igitur prædicta euasione ad secundam rationem principalem, confirmatur ipsa secunda ratio principalis tripliciter. Primo sic. Si duobus testibus & in præiudiciũ tertii tam in iudicio creditur, quam extra iudicium de rebus possibilibus euenire, multo fortius credendum est maxime multitudini tale quid conformiter asserenti,

s L. ubi mã. ff. de test. et c. monis. de iudi. etiã in criminalib⁹. c. in omni, de test. & per Ant. de But. & Fely. in c. cũ dilectus. de ædium.

asserenti. Quia de quo minus videtur ineſſe & ineſt, & de quo magis, per regulam topicam. [s] Maxima eſt autem multitudo talia narrantium, vt ſupra deductum eſt. Sed & hęc ipſa quæ narrantur, eſſe poſſibilia ſupra in primo principali probatum eſt etiam ex ſacris litteris. Ergo non ſunt hæc tam facile paſſimque neganda, vt nonnulli faciunt. Confirmatur ſecundo eadem ſecunda ratio, ſic. Fama quam omnes famant, non ex toto perit: & impoſſibile eſt, quod famoſum ſit falſum ex toto, ſecundum Philoſophum in lib. de ſomno & vigi. & 7. Ethicorum. [u] Maxime autem ſi fundetur narratio in certitudine ſenſuum. Non enim poſſunt falli ſenſus exteriores circa propria ſenſibilia, vt dicitur in ſecundo de Anima. Narrant autem omnes iſti ea quæ ab eis videntur & fiunt ſupra naturam, & ea eſſe vera teſtificantur de viſu pluribus ſenſibus. Et in hoc omnes conuenire, quod corporaliter fiant quæ ſenſiſſe ſe dicunt, publica & vniuerſalis eſt fama. Non ergo ex toto falſa eſſe cenſenda ſunt, aut putandum eſt vniuerſaliter tales perſonas decipi, vel decipere: licet forte interueniant ſæpe deluſiones, vt ſupra declaratum eſt. Confirmatur tertio eadem ratio ſic: Si quod eſt magis incredibile quam illud de quo eſt ſermo, vel ſaltem æque incredibile, & nihilominus a ſanctis Doctoribus hac ſola ratione creditur, & pro certo aſſeritur, quod a multitudine virorum ac mulierum, tam eorum qui ſunt experti, quam eorum etiam qui ab his qui experti ſunt didicerunt & cognouerunt, enarratur & confirmatur: multo magis ab omnibus credendum erit, quod eſt magis credibile, vel ſaltem æque credibile, & quod eſt æque vulgatum & affirmatum ab his, qui experti ſunt, vel ab expertis certa relatione cognouerunt. Nam cum cito ſine ratione credere ſit inditium leuitatis, iuxta illud Eccleſiaſtici 19. Qui cito credit, leuis eſt corde: magis hoc alienum eſſe debet a ſanctiſſimis & grauiſſimis eccleſiæ ſanctæ Doctoribus, qui tam naturaliter, quam ſupernaturaliter dotati ſunt ſupra cæteros muneribus intellectus, quam a quibuſcunque aliis. Magis autem credibilia ſunt omnia quæ narrantur a ſtrigibus fieri in curſu illo diabolico, præter hoc quod etiam affirmant ſibi contingere; dæmones, inquam, eſſe eis incubos aut ſuccubos, quam hoc ipſum quod exceptuatum eſt, ibi vel alibi expleri per dæmones. Et tamen hoc ex ſola multitudinis aſſertione pro certo tenent Aug. Tho. cæterique Theologi. Ergo multo fortius a nobis non debent illa negari, de quibus eſt ſermo. Quod autem hoc ſit magis incredibile, & magis videatur a poſſibili alienum, ex hoc manifeſtum eſt, quod dæmones cum ſint ſpirituales creaturæ, corporales delitias aut oblectationes non magis admittunt, eiſque oblectari non magis poſſunt ſenſitiua oblectatione, quam lapides.

[s] De qua habetur 3 auth. multo magis C. de ſac. ſanct. eccle.

[u] Et ſatis patet ex notatis per Bar. in l. de minore. §. plurimū. ff. de quæſtio.

Sicut

Sicut enim lapides ita, & angeli sensibus carẽt, quorum obiecta sunt illa oblectamenta: & consequenter videntur etiam ab eorundem spirituum voluntate aliena: licet in corporibus assumptis possint ab illis opera motusque tales quasi vitales perfici, & in illis intellectualiter non autem sensualiter oblectari propter animarum perniciem, eorum, inquam, qui tale cum eis habent fetidissimum commertium. Quia tamen (vt diximus) videntur elongata hæc opera vilissima & vilitatem animi prætendentia, vtpote subiecti passionibus concupiscentiæ turpissimæ, ab eorundem spirituum elegantiori natura, potius quam opera circa corporalia quidem expleta: sed tamen virtutem eorum ac potentiam prænostrantia, qualia sunt hæc, quæ narrantur accidere talibus hominibus in illo diabolico cursu: minus illa credenda forent quam ista. Quod vero sancti Doctores non ratione aliqua vel reuelatione moueantur ista credere, quę minus credibilia sunt, & vt vera cunctis illa Christianis annuncient non nisi sola fide narrantium: patet præcipue per diuum Augustinum, qui hæc ipsa primus inter catholicos in scriptis redegit, nedũ possibilia, sed & facta in xv. lib. de ciuitate Dei. capit. xxiii. Vbi sic ait. Creberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis qui experti erant, de quorum fide dubitandum non est, se audiuisse confirmant, siluanos & phaunos quos vulgus incubos vocat, improbos extitisse mulieribus, & earum appetisse & peregisse concubitum: & quosdam dæmones quos dusios Galli nuncupant, assidue hanc immunditiam & tentare & efficere, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc ille, Hoc idem tenet etiam sanctus Doctor non nisi ob Augustini prædictam inductionem. Sed neque alii doctores sancti, videlicet Gregorius & Isidorus, qui tales dari dæmones incubos & succubos affirmant, vt supra inductum est, alia ratione ad id moueri possunt nisi prædicta. Cum hoc ex sacris litteris non habeatur, neq; reuelatione priscorum: neque per naturalem factorum cursum. Cum ergo eorum quæ a strigibus asseruntur, fama sit communior, & assertio certior, eo quod iuramento iudiciali vbique firmata sit: sequitur a maiori, quod eis indubitata sit adhibenda fides. Si enim ista negentur: & extimentur quasi a delirantibus introducta, non minus delirare putandum esset illos, qui ea quæ minus credibilia sunt referrẽt: quæ tamen credunt sancti Doctores, vt diximus, quasi non delirantium relatione comperta. Sed & quod magis propositum roborat & confirmat, hoc ipsum quod striges asserunt, de conuersione, inquam, saltem apparente, earum in catos, tenet Augustinus esse verissimum: licet non secundum hanc speciem verba faciat. Et hoc tenet non nisi relatione eorum, qui eiusmodi vel certissime se audisse,

vel

vel etiam expertos se esse asseuerarunt. Nam lib. 18. de ciui. Dei capitulo. 17. postquã retulit quę a Gentilibus narrantur de sociis Vlixis in bestias a Circe maga conuersis: & de Archadibus, qui transnatando stagnum, conuertebantur in lupos. Et rursus de Archadibus in lupos conuersis hausto quodam immolato liquore deo suo Lyceo: post nonnulla subiungit, & probat hæc esse credenda, propterea quod & temporibus suis talia fieri referrentur. Vnde sic dicit. Si enim dixerimus ea nõ esse credenda (quę scilicet prænarrata sunt) non desunt etiam nũc qui eiusmodi quædam vel certissima audisse, vel etiam expertos se esse asseuerent. Nam & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, vbi stabularias mulieres imbutas his malis artibus, in caseo dare solere dicebant quibus vellent seu possent viatoribus, vnde in iumenta illico conuerterentur, & necessaria quæque portarent: post quæ perfuncta opera, iterum ad se redirent. Nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque seruari. Hæc Augustinus. Ex quibus patet, quod ipse non nisi ob plurium testium asseuerationem credebat talia fieri arte magica: quibus non dissimilia sunt quæ prædicantur ab Inquisitoribus accidere strigibus: & hoc relatione eorum, qui sunt experti: sicut est de conuersione strigum in catos: non tamen quo ad veram naturæ speciei mutationem, sed apparentem: & par ratio est de omni alio euentu mirabili per tales, circa casus diabolici cursus enarrato, & ab innumera testium multitudine confirmato. Vnde cum supra probatum sit, omnia talia esse possibilia: neque sacris litteris repugnare: proculdubio sunt ab omnibus credenda: nisi quis vellet esse sapientior Augustino, cæterisque sanctis doctoribus, qui eundem Augustinum in hac immitantur credulitate.

Ad idem ratio tertia ex multiplici experientia per nobiles inducta. Cap. XVII.

x *Ca. Quamsp. de elect. in 6.*

TERTIO probantur hęc esse credenda pro vt ab Inquisitoribus vera prædicantur, ratione sumpta ab experientia, quæ dicitur rerum magistra. x Et sic arguitur. Id quod multiplici experientia comprobatur, non est negandum. Nihil enim certius quam quod sensibus notificatur: quod ad experientiam pertinet. Sed ea quæ a strigibus narrantur, sunt etiam in diuersis locis per experientiam ab aliis quam a strigibus, quo ad facti substantiam comprobata. Quod quidem inducitur primo quantum ad corporalem delationem (omissis quæ ab authoribus antiquis Vincentio inquã historiali, & Petro

Damiano

Damiano afferuntur, de quibus vide si placet in Malleo maleficarum parte secunda, cap. 3. quod & in solutionibus argumentorum explicabitur succinte) in medium tantum induco nunc ea quæ nostris temporibus ab his, qui pro certo cognouerunt enarrata sunt. De veritate namque prædicti cursus diabolici omissis innumeris, quæ olim facta narrant, & scriptura etiam teste vera comprobantur, nouissimum argumentum duplex inducere libet. Quidam Vener. P. Frater Paulus de Caspano ord. nostri mihi anno præsenti asseuerauit presbyterum quendam nomine Io. Antonium de Palaui finis bonæ famæ virum, demorari iam diu, & nunc etiam in valle Tellina in castro Caspani: sibiq; narrasse quod dum mane secundū consuetudinem ante diluculum ad exoluendum diuinum officium vel alia de causa surgeret de lecto, contingit eum multotiens magnam vidisse turbam in propinqua planicie virorum, & mulierum cum variis luminaribus currere hinc inde more ludentium: quos presbyter dixit pro certo se scire, quod sunt strigones, & striges quæ deportantur ad cursum, vt omnis generis voluptatibus carnis perfruantur. Quidam etiam egregius medicus Ferrarien. & in hac eadem ciuitate curis infirmorum publice intendens magister Sozinus Bentius nuncupatus, mihi fidelissimo testimonio superioribus diebus enarrauit, quod cum superioribus annis quasi tribus elapsis ruri esset inuisendarum possessionum propriarum gratia, contingit cū suo villico sermonem de strigibus eum habere. Cumq; medicus esse deliramenta diceret quæ referuntur de strigibus: & hoc præceteris, quod videlicet corporaliter ferantur ad opinatum cursum: econtrario statim villicus ille (qui adhuc superest, & vocatur Thomasinus Pollastros, de territorio quidem Mirandulæ, sed modo habitans in confinibus illis in loco qui vocatur Clauica Malaguzzi) asseruit quēdam alium ibi prope morari rusticum, qui narrat se mulieres, & viros in maxima multitudine nocte corrizantes, & voluptatibus vacantes vidisse. Super quo stupens medicus, rogauit villicum suum, vt rusticum illum ad se vocaret. Qui vocatus, & de his interrogatus, ita respondit. Quadam nocte dum per tres horas ante diluculum surrexissem, vt cum bobus & plaustro veniens, villico huic vestro in quodam negocio ferrem auxiliū, peruenissemq; ad hanc planiciem (quam manu ostendit, quia prope erat) vidi, a longe tamen, ignem copiosum in diuersis locis quasi luminaria magna: inter quæ multitudinem quoque conspexi virorum, ac mulierum veluti adinuicem decertantium, seu etiam corrizantium. Propius autem accedens, plusquam sex millia hominum, clara per ignes causata luce intuitus sum, & mensas paratas, & eorum nonnullos

commedere ac bibere: plurimos corrizare, diuersiq; generis ibi ludorum exerceri: plures etiam lasciuire licentius quam fas sit eloqui. Inter eosdē autem aliquos mihi notos vidi viros, ac mulieres, & nō nullos eorum tunc etiam sum allocutus. Sed post horam quodam signo facto, velocissimo (vt videbatur) cursu, omnes inde fugerunt, ac velut asportati nebula, nusquam cōparuerunt. Hoc igitur accepto testimonio medicus mutauit sententiam, & ne dum possibile, sed etiam de facto contingere iam credidit, quæ prius deliramenta putabat.

Experientia corporalis cursus ac transportationis strigum ad longinqua loca per populares inductæ. Cap. XVIII.

POPVLARIVM etiam testimonio, qui Ferrariæ morantur, hoc ipsum probandum censeo, vt possit qui voluerit non a longe certificari. Quidam in primis Andreas Magnanus Bergomensis, habitator Ferrariæ, hac hyeme mihi narrauit, quod a quodam suo affine Venetiis commorante, cognouit hoc quod contigit superioribus annis: quandam, inquam, puellam quæ cum matre Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetijs in thalamo dicti sui affinis. Quam mane repertam nudam, recognitamq; , quia consobrina erat, cum interrogassent quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare: plorans illa postquam vestita ab eis fuit, hæc quæ infero enarrauit dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormirę putabat, surgentem delecto, & exutam camisia se quodam vnguento, quod ex vasculo assumpsit de sub lateribus extracto, perungentem corpus. Et statim in assumpto baculo quodam ibi præparato in modum equitantis ascendens, extra fenestram deportata est, & a me nequaquam ex tunc ibi visa. Cumq; ipsa quoque de lecto surgens, meum, vt mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta, statim in hunc locū deportata sum, vbi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem etiam ob meum aduentum conturbatam vidissem & comminantem, nomen Domini Iesu & Beatæ Virginis inuocaui, & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda solaq; remansi. His auditis a puella, scripsit omnia hęc affinis ille narrantis P. Inquisitori Bergomensi, a quo capta mulier, & tormentis exposita, cuncta confessa est. Et addidit se a dæmone plusquam quinquagesies deportatam vt puerum illum filium prædicti affinis occideret: sed tamen præualuerat nunquam, eo quòd semper eum inuenerit signo crucis, & sanctis orationibus a parentibus bene munitum

nitum. Quidam etiam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator de Valle Tellina, narrauit mihi hoc anno, se in patria sua ab eo cui infrascripta contigerunt cognouisse, videlicet, quod cum suspectam haberet ille vxorem suam ex relatione multorum, quod iret ad cursum quando ipse nocte dormiret, finxit se quadam nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, surgens de lecto se inunxit vnguento ex vasculo prius abscondito, & statim nusquam comparuit. Stupens autem vir suus, & quadam curiositate ductus de lecto surgens, idem fecit quod vxor: & statim per caminum (vt sibi videbatur) per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse vxorem delatus, in quandam nobilis cuiusdam comitis cellam vinariam deportatus est: quo loci vxorem etiam cum aliis pluribus reperit. Eo autem viso vxor statim cum aliis quodam signo facto discessit, eodē viro suo in illo loco relicto. Qui mane a famulis domus inuentus, & cum clamoribus quasi latro captus, & ante comitem constitutus, accepto loquendi spacio, cum rubore factum narrauit. Et ex hoc accusata vxor illius apud Inquisitorem, & tandem confessa, pœnas dedit suis dignam sceleribus. Velle autem sola illa credere (vt ad obstinatos paulisper verba conuertam) quæ propriis oculis contingunt videri, signum stoliditatis est vel magnę nequitiæ: vt qualisfor te quis fuerit, tales & cæteros esse putet, mendaces inquam, & delusores. Ex his tamen quæ prænarrata sunt haudquaquam existimā dum est, virtutem aliquam naturalem ineſſe vnguento illi, quasi omnes qui se illo perungerent, sic deferri haberent, aut possent. Iam enim non nisi ad vnum deferrentur locum, vel ad vnam duntaxat differentiam loci, cum natura non nisi ad vnum determinata sit, vt dicitur secundo Physicorum. Nec diabolus est subditus naturalibus virtutibus rerum corporearum quo ad motum localem causandum, cum sit eis nobilior, & ab omni materia absolutus. Tales enim virtutes non nisi ad res ipsas terminantur materiales. Sed sicut animal trahitur cibis, ita spiritus signis, vt dicit Aug. 21. de ciuitate Dei cap. 6. Ex pacto enim tacito vel expresso habito cum malignis spiritibus ab his personis, vel ab alijs qui hæc primo introduxerunt, puta quod fidem abnegent & baptismum, crucem conculcent, nomē vllum sanctum minime nominent, & alia huiusmodi nefandissima incurrant crimina, facto postmodum aliquo opere, puta tali inunctione pro signo, statim adest diabolus propria voluntate. Et ita proprio ex arbitrio assumpta sibi placita etiam bestiarum figura: vel etiam inuisibiliter assistens, defert miseras personas, pro earum vel etiam pro sua voluntate ad destinata loca, indeq; reducit. Posset etiam ad hoc cogi dæmon inferioris ordinis a dæmone superiore ac

præsidente, cuius videlicet ille potestati subijcitur. Est enim prælatio, & subiectio in spiritualibus creaturis, tam bonis quam malis, vt patet per sanctum Thom. 1. q. 109. art. 2. Propter hæc igitur contingit, quod & si aliqui quandoque se tali vnguento deturpent intẽdentes transferri, siue pactum habeant cum dæmonibus siue non, voti compotes nullatenus fiunt. Nonnulli autem quandoque tali pernicioſa vnctione peructi, quamuis etiam non intenderent se transferri, translati sunt. Procedit hoc etenim ex libertate dæmonum, sic exigente quandoque malitia hominum, vt in perniciem suam obtineant quod suæ saluti contrarium est. Et ex bonitate Dei quãdoque a tali malo quidam custodiuntur contra suam etiam voluntatem. Sed & quandoque impediuntur dæmones ne id prævaleant obtinere quod vellent: & hoc vel a bonis angelis, vel a malis, sibi tamen prælatis. Ex bonorum autem angelorum præsidio isto communiter prouenit ne possint dæmones officialibus fidei nocere: nec ex carceribus eorum, hæreticum hominem eripere, etiam si se totum vnguento illo perungeret execrabili. Sed & quandoque dæmonum in hoc libertas ostenditur circa talia, quod si persona etiam sic peructa, pactum aliquod cum dæmone firmatum præuaricet, puta nomen aliquod sanctum in cursu proferat: statim a dæmone deponitur seu derelinquitur: & in locis se inuenit a domo propria vnde recesserat longe positis, sæpius etiam flagellata per eosdem dæmones, & quandoque illæsa.

Experientiæ apparentis conuersionis strigum in catos. Cap. XIX.

COMPROBATVR etiam id quod assumptum est in prædicta ratione de apparentia strigum in forma brutorum, & præcipue catorum, vt ipsæ quoque striges fatentur, per testes fidelissimos de visu quantum ratione humana iudicari potest. Nam supra nominatus Antonius Leo vxorq; sua sub iuramento deponentes, mihi dixerunt hoc anno, modo decurrere tertium annum quod in thalamo suo seris optime clauso, nocte quadam duo magni cati apparuerunt, vni ex pueris eorum insidiantes: de quibus tamen ipsi dum dormirent non aduerterunt, nisi post emissum a puero clamorem & eiulatum: Strigauerant enim iam ipsum infantem, quando sunt excitati parentes: cuius maleficii causa infra paucos dies exsiccatus puer interiit. Surgentes ergo quam primum catos binas viderunt, de lecto suo, vt eas comprehensas necarent, licet ferrea pala percussierit alteram earum vir (vt sibi videbatur) acerrime: alterã vero rete conclusérit: nihilominus clapsæ paulo post aufugerunt

ambo

ambo, & extra feneſtram ſe demittentes non vltrà comparuerunt nocte illa. Simile quid paſsi ſunt poſt annos duos, hoc eſt anno elapſo circa puellam nuperrime natam. Si quidem a duabus magnis catis altera beretini coloris, altera vero pro parte albo, & pro alia parte corporis nigro colore colorata, dum omnes dormirent nocte inuaſa, parentes expergefecit, flebili voce. Qui viſis catis e lecto ſaltantibus, ſurrexerunt vt eos comprehenderent: ſed neque tunc præualuerunt. Nam vt antea fecerant eorum manus euaſerunt facillime: & per feneſtram domus demiſſæ fugerunt. Puella vero infra duos dies exſiccata defecit. Noctibus quoque ſtrepitum multarum catorum inſidiantium aliis filiis, & etiam loco, vbi vnguentum ſibi datum a quadam ſtrige ſeruabatur vt illo perunctì curarentur (ſiquidem iam & ipſi ſtrigati fuerant, ſed non exitialiter) ſæpius audierunt: cum tamen, vt ipſi dicunt, non niſi vnam paruam catum in domo habeant. Sed & ſtrix quæ ſuperioribus diebus fuit incinerata, dixit eiſdem ſuper hæc percunctantibus, quod duæ feminæ ſtriges fuerant, in forma catorum, quas in thalamo viderant: quæ & alios filios ante occiderant modo prædicto; ſeq; noſſe illas aſſeruit: immo ſignis, non autem ex nomine, propalauit eaſdem. Huius etiã apparentis conuerſionis ſtrigum in catos, teſtis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, ſub iudiciali iuramento mihi aſſeruit hoc anno, ſtrigem quandam ante tres menſes eidem impoſuiſſe, ne prohiberet venire circa puerum, quem (a ſe forte ſtrigatum) curandum aſſumpſerat, ſi quas blandientes, & alludentes videret catos. Eadem igitur die dum diſceſsiſſet, illa, viderunt poſt horam ipſe & vxor ſua catum magnam, & hactenus ab eis inuiſam, quæ ad puerum accedebat concito gradu. Quam cum ex timore parentes ſæpius abegiſſent, poſtremo contra venientis vexationem ad impatientiam exarſerunt. clauſoque oſtio vir ille, grauiſsime catum hinc inde fugientem diutius haſta percuſsit, & demũ ex alta feneſtra ſe iactare compulit vt toto colliſa videretur corpore catus. Ex tunc autem ſtrix illa vetula toto confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit: quo factum eſt vt leuis, quam prius habebant ſuſpitio., quod ſtriga eſſet, & puerum ſuum, qui hac infirmitate ſtrigiatus grauiſsime laborabat, ipſa ſtrigaſſet, in vehementem tranſiit, immo in violentam. Etenim percuſsiones, & plagæ, quæ in cato infixæ ſunt, in illa vetula ſunt inuentæ quo ad membrorum correſpondentiam. Innumera poſſent adduci ad huius rei manifeſtationem exempla. Sed hæc nunc ſufficiant manifeſtiſsima teſtimonia, de quibus & publica inſtrumenta confecta ſunt, & per eoſdem teſtes, qui adhuc viuunt, apud omnes cõfirmari poſſunt.

Alio

Alio etiam modo idipsum quod in hac tertia ratione probare assum psimus, manifestari potest per ea videlicet, quæ ante cursum inchoantes, in cursu striges perficiunt, vel ex cursu regressę, ibi facta demonstrant. Ex quibus manifestabitur, ꝙ talia delusorie non contingunt: sed vere, realiter, & in corpore. Habitam nanq; priusquam ad cursum accedant sacratissimam hostiam, vbi postmodum ad determinatum locum fuerint deportatę, pro munere offerunt diabolo, quam & ipsius diaboli gratia & requisitione opprobrijs affectam ibi dimittunt: & nullatenus apud se postmodum illā inueniunt. Quod non accideret, si tantummodo somniarent se talia facere. Idem conuincunt alia itidem oblata munera, puta vmbelici puerorum, galli, gallinæ, & alia huiusmodi, quæ communiter requirunt dæmones in sacrilegis eorum sacrificijs. Quod autem res ita se habeant, & isthæc encænia dæmonum post oblationem nō compareant, millies comprobatum esse testantur patrum Inquisitorū processus innumerabiles. Eisdem itidem strigibus referentibus cognouimus, ꝙ dum primo deportantur ad cursum, & negatis coram domina cursus fide Christi atq; Baptismo faciunt homagium dæmoni: accipiunt tradente sibi eodem dæmone pugillum terræ, qua secum portata, & realiter apud se inuenta conseruataque, toto vitæ suę tempore vtuntur personę istæ pessimæ ad maleficiandum non solum pueros, verum etiam viros & mulieres cuiuscunq; ætatis: proiecto terræ illius modico super eas quas volūt personas perdere. Si autem hæc omnia in somnis contingerent, vel delusorie, nequaquam apud se talia postmodū vigilantes inuenirent. Aliud quoque huius veritatis signum affero tale: Asserunt enim striges qualibet hebdomada se bis languere, mane videlicet diei veneris & diei lunę, propterea ꝙ ex velocissima reportatione, qua noctibus illis præuijs a cursu recipiuntur in propria, patiuntur depositę quasi vertiginem, & ob hoc lecto decūbentes, toto pene mane illo quiescunt. Quo etiam effectu quasi apertissimo & clarissimo signo, noti earū suspectas easdem habent vehemētissime ꝙ sint striges: vbi præcipue præstigiosis operibus alioquin intendūt. Sed & illa quæ superioribus diebus incinerata est, ea quæ nunc diximus cōfirmauit: & aliud insuper veri realisque sui cursus dedit hoc indicium, ꝙ cum semel reportaretur e cursu, & per caminum deposita fuisset in camera propria, non potuit hoc latere familiares, qui in eadem camera dormiebant. Et licet illa vt factum occultaret, excusationem auditi sonitus aliam interponeret, non tamen eis potuit satisfacere quo minus vehementer suspicarentur eam tūc de cursu regressam, sicut & rei veritas erat. Mutuus quoque concursus in dictis & factis

ctis dum in diabolico illo residentconuentu, & se inuicem cognouisse, & comitatas fuisse: feciſſe quoq; simulque dixisse dum sunt incursu quæ postmodum concordes referunt, sicut in referēdo conueniunt qui vigilant ea quæ simul vigilantes fecerūt, aut dixerunt, signum est apertissimæ veritatis, q̄ ista non in somnis perficiantur. Nam si vnus somniaret, aut deluderetur, vel etiā ambo, nullatenus ita mutuo conuenirent. Non enim experimur immo impossibile iudicatur & contra naturam, q̄ duobus contingat eadem in somnis videre, putarèue q̄ hæc vel illa fecerint vel dixerint absque vlla penitus differentia, vt talibus accidere comprobatur. Siquidem persæpe plures earum cōueniunt simul ire redireq; vt nulla sit iam negandi ratio vel apparetia, q̄ hæc corporaliter fiant & in vigilia. Quod si etiam quandoque in somnis hæc appareant, vel contingant opere dæmonis, non hoc eos latet vt plurimum qui talia patiuntur, sicut & supradictum est ex his quæ traduntur in Malleo maleficarum. His tamen qui realiter deferuntur ad cursum, vt dictum est, multa tam in motu illo quàm in termino motus, deluſorie pro parte contingunt: vt iudicent miseri, realiter & corporaliter nonnulla ibi fieri & esse, quæ tamen phantastice fiunt opere diaboli, vt in solutionibus argumentorum plenius innotescet.

Cur dæmones copiosos ac celebres strigum conuentus crebro sic instruant ac aceruent, e diuersis regionibus assumptis viris ac mulieribus. Cap. XX.

POSSET autem aliquis etiam præmissis omnibus annuendo dubitare de veritate huius concursus hominum in vnum tam crebro repetiti. Esto enim q̄ possit diabolus homines de loco ad locū longius transferre, & plures etiam homines in vnum congregare: non tamen id fieri credendum videtur nisi rarissime: sicut & rarissimi leguntur, qui fuerint a dæmone per aerea portati: & rarius immo nunquam tam in gentilium, quam etiam in ecclesiasticorum scriptis legitur, q̄ vel semel tantum per dæmones facta sit adeo celebris congregatio hominum sicut est vna vel minima earum quę fieri dicuntur a strigibus bis in hebdomada in diuersis partibus Christianorum. Quod si etiam dicatur hoc dæmones facere vt decipiāt homines, & eorum ruinæ seuius insidientur, videtur q̄ ab initio ista facere debuissent, cum a principio perditionem hominum summo studio & inexplebili malitia exquisierint. Vnde cum factum hoc alias nemo sciat, immo negetur ab omnibus: pari modo negabit quispiam unquam deum opt. Max. ista permittere. Verumenim

uero

uero cũ tot assertionibus atq; manifestis indicijs hæc infelici nostra hac tẽpestate cõprobentur cõtingere, supra inductũ suasoriũ scrupulum hac sola suasione remouere curabimus, quod Deo pro grauiori bus hominũ inualescẽtibus demeritis permittente grauius eosdẽ diabolus insequitur, ac pernitiosiores nocẽdi modos in dies aggreditur in Christiani nominis extinctionẽ. Quod aũt vnus hic morbus omnium sit grauissimus, supra modum contagiosus, vniuersaliq; saluti hominum magis aduersus primum manifestato, facile demum ostẽ demus nõ ab re nostris temporibus ista crebrescere. Primum autem deducit multitudo simul & grauitas criminum, ruinaq; animarum exitialis, quam diabolus omni qua potest arte, omnique malitia mundum debellare contendit. In consortio enim positæ miseræ, & infelices illæ personæ, magis seinuicem ad malitiã trahunt, in malitia fouent, & sic eorum culpa continue aggrauatur. Se inuicem quidem ad malitiam magis trahunt inducendo primo verbis. Timeret enim persona quælibet diabolica, si solam se sciret, aut crederet esse sic dæmoni obligatam, sic a Christo alienam, eiusq; inimicam: timeret, inquam, hæc alteri reuelare, & ad simile facinus alios inducere. Modo autem cum in tam solemni delectabiliq; se cognoscant annumerari societate, quasi iactabundæ moremq; facturæ cognatis amicis, atq; sodalibus, eosdem inducunt verbis extra cursum, vtpote primo narrando quibus conuenientes in cursu perfruantur bonis: secundo excludendo timorem, tam dæmonum quam iudiciorum Dei, dum dæmones non quasi inimicos, vt prædicatur, sed quasi amicos & familiariter obsequentes pro voto se dicunt habere, & Deum talia non curare, vel certe non posse punire affirmant hæretice, quasi non præualeat contra dæmonis potentiam se opponere, factasque iniurias vindicare. Tertio remouendo impossibilitatem apparentẽ transmigrationis longinquæ, immo præbendo facultatem per dæmonum inuocationem: eosdemq; per execrabilem vnctionem in illorum maledicto nomine factam a strigibus, ad hoc ipsum obsequiosos reddendo. Quarto causando roborandoq; fiduciam proprio comitatu. Fouent postmodum in malitia dum sunt congregatæ personæ illæ, alias quas traxerunt. primo offerendo eas magnæ dominæ in tali multitudine præsidenti: ut propter eam quam præse fert excellentiam, potentiam, beneuolentiam, comitatem, vereantur eiusdem uotis atq; præceptis, tametsi execrabilibus, non parere: timeant eidem promissa non osseruare: non odio eam habeant, sed potius diligant veluti auctricem tantorum bonorum, & in omnibus occurrentem pro voto. Secundo fouentur in malitia propter multitudinis imitationem. Multæ enim personæ dum etiam

illuc

illuc perductæ sunt, renuerent contra Christum & fidem sacrilega committere: quæ tamen immitatione sociarum fidentius admittunt facinorosissima opera. Ex maiori etiam multitudine, maior sequitur voluptas in multis quibus fruuntur delitijs. Si enim omnis boni possessio iocunda minus est sine consortio, vt dicit Boetius, ex hoc ipso quod in maxima multitudine conueniunt, solatijs etiam affluunt pluribus in corrizando, cantando, sonando, & in curiositatibus multis: & præsertim in aspectu pulcherrimarum personarum apparentium, &c. vt sic vilissimorum hominum desiderium accendatur magis ac magis uelle sæpius ista repetere. ex quibus omnibus continue aggrauatur peccantium malitia; cum ex frequentatis actibus malis, omnis eorum generatus pessimus habitus infidelitatis, apostasiæq; a fide, & demum omnigeneris uitiorum, & præcipue luxuriæ, gulæ, inuidiæ, iræq. proficiat in malitia: & cor eorum obstinatione maxima in dies obduretur ob peccandi consuetudinem. Cuius indicium est rarissima talium personarum ad Deum conuersio: conuersorum tam facilis quæ comprobatur recidiuatio. Dicunt enim communiter quæ conuertuntur, quod ista conuersio sibi difficillima est, & perseuerantia dura, tum ob delitiarum memoriam: tum propter dæmones in diuersis formis plurimum eisdem blandientes: uel si sic non prævalent, realiter postmodum & grauiter deterrentes & uerberantes. Aggrauatur insuper illorum malitia propter multitudinem, ex hoc quod quasi in unum facinus omnes coniurant: ita ut quilibet non solum propriorum, sed etiam totius multitudinis peccatorum quibus consentit & delectatur, reatu teneatur obnoxius. Sicut enim opera bona gratiora sunt Deo, si a multis unanimiter fiant, iuxta quod innuunt verba illa Domini Matth. 18. Vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum: ita & quo ad malitiam grauitatemq. delictorum pariformiter iudicandum est. Vnde & in naturalibus diuersorum agentium virtus quo magis vnita fuerit, fortior est & magis diffunditur. Feruescunt enim magis igniti carbones dum congurgitantur in unum. Hoc igitur rete pessimo versutus utitur hostis, ut copiosam infelicissimorum hominum multitudinem ad tartareas stiges post se trahat. Non est autem usus hac arte diabolus ab initio, antiquisue temporibus, tum quia principaliter per hæc intendit iniquus fidem veri Dei de corde hominis euellere. Totum autem antiquitus pene orbem, per veritatis ignorantiam & per infidelitatem suæ addixerat seruituti, præter Iudæorum pauciss imos: quem etiam populum ad idololatriam pronum cognoscens, non exquisitis his artibus ad infidelitatem trahere necessarium iudicabat: sed

facile in illam eos prolabi faciebat. Post aduentum autem Domini & Saluatoris, in primitiua quidem ecclesia Christianus populus inter infideles habitans perfectissime vitæ fuerat, & fidei firmissime inhærebat, vt pote inter persecutiones continue splendescens; atq; feruens sicut & aurum igne probatur, eratq; tunc diabolo sola uel maxima cura regnū suum tueri ne oēs infideles ad Christum conuerterentur. sed data pace post tempora, cæperunt christicolæ regni ter agere, a conceptoq; fidei feruore tepescere: quos consequenter aggrediens diabolus, per ministros suos hæreticos innumerabiles seducere cœpit, sicq; voti compos fieri per internam infestationem a se, & per exteriorem ab ipsis hæreticis factam: non autem adhuc per visibilem apparitionem, saluti hominum grauius insidiari. At postremo sublatis e medio hæreticis, aut certe a Christianorum finibus longius profligatis, cœpit diabolus simpliciores personas, facile seducere, multipliciter deludere, & ad infidelitatem cultumque Dianæ varijs illusionibus inclinare, ut in. c. Episcopi. xxvi. q. v. enarratur. Sed deprehenso a Christianis per sacerdotum doctrinā, non esse verum deum, vel deam quæ personis illis quasi domina apparebat, ne suo diabolus desiderio pessimo fraudaretur, cœpit aperte se Christianis solis offerre in omnibus obsequentem: & eis crebrerrime omni generis delitias præparare, dummodo fidem Christi ab eorum cordibus eliminare posset. Quod vt facile, firmiterq; obtineat prædictos adinuenit laqueos, ac dolos pessimos maledicti cursus, ac infelicissimarum harum personarum conuentus. Et in principio quidem eo quod non multi essent, qui eius tali malitiæ cōsentirent: ex diuersis locis Christianitatis, vnius tamē assumptos linguę per aerea in vnum tantummodo locum pro quolibet regno, qualibetue prouincia deducere consueuerat, puta circa regionem Iordanis, circa nucem Beneuenti, & sic de similibus. Sed adeo magna in præsentiarum multitudine inualuerunt, vt in pluribus aggregentur locis, & quasi per singulas diœceses conuentus faciant copiosos magnęq; multitudinis vtriusque sexus, & varij status. Sicut in barcho Ferrarien. in planicie Mirandulæ, in monte Paterno prope Bononiam, & in aliis pluribus per has maledictas personas nominatis locis, vt iam non per aerea semper a dæmonibus deportentur, sed pedestres vadant multotiens, & velocius currant, eo quod persæpe prope sit locus, tametsi a dæmonibus in hoc ipso multipliciter etiam sint suffultæ. Quam sectam maledictam dignetur Deus opt. max. tandem eliminare. Et hæc de tertio principali, & quoad totius quæstionis determinationē, & materiæ declarationē dicta sufficiāt. Nūc superest argumēta, opinione falsa in principio facta dissoluere.

Pro

Pro solutione primi argumenti primo deducitur allegatum in contrarium, c. Episcopi. esse multipliciter de authoritate, & ueritate suspectum. Cap. XXI.

DETERMINATA veritate circa præpositam quæstionem, superest soluere rationes in principio adductas pro parte falsa. Ad primum igitur argumentum fundatum super ea quæ dicuntur in c. Episcopi, 26.q.5. multa dicenda sunt, eo quod huius ca. verbis, & authoritati solum innitantur, & hæreant, qui cursum hunc diabolicum corporaliter fieri negant. Primo ergo dicendum est, secundum aliquos, capitulum illud, seu etiam concilium suspectum esse de falsitate, & inter paleas non minus computandum, quam Gabillon. vel Biloen. concilia reputentur. d.18.c.Placuit, & c. Annis. & sic de similibus quę non alia ratione repudiantur, & inter apochrypha censeri scripta tenendum est, nisi quia nesciatur quo tempore, sub quo Pontifice, vel cuius authoritate indictum sit aliquod tale concilium, vel confirmatum. Etenim concilia plurima ab hæreticis & schismaticis sæpius celebrata sunt: in quibus quidē licet plurima constituta inueniantur, quæ ad sanctæ vitæ profectum conferre videantur, & nonnulla vera ex sanctorum Doctorum sapientia inferantur: nihilominus ab ecclesia non acceptantur, immo damnantur propter commixta multa falsa, & perperam ordinata: & quia ēt non rite congregata fuisse compertum est: sed potius contra voluntatem summi Pontificis, aut prēter eius notitiam & beneplacitū, cuius solius est vniuersalia concilia indicere, & cofirmare, dist. 17. per totum. Sicut patet de concilio Arrimi. damnato dist.15 c.Sancta. & nouissimis temporibus de concilio Basileæ damnato ab Eug. 4. & sic de alijs pluribus schismaticis conciliis. Et ille qui teneret, q̄ concilium potest indici, vel congregari, aut celebrari sub alio capite quam summo Pontifice Romæ vice Petri vniuersali ecclesiæ præsidente, nisi forte in casu quo Pontifex in hęresim laberetur, esset hæreticus, sanctæ matris ecclesiæ Romanæ primatum impugnans, quē a Christo accepit d. 22.c.Omnes. & d.40.c.Si Papa. Cum igitur huius asserti concilij Acquiren. & tempus ignoretur, & author, illi merito adhærere nō videmur cogi: & eius dicta, seu decreta nullam habere videntur authoritatem, nisi aliud ostendatur. Suspectum est secundo vehementer tale concilium, quod non catholicum fuerit aut ab ecclesia approbatum, eo quod nonnulla profert obscura, sacrisque litteris non plene consona, sed secundum sensum, quem ad uersarij patrum Inquisitorum in eo habent, falsa ac de hæresi suspecta. Probando etiam suum principale propositum secundum di- *Ad primum*

ctum sensum diminute ac inefficaciter procedit, & contra veritatē, quæ manifesta est in sacris litteris, quod videlicet talia non possit facere diabolus, quæ tamen diabolo possibilia esse sacræ litteræ protestantur. Nam inter alia eliciunt hæc ex d. c. quod non possint a diabolo portari realiter de loco ad locum, quod non possit figuram hominis prætendere, vel mulieris quasi deę factæ, quæ sunt contra sacras litteras, & contra scientiam & doctrinam omnium Theologorum sacras litteras exponentium. Nam quod diabolus Christum de loco ad locum portauerit, habetur expresse in euangelio Matth. 4. Multomagis igitur alios portare potest & portasse fertur in historiis authenticis sanctorum, & præcipue diui Iac. Apost. Naturalis etiam potentia non est minor in angelo malo quam in bono, qui tamen portauit Abacuc per longa terrarum spacia in citissimo tempore. Dan. 4. Cum possit etiam diabolus se transfigurare in angelum lucis, vt dicitur 1. Cor. 9. & habetur in eodem c. Episcopi. inul to magis poterit se transfigurare in deam aliquam corpoream, sicut putabant esse Dianam ipsi Pagani. Contraria etiam sacris litteris (nisi bona gl. interpretentur) affert capitulum illud: dū dicit esse infidelem & pagano deteriorem qui credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius mutari, aut in deterius, aut transformari in aliā speciem, aut in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt. Huius enim contrarium quantum ad aliam speciem, expresse habetur Exo. 7. & 8. Vbi legitur magos Pharaonis conuertisse virgas suas in serpentes: aquas etiā in sanguinem verū, verasque ranas. Neque enim potest dici secundum fidem, quod ista deluforie acciderint: quia sicut bene probat diuus August. in gl. ibi. Scriptura eodem vocabulo nominat, & virgas magorum, & virgam Moysi, quam constat vere in serpentem esse conuersam. Et hanc intentionem Aug. in passu illo sacræ scripturæ, sequitur etiam & declarat diuus Thom. Pot. quæstio. sexta. art. 5. ad 8. cum aliis theologis & expositoribus. Et alia ratione hoc ipsum deducitur ex eadem scriptura: quia si deluforie ista contigissent, cum illi Magi non nisi virtute diaboli talia possent facere, & æque facile sit diabolo facere, quod ita præstigiose cyniphes sicut ranæ serpentesq; apparerent: æque facile virtute illius potuissent Magi cyniphes ipsos deluforie, & tantum apparenter educere sicut ranas, & tamen sacra scriptura dicit, quod magi hoc facere non potuerunt. Quod quidem non est ita intelligendum quasi naturalis diaboli virtus ad illorum etiam productionem non se extenderet: sed quia eos talia animalia tunc producere non permisit Deus: vt dictus sanctus Aug. 3. Tri. & recitat Magister. 7. d. 2. Qui etiam negaret

ret, quod diabolus possit creaturam conuertere in aliam similitudinem per præstigium, negaret ipsum præstigium, quod est una diuinationis species, & contradiceret consequenter omnibus Theologis. & cap. Necmirum. 26. q. 5. seque opponeret omnibus historijs talia narrantibus, quæ per præstigium varijs temporibus contigerūt & locis. Quo tamen modo intelligendum sit, diabolum posse vel non posse unam creaturam in aliā mutare infra declarabitur. ¶ Suspectum tertio de falsitate est dictum capitulum inquantum alium prætendit sensum in sacris litteris, quam habeant sancti Doctores super verbo illo Apostoli. Siue ī corpore, siue extra corpus nescio &c. immo sensum præfert quem reprobant S. Aug. & S. Thom. & quē diuus Hieronymus in prologo Dianielis, dicit fuisse sensum cuiusdam Iudæi negantis pariter id quod vniuersalis confitetur ecclesia, Abacuc inquam esse portatum ab angelo in Babylonem breui tēporis spacio. Et ideo cum ex cultu Iudæi exponētis, tum etiam quia Hieronymus hoc referebat vt ostenderet se in suis translationibus pati multas calumnias, maxime a Iudæis, quas ipse calumnias reputabat iniustas, infertur tacite, quod pariter execretur & damnet causas calumniarum, inter quas una erat expositio prædicta, quam inducebat Iudæus ille. Cum ergo illam afferat dictum capitulum secundum aduersariorum interpretationem, patet ex hoc ipso suspectum esse de minori veritate. Est autem sensus uerborum Apostoli, dum dicit se nescire an in corpore an extra corpus raptus sit vsque ad tertium cælum, a prædicto Iudæo introductus, & prædicto c. Episcopi insertus, secundum aduersarios, iste, quod Apostolus nescierit an fuerit portatus in paradisum, seu in tertium cælum corporaliter, ita quod corpus cum anima eius esset illuc trāsportatum: an certe extra corpus raptus fuerit, & in solo spiritu viderit & audierit, quę ibi cognouit. Hunc autem sensum recitat & improbat Aug. 12. super Gen. ad litteram. hac ratione. quia, inquit, constat ex verbis Apostoli, quod ipse sciuit se esse raptum vsque ad tertium cælum: costat ergo illud cælum in quo raptus est, esse verum cælum, non ali quam cæli similitudinem. Si enim hoc voluisset intelligere, cum dicit se raptum in cælum, ideſt ad videndum imaginarie similitudinē cæli, eodem modo poterat affirmare se raptum esse in corpore, ideſt in similitudinem corporis huius. Et sic non fuisset necessarium discernere quid sciret aut nesciret: quia vtrunque æqualiter sciret, scilicet, & se esse in cælum, & se esse raptum in corpore secundum similitudinem sicut accidit in somnis. Si autem sciebat esse verum tertium cælum, sciebat ergo aut esse aliquod spirituale & incorporeum: & sic non poterat corpus eius illuc rapi: aut esse aliquid corporeum,

poreum, & sic anima non posset illuc sine corpore rapi nisi separatetura corpore. Et sic post longam disputationem Aug. concludit verum sensum verborum Apostoli dicens. Restat ergo fortasse, vt hoc ipsum eum intelligamus ignorasse, utrum quando in cælum raptus est, in corpore fuerit quomodo est anima in corpore, cum corpus viuere dicitur, siue vegetantis, siue dormientis, siue in ecstasim a sensibus corporis alienata: an omnino de corpore exierit, vt mortuum corpus iaceret, donec peracta illa demonstratione membris mortuis anima redderetur, & non quasi dormiens euigilaret, aut ecstasi alienatus rediret in sensus, sed mortuus omnino reuiuiscceret. hæc ille. Quem adducit & sequitur S. Th. 22. q. 175. ar. 6. & Veri. q. 13. art. 6. Quod etiam ratione conuincitur. Si enim non fuisset tunc Apostolus secundum corpus in terra, vbi fuerat a socijs & comitibus deductus, & a Iuda hospitio receptus, hoc ipsum illi clarissime comperissent. Et palam omnibus quasi miraculum insigne factum esset. Si uero in terra & non in cælo corpore fuisset, nolle socijs hoc affirmantibus credere, impudentiæ illius ascriberetur: non minus quam eius qui tantum ea credere velit, quæ sensu percipit exteriori. Immobile autem corpus hominis manens, non omnes discernere possunt an funditus extinctum sit, vel certe ecstasim patiatur. Vnde referentibus quibuslibet Paulo, quod corpore immobilis permansisset, eorũ sensui adhærere non tenebatur, si quis ei, quod mortuus fuerit vel non mortuus affirmasset. Cum igitur si hæc etiam non suffragaretur ratio, sola authoritas sanctorum fidem faciat veritati, patet quod contrarium sensum in verbis Apostoli prætendens illius capituli littera redditur de veritate suspecta.

Capitulum Episcopi propositum suum, inefficaciter inferre & ob hoc de falsitate & authoritate mimori suspectum esse. Cap. XXII.

DE falsitate quoque minorique authoritate. d. cap. deprehenditur ex hoc esse suspectum, quod in probando quod intendit obscure, inepte, & prorsus inefficaciter procedit, si illum habet sensum quem ei tribuunt aduersarii dum contra veritatem supra diffinitam illud inducunt. Volens enim probare secundum eos, quod non realiter, & in corpore mulieres illæ perficerent, aut viderent quæ narrabant, sed in somnis potius, aut in solo spiritu a diabolo deluderẽtur, inducit binas illas authoritates sacræ scripturæ, quibus secundũ horum interpretationem habeatur, quod non in corpore & secundum sensus corporeos præsentes fuerint Paulus & Ezechiel, alter inquam

in

in cælo, alter in Ierusalem. Et tamen ex illis authoritatibus ad sensum istorum a capitulo inductis non habetur primo, quod non possit etiam tale quid in corpore contingere nisi in authoritatibus illis hunc habeant intellectum, q videlicet nullo modo potuerit, vel Paulus in cælum, vel Ezechiel in Ierusalem corporaliter deportari; nisi forte ab angelis bonis. Sed hoc primo est falsum quo ad deportationem Ezechielis. Multo enim grauiora corpora potest diabolus & longius deportare, vt supra monstratum est. Secundo infertur oppositum ex hoc ipso quod dicunt, cum naturalia manserint in dæmonibus secundum Dion. splendidissima. Quicquid ergo virtute naturali possunt angeli boni possunt & mali: & magis qui sunt excellentioris naturæ. Falsa etiam expositio ista ex hoc conuincitur, quod si sic intenderet Paulus vtique mentiretur. Etenim quid angeli boni possint & mali melius ipse certiusque didicerat, quam authores dicti capituli. Non ergo dixisset. Nescio Deus scit. Si vero in prædictis authoritatibus non illum, sed hunc potius habeant intellectum, quod de facto non corporaliter ad illa loca portati sint, licet potuissent portari, tunc non habent ex eis propositum quod intendũt hoc inquam, quod non possint a diabolo per longa terrarum spacia corporaliter portari striges. Nam a non esse ad non posse nullum est argumentum. Neque enim sequitur. Petrus non est Papa. ergo nõ potest esse Papa. Et tamen aduersarii ex authoritatibus illis, quæ continent tales translationes non esse factas in corpore inferre volunt, q non possint similia in corpore contingere. Neque etiam sequitur, quod semper & omnibus sic contingat respectu cuiuscunque corporis & cuiuscunque localis distantiæ, quod Ezechieli contigit atq; Paulo: quia a particulari ad vniuersalem, siue secundum tempus, siue secundum supposita, non valet argumentum. Et hæc apud sapientes logicos notissima sunt & prima principia: quæ etiam pueris & idiotis clare constant. Quis enim inferret. Aliquando Petrus fuit. ergo semper Petrus fuit? Similiter quis extimaret hanc esse bonam illationem. Aliquis homo est bonus. ergo omnis homo est bonus? Et tamen secundum aduersarios in capitulo illo fiũt similes deductiones isto modo. Paulus & Ezechiel non fuerunt portati in corpore ad loca illa. ergo nunquam & nullus potest taliter in corpore ferri. A particulari etiam & multo magis ab vna singulari ad aliam singularem consequentia, seu argumentum non valet siue affirmãdo, siue negando fiat. Sicut non sequitur. Aliquis homo seu etiã Sortes currit. ergo Petrus currit. Aliquis homo seu etiam Sortes non est bonus. ergo Petrus non est bonus. Et tamen secundum tenentes contrariam opinionem in præsentis quæstionis ar. d. c. Episcopi. intendit,

sic

sic arguere: Paulus & Ezechiel non fuerunt portati in corpore. ergo nec illæ mulieres portantur in corpore. Vnde patet quod cum illæ consequentiæ secundum sapientes sint derisibiles: ipsum quoque totum capitulum secundum sensum, quem isti homines qui Inquisitoribus aduersantur, in eo habent, est nullius penitus authoritatis, & a Spiritu sancto non produsse conuincitur, neque fuisse bonum, verum, rite que congregatum concilium, sed inter paleas reputandum.

Aduertant etiam qui sic exponunt d.c. quæ nam sit probatio quã facit secundum eos hæc inquam. In somnis ac nocturnis visionibus homo extra seipsum deducitur & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando viderat. ergo & mulieribus illis itidẽ accidebat circa ea quæ narrabantur ab eis facta, vel visa. Similiter ista probatio nulla est. Stultus & hebes est qui ea quæ fiuntin solo spiritu etiã in corpore accidere arbitratur. ergo stulti sunt & hebetes qui credũt vere & corporaliter mulieres illas fecisse, vel vidisse quæ narrabant. Nonne istæ probationes supponunt mulieres illas somniasse tantũ talia quod tamen erat probandum? Si ergo d.c. talem habuit intellectum, quem isti ex eo accipiunt: ineficacissime processit. Si vero aliter interpretetur vt saluari possit veritas & authoritas eius, vt nos infra efficere conabimur, aduersarij non habebunt ex eo propõsitũ suum, vbi etiam ostendetur. Sed nunc quædam alia adhuc prælibanda sunt.

Quod non est necessario standum dictis illius capituli Episcopi. si a synodali concilio emanauit. quin etiam si a concilio generali prodijsset, reclamandum est ad Pontificem, ut sua declaratione excludat sensus erroneos, quos aduersarij habent in eo. Cap. XXIII.

SVPPOSITO autem quod a rite congregato concilio capitulum hoc emanauerit, adhuc secundo dicitur argumentum super illo fundatum non procedere propter duo. Primo quidem quia nescitur adhuc an synodale fuerit tale concilium, vel certe generale, quod solum omnes astringit. Argumentum autem probabile, quòd generale non fuerit tale concilium hoc habetur, quod inter generalia concilia enumerata a Gratiano d. 15. vel 17. nullum Acquirense inuenitur. Omnia autem concilia Gratianum sufficienter enumerasse nullus debet aliquatenus dubitare, cum præsertim ea d. 15. promittat se velle assignare originem constitutionum ecclesiasticarum, quæ ex sacris conciliis communiter ortæ sunt. Huius ergo etiã constitutionis atque mandati si authenticum esset, originem præmi-

lisset

fisset inter generalia riteque congregata concilia hoc Acquirense connumerando. alias non omnium conciliorum seriem putasset se sufficienter tradidisse. Non ergo generale fuit hoc concilium, vel certe nullius apud eum authoritatis, quia forte non rite congregatum. Cuius etiam rei signum est, quod nullum ex antiquis meruit glosatorem, quia illud forte decretorum libro insertum non habebant. Si qui autem modernorum vt Io. de Turrecremata, illud exposuerunt: non nisi quattuor esse de principali eius intentione dixerunt: vt sic veritas in eo contenta saluaretur, omni falsitate, quã prætendit, excluſa. Quæ nam sint autem quattuor illa principaliter intenta, declarabitur inferius. Si autem dicatur quod plura alia in libro Decretorum inducuntur concilia generalia non prius enumerata. Respondetur primo, quod adducere inconuenientia non est soluere quæstionem. secundo quod si illorum etiam ignoretur tempus & author, & irrationabilia vel falsa contineant, qualia manifestabimus capitulum hoc continere, eis pariter non erit necessario inhærendum: & si deferre quis eis uoluerit, erunt pie interpretanda, sicut infra circa hoc etiam faciemus. ¶ Sed adhuc quispiam forte probabiliter inducere conabitur, quod tale concilium fuerit generale, & quod præsidentia vel authoritate summi Pontificis celebratum sit, cum Episcopis indifferẽter præcipiat, quod solus Papa potest (vt videtur) eo quod solus sit eis superior ordinarie. Hoc est ẽm vnum ex indiciis inductis a Glo. in c. vt circa. in verb. Perpetuo. de. elec. lib. 6. ad discernendum generalia concilia a particularibus. Præcipitur etiam in ipso capitulo omnibus esse publice annunciandum, quod qui talia credit & his similia, fidem perdit. Non potest autem nisi qui omnibus præsidet præcipere ut omnibus annunciẽtur mandatum, vel quæcunque determinatio fidei. Talis autem est solus Papa, vel etiam generale concilii eius authoritate. Respondetur igitur quod si capitulum præciperet omnibus episcopis absolute, vtique ex hoc concluderetur quod concilium generale fuisset, quando alias esset rite congregatum, eo quod ut inducitur, solus Papa omnibus episcopis prælatus sit, & super omnes plenam habeat authoritatem. Non sic autem inuenitur in cap. illo. Sed indefinite dicit, Episcopi in plurali. Et licet quandoque indefinita æquipolleat vniuersali, non tamen semper, neque formaliter. Potest autem Metropolitanus, siue Primas sit aut Patriarcha, siue etiam sit Archiepiscopus, congregare concilium prouinciale ad quod vocati episcopi omnes illius prouinciæ accedere tenentur. alias excommunicantur. d. 18. c. si episcopus. c. si quis. c. Decernimus. Et potest concilii illis præcipere quæcunque iudicauerint esse præcipienda, & tenen-

y Vt patet ex 7.d. per totum, præsertim in c. fin. Et si su opponas de nota. per gl. et per doc. in c. cũ dilectus. de ele. ubi dicitur, quòd inferior Papa teneatur obedire cõcilijs. de quo etiã habetur per Fel in c. non nulli. col. 4. de rese. præsertim quando de fide in conciliis agitur, quo casu etiam Papa nõ potest contra eam disponere, secundum gl. in c. in istis. 4. dist. et 7 c. ficut. 15. dist. cum similib. ut Fel tradit in c. 1. col. 8 in princ. de cõst. Respondeti potest, quòd illa procedunt in cõciliis vniuersalibus congregatis a Papa, vel collegio Cardinalitij iux. not. per Bal. 7 trac. schismatis col. 15 posito sub rub. C. si quis aliq. testam.

tur seruare ordinata in co. d. 92. c. si quis episcopus primo, secundo, tertio. Similiter cum dicitur in c. Epi. omnibus esse annuntiãdũ. &c. interpretari quis posset, q̃ non absolute de omnibus loquitur, sed tantum de omnibus subiectis. Vel q̃ non præceptiue, sed quasi doctrinaliter hoc monet esse prædicandum omnibus, quasi dicat. omnibus annuntianda est ista doctrina, vt pote vera, & ad salutẽ omnium spectans. Hoc autem modo potest monere etiam qui prælatus non est, & qui nullam habet iurisdictionem: sed tantum docendi officium. Vnde multo magis sic potest omnes monere particulare concilium. Sed non potest precipere omnibus: sed rantũ sibi subiectis. Discordare etiam a quocunq; particulari concilio quando erronea vel indiscreta præciperet, vel in his determinationib⁹ in quibus vel ratio, vel Sanctorũ doctorum aut clarissimorum Theologorum authoritas contradicit: aut certe in his quæ secundum glossas & doctores non sunt de principali intentione concilij, vel quæ nõ exponuntur nisi secundum absurdum eius intellectum, vt in proposito accidit circa præsentis quęstionis articulum, quantum ad expositionem aduersariorum in d. c. non est erroneum aut temerariũ, sed salubre, laude dignum ac⁷ meritorium. Sicut enim declarantes sacras litteras & malum in eis intellectum explodentes, & consequenter eas elucidantes commendantur, eisque vita æterna repromittitur, iuxta illud Ecclesiastici. 24. Qui elucidant me, vitam ęternam habebunt. Sic etiam omnem veritatem explanando, cum nõ nisi a Spiritu sancto sit veritas secundum Ambr. & quãcunq; falsitatem arguendo contrariam, dignus laude redditur author. Sanctorum etiam patrum doctrina in his præcipue quæ fidem tangunt vel bonos mores, non nisi secundum eorum principalem intentionem & sanum intellectum, exclusis inquam omnibus quæ possent falsum & erroneum sensum facere, accipienda est & veneranda. Ipsa quoq; particularia concilia, de quibus loquitur c. Ad abolendam. de hęretic. vt tangitur in argumento, non habent recognoscere vel iudicare de hæresi nisi quando factum est clarum. Si. n. esset dubium, tunc quæstio debet remitti ad solum Papam, cuius solius authoritate causæ fidei determinantur. d. 18. c. multis. 24. q. 1. c. Quotiens. & extra de Bapti. c. Maiores. Et ita determinat gl. in d. c. Quotiens, & D. Abbas in d. c. Ad abolendam. Eorum autem quę inducuntur & reprobantur in d. c. Episcopi. aliqua quidem clarum est esse hæreticalia. Puta q̃ aliquod numinis inueniatur prẽter vnũ Deum: q̃ aliqui ducantur seu portentur ad seruiendum alicui deorum vel dearum prẽter vnum verum Deum: q̃ talia demonstrans atque suadens sit spiritus bonus: q̃ diabolus possit subito & sine

naturę

naturæ ministerio vel virtute, vnam creaturam in aliam speciem vel figuram transmutare. Quo ad alia vero quæ secundum verborum corticem videntur reprobari, videlicet, q̃ nõ possint homines a dæmonibus portari citissimo tempore per longa terrarum spacia, videre, facereque corporaliter quæ narrantur ab illis præter numinum veritatem, non est clarum q̃ sint hæreticalia; immo potius oppositum clarum est apud sapientes: apud alios autem est vel creditum, vel dubium. Vnde si concilium tale particulare, determinasset talia esse hæreticalia, non esset ei adhærendum: nec ab eo rationabiliter deuiando fit quis hæreticus. Sed si sapientes de huiusmodi dubitarent, esset Papa cõsulendus sicut & in alijs fidei dubijs. Q̃d tamen modo fieri non est necessarium circa præsentis quæstionis articulum, quia cum Papa sæpius dederit in hoc fauorem & priuilegia patribus Inquisitoribus, vt supra inductum est, patet eum approbare q̃ legitime procedant contra tales quasi contra hæreticos. Quo stante, oportet vel alium sensum habere in cap. illo, vel ab eo simpliciter deuiare. Non est etiam authoritas vlla cap. illi acquisita, eo q̃ sit redactum in corpore iuris. Hoc enim non summi Pontificis, sed Gratiani tantum authoritate vel voluntate factum est. Sine hoc enim si generale concilium fuisset, sicut & ipsæ decretales epistolæ sedis apostolicæ authoritatem habent irrefragabilem. d. 19. c. si Romanorum. Quod si etiam prædictum concilium fuerit generale sicut videtur cõcedere s. Tho. Spiritu. art. 2. ad 14. vbi etiam exponit dicta illius. & vocat concilium Aquilegiense. nõ sic ei tenemur adhærere vt debeamus absurda & irrationabilia propter ipsum concedere, sed debemus pie exponere. Irrationabilis autem & absurda valde esset prohibitio illa: si esset de intentione eius dicere, q̃ qui credunt aliquos portari corporaliter ad ludum, sit hæreticus & infidelis, secundum q̃ in cap. illo damnantur etiam mulieribus illis credentes. Sic enim sequeretur q̃ credentes infinitis (vt ita dixerim) Inquisitorum processibus asserentibus, q̃ striges realiter & corporaliter ferantur ad ludum diabolicum, inuoluãtur errore paganorum, & q̃ sint credentes aliquid numinis extra Deũ, & ista fieri a bono spiritu: & alia talia quæ in illo capitulo hæreticalia asseruntur. quod est falsissimum: quia nullum horum credunt esse verum striges, vel alij qui strigum sectam asserunt ad cursum ferri corporaliter. Non est ergo credendum. d. c. hæc ipsa intendere. Nec obligaret concilium si conuinceretur aliquid formaliter vel virtualiter contra sacras litteras quo ad litteralem sensum, quê haberent in eis communiter sancti Doctores, aliquid determinare. Sed esset contra tale concilium reclamandum ad summum Pontificem.

prohi. Et per. eundẽ Bal. c. olim. de re. scr. & Dec. in c. significasti de elec. Secus videtur in concilijs particularibus, vel etiam generalibus: ab his tamẽ cõgregatis, qui non habent potestatẽ cõgregandi generale concilium, vt patet ex no per Fely. in d. c. 1. col. vlt. de cõsti. & tale videtur concilij de quo habetur in d. c. Epi. Et ex his si dilgenter consideraueris, tollũtur quæ no. glo. in c. vt circa in iure perpetuo, de elect. lib. vi. vltra quod concilij non obligat quod nõ est moribus recentiũ approbatũ. iux ta no. per gl. in cap. 1. de treu. & pac. vt etiam ibi Fely. tradit col 4 vsq; 8 fi. illius cap. Et ad corroborationẽ

prædictorū vide quæ tra dit Fel. in c. Ne initiaris, de cōsti. quia hoc est altū pelagus longiori indiget discussione.

ficem. Sicut recte Hieron. se opposuit concilio determinanti, q rapta non posset raptori coniugi, ostendens hoc sacris litteris repugnare. Exod. 22. & Deutero. 22. propter quod Concilium reuocauit sententiam, vt textatur glo. in c. de libellis. d. 20. & elicitur 36 q. 2. c. tria. c. si autem. &. c. Placuit, Vnde posset & in proposito contra concilium etiam si generale fuisset, ad Pontificem reclamari, ut illa declararet & ad veritatem reduceret, quæ in d. c. viderentur sacris litteris repugnare.

Posito quod concilium Acquirense fuerit generale riteque congregatum: & suppositis etiam omnibus quæ in eo dicuntur, non euadere Striges manus Inquisitorum. Et de variis illusionum modis atque generibus. Cap. XXIIII.

VERVM etiam si certum ponatur, quod dubium esse probatum est, cōcilium inquam illud fuisse generale, riteque congregatū: adhuc tamen illud ex d. c. habetur, quod vt euitarent plurimi, contra Inquisitores dictum capitulum inducunt. Id autem est quod manus, seu iudicium ipsorum Inquisitorum tales maledictæ sceleratæq; personæ non euadunt, si dicantur hæ striges sicut illæ sceleratæ mulieres (de quibus sermo est in dicto capitulo) a diabolo in somnis vel in spiritu deludi, prout ex capitulo illo intendunt quidam probare. Non solum autem per tale capitulum non euadunt, verum etiam per ipsum in manus relabuntur eorundem Inquisitorum. Per ipsum namque capitulum illæ sceleratæ mulieres deprehenduntur, & iudicantur hereticæ, infideles & a fide apostatæ. Apostasia quippe illarum notatur in primis verbis cum dicitur quod quædam sceleratæ mulieres retro post Satanam cōuersæ &c. Apostatare enim a fide nihil aliud est quam retro conuerti a Deo post satanam, cui renunciarum fuerat in Baptismo, cum conuersione ad D. nostrum Iesum Christum. Et quod præfata verba non intendant de alia retrocessione quam de ea quæ est per infidelitatem, vt sic importet apostasiam a fide iuxta c. Non obseruetis. 26. q. 7. patet per verba paulo post inducta in eodem. c. vbi dicitur. Sed vtinam hæ solæ in sua perfidia perissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam & innumera multitudo hac opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitrantur &c. Hoc ipsum etiam quod dictum est, per sequentia verba manifestatur, vbi dicitur de satana quod talium personarum mentes per infidelitatem subiungat. & paulo post. quod

facit talem infidelem opinari in corpore fieri quod fit in animo solo. Et in fine dicit, quòd qui talia credit, fidem perdit, & infidelis est, paganóque deterior. Cum ergo striges secundum aduersarios a dæmonibus similiter illudantur, sequitur quod ab Inquisitoribus vt infideles & apostatæ a fide, inquirēdæ sint & iudicandæ. Omnis enim infidelitas & apostasia post baptismum ad hæresim deducitur seu sub hæresi continetur largo modo sumpta, de qua patres Inquisitores habent vniuersaliter iudicare. Magis autem conuinceret eos ratio ista, qui putarent sectam strigū eandem esse, uel sub illa per omnia comprehendi de qua loquitur dictum capitulum Episcopi. Conuincit tamen, vt deduximus, & alios qui eas tenent esse diuersas, & tamen arguunt quod sicut illæ deluduntur, ita & istæ. Haberent enim etiam consequenter arguere, quod sicut illæ ante delusionem per infidelitatem & apostasiam a Diabolo captiuantur, ita & istæ, si uolunt hanc etiam argumentationem suam validam esse, quod ideo striges non portentur realiter ad ludum, sed deludantur in somnis, quia illæ sceleratæ mulieres deludebantur. Quæ tamen argumētatio valida non est, neque intendit capitulum affirmare, quod non possint a diabolo quæcunque mulieres portari. sed potius quod illæ non vere portabantur ad seruiendum alicui deæ, cum nulla talis dea esse possit: sed deludebantur a diabolo, qui potest modo notam, modo ignotam personam deludendo præferre. & hoc multipliciter cōtingit. Et uno quidem modo potest illudere per præstigium. quo nu mutatio non ex parte rei visæ fit, sed ex parte uidentis. eo quod a diabolo perstringantur oculi uidentis, & ad eos deducuntur species rerum sic apparentium ex imaginatione, uel compositæ ex illis, ita vt videatur præsent in re eo modo quo sola imaginatione monstratur. & non eo modo quo vere sub intuitu oculorum ponitur. Sicut dictum est supra de femina illa, quæ tempore beati Macharii apud alios videbatur equa, cum tamen beatus Machatius eam uere intueretur, vt erat femina, eo quod eum diabolus per præstigium ut alios deluderet non præualebat. Alio modo delusio contingit per apparitionem rei per diabolum nouiter formatæ in alicuius similitudinem. Quo casu licet videns deludatur, dum aliquam adesse personam putat, quæ vere præsens non est. causa tamen delusionis non est ex parte uidentis, sed rei visæ. quo modo dicitur diabolus in angelum lucis se posse transfigurare, quod & in vigilia potest contingere formando corpus ex aere cōpositum in similitudinem & figuram hominis aut angeli, prout etiam angeli sancti patribus antiquis apparere, & cum eisdem quandoque habitare consueuerunt in humana figura. Tertio modo potest delusio contingere in interiori [illegible] tantum

tantùm imaginatione, cum persona tendit in rei similitudinem, quã offert imaginatio quasi in rem ipsam. Et hoc contingit in somnis, & in varijs alienationibus a sensibus causatis uel per infirmitatem sicut in freneticis, vel per raptum naturalem, vel opere dæmonum: & semper in prædictis modis alienationum deceptio immiscetur. In raptu autem sancto & a Deo ministerio angelorum causato, nõ deceptio inuenitur, sed eruditio, sicut cõstat de raptu Pauli & aliorum sanctorum. Sicut etiam in somnis quandoque homines a Deo eruditur, secundum illud Iob. 33. Per somnium in uisione nocturna quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina &c. Et hos tres modos quibus diabolus potest hominibus deludens apparere, tangit uirtualiter dictum capitulum Episcopi. si nõ ineptum sensum habeat, & ex hoc argumentum patiatur minoris authoritatis. Nam videre deludique per præstigium, & pariter per imaginationem in similitudinem vice rei tendere, comprehenditur in capitulo, vbi nõnulla quandoque videri in spiritu decipique ex hoc homines pronunciatur. Videre autem formata per dæmonis potentiam corpora phantastica quasi vera, authoritas Apostoli manifestat. Et intendit capitulum, quod aliquo tali modo poterant illæ mulieres per insidias diaboli dementari, vt putarent postmodum etiam solutis sensibus se ad deæ seruitium deportatas: quam delusionem vigiles aduertissent, si sub captiuitate diaboli mens non esset.

Summaria explanatio capituli Episcopi. inducti, quantum exigit propositum quæstionis huius. Et quomodo ea quæ ibi narrantur ab his differunt, quæ strigibus dicuntur contingere. Cap. XXV.

VT autem melius cognosci possit quæ sit dicti capituli, iuxta catholicum quem potest habere sensum, principalis intentio: & quomodo rite intellectum, non facit argumentum nec militat aduersus veritatem determinatam, libet ipsum breuibus explanare. Sciendum igitur quod dictum capitulum supponit vnũ, quod tam fide quam ratione naturali certo tenemus, unũ inquã solũ esse uerũ Deum, & nihil penitus esse numinis præter ipsum: cuius tamẽ contrariũ putabant gentiles atq; pagani, multitudinẽ deorũ introducentes atq; colentes. Et quia mulieres de quibus in dicto capitulo mẽtio fit, Dianam, vnam inquam ex gentilium deorum, & Herodiadem quasi in compatrem deam conuersam, quæ fuit pessima feminarum, inueniri: vt deas a se venerari, eisdemq; quasi diis obsequi seruirique asserebant: & non solum ipsæ sic a recta fide deuiabant paganorum

erro-

erroribus inuolutæ, verum etiam in eandem perfidiam alios innume-
rabiles suis his assertionibus & persuasionibus attrahebant: oppo-
suit se concilium animarum huic ruinæ, docens hæc omnia falsa es-
se. & quod nullatenus hæc asserentibus esset adhibenda fides, eo
quod non vere poterant ista cognoscere, cum falsa sint: & quod so-
la diabolica illusione fiebat vt eis talia viderentur vera & quasi fa-
miliari experientia cognita. Quod etiam declarare intendens, qua-
liter inquam posit delusio ista contingere, duplicem præmittit cau-
sam delusionis. Primam quidem ex parte diaboli deludētis: secun-
dam vero ex parte deludorum. Inde modum aperit delusionis va-
rium. Postremo circa quæ deluderentur ostendit. Probat ergo pri-
mo personas istas sceleste a diabolo deludi, quia hoc est facile dia-
bolo, cum transfiguret se in angelum lucis. quasi sic arguat. Si facit
quod maius est, transfigurando se in angelum lucis, potest etiam fa
cere quod minus est, transfigurando se in homines aut in bestias. vel
certe in formas personarum, quæ in deos secundum gentilium opi-
nionem conuersæ sint. Ex parte autem deludorum pro causa delu-
sionis eorum assignat infidelitatem. Ex hoc enim iusta Dei permis-
sione diabolus huius delusionis contra eas exercendæ potestatem ac
cipit, ut qui in sordibus est, sordescat adhuc. Ex hac autem assi-
gnata causa datur intelligi, quod infidelitate cessante, diabolica illa
delusio consequenter cesset. Et sic ad fidem conuersæ uel quomo-
dohibet aliter a captiuitate diaboli liberatæ personæ illæ, cognosce-
rent se fuisse delusas, sicut & phrenetici ad sanitatē postmodum de-
ducti, cognoscunt differentiam vtriusque status, & quod in statu
phrenesis deluderētur, iam primo tunc aduertunt. Modum autem
delusionis prædictæ insinuat dictum capitulum, dum dicit quod in
somnis & in spiritu, hoc est, in imaginatione sola hæc videbant.
Hoc enim in somnis communiter accidit, eo quod in tali statu ima-
ginationis interius & operatio minus præpediatur & libera maneat,
quando sensus corporei a suis operibus per ligationem somni quie-
scunt. Vnde potest diabolus homines facilius deludere formando
firmandoque validius imagines in quas homo feratur ut in res ipsas.
Tunc autem procul dubio illusio esse conuincitur, quando talia sic
imaginata, vera esse non possunt. Et hoc illis mulieribus contingebat: quia ea quæ affirmabant se oculis corporalibus videre, non sic
esse poterant vt illæ iudicabant. Non enim poterant oculis corpora
libus videre deam aliquam quæ Diana vocatur, eo quod nulla talis
in uniuerso reperiatur. Sed neque Herodiadem pari ratione videre
poterant: quia illa maledicta femina quantum ad corpus in puluе-
rem resoluta est; quantum ad animam autem in infernum demissa

pœnas

pœnas luit acerrimas: nec inde virtute propria potest egredi, & minus corpus quod assummat, & in quo appareat formare. Sunt enim animæ determinatæ naturaliter ad proprium corpus, vt nihil valeãt corporaliter mouere vel operari nisi per illud quasi per proprium & connaturale instrumentum, vt docet S. Tho. prima q. 117. ar. 4. Et si quando super naturali virtute cooperante, infernũ locum animæ egrediantur ad tempus, hominibusque appareant, hoc raro fit, & ad alium finem a Deo ordinatur, seu etiã permittitur hic egressus vel apparitio: non vt illudant viuentibus, uel quasi eis satagant principari, vel ab eis quomodolibet venerari. Sic igitur dicere necesse est, quod mulieribus illis talia videtentur in somnis tantummodo vel in spiritu. Arguit autem dictum capitulum, quod sicut experimur in somnis multa nobis videri naturali virtute, quæ in veritate non sunt in seipsis, sed in sola immaginatione; multo magis possint, ista videri cooperante super inducta virtute superioris & validioris naturæ, scilicet dæmonis, quæ prævaleat etiam sic personas deludere, vt putent postmodum etiam vigiles quod deluſæ non fuerint. Cum enim hoc possit causare naturalis passio languoris atque dementiæ, vt cõtingit phrenesim patientibus: poterit multo magis virtus superior cuiusmodi diabolica est, sic homines dementare donec illi subiecti sunt per peccatum, vt nec delusionem aduertant etiam in vigilia: Cum igitur potuisset diabolus omnibus supra inductis modis mulieres illas deludere: tamen non nisi in somnis & in spiritu, hoc est in imaginatione sola fuisse delusas rationabiliter concluditur in d.c. eo quod eas ad infidelitatem hanc trahere cõfirmareve sola hæc visio satisfaciebat. qua etiam ratione, nõ erat necessarium diabolo illas in vnum cogere, vt nunc striges facit, sibique contingere illæ etiam existimabant. Hunc enim diabolica fraus ordinem intentando seruat, Deo permittente, ut prius homines aggrediatur interius. Quod si iam illuminatis hominibus circa fidem vnius Dei, non prævaleat: tunc exterius multipliciter deludendo tentat euertere fundatam fidem. Prævalebat autem diabolus contra illas mulieres & in errorem pluralitatis deorum eas induxerat prædicta delusione interiori. Vnde non oportebat vt exterius se illis offerret. Patefacto post hæc omnibus, quod unus est solus Deus, clariusque per patrum vigilantiam manifestato, quod omnes dii gentium sunt dæmonia, non prævalet iam diabolus per internam suggestionem solam, ad illam infidelitatem homines trahere. Vnde explicato superbiæ suæ velo, iam non quærit adorari in similitudinem deorum, sed ut diabolus & malorum omnium spirituum princeps. Horreret autem omnis Christianus cognitum diabolum adorare, & cum eo

fœdus

fœdus inire: baptismum, fidem, sacraque contemnere ac profanare propter eius solam interiorem suggestionem. At si cum his, commoda reportare, voluptatibus frui, in quas multi sine freno feruntur intentissimo desiderio, & præcipue quæ his communiter priuantur personæ vilissimæ, sperarent: si eisdem etiam promitteretur q̃ vindicari & in hostes suos retorquere possent iniurias, quas alio modo repellere non valent: facile plurimi traherentur in prædicta scelera perhorrenda. Quod nunc Diabolus noua illa nocendi arte procurat, ministrans illis qui in hoc vnum facinus maledictæ huius sectæ coniurant, voluptates varias, prout ipsæ narrant se experiri, dũ in vnum conueniunt: & nocendi pro voto conferens facultatem. Ideo autẽ seorsum ducit nocturnis temporibus, vt sine timore pœnarum tantis sceleribus debitarum audeant illa committere, quæ coram alijs in vigilia opposita ratione quomodolibet minus auderent. Nec obstat, q̃ cum difficultate occultatur quod coram multitudine copiosa fieri contingit. Non enim existimant accusationis periculũ incurrere: quando quidem iuramentis terribilibus omnes hæ personę sub grauissimis pœnis astrictæ sint nulli factum detegere, nisi vbi quemquam seducere vellent. Quamuis sæpius in contrariũ etiã vertatur sententia, eo q̃ sæpius Domino permittente dicta scelera cũ authoribus deteguntur. Facilius etiam nefanda illa committunt atq; fidentius, socijs plurimis tum verbo tum exemplo pessimo seducentibus, quam si solæ domi manerent. Alio ergo modo conuincuntur deludi striges quam deluderentur mulieres illę, de quibus. d. c. Episcopi mentionem facit, vt inferius etiam magis explicabitur.

Circa quæ principaliter credenda vel operanda deluderentur illæ personæ, de quibus. d. c. Episcopi. loquitur. Cap. XXVI.

EXPLICAT vlterius d. c. Episcopi. ea circa quæ deludebantur illæ Diabolo mulieres illæ diabolicæ. Quæ principaliter duo sunt, ex quibus opinatis, ab eis conuincebantur hæreticæ postmodũ circa quatuor, quæ principaliter intendit. d. c. reprobare. Primo igitur in hoc deludebãtur, q̃ putabant se videre veram Dianam deam, & verã Herodiadem, simul ac veram multitudinem personarũ corporeis oculis: & tamen non videbant nisi prædictorum similitudines & phantasmata. Volens igitur ostendere. d. c. conditor. quomodo possibile sit vt tahter deluderentur, dicit q̃ satanas mentem, quã captiuatam tenet, in somnis deludens, modo lætam, modo tristia, modo notas, modo ignotas personas per quæq; deuia deducit. Hoc aũt fuisse deluforium, suppositã somnij passione, probat per ea quæ si-

militer nos experimur in somnis, dicens: Quis enim in somnis & nocturnis visionibus non extra seipsum deducitur: & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando viderat? Vnde infert, quod sicut esset stultus & hebes qui ea quæ contingunt in somnis videri, putaret etiam in corpore accidere: ita stultus conuincatur & hebes, qui ea quæ prædicto modo in solo spiritu fiunt, putet etiam in corpore vere contingere. Secundo deludebantur in hoc, q̃ putabant se portari corporaliter ad longinquas partes & reportari, quæ tamē a domibus propriis non recedebant. Et hanc delusionem exprimit dictum capitulum, prænarrans illas sceleratas mulieres hoc ipsum profiteri: & subdit, q̃ cum solus spiritus hoc patitur: infidelis hoc non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Non tamen appellat hunc esse infidelem ex hac opinione: sed intendit q̃ is qui infidelis est propter ea quæ prædixerat, quia videlicet credit aliquid numinis esse extra vnum verum Deum: hoc etiam verum esse opinatur vnde deluditur. Quod autem sic eas deludi manifestet, exemplū visionis Ezechielis inducit, & Pauli raptus. Concludit autem finaliter. d. c. q̃ qui talia credit, & his similia, fidem perdit. Refert autem quod dicit talia, ad ea quibus prædixerat mulieres illas errore paganorum inuolui, vt aliquid numinis esse credant extra vnum verum Deum, & quæ huic infidelitati secundum talem narrationem illarū mulierum necessario sunt connexa: & sunt quatuor, vt ex verbis capituli illius deducit D. Io. dē turre Crema. Cardin. sacræ Theologiæ & vtriusq; iuris doctor excellentissimus ord. Predicatorum. Primum: Hæreticum est, & paganorum antiquus fuit error, tenere q̃ aliqua sit vera dea, quæ vocetur Diana, vel Herodias. Secundum est, q̃ aliqua persona portetur ad seruiendum alicui tali deæ: immo cum nulla talis dea sit, nulla etiam persona ad seruiendum illi portatur super veras bestias, vt putabant illæ sceleratæ mulieres illusæ in somnis. Tertium, q̃ hæc delusio causaretur a spiritu bono, immo causabatur ab eo qui se transfigurat in angelum lucis vt decipiat. Spiritus enim bonus non potest esse delusionis, aut cuiuspiam deceptionis author siue minister. Quartum est, posse quempiam ab alio quam a Deo solo conuerti in aliam speciem vel similitudinem in melius, puta in deos; vel in deterius, puta in bestias. Immo primum est absolute impossibile, cum Deus sit ingenerabilis & quomodolibet infactibilis: & secundum sola Dei virtute fieri potest: q̃d tamen nunquam fecit aut faciet. Licet finita etiam virtus possit vnā naturam ex alia generare vel producere, virtutibus naturalibus rerum concurrentibus & applicatis. Hoc autem quarto errore mulieres illæ paterer cum antiquis paganis tenebantur, putantibus non

solum

solum homines, sed etiam animalia quædam esse deificata, vt 12. Metaphy. refert Aristoteles: & hoc ibi S. Tho. declarat, & putabant talibus deificatis animalibus maiorem inesse virtutem, quam insit terrestribus. quod & opinatas esse mulieres illas confiteri oportet, cum profiterentur se portari super bestias per multa terrarum spacia intempestæ noctis silentio, quod naturales non possent bestiæ, maxime tam breui temporis decursu. Immo & homines in bestias conuerti gentiles olim opinabantur, in lupos, inquam, uel aues, & alia talia animalia, ut recitat Augustinus in 18. lib. de ciui. Dei. & superius explicatum est: & hoc est in deterius conuerti. Qua nunc etiam laborant hæresi qui putant striges in catos vere conuerti: indeq; in humanam redire speciem virtute diabolica. Sicut pagani talia, deorum, puta dei Licij, vel alterius virtute fieri putabant. Quia vero extremus hic error quo putantur aliqua posse in melius, hoc est in deos, vel in deterius, hoc est, in bestias conuerti virtute deorum, claudit & deorum pluralitatem, & debitum eis cultum, & q a bono spiritu fiat ista conuersio. ideo solo hoc extremo reprobato errore, prædicta omnia reprobata consequenter esse cõsentur. Et hac ratione huius solius reprobationem, quasi totius suæ intentionis cõclusionem. d. c. inducit, dicens: Quisquis ergo credit aliquam creaturam posse fieri, aut in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel in aliam similitudinem nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est & pagano deterior. si prius. s. fuit Christianus. Et hoc non alia ratione quam ea quæ supra inducta est in eo. c. Quia videlicet talis, aliquid numinis arbitratur esse extra vnũ verum Deũ, in quod vel conuersi sint homines aut bestiæ: & a quo facta sit talis cõuersio, & non a vero Deo, qui fecit omnia in principio. Cætera vero quæ in eodem capitulo reprobantur & opposita eorum, ex prædicta ratione, quæ sola inducitur vt errorẽ conuincat, nullatenus deducuntur, nisi rationabiliter & de facto, non autem de possibili, puta, q deluderentur in somnis, q non portaretur de loco ad locũ corporaliter, vt putabant, & huiusmodi. Sic ergo credendum erit fuisse vera, posito q capitulo illi fides sit adhibenda, q tamen possibile sit oppositum eorum accidere etiam virtute creata. Ex prædicta enim veritate, qua confitemur nihil numinis esse extra vnum verũ Deũ, non sequitur necessario quod nullæ personæ possint portari a diabolo de loco ad locum. Stat enim per possibile oppositum huius cũ illa veritate. Sed neq; necessario sequitur ex illa ratione, q mulieres illę deluderentur in somnis: vel etiam non possent plurima eorum quæ narrabant corporaliter videre. Sic tamen vt putata ab eis nu-

mina, in figuris viderent apparentium fœminarum. Poterant enim allo deludi modo, puta, per præstigium vel apparitionem ipsam in vigilia factam, non obstante ratione prædicta. Sed rationabiliter vti que deducuntur ex ea, supposito alijs quæ tunc occurrebant, & considerato diabolicę tentationis ordine maligno, vt superius explanatum est. & Cum igitur ratio legis contineat legislatoris intentionem, & ex ratione in dicto capitulo inducta, non deducantur esse fidei contraria nisi prædicta quatuor, vt ostensum est: patet quod non nisi illa voluit intelligi, cum dixit quod qui talia credit vel his similia, fidem perdit &c. Strigum autem secta nullum prædictorū quatuor dogmatizat, neque hunc præcipue principalem errorem habet, quod homines conuertantur in Deos, & quod aliquid numinis sit, præter vnum verum Deum. immo principem eis apparentem fatentur esse dæmonem malum spiritum, & non Deū bonum. Licet eīm cultum ei exhibeant Deo proprium, vtpote verum Deum abnegantes, & illi dæmoni homagium facientes de corpore simul & anima, non tamen putant in corde ipsum vere Deum esse. Sed hæc omnia illi exhibent, vt commoda quæ peroptant inde reportent, vt patet ex eorum confessionibus. Mulieres autem illæ profitebantur esse deam quam colebant, vt patet in dicto capitulo Episcopi. Vnde manifestum est has duas sectas in principali esse diuersas. Cum præsertim istæ abrenuncient fidei & baptismo, sacraque profanent, maleficia multa damnaque plurima inferant hominibus in personis, in bestijs & frugibus, plurimaque fœdera pessima ineant cum diabolo, quorum nullum mulieres illas legitur perpetrasse. Cum igitur in principalioribus factis & opinatis istæ sectæ discordent, nulli sit mirum si etiam in accessorijs sint diuersæ. Non potest igitur ex capitulo illo recte inferri, quod si illæ deludebantur, & non vere portabantur &c. quod eodem modo deludantur istæ. Diabolicæ quippe malitiæ non satisfieret & superbiæ, qua gestit vt Deus adorari, si delusorie fieret hæc adoratio & in somnis, vel etiam a vigilantibus, sed in angulis. Non satisfieret odio, quo sæuissime Christum insequitur & sancta, si corpus eius & sacra profanarentur tantū in somnis. Sed in vigilia fieri hæc requirit & corporaliter. Et in hoc omnes doctores Theologi communiter consentiunt, & Domini Canonistę, qui fauent patribus Inquisitoribus.

& L. cū pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. & l. cū mulier ff sol. matr. Ideo dicitur anima legis secundū Dy. in c. cerium est de re. iur. in vi. & late congerit Fel. in c. tua nos. col. 2. de iureiur.

Argumentum secundum soluitur, in qua solutione quid de casu in legenda sancti Germani tacto, factis strigum simili, sentiendum sit, multipliciter aperitur. Cap. XXVIII.

SECVNDVM etiam argumentum pro parte falsa & nostræ determinationi contraria productum non procedit. Neque uniuersali

ter aut semper falsa sunt duo illa quæ dicuntur a strigibus referri. Non enim semper famescunt cum reuertuntur de cursu: neque semper falsum est archas panis, aut vini vegetes plenas ab eis euacuari: licet postmodum opere diaboli posint & pane & vino alibi assumpto iterum repleri. Sed neque hoc omnes dicunt, quod semper ecursu reuertentes se laxos inueniant aut nimium afflictos, inedia ve tabescentes: quamuis propter laborem in corrizando, & propter vertiginem, qua sæpe ob delationis suæ distantiam & velocitatem aliqualiter afflicti redeant: cuius gratia oportet eos mane illo diutius lecto decumbere, vt supra dictum est. Sæpius etiam a diabolo vapulant, dum non ad nutum obsequuntur illi. Deludi tamen etiam persæpe tales, vt putent alimenta se vera sumere dum sumunt phantastica, non est negandum, vt supra etiam declaratum est. At ex legenda sancti Germani quod inducitur, non obstat proposito, sed potius fauet ex multiplici capite. Et primo quidē, quia ex hoc quod dicitur, hospitem illum fero cibos præparasse, eosdemque a multitudine venientium vicinorum (vt hospiti suæque familiæ videbatur) voratos fuisse, non infertur quod delusio esset ex parte alimentorum, quasi non essent vera alimenta, sicut nonnulli dicunt illudi striges. Manifestum enim ibi erat, quod vera cibaria consumebantur. & in domo hospitis illius deficiebant. Secundo si personæ illæ veniebant vt videbatur, vereque comedebant atque bibebant, habetur propositum. Si vero dæmones erant, hospes ipse deludebatur cum tota familia, ita vt vigilantes viderent, aut aliquādo viderint dæmones in humana forma, cum tamen putarent eos homines esse: non secus ac deluduntur secundum eos striges in simili visione. Sicut igitur illud ex tali narratione conceditur, sic etiā hoc quod strigibus pariter contingere, tam multiplici testimonio confirmatur, non est negandum. Tertio non magis ex illa narratione probatur, quod deceptio fuerit ex parte discumbentium, eo quod essent dæmones, qui videbantur homines discumbere, quam circa eos qui repræsentabantur, homines, inquam, dormientes in domibus suis, ne ipsi forsitan & dæmones essent in humana specie vel figura, nisi quatenus sanctitas & reuerentia sancti Germani repugnare videretur tali delusioni (si tamen historia illa veritate subsistit) qui diuino spiritu illustratus alios ex caritate a delusionibus diabolicis liberare curabat. Quarto in eodem exemplo considerandum est, non esse simile quod pro simili adducitur. Illi quippe homines & vicini non putabant se tunc quasi somniantes, ad ludum ire: vel per domos aut in domo hospitis illius comedere & bibere, & alia huiusmodi realiter & corporaliter facere, quantum habetur

betur ex legenda illa: sed solum dicitur quod personæ repræsentatę reperiebantur tunc in lectulis suis dormire. Vnde non adducitur ad propositum quæstionis huius exemplum illud aut factum nisi valde remote. Quinto dicitur, quod non est inconueniens, quod aliquando dæmones illo modo deluserint homines, vt in mundo fierent hanc opinionē, quod videlicet talia nō nisi delusorie fiant. Sicque liberius homines valeant ipsi seducere, vereque postmodum ad nefandissima simul opera perpetranda liberius & facilius congregare: quando Prælati & officiales fidei non magis contra eos, quam contra somniantes desæuirent. Sexto dicitur, quod suspecta est illa legenda quantum ad hunc casum, eo quod durum videatur, immo totaliter a communibus hominum conceptibus alienum, hospitem illum velle tot cibaria crebro gratis præparare: & si vicini erant & cogniti, non petere ab eis pretium alimentorum. Dicere etiam pretium vicinos illos ei dare vel dedisse si deludebantur, & saturatos se non inuenirent, satis derisibile est. Et si dicatur quod dæmones ipsi pretium exoluebant vice illarum personarum & specie: mitum esset si talia se facere somniabant personæ illæ, quod non cito delusionem aduerterent, si sibi pecuniæ non realiter deficiebant. Si vero talia nec somniabant se facere, mirum non minus esset si eum hospite & familia de his sæpius sui illi vicini non fabularentur: & sic relatione hospitis & familiæ audientes de se referri, quæ scirent sibi non contigisse, facile tam se, quam hospitem illum & alios omnes ab huiusmodi delusionibus non liberarent. Sed neque minus est incredibile, quod tot mulieribus præpararent, quarum tamen aduentum expectare nollent. Obstat enim facto huic voluptas, vel certe inuincibilis curiositas. Quicquid autem de hoc fuerit, verum inquam vel falsum, sufficit hæc non repugnare his quæ de strigibus determinata sunt. Et sic patet ad secundum argumentum.

Nodi omnes dissoluuntur, quibus tertium quartumque argumentum videbatur mouere legentes. Cap. XXIX.

AD tertium argumentum dicendum, quod cum omnia quæ dicuntur fieri a strigibus in cursu, non nisi opere diaboli, qui mendaciorum omnium pater est, initium, progressum, & finem habeat: nulli mirum esse debet si multa dicuntur ibi fieri quæ falsa sunt & irrationabilia: & quæ dum a miseris vera putātur, timorem eis incutiant. Et de his argumentum hoc intendit. Non confinguntur hæc tamen a diabolo in hominū perniciem sine causa. Nam primo iuxta suæ malæ voluntatis conditionem pessimā, in principio assistentiæ

tiæ suæ diabolicæ, gaudium afferre consueuit: in fine vero timorem atque tristitiam. Vult enim primo per ineptam lætitiam in sui obsequium homines attrahere: vt facilius damna inferat in fine deceptis. Nimirum igitur si has miseras personas diuersis voluptatibus & oblectationibus sensualibus attrahit, obtinens propter hæc ab eis adorari, quatenus sua sic satietur pro parte superbia, facto etiam contra Christum multiplici vituperio: & in fine, timore percussos a se abijciat, & ad propria redire, seu reduci compellat. Alias nec illæ personæ facile diuerterent, aut finem voluptatibus vellent imponere: & sic in languorem inciderent aut interitum: quæ nec Deus semper permittit. Qua tamen Dei præseruatione dæmon etiam male vtitur, dum eosdem in similia sæpe crimina trahit sine impedimento. Potest & secunda causa facti huius ex parte malitiæ dæmonis assignari secundum mysticum sensum. Cum enim aqua Iordanis figurã præferat sacramenti baptismi propterea quod in ea fuit etiam dominus Iesus propter nos baptizatus: diabolum velle aquam illam (vt prætendit in visu) sua contingere vel violare potentia, signat ipsum suis omnibus adniti viribus, baptismũ de terra tollere, fidemq; sanctissimæ Trinitatis in eodem diuinitus infusam a fidelium cordibus penitus abolere. Quod quidẽ si facere prævaleret: totius orbis princeps efficeretur veluti fuerat ante Christi aduentum, de quo & ipse Saluator noster ait. Princeps mundi huius eijcietur foras. Principabatur enim in mundo, quando nec mundus Deum cognoscebat: neq; sui etiam, populus inquam Iudaicus, ipsum recipiebat. Quia ergo nunc diabolus non prævalet id obtinere: mirum in modum præ superbia cruciatur: & turbationem iramq; grauissimam ex hoc tunc ostendit, quando in figura (vt diximus) idipsum se velle obtinere coram illa multitudine conatur nec prævalet. Rogauit enim & obtinuit Dominus Iesus ne deficiat aliquando fides Petri, Luc. 22. Non contingit autem semper hæc fieri a domina cursus, aut vbique: sed coram illa multitudine solum, quos deludens fingit se deducere in planiciem fluminis Iordanis. Quod & nunquam vere contingere puto propter loci distantiam. Multum enim temporis absumeret ipsa delatio sicut & reductio. Velocitas enim motus, qui non noceat corporibus nostris, determinata est, & diuturno temporis etiam spacio mensuratur, si magna sit loci distantia sicut est in proposito. Distat enim etiam per directum, flumen illud a nostris his regionibus plusquam per duo millia miliaria, pro vt ipse clare cognoui, qui deuotionis gratia sacra Hierosolymitana loca visere merui. Elicit autem Deus ex malo illo quando contingit, hoc bonum, q̃ personæ illæ miseræ possunt ex hoc cognoscere dominam

illam suam cui se obligarunt, non solum non esse deam vel deum, immo esse dæmonem pessimum. Sed & hoc etiam, q̃ nec omnia potest circa infima: quando quidem nec illa videtur tunc posse, quæ ipsis etiam bestijs possibilia sunt, prout est tangere aquam fluminis. Et si ad ministerium referatur, non habet illam potentiam quam haberet (vt aiunt) si aquam illam tangere prævaleret: & consequẽter non solum non est dea vel deus, verum etiam sic est ignobilis creatura, sic est mala, vt illam mala facere, impediri frenariq; a Deo necesse sit, & sic eius etiam superbiæ ac malæ voluntati resistere. Vt hoc cognito miseræ illæ personæ, nisi propria earum malitia obstinatioq; obsistat, facile iudicent non esse ab omnipotenti Deo recedendum propter principem illum qui Deo vero subiectus est, debeaturq; ex hoc earũ animus validius excitari ad illius pessimi sui principis contemptum, & redire ad creatorem suum. Et hæc satis ad tertium argumentum. Ad quartum vero dicendum est, q̃ si ea quæ in argumento fieri narrantur sic a diabolo censeantur expleri, vt idẽ numero corruptum reparet, mortuos ad vitam restituat, & alia huiusmodi faciat quæ naturæ repugnant: procul dubio hæretici sunt talem dæmonis potentiam opinantes. Qua hæresi vt in pluribus inuoluuntur striges, hæc ipsa quæ referuntur, vera esse credentes & prædicantes, postquam etiam de cursu illo diabolico redierint. At non sic euenit vt putant: sed naturali potius virtute dæmonum, illuc ex diuersis locis similia cibaria deportantur, vt supra diffuse dictum est. Vel certe dæmones illas deludentes personas, aerea corpora formant in variam alimentorum similitudinem cũ similibus qualitatibus, quibus nedum visus, sed & tactus decipiatur & gustus, sicut & aerea itidem corpora in humanorum similitudinem formant & agitant quasi viuentia, sicut veri illi homines quorũ species præferunt, esse, & opera vitæ propria hominibus exercere videantur, vt ambulare, loqui, ridere, & alia huiusmodi. Similiter bos vel aliud quoduis animal vere mortuum, quomodo deluforie videatur a dæmone suscitari: & quot modis naturali eius virtute possit hoc contingere, plene superius in allegato capitulo explicatum est, ita vt repetere superfluum sit.

In solutione quinti argumenti nihil esse virtutis in unguento, quo se striges perunguntur, aperitur, tametsi quandoq; trahatur diabolus ad strigum nota per illam unctionem quasi per signum: quandoq; uero impediatur, & quomodo id contingat. Cap. XXX.

NVNC ad experientias in quinto argumento inductas, quas negare nolumus, accedentes, ostendendum est eas nostro proposito

sito

sicò minime repugnare. Supponitur autem primum id, quod in tertia ratione tertij principalis dictum est, q̃ cum diabolus sit creatura spiritualis, & consequenter ab omni obligatione corporea tam in esse quàm in operari ex parte sua sit absoluta, non potest ad operis exercitium ab vllo corpore moueri: nec aliqua corporali virtute, verborum, herbarum, aut lapidum ad aliquid operandum cogi, vel necessario induci, prout determinat etiam sanctus Tho. 2. dis. 7. q. 2. art. 2. ad tertium, sed pro libertate arbitrij circa corpora operatur, & illa eligit quæ suæ valeant malitiæ deseruire: quibus cum vtãtur homines iuxta suum imperium, ipse diabolus eis occurrit quãdoq; pro voto. Et hoc modo decipiuntur homines putãtes in talibus corporibus, vel etiam in verbis vim quandam insitam qua trahant dæmones atque cogant ad aliquid faciendum, vel etiam alicubi demorandum quasi sint alligari: vel expellant eos de corpore, aut de loco prout exoptant. Et non sic est, sed voluntarie trahuntur his corporibus, vel verbis, vel cęremonijs quasi quibusdam signis initi pacti cum hominibus, iudicãs q̃ id facere pro tunc, sit suæ malitiæ conueniens: & hoc appetens appetitu non naturali uel animali, sed libero. Sicut enim animal trahitur cibis, ita diabolus signis, dicit Augustinus quidem eiusdem generis tractu uel appetitu, sed quia ambo sine coactione. Hac enim ratione prosumationibus, sacrificijs, diuersisq; superstitiosis operibus inclinatur diabolus ad obsequendum talia facientibus ex pacto malitiosæ amicitiæ cum illis contractæ tanquam signis subiectionis illorum, eiusque super eos assecuti dominij, quo mirum in modum delectatur, ut superbiæ & inuidię suę sic aliqualiter satisfaciat. Hac igitur ratione contingit, vt cum se inungunt mulieres vnguento quodam execrabili, quo in conficiendo multæ scelleritates cum opprobrio fidei & nominis Christi & cum abusione sacramẽtorum committuntur in nomine eius, assistat pro voto, easq; perferat ad diuersa loca: tametsi persona quæ sic defertur, vnguentum illud pernitiosum quandoq; non fecerit, vel etiam pactum aliquod expressum in hoc cum diabolo non habuerit. Adueniet enim propter pacta iam inita cum priore aliquo compositore uel inuentore, in ruinam vtentis, & vt opinionem inde causet q̃ in vnguento illo, anulo, vel christallo, vel alijs quibuscunque rebus aut verbis sit virtus, qua ipsum trahant homines ad id exequendum propter quod se inungunt, vel quæcunq; alia faciunt: sicque sæpe vanos quosq; deludat. Vbi vero diabolus cognouerit aliquid posse sequi saluti hominũ magis pernitiosum ex hoc q̃ a tali effectu perficiendo cessat, votis frustratos dimittit, etiam posito q̃ pacta inierit, sæpeque seruauerit. Notandum secundo, quod licet diabolus a

coactione corporea sit absolutus, & liber sit in operando, vt dictū est; quandoq; tamen impeditur ne quod optat assequi possit: quod contingit ex virtute superiori Dei vel angeli siue boni, siue mali. Et si quidem a Deo immediate, vel mediante angelo bono id fiat, non nisi in salutem hominum ordinatur quod euenit. Si vero a malo angelo superiore, nihilominus Deo per suam prouidentiam permittente fiat: non nisi ad malum exitum proxime deducitur quicquid inde prouenit, quantum est ex intentione dæmonis: licet ex superabundanti pietate diuina, malum sæpe conuertatur in bonum: vel aliquod melius indirecte ac præter intentionem dæmonis pariat, quam sit bonum, quod per tale inde prouenientia malum priuabatur. His duobus suppositis, ad primam experientiam in contrarium adductam de eo quod contingit Principi supra quam decuit curioso, dicitur q id potuit tam ex malitia dæmonum, quam ex diuina prohibitione contingere. Considerare nempe potuit dæmon ex hoc in corde tam principis illius, quam nobilium, quibus id innotuit, esse facile firmandum in perpetuum, q talia non vere contingant, sed sint omnia fabulosa: ex quo sequi posset impunitas delictorum, quæ perpetrant striges grauissima. Sequitur etiam taliū pessimarum multiplicatio personarum in vtriusque hominis communem perniciem. Neque enim prævalent Inquisitores hos persequi prout ex officio eis incumbit, si a principibus fauorem non obtineāt & auxilium. Quod quidem subtrahunt illi si talia putent esse deliria, vereq; non contingere: immo sunt eis impedimento. Itidem nobiles & cæteri, talia non credentes, Inquisitorum honori detrahere non desistunt, quasi anicularum vel fatuorum inquisitioni solum intendant. Et sic tandem tædio victi plurimumq; fatigati cessant Inquisitores ab officio suo: & pestis ista crassatur & inualescit: quod diabolus exoptat. Id enim maius malum est, ac humano generi magis perniciosum, quam semel mulierem vnam ad ludū perducere, etiam si tunc omnium scelerum genera per eam fieri contigisset. Commune quippe malum (cæteris paribus) antecedit & grauius est quam quodlibet speciale. Ob hoc igitur diabolus, qui nostram perditionem atq; ruinam tam corporis quam animæ, quo ad potest, intendit atq; procurat, præuidens principem illum & nobiles in falsam opinionem, si mulierem illam tunc non portaret ad ludum, facile deducendos, q strigum secta, delusioni dæmonū imitatur non veritati, prælegit tunc illam nequaquam ad cursum deferre. Potuit etiam id contingere, quia non erat tunc hora conueniens delationis ad cursum. Sicut enim ex strigum confessione cognouimus, antequam se inungant, audiunt nocte sonitum multiplicem

tiplicem præeuntis dominæ illius cum multitudine tripudiantium: & non nisi tunc se inungere consueuerunt, vt illam delatæ per aera sequantur vsque dum veniant omnes ad locum determinatū pro voluntate dominæ cursus. Ex parte autem diuinę iustitiæ, cuius Inquisitores ministri sunt, alia ratione iuste prohibuit Deus mulierē deferri; vt ipsam videlicet iustitiā extolleret: qua semper fit, vt sub ditione Inquisitoris deductæ maleficæ, diaboli præsidijs non fruantur. Neque enim tempore illo quo actuali iudicio subduntur Inquisitoris, alicui nocere prævalent, aut de carceribus fugere, vel quolibet aliter auxilio diaboli liberari, aut aliunde deferri. Indirecte etiam ex malo isto, bonum elicuit Deus. Et quo ad nobiles illos quidem, sublata fuit ab eis tentatio, qua forte potuissent optare satagereque vt hæc experirentur in corpore suo, quæ noxia curiositate cognoscere quærebant in alieno. Quo ad Inquisitorem vero illum, merito ex sua illa indebita concessione opprobrium reportauit & confusionem tam apud religiosos ac Deum timentes, qui ex hoc optime cognouerunt atq; damnarunt ab illo Dei timorem fuisse post habitum propter timorem hominum: quam apud eundem principem cum nobilibus & alijs quibus factum innotuit, vt ex hoc ab eis iudicaretur (licet male, vt diximus) non nisi contra fatuas mulieres officij sui vires extendere. Sicq; factum est vt tam persona q̄ officium inquisitionis vilueric apud eos.

Diabolum quandoq; præferre quasi personā immobiliter dormientis imaginē, ne credatur personam illam vere, sed potius deluforie ac imaginaria visione tantummodo ad ludum esse delatam. Cap. XXXI.

AD ea post hæc quæ inducuntur in argumento experimenta, q̄ videlicet deprehēsę sint mulieres extra se factæ immobiliter iacere, quæ tamē affirmabāt se ad cursum corporaliter esse delatas, respondetur primo non esse secundum aliquos inconueniens, quod aliquando non corporaliter, sed in somnis tantummodo videant & facere se putent quæ postmodum extimant & referunt in vigilia se fecisse: sicq; a diabolo deludantur. Et cum hac responsione communiter transeunt Summistæ cum quibusdam Doctoribus. Et sic experientijs inductis optime satisfieret: & nihilominus staret q̄ multotiēs corporaliter deportentur, vt etiam per experientias varias pariter confirmatur. Mihi autem difficile admodum, & contra id quod communiter experimur esse videtur, sic quemquam in somnis alienari posse, vt postmodum in vigilia (si sanus corpore sit) non perpendat se somniasse, vel sic visiones vidisse; vt in corpore se alicubi

non translatum vere putet, sicut per somnium aut imaginariam viderat visionem, prout etiam in corpore quæstionis determinatū est. Et licet legatur de puero quodam somniante, q̄ a Magistro in alio cubili dormiente vocaretur; & q̄ statim euigilans cucurrerit ad cubile Magistri dicens; ecce ego, quia vocasti me: nihilominus ad informationem Magistri dicentis, q̄ somniauerat; sicut & ipsi Magistro in somnis vocare se eundem puerum eodem tempore videbat, acquieuit: & deceptionem tandem plene vigilans cognouit, quam Magister prius agnouerat, vel certe Magister veram vocem vocationis emisit: sicut de facto compertum est multos dum somniarent loqui. Non est etiam negandum somnia quædam sic esse limpida, vt ipsi somnianti vere vigilare videatur: & ita posse per modicum etiam temporis in vigilia postmodum extimare, q̄ & tunc vigilauerit quando profundissime dormiebat. Sed tandem aduertūt omnes diuersi ratem status vigilantis ac dormientis, vt supra deductum est in corpore quæstionis. Striges vero semper obstinate confirmant se vigilare dum ad cursum deferuntur a dæmone. Et similiter dum faciunt quæ in cursu referunt se fecisse. Et si quæ in somnis ire, & sola imaginatione videre quæ fiunt in cursu desiderant, id arte consequi
cap. 10. moliuntur, vt supra declaratum est. Et tales personæ dum postmodum plene vigilant, optime cognoscunt quod non in vigilia, sed in somnis viderunt quæcunq; facta sunt in cursu etiam per alias personas, quæ corporaliter illuc translatæ sunt. Iuxta prædicta igitur dicendum est ad tres experientias primas post eam ad quam primo responsum est, & ad omnes alias similes quæ deduci possent: quod diabolus in forma mulieris jactet veluti dormientis vt decipiat sic homines, & opinionem hanc falsam in eis aggeneret, q̄ non corporaliter striges deferantur ad cursum; & consequenter delicta grauia maneant impunita: multiplicetur que per hoc et roboretur apostatarum strigum secta. Sicut autem permittente Domino quādoq; sic diabolus decipit homines: sic etiam cooperante Domino sit per experientiam manifestum aliquando, q̄ corporaliter striges deferantur ad cursum: vt ab illo errore per Dei misericordiam homines liberentur, ut supra c. 14. & idem, multipliciter est ostensum, vt sic intrepide suum officium Inquisitores perficiant, & principes vna cum populis pro fidei defensione communiq; populi salute faueāt illis, & opportunum præbeant auxilium. Pro alia vero inducta experientia de his mulieribus, quæ post inunctionem illam statim cadunt, & profundissime dormiunt, sciendum est, q̄ vnguentum, illud spurcissimum, ex talibus materijs cum abusionibus sacramentorum fieri dicitur, quæ iudicio medicorum non habent naturaliter

somnum

somnum inducere: & experientijs alijs comprobatum est, q̃ do sancto plures vnguento tali perunctis, nec delati sunt a demone, nec somno pressi, vt etiam ex prima experientia, quæ in hoc argumento in contrarium est adducta, potest fieri manifestum. Et nonnulli alij vsis duabus vetulis eiam se perungentibus, quod extra fenestram domus statim delatæ sunt, cum & ipsi se pluries perunxissent vt pariter deferrentur: nihil eis profuit. Neq; enim de loco illo recesserant, sed neq; dormierunt. Ex quibus omnibus manifestum redditur, q̃ etiam si qui somno capiuntur post execrabilem vnctionem, non nisi dæmonis malitia hoc libere prouenire: vt quandoq; videntes vel audientes talia, decipiat: dum per hoc extimant non vere deferri quẽquam ad ludum, etiam si taliter inungatur: sed omnes deludi putent. Sicut enim potest diabolus proprio libertatis arbitrio tales deferre per aera: ita potest in eis profundissimum somnum statim causare, vel in modico tempore. Nouit enim virtutes omnes naturales ad hoc conferentes, vt herbarum & partium animaliũ: potestque tale aliquid ad nutum applicare vt somnum inducat. Taliter autem dormientes non dicent postmodum in vigilia, se iuisse aut delatos esse corporaliter ad cursum: sed q̃ somniarunt potius se talia passos aut perfecisse, licet id quod somniarunt, etiam factum sit vel euenerit eo modo quo eis visum est in somnis per eosdem fieri: quod tamẽ per diabolum expletum creditur assumentẽ figuram ipsorum somniantium, vel eam quam somniantes ipsi putabant se habere dum somniarent. Sicut supradictũ est de illo Præstantio ab Augu. inducto, quod quidem factum magis fauet quam obstet proposito nostro: cum expresse ibi dicatur q̃ euigilant narrabat quasi somnia quæ passus fuerat, seu potius visum sibi fuerat q̃ passus fuisset. Vnde dicit etiam ibi Augu. q̃ illa onera quæ forte sic somnians videbatur portare, nõ ipse somnians portabat, aut phantasia eius: sed si vera fuerunt vel modo sunt corpora, portantur a dæmonibus, vt deludant homines. Modus autem quem potius recitando quã asserẽdo ponit Aug. quomodo talia somnians possit ibi esse vel illa facere, vbi vel quę somniat esse vel facere, videlicet p phantasticum suum incorporatum, ineffabilis est, ut ipse Augu. etiam dicit. & intendit q̃ est ineffabilis propter suam in intelligibilitatem, & cõsequenter impossibilitatẽ. Omnia enim quæ circa corpora accidunt, a nobis intelligi & effari possunt. Qui uero affirmãt se corporaliter esse delatos: si præuisi fuerãt quasi corpore dormiẽtes seu iacentes immobiles, putandum est potius q̃ diabolus in eorum effigie ibi iacens appareat, quã q̃ ueraciter illi vel corporaliter ibi dormiant aut sint. Sicut enim paulo supra dictum est, præstigiosa delu-

sione potest diabolus astantes decipere, vt eis appareant hæ quæ se inunxerant personæ dormire: & tamen illæ de facto non sint: sed per assumpta corpora aerea diabolus earum prætendat speciem & figurã: quod quidem nõ pertinet ad præstigiũ, vt dicit s. Tho. 2. dist. 8. ar. 2. Vel si non hoc modo quandoque id contingat, fieri sic potest, quod aliud quoduis corpus ibi existens appareat corpus strigis: quod tamen ibi non est. Et hoc proprie pertinet ad præstigium, como quo etiam supra declaratum est. Sicut contingit etiam cui- cap. 7. dam nobili nomine Sisinio, sicut legitur in hystoria sancti Clementis: qui iubens seruis suis vt ligarent & traherent sanctum Clementem: illi columnam ligauerunt atque traxerunt, putantes vna cum Sisino se ligasse trahereque sanctum Clementem. Quod quidem angelica virtute vt sanctus Antistes liberaretur, factum creditur: licet talia dæmon etiã facere possit, cuius naturalis virtus, angelicæ coe- cap. 3. quatur, vt sæpius dictum est. Quod autem affertur medicos vnctionibus somnum inducere posse, non negamus. Sed quod ante medicorum fit; non nisi virtute naturali rerum applicatarum perficitur. Et omnibus accidit idem effectus, quibus æque dispositis applicatur eadem causa. Ea quippe vnctione qua medicus somnum inducit vni infirmo, inducitur cunctis hominibus qui perungerẽtur eadem, nisi forte per accidens aliqua contraria dispositio in aliquo reperiretur, quæ somnum forte vel mitigaret vel prohiberet. Quod quidem raro contingeret. Hac autem execrabili strigum unctione, nullus assequitur quod intendit, delationem inquam vel somnum, nisi opere diabolo pro voluntate sua. Quo fit vt paucis & non nisi suis fœderatis, vel aliquibus qui in peccato mortali sint, obsequatur ad vota in eorum perniciem. Vel si aliquando aliquis innocens similiter deferatur, permissione diuina misericorditer factum creditur, vt ex facto tali arguatur & possibilitas huius rei, & sic testibus comprobetur, ipsius rei gestæ veritas. Et hac ratione credendum est Deum permisisse quod factum legitur apud Vincentium historialem in speculo historiali libro. 26. c. 43. ex Petri Damiani antiqui. Doctoris narratione scripto relicta, de quodam puero monacho corporaliter nocte per aera delato ad magnum conuiuium, & iusso vt comederet, ac peracto conuiuio, reportato: & per superiora immisso clauso pistrino. Idem confirmant multa talia quæ refert Malleus maleficarum, ad quem lectorem remitto. Ex prædictis omnibus patet & propositũ principale de veritate corporalis delationis, & omnium nodorum dissolutio, quos implicabat quintum Argumẽtum in principio inductum.

Tacta

Tacta per argumentum sextum, qualiter inquam dicantur striges non posse diabolo non subesse: qualiter etiam apparenter conuertantur in catos: & ab eadem liberentur delusione, clarissime manifestantur. Cap. XXXII.

POSTREMO satisfaciendum est his quæ in vltimo argumento inducta sunt. Et primo quidem omnia illa quæ tanquam incommodientia inferuntur, non impossibilia sunt: sed potius suppositio cursus illius diabolici ritu, verisimilia sunt: & per consequens facile credibilia. Nam ut a primo quod inducitur inchoemus, qui homagium semel diabolo fecerit, quod non possit postmodum a proposito resilire, facile credi potest: cum hoc in pœnam Deo reprobante, pestiferis his hominibus iuste debeatur, qui cælorum & orbis terræ conditore contempto, apostatæ diabolo apostatantes adhærent: eiusque se subijciunt perpetuæ seruituti. Non tamen ob hoc auferetur ab eis arbitrij libertas: neque commune sibi deest auxilium Dei, quo omnes continue ad se trahit. Vnde si facerent miserę illæ personæ quod in se est, vt diaboli seruitutem euaderent, proculdubio per Dei clementiam de manu illius liberarentur. Sicut & de facto plures conuertuntur ad Deum per illius misericordiam mouentem atque trahentem: & per Inquisitorum & seruorum Dei solertiam & doctrinam. Cum his tamen ut plurimum corporaliter a dæmonibus flagellantur, ac multipliciter affliguntur, antequam valeant totaliter liberari: in tanti sceleris aliqualem punitionem, i dipsum exigente diuina iustitia. Et hanc intendunt impossibilitatem striges, dum dicunt se non posse resilire a promissione illa: quia alias (inquiunt) crudelissime vapularent a dæmonibus vel sodalibus. Quomodo autem in catos conuertantur striges, vel in hoc deludantur per præstigium: quomodo etiam possint per cubicula currere vel saltare catorum more, sugereque sanguinem puerorum: & alia huiusmodi facere, quæ in argumento inducta sunt: superius multipliciter est expressum. Per ea etiam quæ similiter facta leguntur in historijs authenticis, hæc apertissime comprobantur. Legitur quippe in vitis patrum sanctorum, de beato Machario, quod quidam ad eum mulierem duxerunt: quæ tamen ab eis non mulier, sed equa videbatur, dicentes quod cum mulier esset, conuersa in equam fuerit, facto contra eam (vt putabant) aliquo maleficio. Vnde sanctũ virum rogabant vt illæ eam in mulierem Dei virtute conuerteret, quæ prius fuerat. Sancto autem viro non equa, sed sicut vere erat mulier apparebat. Neque enim prævalebat dæmon sanctum virum deludere, sicut illos deludebat homines per præstigium: Quod ammouit *Cap. 8.*

mouit sanctus Matharius statim ab eis orationibus suis. Multa id genus in maleficarum malleo referuntur, vt præcipue patet de illo Iuuene mercatore, qui in Insula Cypri facto maleficio contra eum per magam, ab omnibus asinus videbatur: quæ maga tandem per Dei voluntatem super hoc deprehensa, fuit incinerata: & iuuenis soluto maleficio liberatus. Quod factum, simile fuit illi quod de seipso refert Apuleius in libro, quem ob hoc ipsum facinus referendū, edidit, & appellauit, De asino aureo. Narrat enim se in asinum prout sibi & aliis apparebat, esse conuersum, vnius magæ ligatus maleficio, a quo post diuturnum temporis spaciū solutus, in pristinam suā speciem rediisse videbatur. Vt hoc aliis quæ similiter contigisse dicuntur, & talia huic, veritatis præbeant argumentum. Neque tamen hæc in aliquo fauent his quæ a diuo Aug. in 18. de ciui. Dei c. 17. damnantur & reprobantur vere facta fuisse per magas, vti referebatur in libris gentilium. Sicut fuit quod legitur de Circe illa pessima maga, quæ socios Vlyssis cōuertit in bestias: de eo quoque quod legitur Archades deo suo Lyceo tale sacrificiū immolare consueuisse, ex quo quicunque sumerent in bestiarū formas illico conuerterentur, vt supra etiam relatum est. Hæc enim omnia sicut & alia supradicta magicis præstigijs potius fingebantur quam rei veritate complerentur, vt dicit etiam ibi Augusti. & recitantur a Gratiano, 26. q. 5. c. Nec mirum. Quod etiam de socijs Diomedis refert Augu. in eodem lib. c. 16. a gentilibus affirmari conuersos in aues esse, ludificatione factū est dæmonū, qui in auium formis apparuerunt, vel pro eisdem socijs aues occultæ ex aliis locis vbi est hoc auiū genus ad ea loca, per dæmones sunt perductæ, vt idem Aug. dicit in seq. c. 18. eiusdem libri. Non est igitur impossibile mulieres in catos & bestias quashbet præstigiose conuerti, seu talia animalia apparere, dæmonum malitia concurrente.

De obligatione illa, qua diabolo striges promittunt occidere pueros: & quare Deus tot innocentum iniustam (vt apparet) necem permittat. Cap. XXXIII.

QVOD vero diabolus exigat a strigis vt strigent omni tāto tempore puerum vnum, hinc puellam, idipsumque pro voto illis perficiant: & si flebile sit, non tamen incredibile: tum ex parte dæmonis, qui maximo odio persequitur nomen Christi: quod præcipue relucet in effectu in pueris baptizatis: vnde persequitur eos ac si Christum persequeretur. Prohibet etiam quantum sibi possibile est baptismum: & hoc propter inuidiam, qua humanæ saluti

semper

semper insidiatur. Tum ex parte strigum, quæ carnibus eorundem a se primo occisorum infantum, & postmodum exhumatorum delicatissimis vesci consueuerunt: & ex eisdem pro parte ad consumptionem vsque decoctis in aqua, conuersisque in liquorẽ: vnguentum illud nefandissimum de quo supra conficiunt, admixtis sacramentorum materiis in fidei opprobrium, quo valde dæmones delectantur. Tum ex parte diuinæ iustitiæ, qua dignum est parentum scelera puniri vsque in tertiam & quartam generationem. Nonnulli enim non legitime filios generando: nonnulli genitis maledicendo, malaque diuersimode imprecando, Deum offendentes, ad iram prouocant, quæ ferueat in filios ministerio dæmonum & strigum. Idipsum quoque quandoque negligentia meretur eorundem parentum, dum paruulos suos signo Crucis, orationibusque deuotis nõ muniunt mane ac sero: quatenus per hoc a dæmonum insidiis liberentur, sed potius, ut dixi, per hanc suam negligentiam illas incurrunt. Sed & potestatem hanc quandoque in pueros illos accipiunt maleficæ striges, quorum parentes pro eisdem vel pro alijs curandis, dæmones consuluerunt: & per magas & incantatrices eis salutem corporalem obtinere procurauerunt, vt per quæ quis peccat, per hæc etiam iustissime torqueatur. Quod autem affertur de calamita, nullam habet impossibilitatem. Non quidem quod in calamita illa quantumcunq; diabolicis artibus dæmoni consecrata, vel potius execrata, aliqua virtus inueniatur ad talem effectum: Sed ex pacto habito cum diabolo, statim accepta calamita definit diabolus earum phantasiam perturbare, qua perturbatione videbatur eis q̃ essent cati: & hoc modo ad sensum proprium reduci dicũtur. Quod etiam argumentum affert vt aperte falsum, innumerabilium inquam talium puerorum interitum, si quæ referuntur de strigibus omnia uera essent, neq; impossibile iudicandum est, nec ex toto falsum. Multitudinem quippe magnam puerorum hac peste mori, & si nõ omnibus notum sit: in his tamen partibus vbi fœtidissima nec minus crudelissima secta hæc inualescit, sicut præcipue reperitur in Cumana diœcesi, & per omnes confines inter Italiam & Germaniam, manifesta docet experientia, ita vt turmatim populi cogãtur Inquisitores accire, requirere, ad proprias terras ducere: vbi vicini vicinas atque cognatas, fratres sorores, filij matres, viri vxores, & econuerso viros quocunq; naturali uel accidentali fœdere coniunctos, & alias omnes accusant & tradunt in manus Inquisitorũ quas habent personas suspectas q̃ striges sint. In dies.n. comperiunt multitudinem puerorũ occidi: ita ut nec his qui de domo sunt parcant maledictæ illæ personæ: sed propriorum etiam filiorum natos, cæ-

teros; nepotes, quinimmo quique proprios filios, (quod horrendum est etiã dictu) strigent & interficiãt, sicut ex innumeris Inquisitorũ processibus exploratissimũ est. Illegitimorũ etiã per hospitalia pars maxima moritur ista peste. Sed & strigiatorũ puerorũ per singulas ciuitates, castra, villas & terras multitudinẽ inueniri perireque, probatione nõ eget. Licet etiã taliũ curẽtur plurimi vel ab aljs strigibus (etenim strigarũ quædã curare strigatos sciunt, a diabolo magicas artes edoctæ, quædã vero nesciunt.) vel naturali etiã aliquo subsidio: vbi nõ perfecte strigati sunt pueri. Vel certe diuino auxilio impetrato parentũ aut seruorũ Dei orationibus & votis. Qui enim in hmõi maleficijs, & in alijs curãdis obseruarent ea quæ docet cap. Si per sortiarias. 23. q. 1. facile per Dei misericordiã curarẽtur. Quod vero in argumẽto dicitur, nolle striges curari pueros quos inficiũt, verũ est quidẽ: sed ei non est contrariũ quod paulo ante dictum est, quasdã inquam striges curare pueros &c. Licet. n. quæ vastãt pueros, nollẽt a se strigatos curari simpliciter: sæpe tñ timore maioris mali, dum fas licet suspicio de eis oritur quod strigauerint aliquẽ: vel etiã spe maioris boni, dum scilicet sperant curationis præmiũ, vel alicuius magnæ personæ amicitiã & beneuolentiã, curant qnque quos ipsemet vastauerãt, & quoscunq; alios: prout faciebat illa famosissima striges, quę superioribus diebus Ferrariæ cõbusta est. Facilius aũt si requirantur eos curãt qui non a se, sed ab alijs strigibus infecti sunt. Et in his diabolus libẽter cooperatur: quia per hoc plurimos deducit ad inferos. Oẽs enim qui per strigũ artes & incantationes, superstitionesq; noxias, puerorũ curã requirunt: vel ad hoc auxilio cõsiliove cooperantur, mortaliter peccant. Et sic diabolus maledictarũ harũ personarũ ministerio, omni ex parte contra Christianorũ salutẽ tam corporalẽ quã spiritualẽ, plurimũ inualescit. Deum aũt opt. max. innocentiũ mortẽ permittere is cognoscit nõ esse iniustũ, qui attendit, ea omnia grauissima scelera, quæ supradicta sunt, eius irã: vindictamque grauiter prouocare cõtra eos qui proprio etiã non sunt obnoxij reatu: sed vel primorũ, vel proximorum parentũ peccatorũ pœnas non iniuste luunt, vt superius extitit declaratũ. Qui etiã consideret Deũ mala maxima, damnaque spiritualia permisisse grauissima, vt præ cæteris fuerunt angelorũ & primi hominis casus, ne libero cuiquã arbitrio violentiã videretur inferre: nõ mirabitur si mortẽ permittit innocẽtiũ de se puerorũ: ne videlicet strigũ & dæmonũ malitiã quasi violenter prohibeat: & præcipue cũ idipsum ex alia parte iustitia illius deposcat, qui est Deus Benedictus in secula seculorum. Amen.

cap. 10.

Finis quæstionis de strigibus edita a fratre Bartholomæo de Spina Pisano ordinis Prædicatorum, ultæ regularis.

Edita Anno Domini. 1523.

TRACTATVS DE PRÆEMINENTIA sacræ Theologiæ super alias omnes scientias, & præcipue humanarum legum, editus

PER R. PATREM F. BARTHOLOMAEVM de Spina Pisanum, ord. Prædicatorum.

PROOEMIVM.

RErecto de strigibus opere, cum eius impressio per plures annos præter spem petentium sit dilata, contigit me volantibus luminibus percurrere Illustriss. Ioan. Francisci Comitis Mirandulę de eiusdem materia quæstionis editionem præclaram. Quam quidem vbi consonam quo ad conclusionem principalem nostræ comperi, vtranq; propriis sic gaudere permisi, vt neq; nostram exornarem ex sua, neq; suam vel in minimo reprobarem: quandoquidem veritatem & illam assecutā putaueram. Inde opus offendi quod olim ediderat perceperam præceptorem meum clarissimum Magistrum sacri palatij, plenius materiam istam, simul ac alia plurima complectens, quæ ipse consulto veluti intentioni nostræ impertinentia in nostro opere prætermiseram. Gaudens autem per omnia me doctrinæ illius imitari perfectionem, vt plenius ab omnibus veritatibus confirmatæ testibus inuiolata fides adhibeatur, ex illius opere nec minimum verbum assumere volui, quamuis conformia, immo eadem in nonnullis, tum authoritatibus, tum rationibus, tum etiam exemplis inducamus. Quod quidem firmiorem apud omnes causabit fidem, quandó vnus ab alio non accepisse cognoscetur quod edidit. Post hæc alium de lamijs editum tractatum a quodam Legista, cui Io. Franc. Ponzi. nomen est, per omnia conclusioni nostrę contrarium, & aduersum percurri. Quem pro veritate tuenda duxi, pro ut falsa continet, reprobare. Verum quia purum Legistam velle materiā Theologicam ita discutere, vt præclarissimis sapientibus tū Philosophis, tum Canonistis, necnon & Theologis profundissimis, quales sunt communiter domini Inquisitores hæreticæ prauitatis, se opponat, prima facie præsumptionem extremam sapere videtur: quinimmo derisionem & ronchum apud sapientes excitat & inculcat: malum ille malo copulans, & ignorantiam ęcitati connectens, alium prę-

mittit immediate tractatum, in quo probare pro viribi contendit, leges ipsas ciuiles tali sublimitate ceteras omnes scientias anteire, vt per eas valeant immo debeant ipsi Legistæ quæstiones theologicas non solũ aliquibus declarationibus saltem a posteriori (quod omni scientiæ necnon & sensui conceditur) aliqualiter attingendo decorare: verum etiam decidere determinareque, contra communem etiam Theologorum ac sanctorum Doctorum sapientiam & profundissima fundamenta. Audet insuper Apostolicæ sedis sanxionibus & prudentiæ præponere suam: vt quod illa decernit uocãdos esse Iuristas ad præbendum Inquisitori consilium semel tantũ, perfecto inquam processu, affirmet homo hic præuocandos, & eorum præsentiam necessariam ad examinationes reorum omnes & quæstiones. Tantam autem viri huius insolentiam admiratus, exhorrui. Ne igitur propter eius allegationes (quæ tamen bene perspectæ, inuicemq; collatæ proposito suo non fauent) aliquos in plena luce ęcutire cõtingat, & ex hoc molesti se dominis Inquisitoribus prębeant: vel certe ab eisdẽ Inquisitoribus vt impeditores officij, molestiam & confusionem ipsi potius & merito patiantur, claraq; veritas hisce fumuculis nullatenus obumbretur, eiusdem veritatis flabello paucis eosdẽ abiicere hoc ordine decreui, vt in primo eduobus, quos nunc edo tractatus conclusionem primi illius viri tractatus erroneam esse probem: ostendamque non solum non præferri leges Theologiæ: non solum non debere vel posse legistas quæstiones Theologicas dirimere vel decidere: verum etiã quod tanquam valde alieni ab omni Theologali speculatione, nullatenus sunt admittendi vt vllum verbũ circa talia magis promant, quam puri causidici: nisi forte sint pariter canonistæ non vulgares. Secundo conclusionem secundi tractatus eius vt erroneam in ecclesia reprobabo, confirmans oppositam, & inductas ab eo demoliens captiunculas. Circa primum autẽ quod proposui sic procedã more Philosophantium, ut primo proponam pro singulis opinionibus singulas rationes, quibus tota quæstio dubia reddatur. Secundo vero rationibus clarissimis & efficacissimis veram nostram opinionem, quæ suæ opponitur obfirmabo, euasiones eius pariter præcludendo. Extremo vero loco cætera figmenta, quæ pro opinione eius facere videntur producta, labefactabo. Quia vero vt dicit Diuus Tho. in tractatu contra retrahentes hominem ab ingressu religionis, inconsonum & derisibile videtur, quod sacræ doctrinæ professores iuristarum glosulas in authoritatem inducant: ideo a talibus auxiliis allegationibusque, præcipue ciuilibus, abstinebo: eo vel maxime quod ordinarie talia discutere religiosorum professio non admittit. Quinimmo

sicut nobilissimæ scientiæ comprobantur alumni, ita etiam ex propriis, aliorum iudices an uera dicant vel falsa, constituuntur, merito reprobantes omnia quæ sacris in litteris fundatæ sapientiæ suæ repugnant, & eidem tantummodo consona recipientes. Quod & ipse seruabo, theologice probans & acceptans quicquid circa præsentes quæstiones verum & catholicum fuerit, falsitate fugata.

Quæstio dubia per oppositas rationes proponitur: & ex duobus fundamentis principalis conclusio probatur, quam Author proponit. Cap. I.

QVANTVM ad primũ igitur, probari posse videtur legum scientiam esse præstantiorem Theologia, ita vt possit etiam quæstiones Theologicas determinare. Nam scientia quæ complectitur simul diuina & humana dirigens homines in omnibus suis operationibus ad finem tam proximum quam etiam vltimum, qualis videtur esse scientia legum ciuilium, vt infra deducetur, videtur præeminere scientiæ, quæ tantum diuina pertractet, qualis est Theologia. ergo &c. In contrarium est quod habetur. d. 10. c. Leges. vbi dicitur, quod Theologia est scientia superior & magis digna, & ea. d. c. Certum. & c. Suscipitis. dicitur quod lex imperialis non est supra legem Dei, sed subtus. Cum ergo scientia quæ inferior est, non habeat superiores examinare, & consequenter nec eius quæstiones decidere, sequitur quod ius ciuile non debeat neque possit Theologicas quæstiones determinare. Pro absolutione huius propositi dubii, sciendum est primo, quod vnam scientiam se intromittere de quæstionibus alterius potest duobus modis contingere: vno modo vt ordinata ad finem illius: & hoc est proprium inferioris & subseruientis. Alio modo vt ordinatiua principiorum eius, & hoc est propriũ scientiæ superioris, Procem. Metaphysi. Sciendum est secundo, quicuius est proprium fundare veritatem, proprium est etiam oppositã falsitatem refellere. Fundat autem superior scientia veritatem inferioris ordinando stabiliendoq; principia eius, ex quibus conclusionum veritas oritur & infertur. Vnde oppositam etiam reijciant falsitatem necesse est: quod quidem inferior circa superiorem in his quæ ad superiorem ipsum proprie spectant, attentare non potest. Ista sunt nota philosophis: & habentur ex doctrina Aristo. primo Posteriorum: primo etiam & quarto Metaphysicæ. His præmissis ponitur conclusio, in qua consistit positio & opinio contra primum tractatum Aduersarii, quæ talis est. Legum scientia non potest se intromittere ad decidendas quæstiones proprias Theologiæ, *Conclusio principalis*

& præ-

& præcipue vt ipsis Theologis se opponat. Quæ conclusio per superiora inductam & hic plenius declarandam rationem inuictissime sic probatur. Probatur. Scientia inferior non potest decidere quæstiones superioris: Sed scientia legum ciuilium est inferior quam scientia sacræ Theologiæ, ergo per leges ciuiles non possunt legistæ se intromittere ad decidendum quæstiones Theologales.

Inducta probationis amplissima declaratio. Cap. II.

Ad primo. PRo declaratione præfatæ probationis, & primæ in ea sumptæ propositionis, notandum est primo, quod superiora in entibus & nobiliora, sunt communiter causæ minus nobilium: & consequenter habent hæc ordinare ac in proprios deducere fines. Manifestum est enim primo in spiritualibus, quod superiores spiritus purgant & illuminant inferiores, secundum Dionys. 8 ca. cæl. Hier. Inferiores vero spiritus separati, quales sunt infimi ordinis angelorum, instruunt, & in suos fines dirigunt spiritus coniunctos, animas inquam nostras, quibus natura præstant, atque virtute. Qua etiam ratione indulsit diuina clementia, vt quilibet homo in sui custodiam habeat, ab exordio nativitatis eius angelum sibi specialiter delegatum, vt dicit Diuus Hier. super illud Matth. 18. Angeli eorum &c. Et hoc principaliter propter salutem animæ. Spiritus etiam ipsi omnes, cum corpora quælibet antecellant naturæ præstantia, sunt eorundē corporum causæ, vel quo ad motum, sicut intelligentiæ, quæ cælos mouent: propter quem etiam motum, esse causant atque conseruant in inferiori machina corporali, vt Philosophus 8. Physicorum ac 12. lib. Metaphysicæ docet: vel quo ad ipsum corporis esse, vt immediatum principium, quales sunt animæ nostræ, corpus viuificantes atque seruantes. Corpora similiter, quæ suprema sunt, inferiorum causæ a Deo sunt constituta, vt cælum, elementorum: & inter hæc nobiliora minus nobilium, ad modum quo naturalis locus sui locati conseruatiuus est, secundum philosophum quarto & octauo Physicorum hb: Hoc ipsum etiam quod intendimus, in politicis inuenire clarissime intuemur. Perbelle siquidem ciuitates reguntur per nobiliores genere, morumque simul ac scientiarum præstantia præcellentes: Peruersus enim esset contrarius ordo, regni deuastans vniuersale bonum. Non secus igitur in ordine suo continuit circa scientias. Ordinat enim & in fines proprios inferiorem superior dirigit. Qua etiam ratione Philosophus procemio Meta. ipsam Metaphysicam sapientiam esse probat ex hoc quod est omnium scientiarum nobilissima, quo consequitur vt omnes ordinare, & ne-

quaquam

quaquam ab alia ordinari sibi proprium sit. Qualis etiam ordo regulaque relucet in artibus & ingenijs viliorib⁹. Ciuilis quippe scientia militarem ordinat sibi subiectam: militaris, equestrē. Hæc quoque sibi subiectam, vt verbi causa frenefactiuam, imperans ei ut talis formæ frenum faciat ex tali materia. Ars itidem nauigandi, nauifactiuam ordinat & imperat ei. hæc simili modo præest carpentariæ, hæc incisiuę lignorum. Sic architectonica dirigit domificatiuam, hæc latericiam, vel aliam subseruientem. Secundo prænotandū, quod decidere, seu determinare quæstionem in aliqua scientia pertinet ad illum qui habet iudicare de conclusione illius quæstionis, & de medijs inducendis pro vel contra talem conclusionem, quomodo videlicet deducant intentum, vel certe ab eo deuient. Est autem talis, vel propria, ad quam videlicet spectat ex sui propria ratione de materia conclusionis illius & rationum pro eadem quæstione decidenda productarum tractare: vel certe superior, quæ (ut dictum est) inferiorem dirigat, & in finem prænonstratum deducat. Cum igitur decidere quæstiones theologales pertineat ad theologiā sicut ad propriam & adęquatam eis scientiam, non secus ac legum ciuilium scientiæ proprium est ciuiles quæstiones absoluere, & scientiæ canonum quæstiones canonicas, ipsaque Theologia non modo nulli scientiæ subsit, verum etiam omnibus præstet altitudine sua, vt paulo post plenius etiam deducetur: nulli dubium iam esse potest, quod aliarum omniū ordinatrix, ac nullius alterius ordini subdita, proprias quæstiones ipsa sola diiudicat & dissoluit. *No. secunda.*

Sacram Theologiam cæteris omnibus scientijs esse præstantiorem. Cap. III.

QVAMVIS autem sacram Theologiam omnibus scientijs esse nobiliorem superfluum sit coram sapientibus (cum de se pateat) accuratius demonstrare, ne tamen propter verba Ponzinibij minus limata, contingat quempiam extimatum a populo sapientē in hanc insipientiam cadere, vt asserat vel etiam opinetur sacram Theologiam ciuilibus legibus esse subiectam, vel quoquo modo inferiorem, ipsosque theologos pari forma legum peritiæ & non magis ipsæ leges eidem Theologiæ sicut & cæteras omnes scientias obseruire: hoc ipsum inquam quod in se clarissimum est, libet in omnium etiam tam sapientium, quam insipientium oculos clarius reddere per rationes inuictas. Sed pro earundem rationum firmiori deductione sciendum est, quod scientia cum sit habitus per demonstrationem acquisitus, vt patet per Aristotelem primo Posteriorū: & unumquodque sortiatur ex eo nobilitatem, quo sortitur & esse,

inde

inde scientiæ nobilitatem venari necesse est, vnde proprium eius esse suboriri cognoscimus. Est autem esse duplex ipsius habitus scientifici: actualis inquam existentiæ vnum, alterum vero specificum. Et primũ quidem habet ab intellectu, in quo sustẽtatur vt subiecto. Nempe cũ omne accidens actu existat inhærendo subiecto. Scientia aũt cum sit habitus, quoddã accidẽs est: & intellectus ipse proprium eius & immediatũ subiectũ est atq; principiũ. Ex hoc igitur scientia ipsã nobilior est quacunque corporea qualitate: quandoquidẽ materialis ipsa substantia, quæ sola subiectum corporeæ qualitatis est, spiritualis, qualis est intellectualis omnis, nobilitate deficiat. Scientiã etiam, quæ nobiliori intellectui inhæret (quantum ad hanc considerationem spectat) residenti in inferiori, minorique nobilitate præstanti, nobiliorem esse necesse est. Qua ratione scientia Dei clarior est quam scientia angelorum, etiam si forent cætera paria per impossibile, & itidem angelorum scientia, hominum scientiæ merito præfertur eadem causa. In eodem autem intellectu vna scientia nõ est altera nobilior ex parte subiecti, nisi secundum quod una magis quam alia, vel eadem vno tempore magis quam alio firmus radicatur in eo: quod quidem ex frequentatis actibus innascitur. Vel circa diuersa scibilia, quorum tamen vnum vt cognoscatur, ex alterius notitia pendet. Sicut habens scientiam subalternantem, per eã facile subalternatam acquirit. Vel circa idem scibile, prout de eodẽ contingit multa cognoscere, sicut habens scientiam conclusionis vnius, firmat eam per scientiam prioris illam inferentis. In omnibus etiam quanto frequentior fuerit meditatio, tanto perfectior scientia robur habitur. Quod quidem ex lumine quodam innascitur intellectus agentis in anima residentis, intellectui possibili frequentius applicato. Eo enim confortatur virtus intellectiua, vt id clarius percipiat, quod eidem per intelligibilem speciẽ præsentatur. Cuius etiã maiori luminis excessu scientia quantum ad actum exercendi, necnon quantum ad efficaciam operandi, quæ perfectionem essendi consequitur, clarior & perfectior in vno potius intellectu quam in alio fulget. Vnde fit vt naturalis angelorum scientia, de eodem etiã genere scibili, clarior sit & efficacior quam scientia hominum. Lumen quippe intellectus angelici naturaliter antecellit humanum. In infinitum vero clarior, excellentior, ad pluraque se extendẽs est Dei scientia super omnium creaturarum scientiam, quanto virtus etiam eius intellectiua in infinitum super omnes alios eleuatur.

Quantum autem ad esse specificum, ab eo scientia quæque nobilitatem habet, a quo habet & speciem. Specificatur autẽ omnis scientia, distinctionemque pariter specificam suscipit ex obiecto formali.

Sic

Sic medicina specie distinguitur vel etiam genere a scientia iuris ciuilis: quia obiectum formale circa quod tota medicinæ consideratio versatur, corpus inquam sanabile, & humanum primo, aliud est ab obiecto scientiæ legalis, quod quidem esse reor, vniuersalis secundū rationem rectam pacis ac quietis exterioris in multitudine conuiuentium hominum conseruatio. Quanto igitur obiectū proprium scientiæ vnius nobilius est obiecto alterius, tanto vna scientia erit secundum speciem altera præstantior. Est autem obiectum vnum alterò nobilius secundum quod est magis scibile. Id enim formale scientię obiectum est, sed primo sub ratione entis. Est enim unumquodque scibile quatenus ens est, nono Meta. Neque enim scientia potest esse non entium vt sic, primo Posteriorum. Oportet enim quod actu, vel saltem in potentia ens sit quod scitur, vel ad ens actu respectum habeat quoquomodo. Quod ergo magis ens est, nobilius quoque obiectum esse necessarium est, cum sit etiam magis scibile. Sed & de ratione scibilis est etiam immobilitas & necessitas, vt pote cum scientia sit de non posibilibus aliter se habere duntaxat, primo Posteriorum. Quanto igitur aliquid etiam magis fuerit necessarium (id enim aliter impossibile est se habere) tanto nobilius erit obiectū scientiæ, cum sit ex hoc magis etiam scibile, ex quo innascitur vt de ratione scientiæ certitudo sit, quæ de contingentibus vt sic haberi non potest. Perfectior igitur scientia illa erit, cuius propriū obiectum magis est necessarium, minusq; variabile, quinimmo quod inuariabile magis. Id autem cæteris paribus est quod simplicius. Pauciora quippe requiruntur ad suum esse vel rationem: vt ex minori nata haberi rerum subtractione, minor etiā sequatur variatio. Quo fit vt summe simplex, summe quoq; inuariabile sit. De simpliciori ergo quæ fuerit scientia, nobilior erit, ista etiam ratione qua de magis scibili consequenter est. Propterea Philosophus in Proœ. Metaphy. scientiam quæ ex paucioribus est, certiorem astruit. Vniuersaliter igitur vtrunq; complectendo, quanto & magis ens, & magis simplex fuerit obiectum scientiæ, tanto perfectius est scibile, perfectiorq; consequenter de eodem scientia est. Et hęc duo Philosophus ipse cōplexus est in primo de Anima in principio, vbi vnā scientiam esse altera nobiliorem docet, vel ex nobilitate obiecti, vel ex maiori certitudine secundum se: vt nobilissima cōsequenter sit quæ in vtroq; excellit. Conditio autem certitudinis, quæ se tenet ex parte scientis, qua videlicet intellectus magis & clarius determinatur in obiecti notitia, non dat maiorem simpliciter nobilitatem ipsi scientiæ, nisi binæ illæ præmissæ conditiones præueniant, eiusdem etiam luminis vnitate constante. Posset enim de vilibus haberi cer

tior cognitio, vel ex maiori eorum affinitate ad sensibilia, quæ pro isto viæ statu sunt nostro intellectui satis proportionata: vel ex frequentiori operis exercitio, aut alia simili ratione, quæ non erit per se simpliciterq; nobilior cognitione sublimium, tametsi minus certa nobis, in se vero certissima. Id enim naturalis ostendit appetitus, qui cum non nisi perfectionis & boni sit, primo Ethicorum, perfectionis ipsius imitatur & insequitur rationem, vt in id vehementior sit, quod est absolute perfectius. Cum igitur eam scientiam magis appetamus, quæ de nobilioribus & certioribus secundum se est, licet exigue tenuiterq; illam possidere concedatur, quam inclinemur etiam in eam (licet nobis certiorem) quæ viliora pertractat, vt docet Aristoteles in.11. de animalibus libro, patet illam quæ celsiora nobis præmonstrat, esse absolute perfectiorem. Si tamen non æqua luminis claritate ponderentur scientiæ: sed vilius contingat superiori lumine nobis innotescere, superum inquam reuelatione, nobiliora vero non nisi naturali lumine cognoscantur, procul omni dubio certior est scientia, quæ celsiori illo lumine collustratur. Ex his omnibus clarissime propositum nostrum redditur, palamq; factum est omnibus Philosophis, illam scientiam esse nobiliorem simpliciter, quæ circa nobilius ac simplicius versatur obiectum, cunctosque possessores suos clariores reddit & illustriores, quam illa quæ viliora per se respicit, & minus nobilia. Qua etiam ratione in toto illo communi ambitu, quo se Philosophia protendit ad rationalem & etiam realem scientiam, realem ipsam ideo rationali præferrimus, quo realis de realibus primo est, quæ in se videlicet habent esse firmum ratumq; in natura: cum rationalis ipsa non nisi de quibusdã excogitatis intentionibus pertractet, quæ tantum in apprehensione animę suum habent esse. Inter reales vero philosophias illæ quæ sunt ex obiecto speculatiuæ, præcellunt eas, quæ obiectum suũ extendunt ad opus. Tale quippe per nos operabile obiectum, est ex hoc ipso vilius non operabili, circa quod scientia speculatiua tantummodo est: & hæc ipsa pauciora includit, nec gratia alterius est, vnde sibi etiam dominium & excellentiam merito super aliam vendicat. Speculatiuarum vero nobilissima constituitur, quæ suprema speculabilia contuetur. Quod quidem munus soli Metaphysicę inter naturales scientias eo merito congruit, quo prima rerum principia primas itidem causas, ipsas inquam substantias separatas, & inter eas supremam Deum opt.max. per se prima suo celso perlustrat intuitu. Mathematicæ vero scientiæ secundam quidem obtinent dignitatis sedem, non quidem ratione nobilitatis obiecti. (hac enim causa scientia ipsa quæ Physicalis dicitur, nobilior est) sed ratione

sim-

simplicitatis. Pauciora quippe claudit in se Mathematicæ obiectū, quod secundum rationem abstrahit a materia, quam tamen physica per se considerat in suo obiecto. Cum igitur sacra Theologiæ scientia de nobilioribus simpliciter, in se certioribus & simplicioribus entibus, vt pote de Deo & diuinis per eleuatissimas, ac abditissimas rationes & considerationes, nobiliori quoque sub lumine speculetur, diuino inquam, seu diuinæ reuelationis, quam quæcunque alia scientia, siue speculatiua sit, siue practica: quam ipsa etiam Metaphysica, quæ solo naturali lumine altissima perlustrat: scientia vero legum ciuilium ad practicas scientias naturales solum pertineat, ad Politicam inquam, quæ pars vna est moralis scientiæ naturali lumine cōquisitæ. (hæc enim per se diuiditur in ethicam, œconomicā, & Politicam) liquido constat apertissimeque infertur, quod sacra Theologia simpliciter, ac sine omni prorsus exceptione vel dubio, nobilior est quacunque propria cognitione legum ciuilium. Quinimmo sequitur, quod super omnes etiam nobiliores scientias quam scientia legum sit, celsior eleuetur, vt optime sanctus Doctor edocet prima parte. q. 1. art. 6. Et hoc etiam specialiter quantum ad ipsam legum peritiam spectat, haudquaquam hactenus ab vllo cuius vis generis sapiente, negari perceperam. Solum autem hunc hominem ex suo hoc se tractatu comperi modo patentissima in luce tenebras incurrisse. Siquidem in principio arguens pro parte, suo ex hoc iudicio falsa, quod eius contrarium postmodum se tenere asserit & probare contendit, Theologiam esse superiorem & magis dignam concludit per dictū capitulū Leges. Certum. Suscipitis. vt ex hoc modo procedendi patefaciat, se tenere huius veritatis oppositum. Vnde patet, quod tam prædicta ratione, quam omnium sapientum authoritate, in hoc contemnendus est. Neque enim inter dominos legistas vllum inueniri etiam posse putauerim, qui tam hebetis ingenij sit vel sensus, sic ab omni ratione alienum se offerat: vt hunc virum in tam patenti lapsu sequatur. Et consequenter attentare etiā præsumat Theologicas quæstiones velle determinare, vt hic ausu temerario sine omni ratione fecit. Vnde ni mirū si omni ex parte defecit.

Ad decidendas quæstiones superioris scientiæ, uires inferioris non suppetunt, quibus nihilominus subministrant. Cap. IIII.

PRo maiori tamen adhuc huius materiæ claritate, serioſius indagandum est, an aliqua scientia inferior possit non obstante inferioritate ipsa, se intromittere ad decidendas quæstiones superioris, & consequenter Theologales, ut melius videatur an

possit légum peritiæ tribui, vel certè denegari, quod se intromittat in articulo quæstionis de strigibus. Et primo videri posset alicui scientiam inferiorem de his quæ spectant ad superiorem pertractare posse. Nam Metaphysica superior est ipsa Physica, quæ tamen demonstratiue determinat substantias separatas esse, Deum quoque immobilem, immaterialem infinitæque esse virtutis. Cum tamen istæ conclusiones Metaphysicales sint & de obiectis eius per se. ergo &c. In contrarium vero militat supra inductus clarissimus discursus. Pro declaratione igitur huius dubii, sciendum primo, quod vna scientia potest dici superior alia tribus modis. Vno modo, secundum extensionem, quia videlicet ad plura se extendit, quam alia faciat. Quomodo Metaphysica superior est Mathematica: non sic est superior Metaphysica quã Dialectica sit, sed æqualis sunt ambitus, vt Philosophus quarto Metaphysicæ libro probat. Secundo modo, vna scientia est superior alia perfectione, quia videlicet de perfectioribus est, tametsi forte alia de plur bus sit. Sicut scientia de anima superior est scientia de mineralibus. Et scientia de cælo nobilior est quam scientia de gen. & corrup. vel quam scientia metheororum. Tertio modo, vna sciẽtia est superior alia, illimitatione, seu simplicitate, quia videlicet est de illimitatiori & simpliciori obiecto. Quod quidem contingit duobus modis. Vno modo, quia fit limitatio vnius subiecti a subiecto alterius per differentiam materialem, quæ accidit formali. Sicut lineæ accidit videri; numerus quoque omnisque proportio numeralis contrahitur per motus corporũ cælestium, vel per sonos, qui accidunt ipsi numero & proportionibus eius vt sic. Et hoc modo, Perspectiua quæ est de linea visuali, est inferior Geometria, quæ est de linea secundum se. Similiter Astrologia, quæ est de numero cælorum & motuum proportionumque eorundem, est inferior Arithmetrica, quæ est de numero & proportionibus eius secundum se, & Musica quæ est de numero sonoro & passionibus eius, est inferior etiam Arithmetrica eadem ratione. Ex qua quidem inferioritate illæ dicuntur subalternatæ, & istæ subalternantes. quasi etiam innuatur ex istis vocabulis quod sub istis vt inferiores sub superioribus illæ ponuntur. Alio modo contingit vnam scientiam esse illimitatione & simplicitate superiorem alia: quia vna est de subiecto eodem vel de diuerso a subiecto alterius, & subiectum hoc suum vna protendit & ordinat ad opus sub electione cadens, alia non: sed sistit in natura subiecti, & in passionibus & principijs naturæ duntaxat. Et hoc modo scientia practica est inferior speculatiua condistincta eidem, vt Theorica medicinæ est superior quam practica eiusdem, & scientia de anima quã scien-

tia moralis. Omnibus autem modis prædictis Theologia superior est scientijs omnibus. Nam ad plura se extendit. Plura quippe nobis sunt reuelata quam possimus lumine naturali cognoscere. Insuper ad naturaliter cognitorum firmiorem notitiam lumen diuinæ reuelationis conducit. Plures rursus de rebus, naturali etiam lumine nobis notis, considerationes per reuelationem habemus, quam per ipsum lumen innatum. Sicut de Deo, de angelis, de anima nostra, de corporibus cælestibus, & simpliciter de omnibus creaturis altissimas quasdam considerationes accepimus, ad quas naturale lumen nequaquam potest inducere. Perfectione quoque quod prior sit & superior supra serio fius est probatum. Illimitatione similiter & simplicitate sola cunctas excellit: quia est de illimitatissimo simplicissimoque obiecto, de Deo inquam secundum illimitatissimas rationes tam naturali quam super naturali lumine perlustratas. Speculatione quoque superior cæteris est, quia est de summo speculabili non ordinabili ad opus nisi forte obiectiue: quod nihil deperire facit, magis autem confert altitudini suæ. Quod si etiam secundario de operabilibus est inquantum practica, celsitudinem obtinet super tales omnes, cum in vltimum omnium bonorum operum: & tam naturaliter quam super naturaliter in illum ducentium finem transmittat. quod quidem alteri cuiuis scientiæ non conceditur.

Sciendum est secundo, ꝙ aliquam scientiam se intromittere ad speculandum ea quæ secundum propriam rationem, & adequate pertinent ad aliam, est simpliciter impossibile, eo ꝙ per formalia obiecta de quibus pertractant, & per distincta eorundem obiectorum principia prima scientiæ formaliter distinguantur, vt patet primo Posteriorum. Potest tamen vna de pertinentibus ad aliam, tribus modis determinare. Vno modo velut iudicans, aut etiam dirigens, ordinans, vel quomodolibet obfirmans ea quæ pertinent ad considerationem alterius. Et hoc modo communissima omnium scientiarum Methaphysica ordinat omnes alias naturales, cum sit prima naturalis sapientia: ex quo habet vt stabiliat confirmet atq; defendat etiam aliarum omnium naturalium scientiarum principia: Scientia quoq; quæ subalterna dicitur, principia suæ subalternatæ probat. Nulla quippe scientia, quæ inferior sit; probat principia sua propria, sed ad superiorem remittit. Sic & Physica multa probat, quæ tanquam principia, Moralis assumnut scientia. Alio modo quasi subseruiens & ministrans. Multas enim veritates supponunt nostræ scientiæ, superiores, pluribus etiam in suis rationibus vtuntur, de quibus proprie determinant inferiores. Supponit nāq; verbi causa Metaphysica probationem, quam Physicus ex propriis

affert in medium, qua probat ex cęlorum motu, & substantiæ separatæ sint, eandemq; postmodum in sui obsequium assummit, vt ex his doceat quæ circa substantias illas puram sapiunt abstractionem secundum esse, earundem inquam numerum: summeque inter eas immobilitatem, & id genus. Verum id attentat Physicus quod diximus, vt inferior & subseruiens, ad modum quo sensus interior etiam intellectui subministrat, & sensus exteriores interioribus seruiunt. Tertio modo, vna scientia potest de his quæ alteri conueniũt pertractare vt concurrens. Quod quidem dupliciter accidit. Vno modo sic, vt vna consideret de nõ pertinente ad alterius subiectũ, nisi remote, puta, vt principium remotum vel finem itidem remotum eiusdem: sicut omnis scientia potest aliquid dicere de Deo. Etenim omnium aliorum quæ scientiæ proprie speculantur primum est principium & vltimus finis. Hoc modo etiam scientia moralis potest aliquid dicere de substantia animæ, deq; potentijs & conditionibus eius. Alio modo de pertinente etiam proxime ad alterius scientiæ considerationem, sed ratione diuersa. Contingit in Astrologiam simul ac Physicam eandem inducere conclusionem: sed per diuersa principia seu media singulis coactata. Probant enim atque demonstrant ambo terram esse rotundam. At Physica quidem per medium naturale, per hoc inquam, & vndecunq; partes illius vt pote graues ex natura quantum possunt ad centrum tendant: Astrologia vero per medium Mathematicum, seu etiam astronomicum, quia verbi gratia passionum aliquæ cęlestes prius orientalibus quã occidentalibus apparent. Quædam etiam stellæ perpetuo sunt in australium prospectu, quædam semper occultę; & econtra septentrionalibus aliæ. Horum autem alia non potest assignari causa præter terræ tumorem omni ex parte congenitum. Sed & terræ vmbra in quouis cęli situ fiat eclipsis lunæ, rotunda est, & non alia ex causa nisi quia corpus ipsum terręe, quod in medio ponitur, est rotundum. Inter prædictos igitur superioritatis scientiarum modos, quibus vnam scientiam contingit ea quæ ad aliam spectant aliqualiter declarare, solus ille qui primo loco assignatus est, dignitatem importat; quo etiam modo Theologia de pertinentibus ad omnes se intromittit, vt pote omnium iudex atq; regina: non quidem quæ probet omnia principia aliarum, sed quę plurima de Deo, de angelis, de anima, de corporibus cœlestibus, de totius etiam orbis fabrica pergrandi, ordineque sapientissimo, de quibus etiam alię pertractant, superiori lumine cõfirmet validius, efficaciusq; deducat omni falsitate detecta. Secundus vero modus imperfectionem importat, quo aliæ omnes scientię, merito subseruiunt sacræ Theologię. Sicut

cut enim gratiam natura quam perficiat, præsupponit: ita Theologia naturalem omnem scientiam etiam præsupponit, quam proprio illustret indito diuino lumine, naturalis nostri luminis defectū tollente. Hoc modo sacra Theologia vtitur alijs: ac in sui obsequium demonstrationes naturales assummit plurimas tam circa speculabilia; quam circa moralia: sed vt diximus, quasi iudex & domina: quo iure primatus, si quod in alijs inueniat falsum, tollat: si qua vera, confirmet: si quid incertum & obscurum, conlustret, peruiūq; faciat altiori lumine. Tertius modus, quo ad primum gradum, maiorem tribuit nobilitatem vel certe minorem ipsi scientię ex proprio obiecto, non autem ex remoto quolibet a se ente considerato. possunt enim summa quęque ab infimis etiam scientijs considerari. Quantum vero ad secundum gradum, neque maiorem, neque minorem in vna quam in alia perfectionem importat. Comparantur enim hoc modo scientię vt conformes in vno obiecto, sed materialiter tantum: quo modo ab obiecto non habet per se scientia nobilitatem. Si tamen ad inuicem comparentur quo ad principia, tunc illa nobilior est inter eas, quę ex simplicioribus & altioribus procedit principijs circa idem quod ambo probare intendūt. Sicut de hac supra inducta conclusione, q terra rotunda sit, nobiliorem Astrologus habet scientiam quam habeat naturalis.

Leges ciuiles seu etiam canonicæ, quæstiones Theologales, qualis est etiam illa de Strigibus, per se non posse decidere. Cap. V.

CVm igitur scientia legum sit prędictis omnibus modis inferior sacra Theologia, quę etiam scientię formaliter plusquam genere distinguuntur, vt supra diffuse deductum est, alia quoque ratione formali & quidem ignobiliori illa procedat, naturali inquam lumine, vel hominum authoritate: cum econtra Theologia per diuinum lumen, & per authoritatem Dei reuelantis cuncta confirmet: sequitur manifeste iuxta prędicta, q non possit iuris quęcūq; peritia de quęstionibus pertinentibus ad sacram Theologiam se intromittere, nisi forte vt ancilla subseruiens dominę suę. quo modo non illa tantum, sed omnes alię scientię eidem ministrant. Dicitur enim de diuina sapiētia, quę sacra Theologia est, Prouerbiorum. 8. q misit ancillas suas, idest alias scientias, vocare: scilicet homines, eosque introducere ad arcem, idest ad culmen, robur & perfectionē sapientiæ: in quo culmine sola residet, quasi arcem ipsam in altissimo positam inhabitans. Omnes autem vel mediocriter prudentes optime nouerint quam indignum esset, quantaque pœna foret ancilla

cilla digna, si se vellet opponere dominæ suæ: si illam auderet arguere in his quæ ad dominam spectant, & ad dominium: quorum etiam notitiam an recte fiant vel ne, non nisi doceatur a domina potest habere: neque ad ipsam ancillam pertinent quoquo modo, nisi quatenus obsequitur dominæ suę. Nō minus indignū est, nimiumq; execrabile, vt purus legista in his quæ spectant ad sacram Theologiam sic se immisceat, vt eorum oppositū tenere vel defensare contendat, quæ per sacros Theologos ex fonte sacrarum litterarum lucidissimæque doctrinæ sanctorum Doctorum determinātur. Et hoc vtique fatentur sapientes legistæ. Licet igitur contingat quandoq; de eisdem ambo disserere: in his tamen quæ sunt propria Theologiæ, debent ciuiles quin etiam canonicæ leges illi deferre: & in omnibus magis acquiescere, quam ipsa Theologia, non obstante sua superioritate debeat (vt legistarum nonnulli putare possent) deferre legibus quantum ad ea quæ sunt eis propria. Quod non est vsquequaque verum: immo in talibus etiam potest sacra Theologia se iudicem censoremque constituere, vt ex proprijs an vera, seu bona sint, beneque sancita disquirat & iudicet. Et si quid in eis inuenerit veritati consonum & iustitiæ cognatum, approbet & confirmet: si quid autem oppositum & contrarium his occurrat, reprobet atque damnet. Sicut iure reprobat vsuras: quas tamen leges humanæ non vt restitutioni obnoxias admittūt. Cum ergo articulus hic de secta strigum, an in quam detur de facto, an de possibili: an hæresim sapiant, vel non sapiant manifeste, quæ de tali secta narrantur, ad solā spectet Theologiam, neque enim possunt ista cognosci nisi ipsa docente: neque de talibus in iure quoquo modo tractatur nisi quatenus ex illius fonte assumpta, eidē Theologię iure subseruiunt: sequitur quod valde præsumptuosum fuit a quoquam legista certamen assumere contra Dominos Inquisitores in hoc articulo. quando quidem sint regulariter Theologi profundissimi, & ex sacris litteris, & sanctorum doctrina quicquid circa hoc determinant, inuicte deducant. Sic igitur ex fundatissima ista ratione clarissime patet Aduersarium, qui hoc attentare præsumpsit, acri reprehensione dignum esse, vtpote qui naturali etiā & morali imprudentia multum in hoc aberrauerit. Et quia præmissa nostra deductio super ratione scientiæ, formalique scientiarum distinctione processit: ex ratione autem & quidditate rei sua quoque excellentia tam in se quam per comparationem ad alia primitus oriatur, seu a priori principio innotescat, ideo per posteriora, puta signa, effectus: vel etiam per humanas authoritates confirmationem non exigit. Quod si forte Aduersarius iudicet esse faciliores rationes inducendas, & per authoritates

rita tra etiam comprobãdas, eo quod præmissa ratio ex ignotis apud multos legistas vel apud se terminis & sententijs videatur procedere, ei sic excuso satisfaciẽdum, vt commoneam, quod cum præmissa deductio, quam fecimus, ex rationibus, proprietatibus, obiectis, formaliq; scientiarum distinctione procedat, quibus ignotis nequaquam scire possit quomodo vna scientia ad aliam comparetur, hinc præsumptionem suam perpendat, vt illam audeat quæstionem discutere, de illa se intromittere contra Theologos, cum s etiam terminos atque sententias, quæ ad illius quæstionis determinationem necessariæ sunt, haudquaquam intelligat. Verumtamen, vt omnibus satisfiat: hæc ipsa quæ postulat inferemus, non solum dum eius ineptas probationes ad oppositum factas confutabimus, verum etiam cum primo nunc inducemus quas affert ille rationes pro nostra cõclusione: non quidem quia eas quatenus pendẽt ex allegatis ab eo, magni faciamus: sed vt omnes cognoscant solutiones, quas ad eas adhibet, nullius esse roboris vel momenti. Prima igitur ratio ab eo pro conclusione nostra proposita, quam etiam postmodum sicut & alias, soluere nititur, talis est. *Secunda ratio.*

Duæ rationes pro conclusione principali rectitatæ, firmantur. Cap. VI. *Solutio ma-la.*

THEOLOGI sunt proprie tractatores diuinarum scripturarũ, & in eis exponendis Pontificibus præponuntur. distin. 20. c. I. Nemo autem debet se immiscere de pertinentibus ad alium. l. Consulta diualia. C. de testa. & in l. culpa. ff. de re. iudi. Papa etiam non se debet immiscere negotijs secularibus, sed secularis princeps: nec econuerso &c. 10. distin. cap. quoniam. & ibi glo. dicit quod non sunt allegandæ leges vbi est canon. Et est bonus text. ad hoc in authentica Quomodo oportet episcopum in principio. & gl. ibi in verbo. conferens, &c. *Responsio prima*

Respondet autem ad hanc rationem, quod aliud est quærere, an Imperator possit se intromittere in causis spiritualibus, quod prohibent illa iura: & aliud an leges possint allegari ad quæstiones Theologales: quod probatum est, inquit, esse vtile & nõ vanum: quod etiam obseruant Prædicatores, & bene. Sed contra. Si nõ possunt leges ciuiles, quæ ab Imperatoribus emanarunt in causis spiritualibus allegari, vel se intromittere, vt probatũ est per prædicta iura, cum ipsum crimen hæresis inter spiritualia computetur, non poterunt leges de eo se intromittere. Ergo in quæstione ista an hæretica sit strigum secta vel ne, an detur vel dari possit per diaboli malitiam Deo permittente, non potest ipse determinare per leges contra Theologos. Sed debet earum determinationibus potius ac- *Reprobatio. Solutio.*

quiescere. Quæstiones etiam Theologales practicæ, sunt causæ spirituales: ergo si de causis spiritualibus non habent se leges intromittere, vt probatum est per tex. illos: neque de istis se poterunt intromittere. Ergo multo minus de speculatiuis, cuiusmodi sunt quæstiones prædictæ. Posse tamen sacram Theologiam tanquam aliarum scientiarum dominam in sui obsequium etiam leges assumere, supra probatum est. Et sic vtuntur eis prædicatores, sicut & omnem aliam scientiam sibi subseruire faciunt, vt omnes homines Christo lucrifaciant. Vnde Apostolus inducit in veritatis a se prædicatæ confirmationem, ethnicorum etiam Poetarum dicta. Sed ex hoc non infringitur, sed probatur, quod peritia legum sit inferior sacra Theologia, & consequenter quod non possit allegari lex ad decidendas quæstiones theologales, præcipue contra ipsos theologos, vbi diuina pertractant, & sibi propria, sacrasque litteras ad suum propositum interpretantur.

Secunda ratio. Secunda ratio veritati faueris talis est. Theologia est dignior & superior, dist. 10. c. leges. c. certum. cap. suscipitis. immo scientia legum subijcitur ethicæ, vt patet per gl. in proœmio decreti. Ethica autem longe inferior est theologia, immo est religiosis etiam interdictum legum studium. c. non magno. c. super specula. extra ne cle. vel mona. ergo &c.

Solutio mala. Respondet autem Aduersarius, quod cum per alias scientias possint theologalia declarari, multo magis per leges. Et quod Christus est usus in suis exemplis rebus sensibilibus ad declarationem diuinorum, & quod Philosophus primo Physicorū dicit, quod innata est nobis via ex imperfectioribus &c. Nec religiosis est interdictum legum studium, nisi vt non impediantur a studio theologiæ.

Reprobatio solutionis. Sed contra, quia ex his omnibus habetur propositum, videlicet, quod scientia legum est inferior & imperfectior: & quod non nisi vt inferior & ancilla potest in obsequium assumi sacræ Theologiæ, Sicut & exempla sensibilia ad declaranda diuina. Nunquid igitur poterunt legistæ, ex propriis quæstiones theologales decidere? Hoc enim ex præmissis non potest inferri, quod magis possint quam rustici vel pueri, qui circa sensibilia proprio versantur studio. Et si leges sunt impedimentū sublimioris studij, vtpote ad statum sublimiorem & perfectiorem proprie pertinentis, qualis est status religiosorum: quomodo audebunt secreta studij illius velle penetrare, aut etiam cuertere, vt per eas Aduersarius attentare nixus est.

Tertiam rationem ab Aduersario inductam, esse satis infirmam eiusdem etiam solutionem inutilem esse, manifestatur: simulac ostenditur, quomodo peritia legum, scientia merito dici posit. Cap. VII.

TERTIA ratio talis est. Peritia legum non est scientia, cum nō causetur per demonstrationem, eo quod non habeant modum arguendi legiste, sed innitantur tantum authoritatibus legum, vel canonum, vel doctorum, & nón per causam procedant, vel rationem. Scire autem est rem per causam cognoscere, primo Posteriorū. Renuunt etiam subtilitates, & procedunt simpliciter & pure ipsæ leges. c. dilecti filij. extra de iudi. Respondit autem Aduersarius, q̄ iuimo est scientia. & probat, quia in pluribus textibus (quos & allegat) vocatur scientia. Laborat etiam probare, sed inaniter, quod sit cognitiō, & quod non sit habitus factiuus: ex quo etiā infert, quod sit scientificus & per demonstrationem acquisitus, eo quod distinguat æquum ab iniquo. Dicit etiam, quod leges habent rationes & causas tam in dubitando per rationem non rectam, quā in decidendo per rectam. Et pro his allegat multa &c. Addit, quod non solum est scientia practica, sed etiam speculatiua: quia, inquit, non potest nisi per subtilem indagationem & speculationem soluere nodos, quæstiones & controuersias, quæ nunquam contigerunt, sicut oportet vt faciat. Et procedit per rationes, illisque innititur. Et addit, q̄ quia scientia iuris est simul practica & speculatiua, licet habeat quod sit ad vsum: non tamen est indignior his quæ non sunt ad vsum: de quibus loquitur Aristoteles in procemio Metaphy. quia intendit de his quæ sunt solum ad vsum. Alioquin theologia & medicina, quas, theologi & medici summe extollunt, nō essent nobiliores: cum sint etiam ad vsum, vt patet. Procedit etiam per rationes nouas, & per similitudines excogitatas: vnde patet, quod est speculatiua. Dicit etiam, quod est certissima scientia: quia habet finem, quem aliæ, inquit, non habent, vt in procemio Digestorum, col. pen. & ideo nobilior, per Philosophum in procemio de Anima. Quod etiam patet ab effectu: quia facit homines nobiles, vt habetur in l. 2. §. fin. ff. de excusatio. tuto. &c. Et sunt in multis priuilegiati, vt probatur, &c. Ex quo etiā non omnes periti in iure possunt fieri doctores iuris, &c. puta, Iudæi. Sunt etiam doctores iuris, magnifici viri: quia versantur circa diuina: circa commune bonum ciuitatis, & sic appellat tales Philosophus in quarto Ethicorum, & tex. in prima constitutio. C. & in procemio Instit. Vnde eorum etiam scientia potest dici diuina. Et sunt optimi reipu. ministri pro cōseruando & tuendo vniuersali

Tertia ratio.

Solutio ma.

bono &c. Vnde versantur in curijs principum vt assessores. Et quidam ex eis recepti sunt a summis Pontificibus ad osculum oris, cum alij recipiantur ad oscula pedum. Sunt etiam admirabiles diuinę ipsæ leges, quia in eis nihil inuenitur superfluum aut geminum, nihil diminutum &c. Multa alia dicit atque multiplicat inutiliter: etiam plurima eorum infra tangetur in argumentis pro sua opinione inducendis atque soluendis. Addit etiam, quod licet Legistæ & Canonistæ non habeant modum arguendi dialecticorum, habent tamen proprium, qui etiam bonus est. Vnaquæque enim scientia habet proprium modum loquendi. 38. dist. c. loquutio. & hoc secundum subiectam materiam, & ideo bene, secundum Philosophum 1. Ethicorum. Nec dignum est vt canones constringantur regulis logicalibus quia non verbis, sed rebus imponuntur leges. l. 2. C. com. de leg. Nec inconuenit procedere per authoritates, maxime legum, quia lex continet rationem non minus quam dicta Philosophorum, quibus philosophantes auditis acquiescunt. Fit hæc etiam causa brevitatis, quia gaudent breuitate Moderni &c. Et quod dicuntur leges subtilitates non amare, non est verum absolute: cum subtiliter tractent de interpretatione iurium: vel de enucleatione quæstionum ad veritatem eliciendam: sed est verum, quod eas non amant inquantum tendunt ad decipiendum. Sed solutio ista parum prodest. Et primo quidem dicendum est, quod rationem illam non assumerent sacri Theologi contra Dominos legistas. Neque enim decet patres grauissimos, aliorum velle gloriam verbis deprimere, sed potius ampliare, dummodo veritas vtcunque saluetur. Concedimus igitur legum peritiam esse scientiam, & nobilissimam in genere scientiarum moralium: immo esse etiam in tali genere sapientiā, & valde vtilem & necessariam reipub. etiam totius orbis: ita quod sine illa periret pax & tranquillitas humanæ vitæ. Subtilia quoque per leges determinari & per Dominos legistas penetrari; ac dilucidari scimus. licet etiam consulto deuitent in iudicijs persæpe superfluas, ac deceptorias subtilitates. Vnamquamque etiam scientiam habere proprias difficultates & subtilitates, proprios terminos, modosque loquendi proprios, decere non inficimus. Verum quia Aduersarius hoc argumentum induxit ad probandum principale propositum suum, vt videlicet ex nobilitate legum per hanc suam solutionem inducta, latenter arguat, quod possint etiam quæstiones Theologales decidere: & præcipue contra Theologos: ideo examinabimus dicta eius per singula, vt ostendamus quod ex eis non potest haberi quod ipse intendit. Et primo cum probat peritiam legū esse scientiam per dicta ipsarum legum, licet id etiam: quod proba-

Reprobatio solutionis.

re intendit verum sit, vt supra etiam gratis concessimus: secundum aliquem sensum, non est tamen hæc eius probatio bona: Nam qui negaret eam esse scientiam, diceret consequenter contrarium, asserentes legum authores aut sectatores Legistas, non in hoc loqui, vel affirmare istud quasi scientes, sed vt opinantes. Vnde non haberet intentum nisi opinatiue: immo supponeret, quod habet probare: quem probandi modum dialectici deridēt, & bene. Officium aūt eius erat, ex ipsius scientiæ ratione demonstrare, si poterat vel sciebat, legum cognitionem esse scientiam, & non per dicta legum vel legistarum. Verum ad rem ipsam descendendo dicimus, ꝙ nomen scientiæ duobus modis sumitur. Vno modo communiter pro quacunque notitia scibilium: & sic omnium legum peritia potest dici scientia. Alio modo pro certa notitia, vel ex ipsis terminis, vel ex causa, vel ex necessario effectu aliquo demonstratiue acquisita. Et hoc modo licet multarum legum notitia sit scientia: non tamen omnium, quia non illarum quæ ex mera voluntate dependet humana. Ea enim quæ per leges tali modo determinantur, contingentia quædam sunt, & varietati subiecta: & sicut statuta sunt, possunt etiam immutari: & eorum contraria, lege sanciri. Quo ad morales autem regulas vel conclusiones, quæ ex ratione virtutum vel vitiorū procedunt, est secundum se scientia nobilis: non autem in intellectu multorum moderni temporis, qui nullam causam dictorum scientifice aut demonstratiue cognoscunt: sed soli authoritati maiorum innituntur, vt patet ex modo eorum differendi: qui probationis modus non nisi opinionem & omnium infirmam aggenerare patet secundum Boetium, & nullo modo scientiam. Non sequitur autem; est cognitio. ergo scientia: est habitus non factiuus. ergo scientia: distinguit equum ab iniquo. ergo scientia. ergo per causam. ergo demonstratiue. Risum sapientibus prouocant istæ probationes & ronchum in earum authoritatem: apud me vero etiam compassionem, eo ꝙ dum nituntur probare legistas esse scientes, probat solum se nescientem. Tantam enim vim obtinent illæ probationes, quantam hæ vel his similes. Homo viuit. ergo est aquila: currit. ergo est equus. A communiori enim ad minus commune, fallax & nulla est affirmatiua probatio: prout scientiarum omnium lucerna Logica docet. Cum etiam dicit leges habere suas rationes & causas, verum est circa multa moralia, vt dictum est, non autem in omnibus. Nam in pluribus pro ratione satisfacit legislatoris voluntas ex probabili mota ratione, quæ etiam quandoq; non est efficax aut bona: & ob hoc potest facile mutari. De ratione vero scientiæ, immutabilitas est tam ex parte conclusionum scibilium, quam etiam rationū,

Sed harum etiam rationum plurimæ, non omnium cogunt intellectum & mentem: eo q nonnulli vim earum plenius non apprehendant. Horum autem plenus est orbis. Inueniuntur etiam sæpius allegationes pro contingentibus ad oppositum, eo q multis modis possint contingentia contingere bene vel male secundum accidentia. Vnde talium non sunt proprie demonstrationes, prout de demonstratione loquuntur Analytici: licet sint demõstrationes, id est ostensiones probabiles & persuasiuæ. Verum, quia non principaliter cõtingentia pertractant leges, sed necessarias regulas super immobili rationis rectitudine fundatas: necessarias etiam conclusiones vniuersales, tametsi circa singularia dirigenda deducunt, quo ad principaliora, quæ sunt apta vitam hominum regulare, & non solum opinatiue procedunt, verumetiam necessarijs rationibus, prout rerum natura patitur: ideo q sit etiam in se proprie scientia legum peritia, non est absolute negandum. Cum his tamen omnibus quæ dicta sunt, qualitercunque legum peritia sit scientia, nõ sequitur q sit præstantior sacra Theologia: vel q possit ad eius quæstiones decidendas attingere.

Legum scientia practica est, & nullo modo proprie speculatiua. Cap. VIII.

PROBARE etiam q scientia legum sit speculatiua, quia per speculationem soluit nodos, &c. prætendit magnam ignorantiam, quid nominis scientiæ speculatiuæ, quæ sic dicitur, non quia speculetur (hoc enim omnibus scientijs commune est, vnde omnes essent speculatiuæ) sed quia finis eius proprius est sic speculari veritatem, q istam speculationem ad opus sub electione cadens nõ ordinat ex sua natura, vt patet per Philosophum tertio de Anima, & primo Metaphysicæ. Vnde cum leges suapte natura ordinentur ad hominum opera regulanda, patet q non speculatiua, sed practica tantũ est eorum scientia. Fatnum est autem dicere, q vna scientia naturali lumine acquisita, sit simul practica & speculatiua simpliciter. Et sequitur hoc ex prædicta nominis scientiæ speculatiuæ ignorantia. Proprium est enim nostræ sacræ Theologiæ simul esse practicam secundum aliquid, & secundum aliquid speculatiuam, licet principaliter speculatiua sit. Medicinam autem simul esse practicam & speculatiuam si concedatur, in binas quoq; scientias partiri concedendum est. Sed melius dicendum est, q vnica sit, & eadem simpliciter practica, quia finis eius est opus. Quia tamen circa obiectum operabile modo speculatiuo in aliqua sui parte procedit: pro illa parte potest dici speculatiua, seu theorica, sed non simpliciter, cũ

hanc

hanc speculationem etiam tandem in opus ordinent, & extendat. Et quod hic homo se commentatorem & expositorem dictorū Aristotelis faciat, gratum equidem haberemus, si non contra intentionem Aristotelis, & contra omnes expositores eius, & (quod magis compatiendum est) si non stulte loqueretur. Video nunc non solū Coruum velle se Pauonum pennis tegere, sed Coruinis velle Pauones ornare. Rideret Aristoteles si audiret quempiam proloquentem, quod aliqua detur scientia, quæ simul practica sit & speculatiua simpliciter, vel etiam pro parte & parte, cum hos sciendi modos generice, & non solo numero vel specie distinctos pronunciet. Isdē tamen habitus, qui practicus est ex obiecto & fine, potest denominari theoricus: ex eo quod actualiter cōsiderationem circa causas obiecti non ordinat ad opus. Licet ex sua natura, virtualiterque, talem semper ordinem teneat. Procedere rursus per nouas rationes & similitudines excogitatas, nō arguit processum illum esse speculatiuū, cum posfit hoc inueniri, sæpiusque occurrat circa practica & operabilia. Quod si ex hoc etiam duplici nobilitatis munere velit inferre, quod illis scientijs, quæ speculatiuæ duntaxat esse conuincuntur, hæc sit nobilior: iam præstantior apud illum euadet, quam prima philosophia. Hanc enim esse tantum speculatiuam accuratius ipse Philosophus probat in Procē. Metaph. Ipsa quoque Medicina, secundum istum, erit nobilior quam sit Meraphysica. quod quidem esse derisibile, ipsi quoque medici sciunt atque fatentur. Quod etiā dicit eam esse certissimam & nobilissimam, quia certissimas causas habet & demonstrationes: & quia habet finem, quem aliæ non habent, forte quicquam nerui haberet, si probaret finem illum, vel certe causas, nobiliores esse aliorum finibus atque causis: & in proposito, quam sit finis proprius & proximus sacræ Theologiæ, Dei inquam visio per essentiam ab hominibus acquirenda. Sed credo q̄ istha:c probare velle, præ pudore non attentabit. Sed neque verum est, quod peritia iuris vniuersaliter sit de certis: & consequenter q̄ quo ad omnia quæ cōsiderat, sit certissima. & si quo ad aliqua: non tamen certior puris speculatiuis, vt supra probatum est. Quanto minus igitur erit certior quam sit sacra Theologia, quæ vtrunque habitum sub certissimo lumine diuinæ reuelationis comprehendit? Efficacior est enim diuina authoritas omnibus nedum authoritatibus, verum etiam rationibus & demonstrationibus humanis. In cuius etiam finem proprium, in æternam inquam beatitudinem, inquantum practica est, finaliter ordinatur, tanquam in omnium finium nobilissimum, non solum legum omnium, verum etiam omnium aliarum scientiarum proximus omnis finis. Vnde patet q̄

inducta

inducta Philosophi authoritas in primo de Anima contra ipsum militat inducentem.

Legum scientiam merito glorificare sui cultores, sed suos magis Theologiam. Cap. IX.

QVOD vero legum peritia nobiles reddat atque magnificos sui cultores, minime negamus. In multis eos merito priuilegiatos esse scimus & approbamus. Sed hoc non tam ex dignitate quam ex communi vtilitate & necessitate scientiæ illius, iuncta recta voluntate Principum emanauit. Quo ad excellentiam autem scientiæ huius intrinsecam, inquātum animæ nostræ perfectio quędam est ipsa scientia, multo excellentiores sunt speculatiuæ, & præ omnibus sacra Theologia: quibus anima ex hoc est perfectior, quod per eas est alia a se nobilissima etiam, in esse intelligibili, vt habetur ex tertio de Anima. Non desunt tamen philosophis & multo minus theologis extrinsecæ dignitates ac excellentiæ, multitudo quoque priuilegiorum: propter quæ specialiter denominantur sacri & illustres: Et qui ex propria culpa vel defectu, non est dignus insula doctoratus in iure, multo minus in theologia: quamuis non econtra contingat. Quod rursus addit dominos Iuristas in curijs Principum versari: non ab re meritoque fieri concedimus propter terminanda iudicia, litesque dirimendas. Sed raro fiunt ex eis magni coram principibus: quinimmo vilescunt potius in eorum oculis, qui cauillose causas etiam iniustas propter quæstum tueri deprehenduntur, vel insequi iustas. Horum autem non parua copia deturpatur orbis: & pax hominum infirmatur. Non minus autē fiunt Theologi aut fieri debent magni secundum spirituales dignitates propter illuminationem, qua mundum illustrant de Deo rebusque diuinis: & propter spiritualia, Deique iudicia populis pandenda, necnon in eosdem exercenda, vt spiritualis & interna pax, animęq; tranquillitas & vnio cum Deo seruetur in mundo. Vnde Pontifices eisque assistentes deberent esse boni theologi. Et quod aliquis legista ab aliquo summo Pontifice, receptus sit ad osculum oris, non arguit excellentiam super Theologos. quia hoc non contigit erga legistam fieri inquantum legista est, alioquin id munus legistis omnibus deberetur: sed propter cōtingentes alias maioris benevolētiæ rationes & causas, quas etiam contingit non deesse theologis una cū prædicto effectu. Etenim præceptor etiam meus Theologus profundissimus Magister Syluester Prierias, receptus fuit ad osculum oris a Leone Decimo. Et alij patres ab alijs quandoque (licet raro)

etiam

etiam ad singularem mensam. Propter hæc autem sicut non est cõtemnenda peritia legum, sed veneranda: ita etiam non est theologicæ scientiæ præferenda. Conferre rursus leges ipsas ad commune bonum populi ac totius reipub. ad temporalem inquam quietem omnium & pacem, iam longe ante sæpius cõfirmauimus. Sed Theologia ad eorundem maiorem vtilitatem, dum ad spiritualem animæ pacem primo inducit vt practica. in Dei vero contemplationem & omnium diuinorum notitiam eleuat inquantum est speculatiua. Diuinum quippe bonum illæ remote aspiciunt. Hæc vero ex proprijs affert arcanis. Illæ dirimunt lites ciuiles: hęc grauiores & maiori discrimini obnoxias, spirituales inquam & conscientiæ, ac inter Deum & homines conciliationem affert. Nam animæ, fidei, ecclesiæ, Christiq; causas suscipiunt, defendunt, promouent sacri Theologi. Propterea vero quod legum scientia a Deo tanquam a primo principio emanauerit, & ad Deum vltimo deducat atque remote, non est magis censenda vel nominanda diuina, quam quæcunq; alia, cum omnium sit scientiarum vltimus finis Deus & primum principium. Verum Theologia sub vtraque ratione sumpta, proxime & immediate respicit Deum. Magis etiam admirabilis est Theologia, quę nullam falsitatem admittit, nullum malum permittit etiam minimum, cum doceat nihil incoinquinatum in patriam cælestem introire posse, quodque de omni etiam ocioso verbo reddituri sint homines rationem. nullum admissum vel leuissimum crimen impunitum relinquit saltem in foro conscientiæ, proprio inquam vel alieno. Non sic leges se habent circa ea quæ permittunt mala, non quasi mala, vt vsuras eo modo quo dictum est.

Modus procedendi legistarum declaratur non contemnendus. Cap. X.

AD id vero quod addit legistas habere bonum modum arguendi & disputandi, etiam si non procedant secundum regulas logicæ, respondetur, quod vnque possunt rationabiliter loqui. Sunt enim homines & communiter ingenioſi, & ideo rationales: & procedunt vt sic, etiam logice disputando secundum logicam naturalẽ. Verum quia lumen rationis nostræ satis est defectiuum ex natura, necessarium fuit per artem logicæ ab his qui perspicacioris fuerunt ingenij nos dirigi in actibus rationis & in discursu. Qua arte qui sunt imbuti, rationes suas inuictas formant, omnesque deceptiones facillime deuitant. Tali vero arte priuati, leui manu deijciuntur, decipiunturque tam arguendo inefficaciter quam respondendo fragiliter: vt ad oculum pateat eorum ignorantia, & patiatur inhonorationem

tionem etiam ipsa peritia. Vna est enim sola scientia, quæ perfecte docet modum arguendi in omnibus alijs: quem tamen ratio etiam naturalis dictat, sed imperfecte sine arte, a quo modo quicunque deuiat, inefficaciter semper probat intentum suum. Et quia Domini Legistæ (cum debita reuerentia & supportatione semper loquendo quod verum est, & confessum ab his qui inter eos sapientiores sunt) vt in pluribus huiusmodi perfecti sunt expertes, neque procedunt in suis disputationibus nisi ex defectiuo dictamine rationis, sine assignato a logicis modo vel regula, ideo plurimi peccant in arguendo, non recte probantes quod probare intendunt, neque satisfacientes efficaciter obiectis, vt patet præcipue in hoc duplici tractatu hominis istius, qui me (nisi ei comparerer) in contemptibilia verba sæpius induxisset, ob philaterias suas, quæ sæpe sic faciunt ad propositum suum inferendum sicut asinus ad lyram. Qua etiam ratione plurimas contemnens omisi. Habet vtique vnaquæque scientia proprias rationes & disputationes, non quo ad modum perfectum omnes, sed quo ad res & veritates de quibus pertractant. Vnus est enim tantum generalis modus arguendi & disputandi, quo logica sola dirigit actus rationis in omnibus alijs scientijs, quam etiam ob causam, vocatur ars artium, & scientia scientiarum ab Augu. Et ex ignauia quorundam legistarum est, quod modi huius peritiam non inquirant. Qui enim fuerint simul & logici, omnes etiam se peritiores in iure facile superant & inuoluunt: & in omni disputatione fere semper summam gloriam reportant, eo quod clare detegant vanitatem modi arguendi vel respondendi aliquotum: vt sic illi præpedianturin processu, quasi nescientes quo iter dirigant, vel vbi pedem figant. Quod experientia docet, licet rarissime, quia rarissimi etiam sunt Iuristæ, qui delectentur logicæ studio præuauare operam. Decipitur autem Aduersarius putans modum arguendi logicum nihil aliud importare, quam vti terminis & verbis logicalibus, puta dicendo, nego vel concedo maiorem, vel minorem, antecedēs, consequentiam vel argumentum & huiusmodi, seu certe modis deceptorijs vti, dum disputatur. Sed fallitur vt dixi. Quinimmo grauissimi Doctores Theologi, vt sanctus Tho. Albertus Magnus & plerique alij, sicut & antiqui philosophi, Aristoteles, Plato, & aliorum plurimi ab his verbis abstinent differendo. Sed pro iunioribus & tyrunculis introducendis sunt hæc inuenta, quibus etiam verbis nedum leges, verum etiam alię scientię merito subiectæ non sunt, & minus sacra Theologia. Non est etiam verum, quod Logica naturā verborum per sophisticationes immutet: neque docet formare deceptiones, nisi vt post modum occurrentes euitentur cognitæ: ne ab

arguto

arguto quis facile decipiatur & confundatur. Si quis enim sic argueret. Sapientia est nobilissima scientiarum, vt patet per Philosophum proœmio Metaph. Legum peritia est sapientia, cum sit dogma omnium sapientum. ff. de legi. l. 2. Ergo peritia legum est nobilissima scientiarum. Applaudebit forsan legistarum aliquis in hoc argumento quasi sit inuictum: quod tamen infirmissimum est, peccans tam in prima modorum arguendi figura, quam etiam in materia: quia in sensu quo prima sententia vera est (loquendo inquam de sapientia absolute, seu simpliciter) secunda est falsa: & econuerso, loquendo de sapientia in genere moralium scientiarum naturalium. Claudit etiam oppositum eius quod concludit, cum in sua probatione supponat alios etiam inueniri sapientes, & consequenter alias sapientias. Quod etiam se defendens ab alia calumnia, qua notantur plurimi moderni legistæ, hac inquam, quod non per causam procedunt & rationem, sed per authoritatem tantummodo, dicit quod immo, quia per leges quæ continent rationem & causam: bene quidem defendit leges in se: quia super rationes morales omnes leges ab ecclesia non reprobatæ fundantur. Sed tamen verum est etiã quod obiicitur, in intellectu plurium modernorum: qui multitudinem Doctorum in interpretando leges ipsas, non autem veritatem a paucioribus melius inspectam sæpe sequuntur. Vt ex hoc (quod quotidiana experientia docet in litigiis) euidenter appareat, quod vel contra conscientiam causas defendunt iniustas, & insequuntur iustas: aut non nisi authoritatem habent pro ratione, vbi etiam contingit eos secundum legis verum intellectum determinare. Non sic philosophi, sed vni soli principi philosophorum Aristoteli ex hoc adhærent: quia rationes eius penetrantur ex necessariis & de necessariis, & formales esse. Et ob hoc merito conuincunt omnem intellectum, notitiam ipsam terminorum habentem.

Quarta ratio, in qua differitur de mutabilitate legum non improbanda. Cap. XI.

QVARTA ratio ab Aduersario inducta quasi falsitati obnoxia, talis est. Leges sunt mutabiles, vtpote voluntariæ, vt patet per Philosophum in primo de Cœlo & mundo. Sufficit enim pro ratione voluntas in eis. glo. Insti. de vsu cap. Nam quod Principi placuit, legis habet vigorem. Insti. de iure natu. gen. vel ciuil. nec omnium quæ a maioribus constituta sunt ratio reddi potest. l. non omnium. ff. de leg. Et ob hoc imperatoriæ etiam non seruantur vbique, vt pa-

tet de Gallis & Venetis: & plurima inueniuntur ciuitatum statuta
Solutio. contraria legibus communibus. ergo &c. Respondet autem Opinans, qui etiam rationem hanc plurimum dilatat, primo quod lex non est uoluntaria: & sic implicite negat Philosophum inductum. Secundo, quod non sola voluntas Principis facit legem, sed debet ratione regulari, alias cassandæ sunt leges eius, & ipse amouendus. Tertio, quod licet ratio legis non possit demonstrari, eo tamen rationabilis dici potest, quod non reperitur prohibita, sicut & consuetu-
Reprobatio. do, quæ non obuiat canonicis institutis. Sed cum primum dictum sit contemnendum, vtpote contra Philosophum, contra secundum instatur: quia non obstante quod voluntas Principis debeat esse rationabilis, potest tamen de indifferentibus quo ad opposita diuersis temporibus leges promulgare Princeps. Non variatur etiam quo ad fundamentum: quod quidem ratio est iuris scientia variatis legibus, sed quo ad deducta per rationem. Quæ quidem variatio licet non sit damnabilis, sed vtilis pro loco & tempore, attestatur tamen indigniati scientiæ. Quanto enim scientia quæque immutabilior est, tanto perfectior. Vnde aliæ scientię non solum quo ad principia, sed etiam quo ad omnes conclusiones necessario deductas immutabiles sunt. Conclusiones vero legales plurimæ, non sic necessario deducuntur ex ratione, quin etiam possit deduci oppositum. Et quod addit rationalem ex hoc esse legem, quod non inuenitur prohibita: cum eius etiam oppositum non inueniatur alibi prohibitum, poterit pariter haberi pro lege. Quædam alia dicit de speculatiua & practica scientia, quæ ex superioribus iam sunt eliminata. Sic igitur patet, quod non obstantibus veris laudibus & commendationibus legum ciuilium, solutiones Aduersarii ad rationes inductas pro nostra opinione, uanæ sunt, & nullius momenti. Vt ex his illibata principaliter intenta veritas maneat, quod videlicet per leges non debeant quæstiones Theologales determinari.

Argumentum autem pro reprobata opinione in principio huius tractatus inductum, ex hoc iam patet non procedere, quod leges neque de omnibus diuinis pertractant, vt Theologia facit, neque veluti principantes, sed potius ut subseruientes & ancillantes, vt dictum est, & infra plenius explicabitur.

Explicit Primus Tractatus de Præeminentia Theologiæ super omnes alias scientias.

Modo

MODO autem inducendæ ac soluendæ sunt rationes, quibus probare contendit Aduersarius in eodem suo primo tractatu, Legum scientiam præferendam esse sacræ Theologiæ, vel saltem adeo nobilem vt possit quæstiones Theologales decidere. Et hæc sit præsentis operis secunda pars principalis.

Quia per leges proficiamus ad veri cognitionem, non sequitur præeminentia earum in decidendis quæstionibus Theologicis. Cap. I.

PRIMA defectiua ratio a Ponzinibio inducta ad comprobandam præeminentiam legum super Theologiam, talis est. Nam communis eruditio, liberalia quoque studia in puertitia imbibita conferūt ad veri dogmatis assertionem, dist. 37. c. Relatum. Et litteræ seculares ad euertendos errores gentilium, & conuertenda eorum bene dicta in vsum sacræ scripturæ. ea. dist. c. Turbat. Ergo multo magis leges. Solutio prima. Si ex hac ratione aliquid superioritatis iuris ciuilis super Theologiam inferri posset, iam prædicta omnia studia essent sacræ Theologiæ præferenda. Et sic etiam puer si foret simplex grammaticus, rhetoricus etiam vel poeta, esset sacris Theologis præferendus. Quod ipsi pueri soli dicant. Secunda. Non aliud concluditur nisi quod in præuio tractatu determinatum est, has inquam eruditiones non secus ac leges posse ad sacræ Theologię eruditionem in aliquo deseruire vt ancillę. Accipit enim hoc sacra Theologia ut domina tanquam sua, immo quia sua sunt, vt habetur in d. capit. Turbat. Deteguntur etiam & confutantur errores oppositi: quia quod vnus gentilium dogmatizauit falsum, ab alio sępius, uel etiam propria doctrina contingit confutari, vt habetur ea. d. c. si quid. Sed hęc confirmatio sacrarum scripturarum per ethnicos & gentiles, tantum distat a confirmatione, qua de se firmantur reuelatione diuina, quantum distat de Christi aduentu inter prędicationem angelorum, & confessionem dæmonum, ut dicitur in d. capit. si quid. Tertia. Non propter hoc etiam sequitur, quod possit eruditus quisque in aliis quibuslibet scientiis sic se sactis præferre Theologis, vt deceat eum, vel facultatem habeat iuxta sensum proprium sacras litteras docere, non secundum traditionem Patrum qui exposuerunt eas: quod Theologorum proprium est. sed reprehenduntur vehementer tales in d. c. relatum; quod tamen facere non erubuit arguens in quæstione de lamiis. Vnde patet, quod nulla ex parte consequitur quod intendit, sed suum etiam propositum infirmauit ex proprio argumento, quasi se impetens proprio pugione.

a *Posset profectio mirandū est de ista doc. qui autus fuerit hec asseuerare, ch omnes scribentes cōtrariū indifferenter dicāt, theologū præferri legistæ, immo et canonistæ, vt nos. Abb. & oēs in c. clerici. de iudic. & Mod. in l. cū quid. & in l. 1. ff. si cert. pet. Car. in cle. 1. in princ. col. 1. de magi. Felyn. in rub. de maiorit. & obed. col. 2.*

Solutio prima.

Secunda.

b *Ancillæ. Et ita expresse dicit And. de Iser. In prologo sex. col. penult.*

Tertio.

cręTheologię, verumetiam iuri canonico ius ciuile subijcitur.[a]

Ex hoc quod canones aliquid possunt, non sequitur uniuersaliter idem posse leges ciuiles. Cap. III.

RATIO ad idem tertia talis est. Canones hoc possunt. 20. di. c. de libellis. &c. c. seq. Ergo & leges, quia habent admixtę connexionem & imitationem. in auth. de trien. & semis. in princ. Connexorum enim est idem iudicium. c. translato. extra de constitu. So. Canon dicitur regula.[b] est autem duplex regula in proposito. Vna fidei, secundum quā & articuli fidei, & determinationes conciliorum vel summorum Pontificum de his quæ credenda sunt, vel pertinent ad bonos mores & virtutes Theologales, regulæ fidei dicuntur. Alia est regula iuris, prout omne præceptum vel documentum quod ponitur a Papa vel Ecclesia, directiuum circa causas & lites ecclesiasticas dirimendas & pacandas inter homines, vt pacifice fideles viuant secundum ritum ecclesiæ Dei, in ordine ad cultū diuinum & promotionem fidelium in Deum, pro regula sumitur. Per canones primo modo acceptos possunt quæstiones Theologicę terminari, quin etiam non nisi per illos ultimo deciduntur:[c] sed scientia talium est ipsa sacra Theologia, quæ tales regulas habet pro suis principijs, vel primis, vel immediate deductis ex primis: nec pertinent ad canonistas proprie secundum quod a canone secundo modo sumpto denominantur, nisi remote, & tanquam ad eos qui hæc a sacris Theologis mutuantur. Et in talibus leges ciuiles non connectuntur canonicis, nec inuicem imitantur, sed leges ipsæ ciuiles imitantur in hoc canones vel potius eis subijciuntur, eisq; deseruiunt, sicut dictum est sæpe. Per canones autem secundo modo sumptos non possunt decidi quæstiones theologicæ, sed solum ecclesiasticæ inter homines.[d] Et de his solis intendunt allegata. c. dist. 20. vt patet ibi. & in hac facultate concedimus quod ius canonicum theologiæ præfertur. ca. di. c. 1. non quidem quantum ad scientiam, sed quantū ad potestatem, vt ibidem habetur. Quæstio autem hæc intendit de quæstionibus scibilibus, non autem iudicialibus. Sed neque habet ius canonicum etiam facultatem decidendi quæstiones inter animā & Deum, vel de diuinis ipsis in se: sed hoc soli conuenit theologiæ. Et si quo modo canones de his iudicant, hoc non faciunt nisi prout induunt habitum theologicum. De primis igitur tantum verificantur, quæ assumuntur in ratione quantum ad comparationem legū ciuilium & canonum: sic tamen quod hi etiam canones ecclesiastici, ipsumq; ius canonicum præmineat iuri ciuili, quantum conditor

a *Subijcitur. vt patet ex. d. c. super specula. prę nime allegat. & fatentur omnes in c. clerici. de iudi. & in lxū quid. si cons. pes. & patet ex no in c. ac clesia sancta Maria sup. allegat.*

Rō tertia.

b *Regula. ca. canon. 3. distin.*

c *Decidun-tur. vt probatur in fine. & pone. ei ibi Car. hoc no. de sum. trin. & Homines. et hoc de fide no fatentur doc. omnes qui nollet de quando agit de cognitione veræ fidei standum est Theologis, quorum scientia circa hoc versat. quando vero agit de interpretatione iuris diuini, in talibus pertinentibus ad moralem philosophiā, sta ri debet Canonistis. vt no. de donat. Per. de ANC.*

in disput. cuiq; 2. & mod. reporibus, quę refert & sequitur Alex cō fil. 1. circa prin. col. 4. 2. vol. & Mod. in c. ne inuitus. in fi. de cōsti. ex quo fit vt nō parū miretur de isto doc. cuius argumētis hic respondet. Rex. in. præsumpse in contra sa migeratas maiorū suorū decisiones dicere.

a Concedi tur. vt per doct. omnes. in d. c. clerici. de iudic. col. cum aliis sup. alleg. & probatur in c. super specula. de priuil.

Solutio.

b Ciuiles. aliis sequetur, q̄ sicut canones possunt de Ecclesiasticis personis disponere, ita & leges contra eos. & ibi not. & omnes in d. c. ecclesia sancta Maria.

tor canonum conditori legum, finisq; canonum, fini legum ciuilium præstat. vt ab omnibus sapientibus facile conceditur. [a] Ex quo non valet etiam quod infertur, hoc inquam quod si canonicæ leges possent quæstiones Theologales decidere, hoc idē possent & ciuiles. [b] Aliquid enim potest superiori conuenire, quod non conuenit inferiori etiam cum superiori connexo. Idem enim iudicium de talibus esse debet, secundum quod connexa sunt, non autem secundum q̄ vnum alteri præstat. Nihilominus decidendi quæstiones theologales ab vtroque in proposito facultatem negamus, licet aliquid ambo conferant aut conferre possint sicut ancillæ, vt supra dictum est.

Quia leges de fide catholica quandoq; se intromittant, non habet Pontificibus propositum suum. Cap. IIII.

QVARTA ad idem ratio talis affertur. Nam leges non solum sunt circa mores, sed etiam circa fidem, quia nedum subiiciuntur Ethicæ sed etiam Theologiæ, cum in eis tractetur de anima & de fide, & sint in eis multi tituli nos dirigentes in Deum & tendentes ad fidem. Vnde gl. in l. iustitia. ff. de iusti. & iur. in princ. dicit, q̄ non expedit nobis legere Theologiam, quia omnia pertinentia ad fidem & ad diuini iuris scientiam reperiūtur in corpore iuris. Et hoc maxime patet in l. cunctos populos. C. de summa Trin. & fi. catho. Et in auth. quomodo oportet episc. §. Nos igitur. & in multis alijs legibus. Respondetur primo, quod leges ciuiles non sunt circa mores scientifice declarandos, vt sciant vel doceant in quo cōsistat virtutis ratio: in quo virtus a virtute distinguatur secundum diuersas uirtutum species, & alia multa, quæ ad scientiam moralem proprie spectant: & multo eminentius ad sacram Theologiam, prout egregie supra vires hominum de his disseruit S. Tho. in secunda parte suæ summæ duplici volumine. Sed hæc omnia a legibus supponuntur, & solum intendunt homines dirigere, vt secundum ipsas virtutes vitam ducant pacificam [c] superadiicientes delinquentibus pœnas: [d] modumque determinantes & ordinem: potestatem etiā hominibus conferentes, qua possint hæc omnia executioni mandari. [e] Vnde non habent se legistæ de moralibus intromittere, vt sciant differere (verbi causa) quomodo iustitia se habeat ad prudentiam

c Pacificā. hoc probatur in proœ. decreta. §. Ideoque. & patet ex gl. no. in c. cum contingat. de iureiur.

d Panas. hoc patet in l. 1. de iusti. & iur.

e Mandari. quia parum est intra esse. & c. l. 2. §. post originem. de origi. iur. c. 1 & quia, de reg. in 6.

& huiusmodi, sed solum, quod quilibet debet iuste conuiuere, & prudenter exequi quæ sibi commissa sunt opera: & coactionē adhibent leges vt sic virtuose procedat hominū vita. [a] Multo minus se habent leges intromittere de his quæ spectant ad fidē, quomodo videlicet intelligenda sint aut declaranda. Sed ista se superponere vt veri Christiani declarabunt, & fatebuntur in suis titulis esse omnino credenda, pœnas nihilominus adijcientes contrarium attentatibus [b]. Vnde propter hæc non sequitur, q̄ possint decidere quæstiones Theologicas, sed potius sequitur oppositum, hoc inquam vt dominæ suæ talia differenda atq; pertractanda relinquant, vt pote nō habentes de talibus notitiam [c], sed tantum fidem in genere. Credūt enim quicquid credit sancta mater Ecclesia. Et si quid de talibus explicant primi legum authores, non vt puri legistæ, sed vt Theologi quo ad hoc talia promunt, vel ea a theologis mutuarunt. Probatio autem quod leges sint circa talia, quia subiciuntur Ethicæ & Theologiæ, nulla est. quia etiam grāmatica subiicitur illis: & tamē nullus ex hoc inferret q̄ possit quæstiones Theologicas diffinire. Quinimmo ex hac ipsa subiectione nō magis infertur, q̄ se de Theologicis intromittāt, quam q̄ ancilla se ingerat de gubernatione familiæ, quæ ad dominam suam proprie spectat, q̄ plebei velint regere ciuitates, quod nobilibus conuenit: vel milites aciem ducere, quod Ducis est proprium. Num subaltetna scientia de spectantibus ad subalternantem determinat, & non magis illa supponit? Num partialis de spectantibus ad communem differit? Quanto ergo minus naturalis quæq; scientia poterit diuinorum, & ad diuina spectantiū profunditatem penetrare, vt difficillimas dirimat quæstiones, abditissimos exoluat nodos? Ad inductam vero glosam conuersus, eius primo verba contemnenda sunt a Theologis ex authore, secundum s. Tho. opus. 17. c. 13. ad 11. sed magis ex ipsis verbis, nisi sane sic intelligantur, vt propositum inducentis non inferant, sed magis oppositum. Si quidem enim intendant, quod omnia pertinentia ad fidem & diuini iuris scientiam inueniantur in legibus ciuilibus absolute & simpliciter, adeo id falsum est, adeo derisibile, vt nec impugnationem mereatur: cum nec terminos etiam Theologiæ proprios leges illæ concipere possint, sed illorum significata supponant. Si vero glo. velit omnia pertinentia ad fidem &c. in legibus contineri non simpliciter, sed quantum exigit ipsa legum peritia [d] Christiano necessaria, & ea non nisi vt suppositа, & a Theologis mutuata: nō autem vt discussa per leges: hoc vtiq; verum est. Sed ex hoc infertur oppositum eius quod intendit arguens, videlicet, quod non possit eius quæstiones decidere, vt supra dictum est. Neq; est vtile legi-

[a] Vita. facit c. ad fidē 1. 9. 5.

[b] Attentatibus. vt patet in d. l. 1. C. de sum. Trin. ubi pœna infamiæ apponitur.

[c] Notitiam. nec ob l. 2. de. ll. ubi dicitur q̄ lex est diuinarū & humanarū rerum notitia. quia re ſpōdet vt per And. Alcia. lib. 2. diſpu. c. 14.

[d] Peritia. et hæc mens gl. patet, quia dicit nō eſſe neceſſe 2 hoc

legiã discurre, vt quis iure. consul efficiatur.

stis aliud ad Theologiam pertinens, vel aliter discutere, quam sibi positiue propositum acceptare. Perderent enim oleum, & tempus vano tererent: quod inquantum legistæ, debent circa leges inhibendas edocēdas vel etiam practicandas absumere. Sicut & ipsis Theologis minus est vtile, & ob hoc etiam si religiosi sint, inhibetur ne legum ciuilium studio intendant.[a]

a Intendãt. c. super speculã. ne cler. vel mon. cli similibus.

Quia lex a Deo promulgetur, non præeminet sacræ Theologiæ. Cap. V.

QVINTA ratio defectiua talis est. Leges a Deo ex ore prudentum & Imperatorum promulgatæ sunt. Nam lex cepit a Deo in paradiso. l. 1. ff. de legibus. Vnde sicut canonica subicitur partim Ethicæ & partim Theologiæ: ita & ciuiles, licet ex parte primæ causæ efficientis dicantur diuinitus promulgatæ secundum Panor. &c. So. Omnis scientia, immo omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum, Iac. 1. Omnis enim sapientia a domino Deo est: & cum illo fuit semper & est ante æuum, Ecclesiastici. 1. Propter quod hortatur omnes idem Apostolus dicens: Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Sic & philosophia ex ore sapientum & philosophorum a Deo emanauit, & magna diuinorum cognitio, de quibus loquitur Apostolus ad Ro. primo, dicens. Quod notum est Dei, manifestum est illis: Deus enim illis reuelauit. Sicut igitur ex hoc non sequitur, ꝙ philosophia, vel quæuis alia scientia habeat quæstiones Theologales decidere: ita nec leges. Et quod in paradiso cęlesti lex ciuilis cęperit, non est verum[b], sed in paradiso quidem cęlesti posita sunt a principio nonnulla mandata legesq; Theologicæ, puta, quod angeli tenerentur conuerti ad Deum vt authorem suæ supernaturalis beatitudinis: quod paratum erat huic præcepto parentibus præmium, non parentibus vero pœna perpetua: quod quilibet angelus exequatur quod sibi a Deo commissum est circa promotionem aliorum in Deum: quod optime faciunt, iuxta illud Apostoli, Heb. 1. Sunt omnes administratorij spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. In paradiso vero terrestri lex etiam quæcunque cœpit, data primis parentibus a Deo, ad Theologos mere spectat, sicut ipsis solis per se a Deo, & per ipsos alijs talia sunt manifestata. Vnde nulla præeminentia potest ex hoc legibus dari, qua possint quæstiones Theologales decidere: sed potius quod hoc non possint, & quod ad eas id non spectet, infertur. Commendauit ergo nuncupatas ciuiles leges Imperator a genere, eo ꝙ lex aliqua etiam immediate a Deo processit,

b Ciuilibus. hoc clare patet ex l. 2. de ori. iur.

ceſsit, ſed non a ſpecie legis ciuilis.[a] ergo non poteſt ex hoc ei quicquam eminentiæ dari vel facultatis in ordine ad Theologiam. Et minus (immo totum oppoſitum) infertur ex ſubiectione legis ad Ethicam & Theologiam, vt in ſolutione præcedentis rationis deductum eſt. Ex cauſa etiam efficiente prima & communiſsima, quæ Deus eſt, non poteſt nobilitatis vnius rei ſuper aliam ratio ſumi: cum omnes pariter a Deo procedant cum omnibus perfectionibus ſuis. Si quem defectum, imperfectionem, obſcuritatem aut falſitatem ciuiles continent leges ſecundum talia non procedunt a Deo, ſed a conditorum ipſarum ignorantia vel malitia, & primo ab ipſo diabolo, qui zizania ſuperſeminat.

a Ciuilis. bene facit, qa quandoque iniqua eſt et dura. l. proſpexit, qui ea a quibus cũ ſimilib⁹, quo caſu non dicitur diuini tur promulgata, ut tradunt Mod. in c. Eccleſia. S. Mar. col. 12. de conſti. immo talis lex dici tur peſtis c. ad materiã. ubi omnes. de probatio. & ideo in foro conſcientiæ nõ ligat, ut not. mod. in c. 1 colũ. 8. in prin. de conſti.

Quia lex obliget in conſcientia, non ſequitur quod ſacra Theologia prædominetur. Cap. VI.

RATIO ad idem ſexta profertur talis. Lex obligat in conſcientia etiã ſecundum s. Tho. prima ſecundę. q. 96. ar. 4. Vnde Fede. de Senis conſi. 21. multis rationibus probat, quod quis magis tenetur ſequi diſpoſitionem legis, quam conſcientiam ſuam. Et Panor. in c. omnis anima. de cenſibus dicit, quod nullus eſt adeo bonus & perfectus, qui non ſubſit legi. ergo &c. Et confirmatur, quia non niſi propter hoc iubetur in c. vt commiſsi. circa fi. de hæret. in. 6. iuris peritos debere ab Inquiſitoribus aduocari, vt eorum proceſsibus aſsiſtant: & recte factum eſt, quia legiſtæ ſunt tractatores maleficiorum: & leges etiam tractant de maleficijs, vt. C. de malef, & mathe. per totum. & C. de pag. & eorum tẽp. & ſacrnſi. & C. de theſau. l. 1. lib. 10. & alibi ſæpe. So. Leges obligare in conſcientia nõ eſt quia legiſlatores habeant iudicare de conſcientia, aut de interioribus, ſed hoc eſt ex ordinatione diuina, qua obligatur omnis anima potestatibus ſublimioribus eſſe ſubdita[b] Deo. Ro. 13. & eſſe reddenda quæ ſunt Cæſaris Cæſari, Lucæ. 20. & ſeruos debere eſſe ſubiectos & obedire dominis ſuis etiam diſcolis. 1. Pet. 2. Ex ordinatione autẽ diuina non obligat lex contra ius diuinum, quod Theologi primo conſiderant, ſed infra, vt probatũ eſt in ſolutione tertiæ rationis ex verbis canonis. Magis enim obediendum eſt Deo quã hominibus, Act. 5. Si igitur conſcientia fundata ſit in iure diuino vel canonico, potius ſtandum eſt conſcientiæ, quam legi ciuili. Et ſic habent intelligi omnes probationes, quibus infertur magis debere ſtari legi quam conſcientiæ. Eſt enim verum vbi conſcientia nullum habet fundamentum in iure ſuperiori. Et aliter aſſerentes loquuntur vt ignorantes. Vnde non ſequitur, quod propter hoc poſsint legiſtæ

b Subdite Deo. & ita expreſſe. d. Bar. in l. cũ lex col. 2. & in l. ſi quis per eo. col. 3. de fideinſ. & fatentur omnes, qui de hac materia loquũtur. de quibus habetur per Fel. in c. 2. tol. 13. de conſt.

de Theologicis differere: sed magis oppositū. Et quod aduocentur Iuris periti ab Inquisitoribus, aliud non infert nisi quod possunt vt consiliarij [a] se intromittere, circa aliqua pertinentia ad Inquisitorum iudicium, quo ad modum procedendi & iudicandi: & quo ad pœnam infligendam & huiusmodi. non autem quo ad decidendā ea quæ sunt fidei, vt valeant puri legistæ comprehendere an aliquis sit ex aliquo dicto vel facto hæreticus, vel non: quasi cognoscat quid sit hæresis, vel qualis positio aliqua vel opinio hæresim sapiat, nec ne. Nec propter hoc vocantur, vt circa hæc, sed tantum circa præmissa consilium præstent: cuius signum euidentissimum est duplex vltra prætactas rationes. primum quod vocari non debent ad consilium illud nisi semel tantum, vt patet per extrau. domini Bened. 11. Ex eo. & non nisi in fine processus, ut patet ibidem. & etiā per c. statuta, de hæret. in 6. quando coram Domino ordinario debet Inquisitor explicare processum per totum: quod non posset facere si processus non esset perfectus. ergo iudicio eius solo relinquitur cognoscere an causa ex qua procedit, sit hæresis aut non: & statur in hoc ab ecclesia iudicio eius, cum concedat ei quod ponit officium iudicis in reum exercere, & tribuat ei potestatem coercitiuā, & quod etiam de consensu ordinarij ponit ad quæstiones procedere, quod non potest nisi in causa hæresis. Et sic patet falsum esse quod assumit arguens vocandos esse ab Inquisitoribus Doctores vt processibus assistant. Non enim dicit hoc textus. sed quod vocentur ad consilium præbendum super processu iam facto, vt patet per dictū capitulū statuta. Nec debent vocari puri legistæ: immo canonistæ: sed primo Theologi. Est etiam in potestate Inquisitoris vocare quos voluerit, & refutare vel etiam licentiare quos viderit suspectos vel ignorantes, & nihilominus superbos. Patet igitur, quod per illud capitulum vt commissi. non datur doctoribus legum facultas decidendi, aut etiā consulendi si casus pertineat ad hæresim, aut non: cum iam hoc supponatur ex iudicio Inquisitoris decisum. Secundum signum est, quod licet ad cōsilium præbendum teneatur Inquisitor doctores accire, non tamen tenetur eorum consilium sequi [b] in absoluendo reum vel condemnando: sed adhuc est in potestate eius iudicare prout sibi videtur expedire. quod non esset si sic aduocandi essent Doctores ad consilium præbendum, quod possent quæstiones Theologales ipsi decidere, vt verum determinantes contra Inquisitoris opinionem atque iudicium. Iam enim notam vel calumniam pateretur Ecclesia, talem Inquisitoribus tribuens potestatem, vt contra consilium doctorum iudicare possint. Non ergo propter hoc principaliter vocantur ad consilium Doctores, siue legistę,

siue

[a] *Consiliarij, bene faciunt quia actus spectant ad aliquem, cū consilio alteri⁹ non dicitur committere ad ambos spectare, secundū no. ī v. de referr. decisio. 73. in antiquis Abb. in c. nō potest. in fi. de re iudica. vbi etiam Fely. colum. fi. in fi. et idē Fely. in c. ex parte in fi. de constit. imo etiam si actus deberet fieri ab uno cum cōsensu alterius, non dicitur ad ambos spectare. secundū Fel. in c. eam te. col. 15. de verb. script. & rō sumitur ex regula, Aliud est uendere. de reg. iur. cū similibus, vt tradunt Mod. ibi, et in c. 1. col. 1. de iud.*

[b] *Sequi. hoc patet ex not. per Doctō. in c. cum in ueteri. de elect. & in c. cum*

sine etiam canonistæ ab Inquisitore: sed solum, vt ex multis auditis ipse per suam sapientiam coniecter, quid sit eligendum: & vt conformetur legibus in modo procedendi ad sententiam condemnationis vel absolutionis, vt sæpius dictum est: & in hoc deseruiunt vt inferiores. Sed neq; est principaliter pertinens ad Inquisitorum officium modus ipse procedendi: sed iudicium ac discretio, an opiniones, vel opinantes inuoluantur hæresi. Sed & modus ipse iudicandi facile practicatur & cognoscitur ab Inquisitoribus, cum in suis iudiciis non tot requirãtur quot in iudicijs secularibus, vel etiam in alijs ecclesiasticis: sed procedant simpliciter & de plano &c. vt in d.c.sta tuta.in prin. Quod vero probat ratio, quod ideo videatur ad Doctores discussio super processu Inquisitorum principaliter pertinere, quia ad eos pertinet determinare de maleficijs. Respondetur, quod ad Inquisitores non spectat de maleficijs etiam virtute dæmonis ab hominibus cuiquam illatis iudicare, sed de causa, videlicet de apostasia, quę semper interuenit: quia diabolus nulli obsequitur in prædictis, nisi prius cum eo habuerit pacta tacita vel expressa infidelis amicitiæ: quæ ad apostasiam pertinent secundum Augu. vt deductum est in opusculo de strigibus. Vnde ex hoc sequitur potius oppositum quam propositum.

olim. de arbit. & per Io. And. in c. nullus ex cõfil. col. fi. de reg. iuris. in mercurialibus, & Bar. in l. 1. § fi. plures. ff. de exercit. col. 3. Fel. et Mod. in c. ex parte de cons. fil. & in c. fi. per debilitatem, de offic. delega.

Quia ius ciuile semper & merito sit habitus in summo honore, non sequitur, quod Theologiæ prædominetur. Cap. VII.

SEPTIMA ad idem ratio infirma talis est. Secundum Ciceronẽ primo de officijs: Ius ciuile semper in summo honore habitus est. ergo est summæ dignitatis. Et confirmatur, quia facit hominẽ nobilem. Vnde legistæ vocantur domini: non autem Theologi, sed diuturnitur Magistri: quæ ex hoc indignior videtur denominatio, quod etiam vilibus artificibus est cõmunis. So. Oratores sicut & Poetæ dum commendandi vel vituperandi prouinciam assumunt, omnem suæ virtutis nerum extendunt: quo fit vt vocabulorum conuenientiam non attendant, dummodo fini suo deseruiant. Vnde idem Cicero in quadam oratione contra Seruium Sulpicium pro Lucio Murena sic legistas verbis insequitur, vt vilissimis etiam officialibus æquiparet: in quo etiam per excessum in malum cum locutum putem more fabulantium, nolo verba eius referre pro honore legistarum, qui apud me in magno sunt pretio. Sat habeãt ex hoc legistæ pro suo honore fateri verum esse quod dixi, oratores persępe verba nolle rebus subijcere. Nolunt etiam oratores secundum exactam significationem vocabulum accipi, sed potius secundum

dum subiectam materiam intelligi. Si summo honore digni sunt legistæ simpliciter, iam æque honorabiles Imperatoribus reddentur & Regibus, immo summis Pontificibus & sanctis omnibus, ipsi quoque Deo. nihil enim summo superius est. Non ergo summo honore digni censentur legistæ simpliciter, sed in genere peritorum in practicis scientijs humanitus acquisitis. Neque enim Theologiam Cicero nouerat Dei reuelatione sumpsisse originem: neque Philosophiam præsertim speculatiuam alijs scientijs comparare poterat, qui eius peritiam non habebat. Magno ergo honore dignos esse Dominos Legistas ex primere voluit, quod & ipse confirmo, sicut etiam humano generi magnam afferunt vtilitatem. [b] Immo cum ex ipsa conditione suæ sapientiæ mereantur iudices aliorum constitui: immo principes ipsi deberent omnes legum peritiam callere: legum etiam Doctores familiares habere [c] quorum consilijs in seruanda iustitia foueantur: Merito dicunt etiam a populo reuereri, immo etiã timeri, quasi patres & moderatores totius reipublicæ. Sed propter hoc non est deprimenda dignitas & excellentia sacræ Theologiæ: immo magis extollenda, cum potiora & digniora pertractet, iudices animarum constituat: principes in moderanda repub. spiritualis ordinis quo etiam omnis alia dirigatur eique subiaceat, glorio sissimos totoque orbe famigeratissimos reddat: quales sunt sancti Doctores Ecclesiæ, patres orbis terrarum, fulgentissima lumina mundi. Ad confirmationem [d] vero dicitur, quod denominatio dominij ex peccato processit, cum ab initio natura liberos protulerit homines: sed ius gentium sub iugo seruitutis substituit. 12. q. 2. c. cum redemptor. Vnde etiam damnatur a Christo tanquam pertinens ad mores gentilium, secundum illud Matth. 20. Principes gentium dominantur eorum &c. vos autem non sic &c. Nihilominus si præeminentiã potestatis non dispotice vel tyrannice designat, conueniens est denominatio, exprimens simul timendum esse sic dominantem: & hoc pertinet ad temporale, seu seculare dominium: ad quod quia leges disponunt, vt supra dictum est, ideo conuenienter Legistæ quasi quadam participatione dominij iam adepta [d] per legum peritiam, domini vocantur. Nomen autem magistri & nomen patris, nomina potius sunt amoris, eo quod ex sua significatione important rationem summi benefactoris, cui æquiualens reddi non potest. Hæc autem sunt nomina Theologorum. Quanto igitur præstat amor super timorem, tanto dignior est denominatio Theologorum super

a Vtilitatẽ. de hoc habeẽ p Bal in l. fe. 2. tab. p illũ tex. C. de leg. haered. vs tradit Barb. in 5. clerici col. 5. & seq. de iudic.

b Habere. Bene facit l. fi. C. de of diuer. iudi. & ideo ex hoc dicitur, vtin cepi omnia iura in scrinio pectoris sui habet. Secundũ Pan. de Ca. Alex. & Mod. in l. omnib. C. de testa.

c Confirmationem. adde vltra elegãter hæc dicta, & in hoc fundamentũ fieri nõ meruit: per ea quæ habentur in l. quibus præcipua, de verbo. sign. & glo. in cle. 2. de magis. præsertim quia iureconsul. etiam magistri appellãtur, in l. dicere. in ver.

Cassius, de arbi. & in auth. habita, ad fi. C. ne filius propa. quicquid ibi glos. dicat, & no. Cardi. in d. cle. 2. col. 2. & Fely. in c. 1. col. 2. eo. ti. de magist.

d Adepta. per hoc vide text. & qua ibi not. Areti. in fi. in §. fi. in prooem. instit.

deno-

denominatione legistarum. Et eo magis id cognoscitur, si consideretur quod prædicta duo nomina sic Deo sunt propria, vt dominus prohibuerit quenquã illis simpliciter denominari dicens, Matth. 23. Patrem nolite vobis vocare super terram. Vnus est enim pater vester, qui in cælis est. Et nolite vocari Rabbi, idest magistri. Vnus est enim magister vester. Permittitur tamen talis denominatio cum adiectione. puta, pater carnalis, pater spiritualis, Magister in Theologia, & sic de similibus. Nomen autem dominij non ex hoc prohibitum est a Domino, quia Deo sit proprium, sed quia gentilem: vanitatem atque superbiam importare videtur, vt ex supradictis patet: licet etiam Deo primo conueniat secluſa omni imperfectione significata. Neque tamen dominij expertes sunt sacri Theologi, cum potestatem habeant super animam, & ob hoc maiorem, quam qui tantum habent potestatem super exteriora, & tantum pro hac vita. Sacri autem Theologi ex ipsa sua Theologia disponuntur, vt sint animarum rectores quo ad supernaturalem salutem, & vt ligent & soluant non solum pro hac vita, sed etiam pro futura: ita quod habeant claues quibus ad regnum æternum introducant obedientes, & excludant rebelles. Vna enim illarum clauis est scientia sacræ Theologiæ. Et si filius etiam naturalis, seruus est patris carnalis, vt patet quinto Ethicorum, sequitur etiam talem patrem conuenienter posse dici dominum, & quanto magis pater spiritualis. Ex quo recte etiam pastores atque Prælati, Domini nominantur.[a] Vnde patet quod ex ipsa quoque denominatione digniores comprobantur Theologi Canonistis, & consequenter ipsa Theologia legibus præstat.

[a] *Nominantur. xi. in c. grauem. de excess. prælat. & in c. cum clerici. de verb. sign. cli similibus.*

Non quia legum sit præcipere, ideo Theologiæ præponenda est. Cap. VIII.

OCTAVA ratio talis ad idem affertur. Scientia præcipiens omnibus alijs, est nobilior eis, vtpote Archimantica. Talis autẽ est Politica, cuius est leges constituere, vt patet per Philosophum in proœ. primi Ethicorum. Præcipit enim etiam de ipsis speculatiuis scientijs, quatenus legantur in ciuitate &c. So. Scientia potest considerari duobus modis. Vno modo secundum se: alio modo secundum usum suum. Et quo ad hoc etiam duobus modis. Vno modo quo ad actum animæ secundum intrinsecum, quo ad ipsam inquam considerationem actualem. Alio modo quo ad actum extrinsecum, quo videlicet scientia communicatur alijs voce vel scripto. Item præcipere capitur duobus modis. Vno improprie, prout idem est quod iudicare, & sic est actus intellectus. Alio modo proprie,

prout

prout est actus voluntatis. Si comparentur igitur scientiæ secundū se, & quantum ad essentiam suam & speciem, quā habent ex obiecto, & secundū hoc vna præciperet alteri præcepto improprie sumpto, ideſt iudicaret de alia, & de principijs alterius, vtique illa præcipiens est nobilior, quam illa cui præcipitur. Sed non sic se habent aliæ scientiæ ad Politicam: sed potius econuerso, Politica vtpote practica scientia iudicatur quo ad sua principia, a speculatiua, saltem a Metaphysica: cuius est probare & defendere principia omnium scientiarum, vt habetur ex primo & quarto Metaphysicæ. Præceptum autem proprie sumptum non admittit scientia ipsa secundum prædictam acceptionem, etiam illa quæ practica est: quia cum tale præceptum sit actus voluntatis, non potest cadere nisi super ea quæ sequuntur ipsum voluntatis actum: cuiusmodi non est habitus scientiæ secundum se sumptus: pertinet enim ad intellectum ea ratione qua prior est voluntate. Sicut enim ipse intellectus in quantum potentia, prior est potentia voluntatis, ita actus primus intellectus, qui est quasi perfectio eius substantialis, quo primo fit in actu, prior est primo actu voluntatis, si quem habet, & multo magis actu secundo illius, cuiusmodi est ipsum præcipere. Similiter actus secundus intellectus, si consideretur in ordine ad suum obiectum, a quo habet speciem & nobilitatem, non cadit sub præcepto voluntatis. Non enim voluntas potest præcipere, quod speculari Deū non sit actus metaphysicalis, aut theologicus, nobilior speculatione naturæ lapidis, qui est actus physicalis, quid de Deo, aut de angelis, aut etiam de alijs speculabilibus sit sentiendum vel concludendum, sed dependent talia ex ipsorum speculabilium rationibus. Verum quia nostra cognitio subditur tempori ratione phantasmatum, potest talis actus per accidens voluntati subijci, vt videlicet eligatur tempus ad speculandum & nō speculandum. Sed quia de actibus interioribus nullus iudicat nisi agēs, super hos actus prædicto modo præcipere, non pertinet ad Politicam, quæ est aliorum vt pote communitatis hominum directiua, sed potius ad Ethicam, qua quisque seipsum regulat in actibus proprijs tam interioribus, quam exterioribus. Potest tamen etiam Politica tales actus præcipere: sed per aliud accidens. * inquantum potest præcipere quod aliquo tempore fiat aliquid, ex quo faciens impediatur pro tunc alia speculari. Si quo ergo modo Politica per se præcipit omnibus alijs scientijs, hoc non est nisi quo ad actus exteriores, vt videlicet vsus earum exterior fiat tali vel tali tempore, modo vel ordine. Sed hoc non arguit nobilitatem Politicæ super alias scientias: alioquin argueret etiam nobilitatem Politicæ super seipsam: quia etiam ipsamet

* *Accidit. quo casuquā dō quis per accidens impetrat, alij, non ex hoc ipso maior*

samet determinat de seipsa vel de legibus ipsis, quando, vel quibus legi debeant aut exponi, quo modo vel ordine, a qua persona, quo præmio &c. Vnde patet quod prædictum argumentum valde friuolum est. Quod etiam si quicquam probaret, non nisi quod ipsa Politica esset nobilior, inferret. Scientia autem legum non est scientia Politica, sed effectus eius. Non est autem necessarium quod si causa est nobilior aliqua re, quod effectus eius sit eadem nobilior. Infertur etiam quod legis latores habebant scientiam Politicæ, non autē quod omnes Iuristæ. Philosophus quoque in loco inducto voluit inferre, quod Politica esset præstantior inter morales scientias, quia cum in obiecto non sit inferior, habet hoc etiam super alias quod sit præceptiua de actibus aliarum, aliæ non de actibus illius. Sed non propter hoc voluit quod esset nobilior omnibus alijs simpliciter. immo ipse in sexto Ethicorum ponit sapientiam, quæ scilicet diuinorum est, de genere honorabilissimorum esse. Quod magis conuenit sapientiæ supernaturali, quæ est ipsa Theologia, quam de naturali, quæ est Metaphysica, de qua tamen ipse Philosophus intendebat.

esset, ut patet ex not. p To. And. & Gemi. in c. fi. de off. leg. in 6. & Fel. in c. de maio. et obed. col. 6

Licet lex homines faciat virtuosos, ipsi tamen sacræ Theologiæ subiecta est. *Cap. IX.* *Solutio.*

NONA ratio ad idem affertur talis. Scientia, cuius finis est melior, est nobilior: finis autem legum est facere homines virtuosos, finis vero Theologiæ & cuiuslibet alterius scientiæ speculatiuę est scire. Cum ergo cęteris paribus melior sit virtuosus quam sciens: quia ille dicitur simpliciter bonus homo, hic autem non, sed solum secundum intellectum: sequitur q̃ scientia legum sit nobilior Theologia. Et confirmatur, quia scire & operari est quid nobilius quam scire tantummodo, vt patet de se. Cum ergo primum sit finis practicæ scientiæ, secundum vero speculatiuæ, practica erit nobilior ex fine quam speculatiua. So. Si argumentum concluderet, sequeretur, quod scientia moralis esset absolute nobilior scientia speculatiua: quod nullus sapiens habet concedere, cum Philosophus in proœmio Metaphysicę per rationem a signo etiam probet speculatiuam eo nobiliorem, quod homines admirãtur, & honore dignos magis censent eos, qui perspicacius ingenium & subtiliorem intellectum ostendunt in artibus, etiam si nullam afferant aliam vtilitatem, quam qui vtilia quidem faciunt, sed in his faciundis magnum ingenium non præmonstrant. Ad argumentum ergo dicitur, quod duplex est nobilitas scientiæ, vna essentialis, & hanc habet scientia ab obiecto suo, & secundum hanc nobilior simpliciter est speculatiua

Ratio nona.

Solutio.

tiua quàm practica, vt supra probatum est. Alia accidentalis, & hanc habet scientia ex fine, prout ratio finis distinguitur contra rationem obiecti. Dicitur autem nobilitas accidentalis, quam sortitur scientia ex ordine ad finem, non quia finis non habeat per se rationem boni, a quo aliquis formaliter etiam bonus denominetur: sed quia talis finis accidit scientiæ, prout est in subiecto, quod põt denominari bonum simpliciter. Potest enim quis habere scientiam moralem, & non habere virtutes, nec esse bonus: & econuerso potest quis esse bonus, & non habere moralem scientiam, vt de se patet. Cum ergo illud dicatur accidens quod potest adesse & abesse præter subiecti corruptionem, secundum Philosophum primo Topicorum, & Porphyrium in prædicabilibus, patet quod nobilitas, quam habet scientia a fine, qui potest ab ea separari, est accidentalis: nobilitas autem, quam ex obiecto habet scientia, non potest ab ea separari, sicut nec ipsum obiectum a scientia, aut econuerso: & ideo essentialis est. Cum igitur ex obiecto speculatiua scientia sit nobilior practica, vt supra deductum est, patet quod speculatiua & præ omnibus summa & præcipua inter eas Theologia, est essentialiter & per consequens simpliciter & absolute nobilior, quam scientia legum. Ad confirmationem patet per idem. Si enim bonum operari necessario congiungeretur cum scire practico, esset simpliciter melior scientia moralis ex fine quam speculatiua. Quia vero non nisi per accidens ei coniungitur, non nisi etiam accidentaliter habet ex illo fine nobilitatem. & per consequens speculatiua remanet per se nobilior absolute quam practica. Cum his tamen omnibus etiam si concederetur argumentum, non sequeretur q̃ scientia legum vel quæcunq; moralis esset nobilior quam Theologia, immo totum oppositum, quia & ipsa Theologia est etiam scientia practica, & nobilissima omnium practicarum, cuius finis in quantum practica, non solum est facere hominem virtuosum secundum virtutes morales naturales, sed secundum infusas & gratuitas: & non solum vt possit conuiuere pacifice in ciuitate terrena, sed etiam in regno cęlesti. Vnde patet vanitas argumẽti, & inducentis illud p̃ efficaci.

Ad secundã Nobilitatem. & ideo non debet attendi. arg. eo tum quæ no. in l. fi. C. de his qui ve. æta. impet. in l. 2. §. exaltis. in l. 1. de origi iur. in l. si eadem. de offic. assess. & in l. §. bestias. de pofiula. & ubique per Glo. & Alb.

Scientia legum, tam etsi sanctissima sit, & sapientia merito secundum aliquid nominetur: non tamen sacræ Theologiæ in aliquo præstat. Cap. X.

Xũ decima.

DECIMA ad idem ratio talis est. Scientia, quæ est sanctissima, est nobilior alijs: sapientia quoq; est suprema scientiarum, primo Metaphysicę. Sed in l. 1 §. proinde. ff. de varijs & extraord. cog. dicitur q̃ sanctissima res est ciuilis sapientia. ergo &c. Et cõfirma-

tur primo, quod sit sapientia: quia cognitio diuinarum rerum est sapientia, & in hoc distinguitur a scientia, quæ est tantum humanarum rerum, vt patet per. s. Tho. 2 2. q. 1. ar. 2. Sed scientia legum, diuinas & humanas res bene disponit, & omnem iniquitatem expellit. C. de vet. iur. enucle. l. 1. ergo &c. Confirmatur secundo, quia vt dicit Philosophus in de regimine principum, seipsum regere est summa sapientia. Sed scientia iuris non solum docet bene seipsum regere, sed etiam omnes alios, & totum orbem terrarum, vt dicitur in auth. vt omnes obe. iud. prouin. ergo &c. So. Sanctissimū capitur duobus modis. Vno modo absolute & simpliciter, & hoc modo solus Deus est sanctissimus: Alio modo in genere, puta, in genere scientiarum, aliqua est sanctissima: & hoc pariter accipitur duobus modis. vno modo simpliciter & vniuersaliter pro tali genere, & sic sacra Theologia simpliciter est sanctissima: Metaphisica vero in genere naturalium. Et hoc habent ex obiecto suo, quod est purius & inuiolabilius seu immobilius atque firmius omni alio obiecto. Deus inquam lumine supernaturali nobis reuelatus, vel & naturali cognitus. Sanctum enim duo significat, purum inquam & firmum: & primum significatum trahit ex Greco idiomate, ex Latino vero secundum. Alio modo in genere scientiarum naturalium practicarū. Et hoc modo verum est id quod lex afferi inducta, q̄ videlicet sapientia ciuilis est sanctissima, quia est effectus Politicæ, quæ inter practicas eo scientior est, quo plures ad virtuosam vitam exercitio inducit, quam faciat ethica vel œconomica. quanto enim bonum est communius (vt dicit Dion y.) tanto diuinius est, & consequenter sanctius. Vnde patet q̄ ex hoc non habet arguens intentum suum, quod videlicet peritia legum sit nobilior ipsa Theologia, sed potius contrarium. Quantum vero ad id quod tangit de sapientia, sciendum quod etiam sapientia capitur duobus modis. Vno modo simpliciter, & sic absolute Theologia est sapientia, vt probat. s. Tho. 1. q. 1. ar. 5. & inter naturales sola Metaphysica, vt probatur in proœ. Metaphysicę. Vnde tales scientiæ non necessario cum aliqua determinatione, sed simpliciter vocantur sapientiæ. Alio modo in genere, & sic in genere practicarum, scientia Politica potest dici sapientia, quia considerat altissimas & vniuersales causas in tali genere: vnde se etiam vniuersaliter ad omnes extēdit, omnes in finem vniuersalem dirigens. sicut etiam in genere virtutum ipsa prudentia vocatur sapientia, Prouer. 10. Sapientia est viro prudentia, quam constat apud Philosophos non esse simpliciter sapientiā. Et sic verificatur verbum legis inductum; quod etiā declarat id quod nunc dixi. Neque enim peritiam legum ille textus

Solutio.

appellat simpliciter & absolute sapientiam. sed tantum cum determinatione, dicens quod est ciuilis sapientia. Sapientia autem simpliciter dicitur a Philosopho in proœ. Meta. suprema scientiarum, non autem sapientia in genere, licet & hæc sit suprema inter scientias eiusdem generis. Ad primam vero confirmationem respondetur, quod dupliciter contingit aliquid dici diuinum. Vno modo quia est ipse Deus, vel Deo proxime coniunctum, & in ipsum ordinatum ordine supernaturali. Alio modo quia est ordinatū in Deū naturaliter & remote, cum aliqua tamen inuiolabilitate, & immutabilitate. Vnde etiam corpora celestia, quia incorruptibilia sunt, & in suis passionibus vniformitatem seruant, dicuntur ab Aristotele tertio Physicorum ex auctoritate omnium Philosophorum, diuina. Quia igitur leges inuiolabiles[a] esse debent, & de his quæ nullatenus immutari debeant, ordinant quoq; multitudinem bonorū in vniuersale bonum communitatis, quod finaliter tanquam in fine vltimum ordinatur in Deum. ideo leges dicuntur continere notitiā diuinarum rerum, non autem quia ipsæ tradant notitiam de Deo vel angelis, de beatitudine, charitate, vel gratia, & huiusmodi. Quæ omnia supremo modo considerat Theologus, in Deum immediate deducens omnes homines, qui magis diligunt lucem quam tenebras: ideo simpliciter & absolute sapientia summa, est ipsa Theologia. Ad secundam confirmationem dicitur, q̄ si concluderet, sequeretur q̄ Ethica esset suprema vel summa sapientia. Si quidem Ethicæ proprium est disponere qualiter habet quisq; seipsum bene regere, cū tamen inter morales Politica, & nō ea quæ vocatur Ethica, quę proprię deberet dici monastica, sapientia dicatur, vt supra dictum est. Loquitur ergo ibi Philosophus ad principes vt orator, cuius est sæpius per excessum loqui, & in laudibus rerum, de quibus verba facit, omnem nerum extendere. Nihil autem vltra etiam concluditur, nisi quod Politica est summa sapientia in genere moralium. q̄d supra etiam verum esse declarauimus: sed ex hoc non sequitur, q̄ sit dignior Theologia quæ etiam docet homines seipsos & totū orbem terrarum bene regere regimine supernaturali per media supernaturalia, & ad finē supernaturalē, qui est Deus benedictus. Amen.

[a] *Inuiolabiles, iuxta ea quæ habentur in c. fi. de cōstit. et l. leges, sacratissimorum C. de legibus.*

Finis secundi tractatus de præeminentia sacræ Theologiæ contra primum tractatum Aduersarij.

R. P. F. BART. SPI. IN PONZINIBIVM de Lamijs Apologia prima.

PROOEMIVM.

COMPLETO tractatu, quo nititur Aduersarius probare, quod ad decisionem quæstionum theologalium possunt leges induci, tanquam sumpta ex propria præsumptione licentia, aggreditur immediatè se Theologis in theologali quæstione de Lamijs opponere: atque conatur per rationes sultas authoritatibus Iuris, cunctis persuadere non esse credendum tales personas ad vulgarum ludum, conuentumque diabolicum corporaliter ferri. Sed eas omnes potius diabolicis artibus deludi, vt credant se uigiles peragere, quæ tantum (vt ipse putat) intuentur in somnis. Soluit etiam post hæc rationes inductas ad probandum, q realiter illuc deportẽtur a diabolo, vel etiam per se corporaliter accedant. Et cum de hac materia plenius pro modulo meo in præmisso dissuerim opere, De strigibus intitulato: non superest mihi nisi primo rationes eius, quas in oppositum inducit in hoc suo tractatu recitatas, soluere. Secundo quas inducit bonas rationes pro nostra vera conclusione, a suis impugnationibus defensare, ostendendo solutiones suas nullius esse roboris vel virtutis. Tertio vero quasdam suas conclusiones deductas ex præcedentibus reprobare. Proponit igitur primo rationes septem ad probandum, quod prædicta non vere fiant, vt præfertur, sed sint mere diabolicæ illusiones. Quarum prima talis est.

Ratio prima pariter & secunda ex his sumptæ, quod dicta de strigibus nec probãtur, nec fauent animabus, manifestantur contra ueritatem infirmæ. Cap. I.

FACTA non præsupponuntur nisi reprobentur. l. in bello § capræ. ff. de cap. post lim. reuer. &c. Sed ista quæ referuntur non constant neq; probãtur, vt infra dicam. ergo &c. Solutio. Immo probantur omni modo probationis, tam inquam per sacras, quam per ethnicas litteras: tam per scientiam reuelatam, quam per naturalem: tam per leges & canones, quam per principia Philosophiæ, & per experientias, vt in præmisso opere nostro manifestum est. Et

Prima ratio

Solutio

Et ad dicta tua infra ponenda, infra etiam respondebimus.

Secunda rō talis est. In dubijs debet amplecti pars fauens animabus; etiam si sit durior. glo. in cap. Iuuenis. de sponsa. Sed negare talia esse uera magis fauet animabus, quam affirmare, ne forte incurrāt homines mala desideria velle huiusmodi experiri, &c. ergo &c.

Solutio. Solutio. Immo affirmatiua prædicata cum debita execratione facti, fauet animabus, vt compertis per hæc insidijs diaboli, facilius illas euitent: cognitoq; quanto maligni spiritus fidem Christi persequātur odio, fortius in ea confirmentur fideles: quia diabolus non nisi veritatē & bonitatem persequitur. Fauet iterum fidei: quia ex ista cognitione curantur hi qui labe ista infecti sunt, per directos Inquisitores, nisi curam renuant suscipere, vt obstinati, qui deprehensi quod sint vel iure præsumantur inimici fidei, damnantur, debitaque animaduersione puniuntur, ne alios inficiant, impœnitentes in quam atque relapsi. Præseruatur etiam communitas a malis multis, quæ solent ab hoc pestifero hominum genere causari dæmonum auxilio, siue in corpora, & maxime puerorum: siue in fruges, & in alia temporalia bona. Quod autem ex veritatis huius affirmatione sequatur periculum mali desiderij, est per accidens, & vt in paucioribus. Non est autem omittenda veritas propter ea mala, quæ raro & per accidēs ex ea prædicata contingunt. Alioquin non esset prædicandū, quod secundum regulam diuinæ prouidentiæ per Hieremiam prophetā populis enunciatam Hiere. 12. mali prosperantur in hac vita, boni vero semper sunt in angustijs: quando quidē posset per accidēs contingere quempiam ob desiderium adipiscendæ prosperitatis, & fugiendæ paupertatis, aut cuiusuis angustiæ, velle fieri malum & impium. Nunquam autem talia uera affirmantur, quin etiam simul prædicentur & mala, quę malis hominibus imminent ex male actis: & bona, quæ piis ac iustis ob patientiam & innocentiam repromittuntur. Vnde Hiere. etiam vbi supra paulopost subiungit de pœnis impiorum dicēs: Congrega eos sicut oues ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis. Vsquequo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur propter malitiam inhabitantium in ea. & infra in eodem cap. dicit Dominus per Propheram contra malos: Ecce ego euellam eos de terra sua &c. Sic igitur ad propositum redeundo, cognita malitia dæmonum, nec non multis delusionibus, quæ interueniunt: factorum quoque fine præ oculis habito: visa etiam iustitia seueriſima, quæ contra tales fieri consueuit, a malis auertuntur etiam hi qui fuissent maxime inclinati. Nisi autem hęc detegerentur & punirentur accerrime; inualesceret secta ista maledicta mirum in modum. Et huic lubrico præbent oleum qui conan

tur

tur probare, quod hæc vera non sint: & ob hoc se Inquisitoribus opponunt. Sed si Inquisitores intrepide fecerint officium suum, tales etiam qui sic indirecte fautores hæreticorum sunt, ita resipiscere faciant, quod de cætero proprijs studijs erunt contenti.

Ratio tertia procedens ex narratorum minori verisimilitudine reprobatur. Cap. II.

TALIA non sunt verisimilia, ergo sunt reputanda falsa: quia secundum Auer. experimenta verorum sermonum debent concordare cum rebus sensatis. Nec creditur testibus non verisimilia deponentibus immo de falsitate suspecti sunt, vt no. in c. quia verisimile non est. de præsump. So. Immo sunt maxime verisimilia quo ad intellectum, & quo ad sensum, vt oppositum non nisi ab ignorantibus & a proteruis asseuerari possit. Cognito enim per intellectum quanta sit potentia dæmonum, & quanta malitia: quam sæuum sit eorum odium contra Christum, atque Christianos, quod infinita sit etiam iustitia Dei & sapientia, qua multa magnaque in mundo permittit euenire, vt inde plura maioraque bona per suam prouidentiam eliciat: cognoscet omnis homo per intellectū, quod ista non solum sunt factibilia, verum etiam si affirmentur ab his qui se talia expertos affirmant, sunt valde verisimilia. Quod autem non contingant hæc in natura, neque per opera hominum sola, nec etiam his similia quo ad omnia, nullam tollit verisimilitudinem veritatis, immo adauget, vt sicut diabolus tam natura quā arte longe superior est atque potentior homine: ita opera quoque eius transcendant naturalem hominum facultatem. Et velle metiri, quæ hominibus contingere possunt, ad ipsorum hominum virtutis naturalis, vel naturalium agentium solam mensuram, stolidi profecto hominis est, & sup[illegible]rum causarum eminentiam, & nihilominus earundem colligā[illegible]em cōtingentem cum inferioribus, ignorantis. Et si argumentum hoc quicquam verisimilitudinis haberet, iam ea quæ narrantur per Christum & sanctos facta miracula, falsitatis accusaret. Talia sunt auxilia, hi fauores quos ignorantes afferunt sanctæ fidei Christi, dū se officialibus fidei opponūt cū suis hisce deris[illegible]ibus argutiunculis atq; fabellis. Cōmentator aūt Auer. loquitur de demonstrationibus naturaliū, quę uidelicet apud intellectum non habent firmitatem nisi concordent cum rebus sensatis, & ad eas fiat vltima resolutio. Non autem loquitur de his quæ supra cursum naturæ possunt occurrere. Is etiam qui (vt pote infidelis) ignorabat ea quæ nos per fidem cognoscimus circa dęmonū essentiam,

3. Ratio.

Solutio.

tiam, potentiam, atque malitiam, non potuit de talibus effectibus plenam habere notitiam: vnde non erat in proposito contra veritatem inducendus. Et nihilominus satis etiam prædicta concordant cum rebus sensatis, puta, quod quando plures vigilantes asserunt concorditer, hoc vel hoc se fecisse, aut quod audierint vel perse viderint ab alijs facta fuisse in cursu, nullus sapiens diceret hæc facta fuisse in somnis vel illusionibus, nisi recurratur ad specialem potentiam dæmonis operantis supra communem modum in phantasia, quod ex parte rei, quid maius est, & minus concordat cum rebus sensatis, quam deferri hominem a dæmone corporaliter. Vnde si hoc non est verisimile, minus illud. Nec haberet dæmon plene quod optat, casum inquam hominum quantum potest grauissimum per peccatum: si tantum deluforie ista mala perpetrarentur. cum nemo per se possit in somnis incurrere peccatum, sed solum per accidens. Hoc autem non est verisimile apud vere fideles, nisi naturali lumine mentis priuati sint, non attendentes malitiam & odium dæmonis grauissimum in homines desquire. Euentus etiam apertissimi, non verisimilitudinem tantum, sed horum certitudinem præferunt, puta, cum se homines a dæmone deportatos inueniunt longius modico temporis spacio a loco distare, vbi prius resederant: quod non potest nisi virtus, quæ superior est hominis virtute. Huius autem rei innumere referuntur etiam de facto proprio testimonia. Sed & modo per Patrem Inquisitorem Brixien. perpetuo carceri damnatus quidam estat, qui fatetur cum primum ob desperationem se quo ad vtrũq; hominem diabolo dedicasset (hoc enim primo expetunt dæmones ab infelicibus hisce personis) deportatum se longius a loco fuisse per plures dietas: ibiq; per tempus solatijs carnalibus cum multitudine magna virorum ac mulierum sociato, necessarium sibi fuisse postmodum, multis diebus iter agere, vt ad suum reuerteret. Neq; enim illis adsunt dæmones semper ad vota, maxime in principio Apostasiæ. Non est hic homo fatuus aut idiota, vt non sit ei fides in hoc adhibenda: quod ex nomine & gradu facile comprobarem, si in aliorum quoq; confusionem eius propalatio specialior non cederet. Est tamen bene nunc dispositus circa fidem. Sed & alius quidam infelix de secta strigum, qui superiori anno brachio seculari traditus, igniq; consumptus est Bononiæ, inter alia fassus est in processu, quod semel dum ad cursum deferretur cum socru sua, contingit ipsum inter eundum, Iesus sanctissimum inuocare nomen, timore percussus: & statim in medio luto se depositum inuenit in loco a ciuitate distante per tres dietas: in qua tamen ciui-

tate

ciuitate fuerat ante horam. Innumerabiles horum atteſtationes in proceſsibus Inquiſitorum habentur. Sic igitur ex his liquido cõ ſtat omni ex parte rucre præmiſſum Aduerſarij argumentum.

Ratio quarta ſumpta ex hoc, quod ea quæ narrantur de ſtrigibus dicuntur opere diabeli perpetrari, ſoluitur. Cap. 111.

QVAE fiunt arte magica, vel necromantica, vel ydromantica, ſeu alia quacunq; arte diabolica, dicuntur phantaſtica, & non vera. 26. q. 5. c. Nec mirum. Et multo magis cum iſta contingant in perſonis, quæ faciliter dec pi poſſunt, prout ſunt mulieres ac ruſtici vileſq; perſonæ. Item in perſonis corruptis circa fidem & bonos mores, & appetentes non appetenda: ſicut ſunt etiam vtentes illis artibus. Iura autem loquentia de aliquibus perſonis, habent etiam locum in non expreſsis, in quibus militat eadem ratio, vt habetur per Panor. in c. Nihil. de electio. ergo &c. So. Vtiq; quæ in illo capitulo recitantur, & quæ ſimili modo contingunt, phantaſtica ſunt: & multa ſimiliter contingunt in hac ſecta, vt dictum eſt in opere noſtro de ſtrigibus. Non ſic tamen delatio corporalis, cum etiam necromantici hanc voluntarie a dæmonibus patiantur, eamq; per eoſdem procurent in alijs fieri, vt præcipue patet in legenda beati Iacobi Apoſtoli, & per ea quæ ſpecialiter referuntur tempore Petri de Abano & Cecchi Exculani ſceleſtiſsimorum necromanticorũ facta non longe ante tempora noſtra. Sed neq; ſemper effectus illarum artium phantaſtice contingunt, vt optime textãtur maleficia, cauſatæ infirmitates vt plurimum incurabiles: locutiones apparentium dæmonum, inuentiones perſæpe furtorum, iuxta ea quæ per ydromantiam cognita ſunt, & alia huiuſmodi plurima. Vere enim & realiter iſta cõtingunt, & nõ phantaſtice, tametſi deceptiones fabricet deceptor in multis, vt explicatum eſt in prædicto opere. Et quod aggrediatur diabolus magis ſimplices & ruſticos & mulieres, ex illius malitia procedit, vt per eos facile deceptos atq; lucratos ob ignorantiam, facilius inde trahiat aſtutos. Neq; enim tam facile diabolo crederent iſti vel acquieſcerent, niſi primo perdiſcerent ab his qui talia experiuntur, quod multis delitijs fruuntur ad vota. Sed, prohdolor, his temporibus viri, qui vulgo reputantur alioquin prudentes, inſanire circa talia reperiuntur, ciues inquam & nobiles diuerſi generis. quod poſſet oſtendi ſi opus eſſet per proceſſus Inquiſitorum. immo quod peſsimum eſt, nonnulli etiam qui ordine ſacro ſunt religioſi, tam ſeculares, quam etiam (licet ſolo nomine & habitu) regulares. Et quod ſic inualeſcat iſta labes, potiſsima cauſa

est quorundam iuris doctorum persecutio, quibus principes, Theologiæ expertes, facile credunt quasi sapientibus: licet in huiusmodi satis rudes existant, vt pote Dei prouidentiam, dæmonum potestatem atq; malitiam, & pleraq; alia theologalia, ad quæ præsens articulus reducitur, ignorantes; & implent allegationum legum copia folia, quæ, & in pluribus non faciunt ad propositum, eo quod puros actus humanos habent regulare leges humanæ: non autem diabolicis colligatos possunt bene cognoscere: sed solum præsupposita cognitione superioris scientiæ, sacrę inquam Theologiæ possunt pœnas talibus determinare conuenientes. Allegant & doctores iuris simili nescientia laborantes, eo ꝙ talium notitia, ad eorum professionem non spectet. Quod etiam hi qui sunt de hac secta sint corrupti circa fidem & bonos mores, & appetentes non appetenda, sicut sunt necromantici, verum est. Et propterea merito debēt sub iudicio patrum Inquisitorum debitas luere pœnas: & qui præstāt impedimentum, sunt fautores hæreticorum. Non tamen sequitur, quod si necromanticis accidunt deluſiones & deceptiones, accidāt & istis eodem modo vel vniuersaliter. Non enim similia appetunt, nec similiter sunt corrupti, vnde nec similiter decipiuntur. Non.n. illi vt isti tam expresse fidem negant atque baptismum &c. illi cōmuniter laborant thesauros inuenire, vel ad vota feminas inclinare: isti non nisi vt voluptatibus licentius & abundantius perfruantur, talia scelera committere non verentur. Et hæc vna causarum est, quod uiles personæ multiplicantur in hac secta magis quam nobiles: & feminæ priuatæ virorum per mundum peregrinantium & mercatorum solatio, magis quam aliæ. Magis enim hoc istæ modo voluptates inquirunt, quibus aliunde priuantur, quam qui talibus abundant domi. Non negamus autem & hos pariter in multis decipi, vt alias dictum est. Non tamen propter hoc debet eorum testimonium in iudicio repelli. Neque enim propter prædictas contingentes quandoque deceptiones repelleretur horum testimonium, si deponerent super crimine læsæ maiestatis humanæ etiam tempore cursus admisso, vt puta, si conuenissent aliqui ciues dum actualiter essent in cursu, vel in ludo illo diabolico, de Principe occidendo, uel tradenda hostibus ciuitate, credo quod tunc Doctores legistæ, Duce etiam nostro Aduersario, cōsulerent eos omnes esse torquendos: & si faterentur crimen, crudeli nece plectendos. Sed de crimine læsæ maiestatis diuinæ identidem commisso, quod omnium grauissimum est.c. Vergentis.de hæreti.eorum forte quidam parum curarent, & Aduersarius nihil, vt uidetur.

Ratio

Ratio quinta ex hoc sumpta, quod quæ facta narrantur a strigibus, in spiritu & non in corpore fiunt, deijcitur. Cap. IIII.

QVARTO loco sic arguit Aduersarius. Hæc omnia fiunt in spiritu, & non in corpore, etiam quo ad transitum per multa terrarum spacia, & quo ad multitudinem hominum qui conuenire dicuntur 26. q. 5. cap. Episcopi. ergo &c. Quod si dicatur, quod hæc non est illa secta de qua loquitur capitulum illud; saltem est ei similis: & quæ in ista fieri narrantur, similia sunt illis quæ per illam fieri credebantur. Porro capitulum illud damnat omnes non solum credentes illa quæ ibi narrantur fieri in corpore, sed etiam eis similia. cuiusmodi non negantur esse ista, saltem quo ad transitum prædictum etiam super apparentes bestias, quo ad apparentiam vnius principis, & quo ad conuentum multitudinis &c. Non licet autem a dispositione textus huius per sophisticas argumentationes recedere. 16. q. 1. cap. Institutiones. quia quicunque scripturam sacrosanctam aliter intelligit quam sensus Spiritus sancti flagitat, a quo conscripta est: licet de Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest. 24 q. 3. cap. Quidam. in fin. So. Hoc capitulum male intellectum a Iuristis quatenus hæc quæ ad Theologiam pertinent, pertractat, est causa illorum ruinæ, putantium eo quod in corpore iuris canonici redactum est, posse proprium sensum circa illud ita prodere, vt etiam Theologorum communi sensui se opponāt. Sed ad Iuristas non pertinet de eo quicquam cognoscere, nisi quod si ali quæ personæ inueniantur ea quæ ibi principaliter reprobantur facere vel pati, vel credere fieri vel contingere, debent infideles reputari, & hæreticorum pœna puniri? Sed quomodo in talibus quæ narrantur, & in quibus, inueniatur hæresis vel non inueniatur, ipsi iudicare non possunt, nisi simul sint & Theologi, quorum est propnū de fide differere, & consequenter de suo contrario videlicet de infidelitate, & de omnibus speciebus eius, videlicet apostasia a fide, hæresi, & simplici infidelitate. Oppositorum est enim eadem disciplina. Sacri autem Theologi determinant non esse hæreticum tenere talia quæ narrantur de strigibus esse vera, prout per ipsos Inquisitores iudicatur. Et cum his omnibus saluant dictum capitulū, concordantes intentionem eius cum verbis. Vnde præsumptuosus est ualde quicunque purus Iurista, Theologorum in hoc sententiæ se opponens, non minus quam si minister iustitiæ iudici se opponeret, asserens non iuste damnatos, quos ille reos mortis esse determinauit, causam cognoscens quam minister ignorat esse dignam morte. Licet autem in nostro præfato opere sit obiectioni huic plenius *Quarta rō.*

satisfactum ex doctrina Theologorum cuncta deducente: nec non a clarissimo præceptore meo tam in summa, quam in opere de strigilamijs: ab authoribus quoque libri, qui malleus maleficarum inscribitur: nihilominus pro pleniori satisfactione factæ huiusce præsentis obiectionis contra opportuna hunc hominem in exponendo capitulum illud etiam hoc in loco deducam.

Ex authoritate Apostoli in d.c. Episcopi inducta, habetur delationem corporalem ad longinquas partes, & inaccessibiles humana uirtute, supernaturaliter esse possibilem. Cap. V.

PRIMO igitur dicendum est, quod quantum ad exploditionem sensus, quem habet hic homo super illud capitulum, multum valet quod ex eodem capitulo habetur: hoc inquam, quod dicere talia quo ad delationem corpoream de loco ad locum, non posse fieri in corpore, contradicit illi capitulo, & authoritati Apostoli in eodē inductæ, iuxta sensum, quem habet in ea Aduersarius (qui tamen nō est intentus ab Apostolo, ut alibi dictum est, & infra etiam replicabitur.) Præsupponit enim authoritas illa (prout putat Aduersarius) Paulum potuisse deferri etiam vsque ad tertium cælum corporaliter. Alias secundum eum Apostolus non dixisset. Nescio an in corpore vel extra corpus &c. sed potius dixisset. Scio quod non in corpore, sed extra corpus &c. quia in corpore est impossibile. nisi forte Aduersarius glorietur ea se cognoscere, quæ circa talia reuelata, putet Apostolum ignorasse. Quod si dixerit Aduersarius in illo capitulo, uel per illam authoritatem non haberi, quod possint dæmones deferre homines corporaliter de loco ad locum &c. si sciret naturalem dæmonum virtutem, & quæ per eosdem facta sunt scriptura teste, consideraret, & nollet suo paruo intellectu Dei sapientiam infinitam metiri, scrutarique maiestatem, ut imprudenter iudicet Deum talia non debere, aut (quod scelestius est) non posse mala permittere, profecto taceret. Voluit autem per inducta exempla circa Paulum & Ezechielem capitulum illud docere, quod possibile est aliquid apparere, non in corpore, sed in spiritu, & in somnis: vt hoc supposito determinaret illa quæ narrantur ibi quatenus fidem tangunt, esse falsissima.

Quatuor principaliter esse falsa prodere Concilium intendit in d.c. Episcopi. Cap. VI.

2. Ratio. SECVNDO dicendum, quod duo sunt falsa & hæretica, quæ principaliter narrantur in illo capitulo. Primum quod vera esset dea,

quæ

quæ apparebat in forma Dianæ. Sic enim iuxta errores gentilium aliquid numinis putaretur extra vnum Deum, & consequenter pluralitas deorum astrueretur. Secundum est, quod homines conuerterentur in Deos: quia tam Herodiam, quam Dianam prius fuisse feminas ab omnibus credebatur, & in deas postmodum esse conuersas. His autem, duo alia falsa & hæretica connectebantur. Primum est, quia putabant hæc fieri a bono spiritu. Deos enim putabant bonos esse spiritus ipsi gentiles; quod ideo est hæreticum: quia qui putabantur dij, multas deceptiones faciebant, & in multis deprehendebantur esse mendaces atque maligni. Hoc autem Deo & sanctis spiritibus conuenire non potest. Secundum est, quod se vocari credebant ad seruiendum, & obsequendum numinibus illis. Cætera uero in capitulo, introducuntur quidem ut ordo narrationis eorum quæ de mulieribus dicebantur, perfecte haberetur, non autem vt impossibilia censerentur aut declarerentur, nisi quatenus erant prædictis coniuncta, quæ vere impossibilia sunt: & illa credere, constituunt infidelem. Et propter hoc capitulum illud in fine concludēs, non reassumit cuncta quæ narrauerat quando sententiam damnationis pronunciat: sed ea tantum execrando, quæ principaliter intendebat, quasi diffinitiue determinans dicit. Quisquis ergo credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius, aut transformari in aliam speciem, aut in aliam similitudinem nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, infidelis est, & infideli deterior. hæc ibi. In hac autē determinatione claditur, quod homines non possunt conuerti in Deos: & consequenter hoc sublato, non sequi pluralitatem deorum, quam supra in eodem capitulo ostenderat ex narratione illarum mulierculārum inferri. Et tantum propter hanc opinatam deorum pluralitatem declarauerat eas a recta fide deuiare, & errore paganorum imuolui: & non propter alia quæ prænarrauerat. Illam enim solam rationem assignauit, quare inquam errore paganorum diceret eas imuolui subdens: cum aliquid diuinitatis &c. Similiter quando circa finem dicit, quod qui talia credit & his similia, fidē perdit &c. ne forte quis putaret intelligendum hoc esse de omnibus quæ præmiserat, subiungit. Quisquis ergo, &c. quasi dicat. Qui hoc & quod in eo includitur prout supra explicatū est credit, infidelis est, & pagano deterior. Ex hoc autem dicitur pagano deterior, quia prius erat per fidem illuminatus: quod paganus adhuc non habuit. Impossibile est enim etiam per Dei potentiam, quod in verum Deum homines conuertantur. Et illius tantum potentiæ subditur, homines Deos facere, secundū denominationem tantum & similitudinem sic dictos, hoc

est

est in supernas intelligentias transformando, quæ curam horum inferiorum etiam vniuersalem habere videntur. Ab vniuersali quippe rerum prouisione, nomen sumitur deitatis, secundum Diony. 12. cap. de diuinis nominibus. quamuis etiam paganorum plurimi non putarent deos omnes esse incorporeos, sed eorum plures in similitudinem hominum corporeos, solaque potestate diuersos autumarēt, vt etiam narratio capituli huius prætendit. Intelligitur autem non posse creaturam vnam in aliam transformari nisi per Dei potentiā quantum ad transformationem substantialem nulla concomitante corruptione. Sic enim proprie conuersio solum dicitur. Quod enim vna creatura per sui corruptionem, & noua generationem mutetur in aliam, dummodo communicent in materia, non est impossibile in natura. Eadem quippe materia, quæ prius fuit sub forma asini, potest esse postea sub forma bouis, & diceretur (licet improprie) asinus mutatus in bouem. Quo etiam modo non potest quicquam in cælum cælestesque creaturas mutari, & minus in Deū: quia hæc non sunt generabilia aut corruptibilia. Quod vero vna species, puta, vnus homo mutetur in aliam, ita quod conuertatur in illam, puta in catum, non media generatione: hoc est soli Deo possibile, vt dictum est. De his autem transformationibus, & conuersionibus, quibus tota vna substantia creata in aliam totam vel meliorē, vel deteriorem conuertitur, intendit capitulum. Et in hoc errabant pagani, putantes homines mutari in bestias, sicut extimarunt socii Diomedis alios quidē in aues, alios vero in lupos esse conuersos, & sic in deterius transformationem esse sortitos. Et aliquos homines in melius esse mutatos, puta in Deos, ut dictum est. Non loquitur autem capitulum de mutatione accidētali, puta de sano in infirmū, de calido in frigidum &c. Has enim mutationes non solum Deum, sed etiam creaturas posse causare, nullus dubitat. Vnde capitulum vt has excludat, dicit in aliam speciem, hoc est in aliam naturā specificam: licet forte non intelligatur etiam esse alia res secundum speciem, sed solum secundum indiuiduum in eadem specie, puta, si vnus homo conuerteretur in alium hominem: quod solus Deus facere posset. Potest etiam hoc quod dicit, aliam speciem, interpretari aliam figuram. hæc enim eo quod signum proprium speciei sit, etiam species nominatur. Videmus enim omnia quæ diuersa sunt secundum speciem in corporalibus, esse quoque diuersa secundum figuram. Vnde postea subdit. Vel in aliam similitudinem, quæ videlicet prouenit ex diuersitate figuræ. Neque enim potest dæmon etiam facere, quod aliqua creatura vnius speciei habeat figuram alterius, puta, quod homo habeat figuram asini, vt per hoc vel

sit

sit asinus, vel similis asino. Potest tamen facere, quod homo appareat asinus, uel alia bestia, non per mutationem factam in homine illo: sed per mutationem factam in oculis intuentium, vt sæpius dictum est in præfato nostro opusculo de strigibus.

Cætera quæ in capitulo illo referuntur, falsa quidem, sed non impossibilia etiam dæmoni plura censentur. Cap. VII.

TERTIO dicendum est, quod alia quæ in illo capitulo narrantur, puta de delatione corporali super bestias, idest super dæmones in formas bestiales se transfigurantes, per multa terrarum spacia: de visione multitudinis hominum, illarum etiam Dominarum, de quibus ibi fit mentio; deque obsequijs eisdem exhibitis, dicuntur quidem esse falsa, nec vere contigisse, sed in somnis & in spiritu tempore illo & mulieribus illis: sed non dicitur ibi, nec est verũ, quod sint impossibilia dæmoni, aut qui credit hæc posse fieri a dæmone sit infidelis, quia non ista repetit, quando conclusionem infert dicens. Quisquis ergo &c. nec in ipsa illata conclusione clauduntur: sed neque in ratione, qua mulieres illæ & omnes eis credentes damnantur, quod a recta fide deuiarent, & errore paganorum inuoluerentur, vt patet ex verbis capituli. In opusculo etiam nostro declaratum est per sacram scripturam sanctosque Doctores multa talia posse fieri virtute dæmonum. Vndè sequitur, quod si sic intelligeretur capitulum illud, vt isti viri sentiunt & exponunt, esset periculosum in fide, sicut & isti periculose loquuntur dum dicunt talia non posse corporaliter accidere, & reclamandum esset contra tale concilium, etiam si generale fuisset ad Pontificem, ad cuius sententiam, cum sit caput Ecclesiæ & concilij, pendet cuiuslibet causæ fidei determinatio, vt bene examinaretur, beneque exponeretur, & declararetur intentio Spiritus sancti in illo, & non male sentientiũ: sicut & isti homines compescendi sunt per Inquisitores, vt melius loquantur in ista materia, quam facit Aduersarius. Exponenda est autem intentio Spiritus sancti in capitulo illo contenta conformiter ad sacras litteras, & non contra eas. Perspiciendum quoque est, quod non habetur ex authoritatibus sacræ scripturæ in eo inductis, quod prædicta non possint per dæmones fieri. Sed determinat capitulum illud diuinitus inspiratis Sanctis patribus, quod talia de facto falsa tunc fuerunt, quæ mulieres illæ quasi vere contigerint, referebant: & quomodo deludebantur ostendit, quia, inquit, putabant in corpore fieri, quæ in somnis, vel solo spiritu contuebantur; & ostendit possibilitatem talis delusionis ex quotidiana experientia,

tia, qua multa uidentur in somnis, quæ in vigilia nunquam sunt visa, vt facile possit inferri, quod si hæc per resolutionem vaporum ascendentium ad cerebrum possunt a natura causari, commouendo species imaginationis, multo magis virtute dæmonum, cui corporalia omnia inferiora quo ad motum localem subijciuntur ad nutum. Potest enim in imaginatione etiã melius & fixius determinare species, vt hæc vel illa magis determinate repræsentet, prout vult, vt videnti, seu imaginanti magis appareat, quod vera sint, quam in somnis contingat, vel alio modo infra declarando, sic spiritualiter deludere, quod omnino putarent sic euenisse sicut apparebat. Probat autem dictum capitulum per exempla sacræ scripturæ, tam in Paulo quam in Ezechiele, quod alia vilio ab ea, quæ per oculos corporeos exercetur, haberi possit, siue per imaginationem vt in Ezech. siue per intellectum, vt in Paulo. Non est autem intelligendũ verbum Apostoli, quod ipse nesciret an videret in corpore, ideſt per oculos corporales, quæ vidit in raptu, aut nesciret quod nõ esset raptus corporaliter in paradisum. Hunc enim sensum falsum & erroneum habebat quidam Iudæus, vt refert Diuus Hieronym. in prologo super Danielem, quem sensum reprobat Diuus Aug. super Gen. ad litteram, sed ut Aug. ibi exponit, nesciebat an anima sua esset pro tũc in corpore, vel certe separata, vt approbat etiã S. Tho. verit. q. 13. art. 5 & 22. q. 175. art. 6. Potuit enim vtroque modo se habens Paulus rapi, vt determinant sancti Doctores: sed nescitur quomodo factum id fuerit. Communis tamen opinio Doctorum est, quod anima per essentiam esset in corpore, & corpus in domo Iudæ, vbi inuenit eum Ananias, vt dicitur Act. 9 Sed tam somnientes quam prædicto modo imaginarie vel intellectualiter videntes, cognoscunt postmodum cum in se sunt reuersi, quod prius corporeis sensibus talia non videbant: & quod alius est eorum status in vigilia, & alius dum sunt in tali abstractione vel raptu. Et quod quę vident vigilantes, vera sunt: quæ vero dormiẽtes vel in raptu, sunt vel falsa sicut in somnis visa, vel similitudines falsorum, vt in pluribus, vt in visione imaginaria a malo spiritu causata & excitata: vel similitudines verorum sicut in visione imaginaria causata a bono spiritu: vel certe etiam uera, sed intellectualia: sicut quæ videntur supernaturaliter per intellectum visione causata a Deo.

Pluribus modis contingit aliquid in spiritu cognosci. Cap. VIII.

SED quia scelerate illæ mulieres astruebant postmodum in vigilia, quod ista sibi vere contingerent quæ narrabant, non poterãt

secun-

secundū prædictos modos in spiritu talia videre. Et propterea scierdū est quarto, quod dupliciter potest aliquid dici cognosci in spiritu. Vno modo ex parte subiecti, quia videlicet ille qui videt, per potentiam vel simpliciter, uel aliquo modo spirituale videt, & non per corporeos oculos. Et hoc contingit prædictis duobus modis, videlicet per visionem intellectualem, & per imaginariam. Intellectus enim vis animæ simpliciter spiritualis est. Minus autem imaginatiua, quæ corporeo organo opus habet in suis operibus, quæ tamen primo terminantur ad speciem sine materia naturali, res corporeas representantes: non autem ad corpora ipsa uel corporea vt in se sunt, sicut faciunt sensus exteriores vna cum sensu communi. Alio modo aliquid dicitur cognosci in spiritu ex parte obiecti, quia videlicet id quod cognoscitur est vel simpliciter vel aliquo modo res spiritualis. Et consequenter hoc etiam contingit duobus modis. Vno modo, quia id quod videtur, in se quidem est quoddam spirituale, sed apparet corporalibus oculis vt corporeum, quo modo dæmones & animæ separatæ quandoque apparent in similitudinem hominum, tam in somnis vel abstractione sensuum, quam etiam in vigilia. Et in abstractione sensuum fit per specialem aptationē specierum in phantasia opere ipsius substantiæ separatæ. In vigilia vero per virtutem eiusdem spiritualis creaturæ condensando aerem in formas corporeas & visibiles, etiam in nocte quandoque, luce causata per aliquod lucidum corpus virtute supernaturali similiter apportatū: licet non semper tale corpus luminosum appareat, sed solum lumen eius, operante sic eadem virtute naturæ spiritualis pro voto. Et hoc modo mulieres illæ sceleratissimæ videbant in spiritu diabolum in forma Dianæ, vel Herodiadis, vel etiam aliarū personarum. Alio modo, quia id quod videtur est in se quoddam corporeum, & vt corporeum videtur, sed non talis figuræ, vel formæ qualis in se est, sed alterius. Quo fit, vt non illa res quæ est, sed alia videatur. Quod contingit communiter fieri non per bonos spiritus, sed opere dæmonum, eo quod tales visiones sint communiter deceptoriæ. Possunt tamen, & a bono spiritu fieri talia, bona intentione rectoque fine pro Dei voluntate. Sicut beatus etiam Clemēs Papa suis orationibus impetrauit, vt in oculis Sisinij ministrorumq; eius, columna videretur esse persona Pontificis, quam ligarent, & & traherent: quod ministerio bonorum angelorum factum esse nō est dubitandum. Fiunt autem hæc in oculis intuentium, perstringendo taliterque alterando oculos illos, vt aliter res appareat quam in se sit. Et hac ratione visio hæc præstigium nominatur. Quo etiam modo dæmones tēpore beati Macharij præstigiabant oculos intuen-

tium quandam mulierem, ita vt videretur eis equa esse, non mulier. oculos vero beati Macharij præstigiare non valuerunt, sed semper sibi visa est esse mulier, non equa. quam tamen sibi cognati mulieris præsentabant curandam, vt equam. A qua etiam delusione, vir Dei precibus liberauit eosdem cognatos. Hoc igitur modo etiam mulieres illæ, de quibus in d.c. Episcopi. sermo fit, diaboli iam factę captiuæ, ab eodem deludebantur, vt videretur eis etiam vigilantibus videre multa, quæ non eo modo erant quo videbatur ab illis. Vnde non mirum si se putabant esse quandoque in loco vbi non erant: portari etiam ad diuersas partes & regiones, cum domi forte residebant quandoque immobiles. Sicut enim potest dæmon per præstigium facere, quod videatur id quod est coloratum vno colore, esse coloratum alio, & quod est vnius figuræ, esse alterius, vt patet in supradicto exemplo de muliere, quæ videbatur equa: ita potest per præstigium facere, quod aliquis sibi videatur moueri vel deportari, qui tamen quiescet. Sicut enim color est proprium visus obiectum, ita figura motus & quies, communia sunt, vt docet Philosophus secundo de anima. Volens igitur d.c. Episcopi. ostendere, q illæ mulieres decipiebantur, dum putabant per oculos corporeos naturaliter videre, quod tamen non vere videbant, patefacit plures esse videndi modos quibus illæ poterant delusione diaboli dementari, quia contingit aliquid videri aliter quam sit tam in somnis, vt experimur, quam in visu, scilicet interiori per formas imaginarias vel etiam intellectuales, quam etiam in spiritu prædictis duobus modis extremis. Quorum illum qui est ad rem in se penitus spiritualem, expresit per Apostoli authoritatē, qua dicit, Angelum satanę transfigurare se in angelum lucis. Eos vero modos qui per imaginationem vt diximus, vel per intellectum perficiuntur, exemplis inductis de Ezech. & Paulo manifestauit.

Applicatio prædictorum ad præsentem de strigibus considerationem. Cap. IX.

QVOD si quispiam ex dictis arguat, quod pari modo potest cōformiter ad capitulum illud concludi, quod hi qui sunt de secta strigum decipiantur a diabolo, putantes se portari ad longinquas partes, & multitudinem personarum videre, quas asserunt conuenire cum domina ludi: comedere, bibere, luxuriari, & alia quæ narrantur facere: & tamen ista non nisi præstigiose vel apparitione dęmonum eis contingant. Respondetur, quod diabolum sic posse mulieres istas decipere sicut illas tunc deludebat, non est negandū.

Sed

Sed quod non sic deludantur, quo ad multa, quæ ab eis enarrantur, ex duobus perpenditur. Primum est euentus, quo ad corporalem delationem ad longinquas partes, eo quod plures personæ longius deportatę, & in loco distanti derelictæ feruntur clarissimis & multiplicibus testimonijs. Multotiens etiam visa est multitudo sic ludentium ab alijs, qui non erant in illa societate, & cum eisdem sermo habitus, vt per exempla etiam viuentium ostendimus in præfato opere. Sed & in agro Brix. (vt fertur) accidit dicbus nostris, quendam in loco emmentiori positum nocte videre confusa luce multitudinē velocissime per viam inferius ambulare: in qua cognouit plures personas, & ab eis cognitus fuit. Sed præ timore insoliti ac præternaturalis illius occursus, nihil eis locutus est. Postera vero die, vna mulierum illarum currentium ei dixit. Hac nocte fuisti in magno periculo, quando illo in loco nos vidisti currentes: caue ne de cętero tali hora ibi inueniaris. Hoc autem non potuisset saluari sic vt præfertur euenisse, quod videlicet recordarentur, & conuenirent in talis rei notitia, si non vere ibi ambo fuissent. nisi forte dicatur, quod omnes homines pariter deludantur & somnient: & quod semper diabolus sit intentus phantasmata hominum transformare, vt conueniant in imaginationibus rerum, quas putant insimul experiri. Quod asserere non nisi delirantis hominis est. Secundum est diuersa versuti hostis decipiendi ratio, vel causa. Nam mulieres illas de quibus d.c. Episcopi. loquitur, ad hoc solum deducere volebat, vt putarent Dianam vel etiā Herodiadem esse deas: & consequenter infidelitate & erroribus paganorum illas inuolueret, quod esset aliquid veri numinis præter Deum vnum verū opinari. Quod quidem facere poterat, & melius decipiendo eas per præstigium & apparitiones diabolicas, quo minus perpenderent se decipi quo vigilare se cognoscebant, quam per imaginarias visiones, aut in somnis, & quam etiam per realem delationem. Sat enim illi erat, loca quasi distantia præsentare, in quibus multitudo & societas magna videretur, apparente diabolo prætendenteque personarum figuram, vt supra dictum est: vt sic facilius sibi ipsis singulæ persuaderent verā esse deam, cui tot personæ obsequerentur vt Deæ: cultuque illam diuino prosequerentur. Has autem personas, de quibus nunc sermo est, inclinare diabolus laborat, vt per voluptates corporeas sic eas sibi constringat amore, vt non timeant, aut vereantur fidem Christi, atque baptismum abnegare, ne tot oblectationibus priuentur, & demum multis subijciant, infligendis pœnis, vt supra in opere nostro, prolixo sermone declaratum est. Vnde veras & non præstigio sas delectationes, tam cū dæmonibus in forma tamen humana ap-

parentibus, quam cum hominibus ad ludum pariter deportatis ministrat, quod non tam facile posset & ad manum, nisi eas corporaliter vno in loco cogeret. Et quia per se non possent tot ex tanta distantia, aut tam cito conuenire, portat eas. Pro qua illæ delatione consequenda exhibent obsequia sacrilega vnguētorum, & aliorum signorum, quæ ad pacta fœderis iniqui pertinent inter ipsas & dæmones, vt ex omni parte ipsarum animas illaqueatas teneāt. Patet igitur, quod non est similis ratio vtriusque casus. Et propterea nulli mirum esse debet, si non potest ab his vt a similibus argumentum trahi. Detecta quippe cum esset malitia dæmonum in prima illa delusione per vigilantiam sanctorum episcoporum & sacerdotū, manum ad fortiora diabolus misit, & aperte se Christi hostem patefaciens, auertere ab eo conatur fideles ipsos per exhibitionē & procurationem delectabilium. Adeoque nunc inualuit ista pestis, vt dixerit in quadam concione diabolus, qui in forma Principis apparebat (vt retulerunt qui affuerant nonnulli ab Inquisitore deprehēsi.) Sitis omnes bono animo. Neque enim elabentur anni multi, quod numero superabitis Christifideles. Quod optime diabolus obtinet suffragio Aduersar), sibiq; similium, qui se patribus Inquisitoribus opponunt, dicentes hæc esse deliramenta, sicque sceleſtibus his apostatis fauent, & in hæresibus suis indirecte confirmant. Nisi enim præpedirentur patres Inquisitores horum molestijs, quorum sæpe Principes tanquam sapientum suasionibus inclinati, denegant auxilia Inquisitionis officio debita: iam eorundem feruentium Inquisitorū zelo secta hæc esset penitus deleta, vel certe extra fines Christicolarum procul fugata, sicut omnes alij hæretici, quorum occidentalis omnis plaga Christicolarum plena erat, ex Italiæ finibus expulsi sunt, opera strenuissimorum Christi militum patrum Inquisitorum sequentium vestigia fortissimorum Principum, atque Ducum præ cęteris Patriarchæ Dominici, qui primus in partibus Tholosanis, & Albigentium sanctissimo hoc officio functus est, & victoriosissimi athletæ Petri Martyris primi Inquisitoris in Italia, superinfusa postmodum luce clarissimæ, ac profundissimæ doctrinæ præ alijs angelici doctoris. S. Tho. de Aquino, qua omnis hæreticorum infestatio tenebræque penitus abolitæ sunt.

Rursus in solo spiritu aliqua fieri contingit duobus modis, quorum unum d. c. Episcopi. tantum prosequitur. Cap. X.

SCIENDVM est quinto, pro clariori etiam explanatione prædicti capituli, quod aliqua contingere in solo spiritu potest intelligi duobus

duobus modis. Vno modo, quod nullatenus fiant in corpore vigilando, sicut ea quæ accidunt in somnis tantummodo, & quæ sola imaginatione vel ecstasi videntur fieri. Alio modo, quia licet aliqualiter fiant in vigilia, non tamen fiunt naturaliter tantum in plena vigilia, sed semper aliquid interuenit opere diaboli confictum modis supra declaratis, scilicet, vel per præstigium, vel etiam per dæmonum apparitionem in corporibus assumptis. Verbum ergo prædicti cap. quo dicit ea quæ ibi narrauit, quod intelligenda sunt in solo spiritu, aut in somnis facta, intendit hoc secundo modo, non autem primo. Quod quidem probatur primo, quia primo modo non potuisset sic eas deludere, vt vigilantes postea putarent se solutis sensibus fecisse, quæ in somnis vel ecstasi, seu in raptu tantum per visionem, scilicet imaginariam, acciderunt. Cognoscunt enim naturaliter homines dum vigilant differentiam status vigiliæ, atque somnij ecstaticæ, & corporeæ visionis. Nam differentiam inter vigiliã & somnum, nullus est qui se cognoscere non experiatur. Cui etiam cognitioni ratio suffragatur. Nam cum idem sit sensus somni & vigiliæ, secundum Philosophum in libro de somno & vigilia, sicut vniuersaliter omnium contrariorum est eadem cognitio, & nulla sit certior cognitio apud nos quam sensus exterioris circa propria sensibilia, vt habetur secundo de Anima, propter quod etiam circa hæc non contingit sensum errare, sequitur quod quilibet certissime cognoscat differentiam status quando vtitur sensibus corporeis ab omni statu, quo eis non vtitur, siue dormiat, siue quomodolibet extra se fiat, si tamen sit sanus corpore. Differentiam quoque status, dum quis patitur vel non patitur ecstasim, dubium non est quin eadem ratione cognoscant qui talia patiuntur. Vnde etiam Ezechiel cognouit differentiam status, de quo dixit se fuisse in visu in Ierusalẽ, seu in spiritu, a statu plenę vigiliæ quando hoc referebat. Et quando sic fuerat in spiritu, non est putandum, quod crederet se esse tũc in corpore in Ierusalem. deceptus enim fuisset: quod non est concedendum vllatenus in prophetia Domini. Mulieres autem illę putabant se transferri corporaliter; perficere quoque vigilantes quæcunque narrabant, & dum essent postmodum in plena vigilia, hoc ipsum vere factum prædicabant: vnde facile patet, quod non simpliciter in somnis, aut in raptu eis hæc contingebant. Secundo etiã probatur hoc idem, quia si capitulum vellet, quod illæ mulieres deluderentur, & in somnis, & in spiritu simul, hoc esset impossibile, nisi ad modum quo angelus apparuit in somnis Ioseph, aut etiam Petro ecstasim passo, & tunc optime cognouissent mulieres illæ, quod visio fuisset solum imaginaria sicut illi cognouerunt. Si vero

capitu-

capitulum intenderet, quod hoc accidisset vel in somnis tantum, vel in spiritu tantum, tunc falsum poneret capitulum, dum secundum istos opinantes vtrunque modum delusionis astruit interuenisse. Si vero mulieres quasdam intenderet in spiritu, vel raptu delusas, quasdam vero tantum in somnis, tunc quælibet per se cognouissent in vigilia demum positæ differentiam status, vt dictum est. Vnde exponendum est, quod d. cap. tantum voluit insinuare per hos duos modos magis notos in scriptura, modum in genere, quo aliquibus videatur vere aliquid fieri, quod tamen vere non fit. Sub quo generali modo, non nisi duobus his specialibus modis, videlicet per præstigium vel apparitionem spirituũ in corporibus assumptis contingit homines sic posse deludi, vt putent in plena vigilia constituti, sic se res habuisse sicut eis videbatur, dum deluderentur. Et sic habetur sensus Spiritus sancti in illo capitulo: quia hic sensus solus est verus, vt deductum est. Veritatis autem & non falsitatis author est Spiritus sanctus. Non est autem generalis etiam concilij determinatio, tam exacte necessitatis fidei vel authoritatis, vt verba eius, quæ obscuritatem habent, & falsa magis videntur quam vera, non suscipiant expositionem, qua trahantur ad sensum verum, quando quidem sacra etiam scriptura, quæ maioris est authoritatis, interpretari possit. Cum ergo possibilitas delationis corporalis hominum a dæmone, habeatur potius ex sacris litteris, quam oppositum: quinimmo lumine naturali cognoscatur, vt sæpius in superioribus est deductum, etiam si concilium aliquod asserat tale quid pro aliquo tẽpore, vel aliquibus determinatis personis, nõ contigisse; non propterea putandũ est esse determinatũ, quod id sit impossibile factu.

Non determinatur in d. c. Episcopi. esse impossibile illa fieri corporaliter, quæ quandoque contingunt in somnis. Cap. XI.

SCIENDVM est vltimo pro eo. cap. declarando, quod in eo nõ determinatur esse impossibile talia omnia fieri corporaliter, vt ignoranter putat Aduersarius. Nam quod dicit (Cum mentem cuiuscunque mulieris ceperit, & hanc per infidelitatem sibi subiugauerit, illico transformat se in diuersas species personarum, & similitudines &c.) non sic accipiendum est, vt illa coniunctio, cum, habeat vim inferendæ necessitatis antecedentis huius dicti ad consequens, sed contingentiæ, seu possibilitatis tantummodo. Intendit enim, quod possibile est dæmoni tales mulieres deludere tali modo. Vnde si asserant se vere, & in corpore deportari ad seruiẽdum Dianæ tanquam vni dearum, non propter hoc credendum est, quod

Diana

Diana dea sit, & ei vel Herodiadi ab aliquo vere seruiatur, vt dominæ. Cum enim hæc falsa sint, vt edocet fides, oportet de necessitate dicere, quod talia se credentes experiri, deludantur a diabolo falsitatum omnium primo fatore. Si vero non dicantur ahqua contra fidem, & ob hoc impossibilia esse, vel fieri: sed potius asseruntur, ea quæ facile possunt contingere, puta, quod multa fiant in opprobrium fidei, dum eidem fidei baptismoq; renunciatur: & quod ad hoc portentur a diabolo, vt facilius, & sine timore in loco semoto per multitudinem fiant: non est hoc negandum ex intentione capituli illius. Immo si ratio iuncta experientiæ conuincat, quod diabolus hoc modo suæ melius malitiæ satisfaciat, non est contra capitulum illud, quod sic fieri, uel euenire credatur. Et ideo si talia denuncientur, & testibus confirmentur de visu: & ab his præcipue qui expertos se asserunt hæc omnia, uel similia: non minus hæc a iudicibus fidei credenda sunt, quam ex similibus indicijs tantũ moti sancti Doctores crediderint minus credibilia, puta, quod dentur incubi, ac succubi dæmones, ut in libro nostro deductum est. Et eo præcipue, quod determinationes conciliorum circa fidem, theologorũ propriũ est declarare quomodo intelligi debeant, & nõ Canonistarum, & minus Iuristarum. Et ideo si patres Inquisitores, qui communiter profundissimi Theologi sunt, iudicent talia non contradicere prædicto cap. non possunt Iuristæ absque nota temeritatis se eis opponere. Debet enim vnusquisque gradu suo cõtentus esse, & suarum virium mensuram non excedere. Mitto quæ diximus in primo opere nostro, incertum inquam esse, an particulare, vel generale fuerit illud concilium, an rite congregatum, vel etiam confirmata decreta eius per sedem apostolicam, quis auctor, quo tempore, cum præcipue inter concilia generalia non annumeretur, dist. 16. cap. primo. Vnde si liber sine certo authore ex hoc ipso cõputatur inter apochryphos: multo magis concilium prædictis conditionibus incertum. Nec authoritas Gratiani sufficit, vt eidem fides indubia præstari debeat: cum multa alia, quę refert, inter paleas computentur. Quod si etiam generale riteque congregatum, & cõfirmatum concilium fuerit, non adimitur cuilibet recurrendi facultas ad apostolicam sedem, ut supra probatum est, vt eius verba obscura, & quæ errorum occasio esse possunt, melius declarentur, & exponantur secundum debitum sensum. Sed & plures Pontifices declarauerunt inueniri modo talia, corporaliterque fieri, prout iudicant patres Inquisitores, immo processus eorum iudiciaque confirmarunt, atque sententias contra tales personas sceleratissimas, & vt executioni mandarentur fauorem impenderunt. Sicut nuper etiam

Cle-

Clemens VII. præcepit domino Gubernatori Bon. vt daret omnē fauorem patri Inquisitori Parmensi contra quosdā infectos hæresi strigiatus. Et breue incipit. Accepimus non sine animi &c. Hos autem dicunt patres Inquisitores in cursu plurima nefandissima in opprobrium fidei committere, quorum gratia hæretici iudicantur. Non potest ergo dici, quod talia fiant tantum in spiritu, aut in somnis, secundum intentionē, & intellectū Aduersarij. Alias in somnis quis incurreret hæresim, quod est falsissimū, cum nec etiā minimū peccatum in somnis per se cōmitti possit. Immo sequeretur, quod Papa qui contra prædictos fauorem præstat Inquisitoribus, vti dixi mus, & non nisi apostolica authoritate, iam ut Papa erraret, immo faueret errantibus, si contra determinationem concilij patres Inquisitores sentirent. Nulla ergo concilij cuiuslibet determinatio, prædictis Inquisitorūs iudicijs aduersari potest. Sed qui eis potius aduersantur, manifestissime fauent hæreticis: & fidei catholicæ inimicis, vt ex præmissis clarissime constat. Et cum addit vltimo Aduersarius, non esse recedendum a dispositione textus illius per subtilitates sophisticas, & argumenta, verum est. Sed intelligitur a vera, & bene intellecta dispositione textus, qualem ipse non posuidet intellectu; vt prolixe satis deductum est. Authoritas etiam quam allegat ex. c. quidam. 24 q. 3. licet non sit ad propositum, quia loquitur solum de sacris litteris noui, ac veteris testamenti, inter quas non annumerantur determinationes conciliorum, neque ad earum authoritatem attingunt, vt supra deductum est: tamen adhuc dicimus, quod prædictum sensum quem dedimus, flagitat a nobis Spiritus sanctus, ut diffuse supra probauimus: non autem sensum, quem dedit Aduersarius: immo est ei aduersus, cum sit falsus, & ad hæresim deducens, vt etiam infra tangemus.

Rationem sextam ex præsumptione iuris assumptam: Septimam quoque, quia procedunt hæc a spiritu maligno, nequaquam præualere. Cap. XII.

Ratio 6. SEXTO arguitur ab Aduersario. Hoc habet præsumptionem iuris; immo de iure probatur per. d. c. Episcopi. Ergo non admittit probationem in contrarium, vt no. in auth. sed iam necesse. C. de dona. ante nup. *Sol.* Solu. Immo non habet nisi apud non intelligentes iura, ut intelligi debent: vnde contra tales admittitur probatio. Et si etiam contra habentia præsumptionem iuris non admittatur probatio in iure: admittitur tamen in scientia superiori, cuius est iudicare & examinare, an tale quid bene statuatur, an non: an præ-

sumptio

sumptio illa rite per textum habeatur, an ignoranter, ut fit in proposito. Quia nec ius, nec rite accepta præsumptio iuris contra determinationem theologorum inuenitur circa præsentis quæstionis articulum, vt deductum est in præcedentibus.

Septimo sic arguitur. Procedunt hæc a spiritu maligno, falso, mendace & deceptore: & qui multos habet nocendi modos. Ergo magis debent dici falsa quam vera. Et sic processit capitulum Episcopi. Solu. Ex hoc, quod horum omnium author principalis est diabolus, non sequitur, quod omnia sint delusoria & falsa. Sed bene sequitur, quod omnia faciat intentione nocendi, siue vera sint, siue falsa. Sophistica valde est ratio ista deducens ad manifestas hæreses, & apertissimas falsitates. Si enim diabolus, quia falsus est & mendax atque deceptor non nisi falsa, & delusoria dicat, & faciat, sequitur, quod omnia, quæ referuntur in Euangelio dicta per dæmones de domino Iesu, falsa fuerunt. Et sic falsum esset illum esse Christum & filium Dei: quia hoc dictum est a diabolo, quod est hæreticum. Similiter omnia, quę comprobantur per eos fieri, vel dici per maleficos uel arrepticios, opera falsa erunt, vel delusoria: sicque delusorij essent cruciatus, innumeraque maleficia, quorum ipsi sunt causa. Falsa essent omnia dæmonum dicta, dum respondent exorcistis inuiti, quæ omnia cum sint manifestissime contra omnium sapientum extimationem: & contra id quod quotidie experimur, patet quid momenti habeat ista ratio, ex cuius assumptis principijs hæc falsa sequuntur. Veritatem ergo diabolus sæpe dicit, sæpe non fallit, neque deludit. Sed hæc omnia facit, vt tandē validius decipiat: dum ex his sibi fides ab iniquis præstatur. Quod non accideret, si semper falsitatem diceret, si semper deciperet, aut deluderet percunctantes, vel inuocantes: sed potius ab omnibus etiam pessimis hominibus fugeretur & euitaretur. Et quia veritatem etiam non loquitur, nisi vt fallat: ideo Dominus non finebat dæmones loqui etiam quod verum erat, vt habetur Lucæ cap. 4. Et hæc sufficiant ad argumenta Aduersarij, quæ in primo illo tracta tu de Lamijs, pro sua phantasia, quæ continet falsitatem, inducit.

Ratio 7.

Solutio.

FINIS.

Explicit primus Tractatus in Ponzinibium de Lamijs.
Incipit Secundus.

Visso igitur eo, quod primo proposueram, quomodo inquam rationes Aduersarij contra veritatem factæ non procedũt, uidendum est illud, quod secundo promiseram declarare, quomodo videlicet rationes, quas pro opinione quam defendimus, ipse proposuit, non bene sed erronee soluat. Alias autem rationes ad idem, in priori opere nostro produxi latius. Prima ergo ratio pro nostra opinione ab Aduersario, ut eam soluat inducta, talis est.

Ad rationem ex communi strigum confessione sumpta solutio dejcitur Ponzinibij. Cap. I.

Ratio prima bona. HI, qui sunt de secta strigiatus, confitẽtur iuridice se ire ad cursum, & negare fidem, facere homagium diabolo, & alia quæ narrantur: ergo credendum est hæc esse verã: & procedendũ contra tales sicut contra alios hæreticos.

So. Ponzini. Soluit autem dicens, quod confessio talium in iudicio est erronea, & nõ admittenda. cum sint personæ delusæ: nec confessio ista continet veram, aut possibile, & quia respuunt ista ius, & natura, confessio distat ab actu. Vnde non valet dicere, sic fatentur: ergo sic est. Et quicquid est contra naturam, deficit in suis principijs: ergo naturaliter impossibile. Item non statur regulariter in criminalibus confessioni Rei, nisi in causa hæresis mentalis: quia non potest aliter probari quam per confessionem: non autem de actu ad extra, & maxime de minus verisimilibus, vt sunt ista. Pro prædictis autem allegat plures authoritates Iuristarum.

Improbatio Sol. Sed hanc solutionem falsa multa supponere, super quæ fundatur, patet ex his quæ in præmissis tractatibus dicta sunt. Falsum est enim primo, quod tales personæ sint a diabolo vniuersaliter delusæ quo ad articulos hæreticales, propter quos principaliter contra eos procedunt patres Inquisitores. Vnde licet in aliquibus concurrentibus deludantur, non tamen sequitur, quod non possint uera confiteri, quæ erronea sapiunt, aut patrarunt. Et iudicũ Theologorum, & quibus incumbit ex officio, non autem eorum qui sunt puri legistæ, erit distinguere, & cognoscere, an istæ sint delusiones, vel non. Et secundum allegata, & probata, esse talia, vel non esse contra fidem, procedent absoluendo, vel condemnando de consilio peritorum: cuitamen cum stare secundum iura non teneantur patres Inquisitores, præsupponuntur esse periti in iure, & quãtum ad ea præsertim, quæ spectant ad officium suũ. Vnde nemo se debet illis opponere: sicut nec alijs iudicibus in his, quæ pertinent ad forum suum. Falsum est etiam, immo hæreticum, quod ista sint impossibilia

possibilia absolute; vel secundum ordinem nobis reuelatū in sacris litteris, licet sint impossibilia plurima naturaliter secundum virtutem humanam actiuam. Excedit enim virtus dæmonis virtutem, & potentiam hominis cuiuscunque, Iuxta illud Iob. 41. Non est potestas super terram, quæ ei valeat comparari. Et loquitur de diabolo, & satana. Ex hoc autem bene sequitur, quod ius ciuile, quod non nisi circa actus humanos non supernaturales versatur, ista ignoret, non simpliciter tanquam falsa, quia hoc non potest cognoscere, aut intelligere secundum se, sed tanquam excedentia iudicium, & potestatem suam. Et hæc est causa quare sancta Mater Ecclesia noluit iudicium super talia committere puris Iuristis: quia vltra hoc quod hæresis est crimen spirituale, cuius iudicium soli spirituali etiam iudici merito reseruatur, est etiam de rebus, quæ secundum suā propriam facultatem impossibile est eos intelligere. Vnde sequitur, quod non possint per eos bene iudicari, sed solum per Theologos, quorum proprium est ista cognoscere. Et propterea in principio sancta Mater Ecclesia commisit hoc officium solis fratribus Prædicatoribus, in quibus præ aliis a suæ institutionis primordio studium sacræ Theologiæ florebat. In processu vero temporis etiam patribus Minoribus in aliquibus partibus demandatum est merito tale munus, eo quod & ipsi (licet præter suam regulam) studio sacræ Theologiæ egregie incumbant. Et si dicatur, quod etiam Episcopis committitur hoc officium cognoscendi de talibus, & iudicandi. Respondetur, quod verum est profecto, & principaliter eis committitur, quia etiam ipsis incumbit ex gradu suo, vt sint perfecti Theologi, cum habeant alios, & illuminare, & pascere spiritualiter circa perfectionem fidei, ac bonorum morum. Debent etiam, iuxta Petri sententiam esse parati, & dispositi reddere rationem de ea, quæ in eis est fide: & vt boni pastores spirituales, sibi subiectos ab hæreticis, & tyrannis sicut oues a lupis toto suo conamine defensare. Et si aliqui non sunt tales, hoc est per accidens: & ipsi tandem viderint. Ad propositum igitur redeuntes, licet hæc quæ supra facultatem naturalem hominum fiunt, respuat ius pure humanum, secus de diuino: quæ tamen statuit iudicari humano more, secundum inquam allegata probataque, quantum fas est in talibus. Falsum est tertio, quod in criminalibus non stetur confessioni, & ratificationi ipsius Rei, si præuenerunt accusationes, aut depositiones, testes & indicia sufficientia, vt semper contingit priusquam contra tales ab Inquisitoribus proferatur sententia. Alias oporteret iudicem omnibus semper interfuisse, quæ per Reum facta sunt. Neque etiam sunt minus ista verisimilia considerata potentia simul, & malitia

dæmonum, multitudine quoque omni generis testium, & Reorum ubique per Christianitatem. Vnde patet, quod solutio Aduersarij ad hanc primā rationem pro veritate factā nullatenus procedit.

Ad rationem ex experientia sumptam solutio Ponzinibij, reprobatur. Cap. II.

Ratio 5. PER experientiam, quæ est rerum magistra, primo Metaph. fuerunt hæc visa, & cognita, et harum est publica fama. ergo credenda sunt c. In nomine domini. de testi. Et præcipue cum fama publica faciat fidem. c. Cum oporteat. de accus. ergo &c.

Solutio Ponzin. Respondet autem Aduersarius, quod cum ista contingant in solo spiritu, nō possunt per experientiam, aut per testes de visu cognosci, vel comprobari, quia supple spiritualia non videntur: nec experimur nisi ea, quæ fiunt in corpore. Addit etiam, quod si subtiliter examinarentur qui dicunt, se talem quandoque multitudinem vidisse, non de numero illorum existendo, sed a longe, vel quomodolibet, cognoscerentur, quod vel non concludenter deponerent: cum ista dicantur contingere de nocte, & in loco solitario, & præter naturam: vel ipsos pariter deludi deprehenderentur.

Reprob. Solut. Sed solutio ista non procedit: quia contingunt nunc etiam ista in corpore fieri, vt probatum est. Vnde possunt experientia cognosci etiam a testibus, multo magis a Reis, & a participantibus in eodem crimine. Patrum autē Inquisitorum est postmodum iudicare, qualiter ibi deluso, vel certe rei veritas inueniatur, & a qua causa ista procedant. Neque enim diu personas aliquas dæmones sic illuderent nisi per infidelitatem mentes earum prius cepissent, vt elici potest ex dicto. c. Episcopi. Vnde semper, vel causa, vel effectus huius nefarij commertij hominum cum diabolo est apostasia a fide, quam seruant etiam vigilantes, & pleno liberoque sensu vigentes, vt etiam verbis suis ostendunt, quinimmo alios quoque suis adhortationibus in idem damnationis barathrum inducunt. Vnde etiam si in prædictis deluderentur, quod non est vniuersaliter verum, vt supra probatum est, habent tamen adhuc Inquisitores ex officio suo contra eas procedere, sicut contra quoscunque hæreticos, vel hæresiarchas. Et quanto magis cum hæresim, & animum apostaticū prætendant factis, de hocq; accusentur, puta quod opprobrijs crucem sacrumque Christi corpus affecerint, & huiusmodi. Quod autem ista dicantur fieri nocte communiter, verum est: sed semper locus perfunditur aliqua luce procurata per dæmones, vt possint seinuicem satis intueri, confe rente ad idem sæpius nocturno syderum lumine: quo fit etiam, vt ab alijs hæc longius prospici possint, vt per experientias in nostro

opere contigisse probauimus, Et licet hæc fiant communiter in locis ab habitationibus hominum semotis, non tamen tanta est semper distantia, quod a nullo habitaculo possint videri. Et si dixerint loci habitatores, quod vigilantes & pleno sensu talia viderint a longe vel audierint, proculdubio credendum est. Alias vnicuique licebit cum audierit referri quæ non vidit, aut credit, simpliciter negare & dicere narranti, tu a diabolo deluderis, vel delusus fuisti. Licet autem in tali frequentia contingat (vt sæpe diximus) multa fieri præter naturam vel supra per diabolicam potentiam, quæ excedit humanam: concurrunt tamen multa naturaliter facta, sicut quod quandoque etiam pedestres istæ maledictæ personæ cõueniunt: licet quandoque velocius procedant dæmonum auxilio fultæ, vt visu pluries comprobatum est etiam ab aliis. Quia vero præsupponitur quod istæ personæ subtiliter ab Inquisitoribus examinentur magis quam possit per luristas fieri, qui tot circa talia contingentia, & maxime præter naturam facta (pro vt diximus) non cognoscunt: quæ tamen cognoscunt Theologi, qui non sanguinem vel pecunias, sed Christi honorem fideique professũ sitiunt, eiusque depressionem abhorrẽt: ideo debet quilibet bonus & sapiens Christianus eorum examinationibus & iudiciis acquiescere: nec se illis præsumptuose ac ignoranter opponere, quando quidem sapientiores mundi homines, immo Pontifices & Prælati ecclesiæ, non solum eorum iudiciis sunt contenti, sed eis etiam in talibus fauorem præstant.

Reprobatur Solutio. Ponzi. ad rationem probantem realem corporum delationem in cursu esse possibilem ex reali delatione, qua Christus delatus est in montem excelsum, & supra pinnaculum templi. Cap. III.

RATIO tertia pro veritate talis est. Dæmon portauit Dominum nostrum in sanctam ciuitatem, & in montem excelsum. ergo potest alios homines multo magis portare, Reg. Non debet, de re. iu. Quod etiam comprobatum est in multis: ergo & horum etiã delatio, præsertim cum iurata fit, concedenda est. *Ratio tertia.*

Respondet Aduersarius primo in hæc verba, quod consequentia quæ fit de dicta confessione, est falsa. ergo argumentum quod fit de ea, est fallax & nullum: quia destructo consequente in quo fiat ratio antecedentis, destruitur antecedens. Secundo respondet, quod non sequitur, Diabolus portauit Christum, ergo portat has mulieres. Tertio dicit, quod cum cap. Episcopi. neget ista fieri in corpore, negat consequenter possibilitatem huius delationis, quia quod est possibile, est admissibile. Cum enim præcipiat talia non esse credenda fieri in corpore, videtur eadem ratione, *Responsio Ponzinibij.*

tione, quod sentiat nec ista a maligno spiritu fieri posse nisi in spiritu & illusorie. Non enim simpliciter & absolute dixisset hæc fieri tantummodo in spiritu & non in corpore: quia sicut quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt. l. Vbi repugnantia. ff. de reiu. ita quæ a natura conceduntur, a lege tanquam possibilia admittuntur. Quarto dicit, quod cum bene distinguendus sit proximus veritati secundum Senecam, & indistincte loquês reprehensibilis sit, vt imperfecte loquens: textus autem. c. Episcopi. qui supponitur Spiritu sancto dictante factus, non distinguat, sed præcipiat non credi ea fieri in corpore, sequitur quod nos distinguere non debemus. Quinto dicit, quod non est verisimile patres illos conditores, c. Episcopi, non fuisse memores delationis Christi, & aliorum a dæmone: & tamen his non attentis, dixerunt ista non fieri in corppore, inducentes ad hoc exêpla Ezech. & Pauli. ergo dicendum est, quod noluerunt exemplum illud de Christo, & de quocunque alio attendi. Nam de exemplis non est curandum. l. Nemo. C. de sententijs. Et ea quæ raro accidunt non faciunt legem neque regulam. ff. de re. iu. l. ea quæ raro. Non enim debet fieri lex de resuscitatis a mortuis, eo quod Lazarus fuit a morte resuscitatus. Sexto dicit, quod diabolo est adepta potestas a Christo, & est religatus in inferno vsque ad aduentum antichristi, quo tempore soluetur a vinculis, vt vires suas exerceat in malos: & ideo non potest modo exire vt portet homines & alia faciat, quæ referuntur. Septimo dicit qđ Christus fuit a diabolo portatus ex permissione eius, vnde si non constet de permissione Dei, non debent credi istæ aliæ delationes. Octauo addit obiiciens. Si diabolus sic potest, cur in paucis & abiectis personis tantum hoc facit, cum sit indifferens & vniuersalis tentator mundi? Nec possunt afferre tales personæ indubitatum de his testimonium, arg. ex d. c. Episcopi. Fama enim debet habere ortum a personis fide dignis & honestis. c. cum oportean. de accus. Sic igitur (inquit) patet, quod cum hoc argumentum de Christo patiatur retorquutionem, sequitur quod sit inefficax. Quicquid autem sit de hac dæmonis potestate, principalis conclusio videtur vera. Hæc ille, vel ex illo. Sed in his omnibus quatenus repugnant principali propositio nostro aberrat a vero. Et quo ad primum quidem dictum suum, dicimus quod consequentia illa in ratione tacta bona est, inferendo ex facto ipsum possibile: quia ab esse ad posse valet consequentia, vt scientia logicæ docet. Et qui facit quod maius est, potest etiam facere quod minus est, & quod etiam æquale est saltem actu vel virtute, etiam si non semper formaliter. Sicut qui potest generare hominẽ, non potest generare asinum, nisi virtute seu potius eminenter, quia dignius asino generare potest. Vnde non debuerat dictam consequen-

tiam

iam negate, nisi ad probationem eius tactam in argumento satisfaceret, si vinculum illius fugere cupiebat. Et quod dicit ideo argumentum esse inefficax, quia consequentia est falsa, est probare idem per idē, quia argumentum illud non est nisi illa consequentia. Sed compotimur. Quod vero addit, quod destructo consequente destruitur antecedens, verum est, si consequentia bona sit: Sed econtra, posito antecedente, vt hic ponendum est per fidem, ponere oportet etiam consequens, secundum eandem necessitatem; vt logica docet. Hæc autē consequentia probata est esse bona. Secundum etiam dictum suum non procedit. Neque fit ista consequentia a sapientibus. Christus fuit portatus a diabolo &c. ergo illæ mulieres portantur. Forte Aduersarius vidit aliquam apparentiam in hoc modo arguendi: & ideo sic argumentum formauit. Sed nullam apparentiam habet nedum apud logicos, verum neque apud mediocriter ratione vigentes. Sed ex illo antecedente bene infertur. ergo istæ mulieres possunt portari ab eodem, considerata potentia naturali eius, quæ semper est eadem, & considerata ex hoc Christi facto regula prouidentiæ diuinæ, vt non solum permittat homines a dæmone spiritualiter tentari, sed per mutationes etiam atque molestias corporales. Quod autem de facto portentur, alia via conuincitur ab huius causæ iudicibus.

Delationem corporalem personarum a spiritibus esse impossibilem non probatur in dicto. c. Episcopi. Cap. IIII.

TERTIVM etiam eius dictum patet ex precedentibus esse falsum. Neque enim talem delationem esse impossibilem probatur per c. Episcopi. neque præcipit talia non esse credenda quasi sint impossibilia, alias contradiceret Euangelio: sed bene præcipit non esse credendum illas mulieres non esse de facto portatas ad seruiendum Dianæ quasi deę residenti in aliquo determinato loco distante, ad quā per longa terrarum spacia portarentur, vt putabant, & dicit etiā quod eis contingebant virtute diaboli illusiones &c. Et sapienter dictū est: quia talem delationem non habebat necessariam neque vtilem diabolus ad finem in quem deducere satagebat mulieres illas, vt videlicet crederent quæ erant contra fidem de pluralitate deorum, & conuersione hominum in deos, vt paganorum error habebat. Præsentis autem delationis malitiosam & verutam causam seu rationem, habet nunc diabolus, de qua supra dictum est. Vnde cum non sit eadem ratio præcipiendi, non idem etiam præcipi facile deducitur. Et consequenter ex eo non sequitur quod sicut non illæ, ita nec istę portentur. Et multo minus præcipit capitulum illud tale quid non esse credendū,

quia

quia talis delatio sit absolute vel etiam ordinarie impossibilis. Leges etiam admittunt non solum quod est possibile per naturam, sed etiã per altiorem virtutem, cuiusmodi est diabolica virtus: licet de talibus non se intromittant, vt sapiant vel iudicent qualia sint: sed hæc superioribus legibus, hoc est, Theologalibus deferunt discutienda. Alias nullum miraculum, nullum etiam angeli vel diaboli opus admitterent canones aut supponerent leges ciuiles. Quod falsissimum est, cum sint plurimæ a Christianissimis imperatoribus promulgatæ. Christiani autem habent talia de necessitate concedere. Falsum est vlterius quod affert quartum dictum suum, immo rex. d.c. Episcopi. distinguit quæ sunt contra fidem ab his quæ non sunt contra fidem, vt ex supradicta declaratione capituli in responsione ad quintam rationem Aduersarii patere potest: & similiter in primo nostro opere in solutione primi argumenti. Licet etiam non sit necessarium, omnem textum explicare omnem distinctionem, quam admittere potest. Alias nullus indigeret glosa, nullaque regula pateretur exceptionem. Falsum est etiam quintum dictum eius, immo periculosum valde est dicere, quod textus ille indistincte præcipiat ista non esse credenda, & quod non fiant in corpore, quasi non possint fieri in corpore, & quod nihilominus recordarentur patres illi Christum fuisse portatũ in corpore super montem a diabolo &c. Innuit enim iste modus loquendi, quod vel Euangelio non est credendum, vel concilium cui putat standum in omnibus, docet falsa, & præcipit contraria Euangelio: quorum neutrum sanam promit fidem sic dicentium. Quod ergo illi patres fuerint prædictorum memores, non negamus. Sed quod nõ ista pro tunc attenderint, non fuit quia non curarent de illo exemplo, si fuisset ad propositum suum: sed quia non faciebat pro decreto suo, neque illi contradicebat, eo quod non negarent possibilitatem talis delationis, quam illud inferebat exemplum. Dicere autem absolute, quod non est curandum de illo exemplo, est dicere quod non sit curandum de euangelio: quod quantam fidem prætendat in dicente, quisquis is est, viderit. De exemplis etiam non est iudicandum vt ali quis condemnetur solum exemplo alterius damnati, quia posset ille non iuste fuisse damnatus: sed est curandum ad inferendam aliquam possibilitatem absolute, si per exemplum (vt hic accidit) inueniri cõprobetur. Vnde patet, quod authoritas ista non est ad propositum. Et hoc sæpe contingit Aduersario in his suis tractatibus, inducere inquam tam Philosophorum quam legum authoritates non ad propositum & cum fallaciis amphibologiæ, vel æquiuocationis, uel figuræ dictionis. Quod si forte Arist. inducatur dicens in primo Priorum de exemplis, quod ponuntur non quia semper ita sit, sed vt discentes assenuant.

sentiant. Respondetur, quod Aristo. hoc dixit, quia pro exemplo inducitur sæpe quod falsum est vel fictitium, ex eo quod non quæritur quandoque similitudo ex suo esse, sed ex sua ratione quam importat. Si vero summatur similitudo uel quæratur ex eo quod est aut fuit in re, per exemplum, valde cauendum est ne falsa dicantur aut introducantur pro veris. Et sic est in proposito. Quia super veritate prædicti exempli de Christo fundatur, & ex ea infertur veritas possibilitatis prædictæ delationis. Vnde hanc negare, est negare Euangeliū. Et quod addit hic homo, quod ea quæ raro accidunt, non faciunt regulam, si intendat de his quæ accidunt a casu vel a fortuna, uerum est, quod nō cadunt sub regula quod sint nunc vel tunc, hoc vel illo modo facienda: licet etiam sub hac regula legali cadant, quod non sunt ita iudicanda sicut ea quæ ex intentione facientis procedunt. Sed ea quæ licet raro accidant, tamen vel necessatio vel ex intentione naturæ vel agentis a proposito & secundum directionem rationis prouenium; ista inquam cadunt sub regula si sint moralia, vel ciuilia. Sicut dantur leges & regulæ circa electiones Papæ & Imperatoris, & circa multa alia rarissime contingentia. Sicut etiam est scientia de his quę raro contingunt, sed tamen necessario in natura, puta, de eclipsibus. Veruntamen ea quæ constituntur strigæ iam nunc raro non accidunt: sed quam frequenter, vt ex processibus earum patet.

Diabolum sic in inferno religatum teneri, quod non possit ad nos tentandos accedere, sapit hæresim. Cap. V.

SEXTVM etiam dictum Aduersarii non procedit: sed innuit dicens, valde ignarum sensus sacræ scripturæ, & habere periculosum sensum de illa diaboli religatione: hunc inquam quod diabolus sic sit per mortem Christi ligatus in profundum inferni, quod non possit ad nos tentandos accedere, cuius contrarium docuit Christus quando dedit potestatem Apostolis & successoribus eiiciendi dæmonia. Docet Paulus, qui dicit ad Ephes. 6. quod non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus & potestates; & aduersus spiritalia nequitiæ in cælestibus. Docet Petrus qui dicit. 1. Pet. 5. quod aduersarius noster diabolus circuit quærens quē deuoret. Docet denique tota Mater Ecclesia concinens. Mundus, caro dæmonia, diuersa mouerent prælia. Docent omnes Theologi demonstrantes quod substantiæ spirituales ibi tantum sunt, vbi operantur. Vnde si in inferno dæmones omnes religati sunt, nihil poterunt in hoc mundo penitus operari, neque homines etiam spiritualiter aut corporaliter tentare vel molestare, contra manifestam omnium

doctorum catholicorum sapientiam, & communem vulgatissimamque experientiam. Mirum, quod talia non aduerterit Aduersarius, cum sit Christianus; & putet se in talibus non ignarum. Dicitur autem religatus diabolus per passionem Christi: quia iam non habet potestatem, quam prius habebat, impediendi liberum sanctorum transitum ad cælestia, cum sine macula decedunt vel purgati redduntur. Aperta est enim modo ianua paradisi talibus sanctis animabus, soluto per Christi passionem pretio, ad quod tota natura humana propter peccatum primi parentis erat obligata. Et hoc impedimentum potestati diaboli attribuebatur, eo quod deuicerat tentando primum parentem: & ob hoc in seruum eius, totum fuerat redactum genus humanum: quia a quo quis victus est, eius seruus factus est. 1. Petr. 2. Nunc autem quia per Christi sanguinem sumus a tali seruitute redempti, sic erepti de potestate eius vt non habeat potestatem impediendi transitum animarum, aut eas detinendi, dicitur esse ligatus. Posito etiam, quod princeps dæmonum, qui quasi a toto mundo ante aduentum Christi adorabatur, & ex hoc vocabatur a Christo princeps mundi huius, esset sic (vt Aduersarius imaginatur) in inferni uoragine ligatus catenis uel funibus, nec posset per se & immediate quenquam tentare, nunquid per hoc sequitur, quod non posset homines tentare aliorum ministerio vel obsequio, & per eosdem omnia facere, quæ narrantur de strigibus? Dicitur etiam religata potestas diaboli, non quia non eandem habeat cum augumentata indies malitia, sed quia non tantam super homines exercere potest ut antea faciebat, coercentibus nunc eum sanctis angelis, & se validius defendentibus sanctis hominibus per virtutem sacramentorum, quæ ex passione Christi & originem & vigorem habent. Plenam autem potestatem tempore Antichristi reassumet permittente Domino, & sic exigente defectu fidei, qui vniuersaliter pene erit in mundo.

Non permittere Deum a diabolo striges decipi sine ratione dicitur. Cap. VI.

SEPTIMVM quoque dictum Aduersarii non procedit. Nam quid permittat Deus vel non permittat, non potest sciri nisi ex reuelatione in supernaturalibus, vel ex euentu in aliis. Cum ergo permiserit delationem corporalem in Christo, & ex hoc cognoscatur id esse possibile fieri circa alios etiam si per rationem naturalem non cognosceretur, non debet negari Deum non permittere tale quid in aliis reperiri: cum de euentu habeamus rationabilem causam, nisi comprobaretur repugnare sacræ scripturæ vel signo ei equiualenti, puta si per

verum

verum miraculum, comprobaretur hoc non permitti à Deo in aliis: vel certe repugnaret expresse determinationi Ecclesiæ, quæ in proposito non inueniuntur, vt dictum est. Vnde cum habeamus humana indicia huius effectus quantum possunt de eo haberi, per testes & confessiones, per causas & effectus, vt in primo opusculo deductum est: ualde stolidæ & obstinatæ mentis est ista negare a Deo esse permissa. Ad oppositum autem non habemus nisi rationes ualde sophisticas uel procedentes ex malo intellectu sacræ scripturæ & canonum, uel ex ignorãtia potestatis dæmonis & modorũ quibus ista possunt fieri uel non fieri uere deluforte. Octauũ etiam tuum dictũ non mouet. Ideo enim diabolus uiles personas sic magis tentat, quia eas facilius peruoluptates trahit, quibus de se priuatæ sunt. Priuatio enim maiorem generat appetitum. Et indigens, rem partam auidius conseruat, fortius illi a quo tale bonum habet inhærens; ne forte si ab eo recedat, amittat quod adeo concupiscit. Nobiles autem & diuites, commoditatibus & delectationibus abundant. Sapientiores autem præstant iudicio & timore Dei: & ideo etiam si forte ex curiositate quandoque in talibus sint prolapsi, citius tamen isthæc abhorrent & derelinquunt, licet hoc etiam sit omnibus difficile propter magnam potestatem quam in eos iusto Dei iudicio ob criminum enormitatem accipit dæmon, etiam quo ad corpus. Et quod additur, taliũ non esse acceptandum testimonium, patet quod ignoranter loquitur, & contra tex. c. In fauorem. de hæreticis. Vnde non est aliter audiendus in hoc. Fama quippe debet oriri regulariter a fide dignis & honestis, sed infamia ista potest & ab aliis oriri, dummodo notitiam criminis habeant, a cuius accusatione soli inimici capitales excluduntur. Potest etiam oriri & causari infamia ex propria confessione, etiam si ea quæ sunt sufficientia indicia ad interrogandum, non essent indicia sufficientia ad damnandum. Prædicta autem omnia sæpe concurrunt in processu contra tales personas. Patet igitur quomodo Solutio Aduersarii ad illam tertiam rationem, ex omni parte deficit.

Sol. Ponzi. ad rationem sumptam ex appetitu, quo se diabolus cupit adorari, simul ac ipsa ratio infirma esse manifestatur. Cap. VII.

QVARTA ratio pro ueritate, talis est. Diabolus uult adorari ab istis personis ut Deus. ergo magis in uigilia quam in somnis. Vnde a Saule Rege Israel uoluit adorari in uigilia, & similiter idem requisiuit licet non obtinuerit a Christo Matth. 4. Et istæ mulieres dicunt, quod portantur a diabolo gratia delectationis, & quod adorant eum. ergo uerisimiliter credendum est ipsum dæmonem eas portare ad ipsum

sum ludum uere & realiter, ut etiam uere & realiter adoretur.

Solutio Ponzin. Reprob. Solut.

Respondet Aduersarius, quod non sequitur hoc ultimum, & sufficit quod adoretur in domibus earum, sicut & aliquæ confitentur se facere: uel saltem in mente. Sed contra. Licet enim ratio prædicta per se sola efficaciter non concludat, sed solum adiunctis depositionibus, testificationibus, confessionibus, & euentibus &c. eo tamen modo quo a uerisimili procedit & persuadet, eam non deiicit responsio data. Non enim negat ratio, quod diabolus nō possit se facere aliter adorare, sed persuadet quod etiam prædicto modo faciat. Licet enim eius iniquidiæ quam habet in hominem, aliqualiter satisfaciat, dum eum in ruinā inducit peccati mortalis & amissionis beatitudinis, a qua ipse cecidit: non est tamen his plene contentus, sed in grauiora, quoad potest, eum conatur deiicere crimina, ut non solum corde, sed opere, nō solū secreto, sed publice Deum offendat, neget, execretur: sibi in uehementius scādalum publice se offerat, & homagium adorans faciat: ut sic Deo similis prout superbus ab initio desiderat, uideri magis satagat & anhelet, quam facturus sit membrum illius Antichristus, de quo tamen dicitur. 2. Thess 2. quod in templo Dei sedebit, idest, publice, extollens se tanquam sit Deus. Ideo etiam tales personas remotius portat, ut facilius ad uota sua flectat, remota suspitione, quod a catholicis uideantur & accusentur, submininistrata fiducia uel minori timiditate, ex consortio uniuersali eadem perpetrantium, & exemplo plurimorum. Datur etiam facilius in remotis libertas, & omnis commoditas fruēdi uoluptatibus effrenate, ut in opusculo nostro dictū est.

Responsio Ponzi. ad rationem sumptam ex permissione diuina respectu malorum quæ fiunt a strigibus, pariter ut ipsa ratio deficit.

Capit. VIII.

Ratio 5.

QVINTA ratio ueritati fauens, talis est. Deus permittit multa mala fieri opere dæmonum, ut probentur audientes quali deuotione & fide sint erga eum. 26. q. 5. Nec mirum. circa fin. ergo & hæc. Si enim essent deluſiones, nullus tentaret uelle experiri, sed potius ea

Sol. Ponzi.

sperneret. Respondet Aduersarius, quod non sequitur. Deus permittit hæc ergo illa: quia est arguere a separatis, quod lex non admittit &c. Addit etiam quod satis probantur esse deuoti erga Deum

Reprobatio Sol.

qui nolunt talia credere uere fieri, utpote abominabilia. Sed licet hoc etiam argumentum parui momenti sit, sua tamen etiam responsio non satisfacit. Non enim uis argumenti in hoc consistit, quod si hæc uel illa mala permittit aut permisit Deus, sequatur necessario quod ista permittat. Sed quod sequatur necessario, quod ista permittere

teré non est impossibile, aut incredibile, aut indecens uel contrarium diuinæ sapientiæ, aut iustitiæ, uel misericordiæ, prout putant qui oppositum conclusionis nostræ cum Aduersarijs dogmatizant. Quod autem ita de facto eueniat, aliis probamus uiis. Quamuis autem æquatur hoc bonum ex permissione malorum, quod nidelices probantur deuoti: non tamen propter hoc solum Deus mala permittit; sed multa alia bona elicit ex malis, ut est solertia & integritas diuinæ iustitiæ punientis peccata personarum singularium, uel etiam uniuersitatum aut principum talia non punientium. Sæpe enim peccatum permittit Deus in punitionē alterius peccati, secundum illud Apocal. 22. Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Propter diuinam etiam sapientiam & prouidentiam ista contingunt, qua licet malitia dæmonum & malignorum hominum sic frenet, ut non tot mala faciant, uel aliis inferant, quot anhelant: suauiter tamen omnia sic deducit, ut libertati operantium non inferat iniuriam. Deuoti autem & uere Deo fideles magis apparent & sunt, qui oblatas sibi maximas uoluptates & singulares curiositates respuunt, nec a Deo uero recedentes uel in minimo diabolo animarum nostrarum hosti consentiant, aut sacro sanctæ fidei abrenuntient & Baptismo, quam qui talia tam rationabiliter asserta credere nolunt. Ostendunt enim isti se uiribus spiritualibus esse se destitutos, ita se carnalibus mancipatos & deditos, sic in fide instabiles, quod si putarent ista esse uera, se continere non possent quin ea moliremur, & satagerent experiri: ita quod potius uellent fidei & Baptismo abrenuntiare, quam ab his uoluptatibus alienos fieri. Si ista etiam ideo non essent credenda quia sunt abominabilia, minus essent credenda malefitia pessima, quæ dicuntur fieri a pessimis itidē & sceleratissimis hominibus opere diaboli fultis, & essent indeuoti facti Theologi qui hæc & illa pariter docent Domino permittente contingere: deuotionemque ab hoc uiro quærerent adipisci. Vtinam non ex hoc ostenderet se magis indeuotum, imperfectum & imbecillem uirtutibus & spiritu, tali timore nolens ea credere, quæ tot assertionibus comprobantur accidere. Quinimmo suæ huic imperfectioni necnon ignorantiæ, labem pessimam præsumptionis apponit, & iniustæ suspectæque de fide persecutionis in inquisitionis officium macula sordidatur. Deuotissimi sunt & fidelissimi Christi milites, nobiles & principes qui audientes talia fieri in uituperium Christi & fidei catholicæ: & cognoscentes quod id uere contingere non sine ratione facti Theologi affirmant; quorum principaliter interest ista cognoscere, eisque facile credentes, ita in his sicut in aliis pluribus, quæ facultatem illorum excedunt, fauorem omnem & auxilium, quo ad possunt, impēdunt, ut tale sceleratissimorum hominum genus extir-

petur,

petur, longeque a Christianorum finibus propellatur. Econtra imprudentissimi, indeuotissimi, uel etiam infideles sunt qui ea quę credenda sunt non credunt. Et quod magis dolendum est persequentibus inimicos Christi, uiribus corporeis uel etiam litteralibus se opponunt, exponentes se (licet contra intentionem suam) maximo periculo, quod censeantur manifesti fautores hæreticorum: & consequenter, quod ab Inquisitoribus merito molestentur. Et quod non mouentur nonnulli ex deuotione quam fingunt, hoc est euidentissimum indicium, quod pecuniis acceptis uel promissis, uel amore carnali, aut æmulatione & inani gloria plurimi persecutionem Inquisitoribus excitant, Sed patres Inquisitores si solum Deum timuerint, fideique zelo acti officium quod sibi ex præcepto sanctæ Matris Ecclesiæ sub censuris diligenter perficiendum incumbit inuicte prosequentur, etiam hos persecutores, qui potissima causa sunt, quod pestis hæc inualescat, & innumera multitudo animarum pereat, a Christi fidelium consortio, quasi lupos arcebunt ab ouium grege.

Quatuor rationes infirmæ serioſe recenſentur cum ſolutionibus Ponzi. magis deficientibus. Cap. IX.

Ratio ſexta. SEXTA pro veritate ratio talis est. Hæc opinio est affirmatiua. Ergo probabilior: quia qui negat nihil ponit, & negatiua est non ens: & ideo improbabilis, quia non potest directo sensui subiacere: quia entium sunt sensus, non autem non entium: secundum philo-*So. Ponzin.* sophum, 2. de anima. Respondet Aduersarius, quod in criminalibus non minus creditur negantibus quam affirmantibus. Præ Hæc pars habet præsumptionem iuris, immo iure probatur in c. Episcopi. Item negatiua probatur eo ipso quod affirmatiua opposita non pro-*Reprobatio Sol.* batur. Sed licet etiam ista præmissa ratio futilis sit; nec ab aliquo sapiente inducatur, sed solum forte ab æmulis, ut ex debilitate rationum, quibus uideatur opinio nostra fulciri, suspecta merito de ueritate reddatur, immo derisibilis appareat. Nihilominus eam etiã Aduersarius male dissoluit: quia falsum est primo, quod opinio contraria habeat suspitionem iuris, uel probationem in d. c. Episcopi. vt sæpius est ostensum. Derisibile est etiam dicere, quod uniuersaliter uerum sit, negatiuam probari, si opposita affirmatiua non probetur. Alias si non probaretur, quod Rex Franciæ sederet, ex hoc ipso probatum esset quod non sederet: & sic de aliis. Est tamen hoc uerum & acceptandum in fauorem Rei in iudiciis. Statur enim negat, oni eius, si aliter affirmatio non proberur per testes. Sed in propo sito sunt inuictissimæ probationes & clarissima indicia pro affirmatiua:

& op-

& oppoſita negatiua a nullo ſapiente probari poteſt.

Septima ratio talis eſt. Præſumitur potius ueritas quam fictio. l. 3. §. hæc uerba. ff. de neg. geſt. Reſpondet Aduerſarius, quod magis urget ut hæc eſtimentur ficta: quia procedunt a diabolo deceptore & mendace. arg. in d. c. Epiſcopi. Sed quamuis hæc quoque ratio efficax non ſit, nihilominus falſa eſt illatio Aduerſarii, quod ideo hæc extimanda ſint ficta, quia procedunt a deceptore. Dictum eſt enim ſupra, quod qui propterea quod diabolus eſt deceptor, & habet mille nocendi modos, putaret diabolum nunquam ueritatem dicere, aut quicquam uere facere uel feciſſe, eſſet hæreticus, quia hoc repugnat ſactis litteris. Maleficia etiam uera, eius malitia illata, idipſum comprobant. Quæ etiam narrantur non omnia per diabolum fiunt aut perficiuntur, ſed ab hominibus & per homines, ut clarum eſt. *Ratio ſeptima.* *Sol. Ponzi.* *Reprobatio Sol.*

Octaua ratio in fauorem ueritatis inducta, talis eſt. Diabolus contradicit honori Dei & fidei quantum poteſt: unde procurat, quod uere & realiter fiant opprobria fidei conculcando realiter crucē &c. magis quam ficticie & in ſomnis &c. Reſpōdet Aduerſarius, quod per illa ſoluitur hoc argumentum, quæ dicta ſunt ſupra ad quartum. Sufficit enim diabolo, quod adoretur in domo &c. Sed licet hoc argumentum non arguat factum, ſed maiorem probabilitatem facti ueri quam illuſorii: ſua tamen reſponſio ſupra etiam euacuata eſt, quam dedit ad quartum. Non enim ſufficit diabolo adorari ſimpliciter: ſed ex ſuperbia ſua appetit ſimilis eſſe Deo & adorari ut Deus publice, & coram multitudine quantum poteſt. Non reſpondet etiam Aduerſarius ad motiuum de affectato per Diabolum reali & non phantaſtico contemptu Chriſti & fidei & ſacramentorum. In ſomnis enim accidens talis contemptus non imputatur per ſe ad peccatum. Maius eſt etiam opprobrium publice Chriſtum contemnere, quam ſeorſum in domibus, & a paucis ſimilia fieri etiam uigilantibus. Magis autem odit Chriſtum diabolus, quam omnis alia creatura quemcunque inimicum: unde maximam in eum confuſionem procurat quantum poteſt. Et eo poſſimè, cum ex tali publico contemptu maior ſequatur animarum ruina, quam tota intentione deſiderat, & omni qua poteſt malitia procurat. *Ratio octaua.* *Reſponſio Ponzi.* *Reprobatio Sol.*

Ratio adidem nona talis eſt. Contrariorum eſt eadem diſciplina. ergo ſicut publice abrenuntiatur diabolo in Baptiſmo, ita uult ſibi publice homagium fieri, & Chriſti fidei atque Baptiſmo abrenuntiari. Eadem enim ſolemnitas debet interuenire in diſſoluendo quæ in conficiendo. Reſpondet Aduerſarius, quod Diabolus non curat de forma fiendi, dummodo inducat ad factum, ſcilicet ad peccatum & ad interitum hominis conſequenter. Neq; ad ſubſtantiam Bap- *Ratio nona.* *Sol. Ponzi.*

tiſmi

ptismi requiritur illa solemnitas &c. Similiter non omne destruitur eo modo quo colligatur. l. tam nihil naturale. ff. de reg. iur. in glo Nec reiicitur quis a communione fidelium eo modo quo recipitur: quod patet per comparationem Baptismi ad anathema. Argumentum ergo remanet sublatum: quia ad tollendum argumentum sufficit dare instantiam. 1. q. 4. c. sicut ergeri. & 9. Ethicorum. Sed sicut præcedens, ita & hoc argumentum non concludit nisi maiorem probabilitatem, quam non tollit responsio Aduersarii. Et primo patet ex dictis, quare diabolus non satiatur de quocunque modo contemptus Dei & diuinorum & ruinæ hominum. secundo patet quod licet ad substantiam Baptismi non requiratur illa solemnitas: præcipit tamen eam Ecclesia vt conuenientem: quia sit quasi quoddam matrimonium animæ cum Christo, quod debet publice fieri, non minus quam matrimonii carnalis contractio. Est etiam quædam fidelitatis iuratio facta summo Principi, votumque solemne factum Deo, quæ omnia regulariter requirunt solemnitatem multitudinis, quæque suo modo. ergo præ superbia cum diabolus appetat Dei similitudinem, appetit consequenter quod homagium sibi, & apostasia a Christo publice fiant. Nec est bona instantia illa. Nam excommunicatio & anathematizatio publice fit & cum solemnitate extinguendo ac ad terram proiiciendo cãdelas in ecclesia publica per sacerdotes vestibus sacerdotalibus indutos &c. Sicut etiam cum solemnitate multiplici fit ordinatio clericorum, ita & degradatio pariter seu depositio a statu clericali fit cum solemnitate. Et si aliqua instantia alia dabitur, non erit in similibus: & ideo non tollet probabilitatem argumenti.

Reprobatio Sol.

Ratio decima ex d. c. Episcopi. fundamenta sumens male solutur ab Aduersario. Cap. X.

RATIO decima ad idem talis est. Capitulum Episcopi huic positioni non repugnat. ergo nihil obstat, quin ista credi debeãt. Assumptum patet: tum quia loquitur in alia secta vtpote extimantiũ aliquid diuinitatis esse extra vnum Deum: & quod bestiæ super quas ferebantur, essent factæ ab alio quam a Deo: quæ duo ab his non dicuntur, immo tenent tam bestias eas portantes quam principem apparentem cui obediunt, dæmones esse sic transformatos. Vnde propter hoc quod istæ credant se portari, non incidunt in errorem quasi credentes illis similia &c. Respondet autem Aduersarius, quod intellectus, quem ipse attulit supra in dicto capitulo, & per quem ista euacuantur, videtur amicus litteræ, & rationabilior, & magis fauere animabus: quia si pars contraria esset vera, inuitarentur quodammodo

Ratio decima.

Responsio Ponzini.

dammodo omnes ad malos appetitus, a quibus remouentur prædicendo quod sint falsa. Et propter hoc emanauit forte disposítio illius capituli. Dubia autem debét benigiorem interpretationem accipere. Istæ quoque sectæ similes sunt, quia mulieres istæ sicut illæ aliquid diuinitatis dæmoni attribuût, cum illum adorant. sicut illæ Dianá &c. Sed licet ratio inducta non habeat proprie vim argumenti, sed magis responsionis ad obiectionem, quæ fit per dicta Capituli illius: nihilominus eo modo quo illationem habet, male soluitur ab isto homine. Et supra clarissime ostensum est suum intellectum in d.c. esse falsum: nec fauere, sed magis nocere animabus, & esse causam maximæ ruinæ in Christi fidelibus, & in tota Ecclesia Dei. Nec inueniuntur nisi sceleratissimi homines & semiinfideles, qui facile possint ad illa trahi, auditis opprobriis contra Christum atque res sanctas in tali cõuentu factis. Benignior quoque pars est veritatem agnitam prædicare quam impugnare, nisi quis benignitatem appellet peccare in Spiritum sanctum. Pium est Christi zelari fidem, ne minimum quid in mundo inueniatur ei aduersum. Et impium cæca mente tot iniurias in Christũ rite probatas, non curare, & quasi sint illusiones nolle attendere. Si n. audiretur, quod in tali maligno conuentu fierent coniurationes contra Principem vel libertatẽ, etiam si vnus solus testis & femina esset, aut puer, sufficeret apud istos qui communiter assentatores sunt Principum, ad inquirendum, torquendum, damnandũ &c. Iustior est interpretatio, quæ mouet Christi deuotos & fideles, fidem Christi ab omnibus hostibus eius eorumq; fautoribus defensare, quam quæ mouet ad inferendum bellum Inquisitoribus, & molestiam rem Christi agentibus. Tutissima pars est animarum periculis obuiare, & magis corpora iniquorum horũ in interitum dare, quã in populo scandalũ & vtriusq; hominis ruinã imminentem quasi somnia floccifacere. Quod vero addit, sectam hanc esse similem illi, quia & istæ dæmonem adorant &c. Respondemus, quod licet istæ aliqua signa diuinitatis dæmoni attribuant, non tamen putant illũ esse Deum, sed semper cognoscũt atque fatentur illũ esse dæmonem: & quod a Deo vero recedant, dæmoni obsequantur, solũ prouenit vt obtineant cõmoda. Vnde nõ sunt proprie paganorũ errore detentæ istæ mulieres, aut idololatræ, sicut illæ erant quæ putabant fœminas illas esse conuersas in deas, quibus & diuinitati debitũ honorẽ ob hoc exhibẽbant atq; cultũ: licet & istæ iudicentur propter prædicta vt hæreticæ, quia a fide apostatárunt & diabolo homagiũ de corpore & anima sua fecerunt. Et latria soli Deo debita, eũ veneratæ sunt. Et hæc sufficiant cõtra responsiones Aduersarii ad rationes pro conclusione nostra ab eodem inductas.

Reprobatio

Explicit Apologia secunda, de Lanijs. Incipit Tertia.

OSTENDAMVS igitur ostendimus tam rationes Aduersarii, contra nos inductas, quam responsiones eius ad rationes nostras a veritate deuiare, consequenter ostendendum est vltimo, quod conclusiones etiam eius ex prædictis rationibus & solutionibus deductæ, falsæ sunt omnes. Quarum hæc est prima.

Conclusiones tres quibus negat Ponzinibus striges abuti sacramentis, insidiari pueris ac eosdem occidere: diabolum insuper incubum uel succubum esse, reprobantur. Cap. 1.

Prima conclusio falsa. Reprobatio.

MVLIERES istæ non portant corpus Christi ad ludum, nec alia obscœna faciunt, quæ in processibus Inquisitorum continentur. Sed dicitur quod sicut conclusio ista ex hac falsitate sequitur, quod non portentur hæ mulieres aut viri corporaliter ad ludum, ita etiam in se falsa est. Et rerum euentus hoc ostendunt: quia comprobantur per testes & per confessiones tam dantium quam accipientium sacras hostias, quod in vigilia illas accipiunt, domi portant, & mane sequenti nocte cursus qua dicunt eas portare, & in loco cursus vituperiis affectas relinquere, non inueniunt eas in capsa vel in domo in qua easdem sero habebant. ergo non somniarunt se eas portasse, quia inuenirent eis mane in manu vel in capsa sua, sed vere portarunt. Pleni sunt autem horum, processus Inquisitorum: quibus nolle fidem præstare, fatui hominis potius est, quam proterui, vel ignorantis &c.

Secunda conclusio falsa.

NON est verum quod ingrediantur nocte domos ad strigiandum pueros. Quod etiam non videtur verisimile ea ratione, quoniam scriptum est, quod Deus iustus non patitur quemquam iniuste nocere. Secundum apostolicam. Item, quia cuilibet datus est angelus bonus etiam ab vtero matris, vt cohibeat malitiam angeli malig. 1. 2. q. 2. ar. 5. Item, quia (vt dictum est) potestas dæmonis adempta est per aduentum Saluatoris. Item, quia alias vita & mors hominis esset in potestate dæmonis & malarũ personarum. Quod autem inueniantur strigari paruuli, hoc non est prædicto modo, sed alio, scilicet per incantationes & maleficia, vel etiam naturaliter per oculos vtentes.

Reprobatio.

Sed dicitur quod falsum esse conclusionem hanc, infinitæ comprobarunt experientiæ, de quibus aliquas in præmisso opere de strigibus ad veritatem inuadendam induxi, ostendens pariter quomodo censendũ sit id esse possibile vel impossibile. Et quod addit Deum non permittere quem quam iniuste nocere, si nihil aliud addatur, est falsissimum periculosumq; in fide. Alias nullum nocumentum ab homine illatũ esset iniustum. Et sic homicidæ ac fures & id genus flagitiosi homines

non

non essent iniusti, quod nullus, nisi forte talis, diceret. Sed bene verū est, quod talia non permittit Deus quin etiam puniat: vel nullum permittit pati iniuste ex parte patientis, & in ordine ad Deum: quia nullus patitur nisi pro aliquo demerito seu culpa, qua Deus offensus est, culpa inquā sua vel alterius, quam potest quis vt suam per propias passiones satisfacere coactus vel voluntarie. Sicut præ aliis omnibus Christus pro nobis passus est, voluntarieue agnus innocentissimus, licet ex parte Iudæorum fuerit iniustissima talis passionis illatio. Similiter alii sancti charitate fragrantes sæpe pro peccatis aliorum pœnitentiā agūt. Sunt etiam omnes pœnæ iuste a Deo permissæ infligi hominibus merito peccati originalis: quas pœnas pro originali solum inflictas Deus in bonum patientis semper conuertit, si sit doli capax, & patienter propter Deum sustineat. Si autem non sint doli capaces qui patiuntur, cedit eorum pœna in exaltationem diuinæ iustitiæ: & etiam in exaltationem diuinæ sapientiæ, qua iustitia originali propter peccata primorum parentū sublata, reliquit corpus nostrum & quicquid in nobis passiuum est in sua naturali conditione, qua compositum ex contrariis, naturaliter alterari possit atque corrumpi. Punit præterea paruulos Deus & similiter alios quoscunque propter peccata parentum. Visitat enim Deus peccata patrum in filios vsque in tertiam & quartā generationem, Exod. 20. Similiter Domini ac Prælati propter peccata subditorum, & econuerso sæpius puniuntur, & præsertim si vnus sit alterius causa, vel imitator in scelere. Quod vero addit cuilibet homini datum angelum ad custodiam esse, verum est: sed ex hoc non sequitur, neque necessarium ob hoc est, vt diabolo resistat in omnibus, aut semper. Alias nullus periret in anima vel in corpore per diaboli nequitiam immediate cooperantem præter communem naturę cursum: quod quidem falsissimū comprobatur, si his quæ passim in mundo referuntur contingere, credendum est. Inscrutabilia sunt iudicia Dei, iustissime permittit multa mala fieri per dæmones non obstante regulari custodia bonorum angelorū, quibus quandoq; innotescit quod nō est pro tunc volūtas Dei quod malo angelo resistant, sed potius vt permittant illius expleri satietatiq; malitiam. Quorum tamen euentuum, qui quandoq; sunt horrendi & miserabiles, causam homines non videntes, supra modum admirantur. Sic fertur his temporibus accidisse mulierem præ desperatione quod a viro despiceretur, commendantem se diabolo, ab eodem protinus occidi, dum facta per eum fallaci promissione, quod eidē ad vota succurreret, illa donauit animam propriam eidē poscenti. Extimandū est enim illam in peccatorū tale profundum fuisse demersam, vt mereretur ex tunc omni angelico destitui præsidio, ac diabolicæ potestati totaliter relinqui. Occideret autē dia-

bolus omnes peccatores statim, si posset: sed a bono angelo iuxta diuinam miserationē plurimi, & vt in pluribus defenduntur vsque ad iē pus diuinæ sapientiæ soli præcognitū. Expectat. n. nos Deus (inquit Prophēta) vt misereatur nostri. Quando vero cōpletas nouit iniquitates impiorū, secundum quod suā misericordiam decet atque iustitiā, destitutos auxilio suo, diaboli sæuitiæ puniēdos tradit. Quod uero re petit iste dæmonis potestatem ademptā esse per Saluatoris aduentū, supra declaratum est quomodo ad sensum suū, falsum est & hæreticū, & quod in verō sensu non militat contra nos, nec oportet repetere.

Aliud etiam quod addit quasi magnum inconueniens, quod videlicet alias vita nostra & mors esset in potestate dæmonis, & malarū personārum in virtute eius, non est verū sic absolute sequi semper esse vitā & mortē hominum in dæmonis potestate. Sed bene sequitur, quod aliquando, & respectu alicuius, & hoc non nisi ex iustissima Dei permissione, vt supra deductū est. Cur etiam Deus innocentes in se pueros aliquando permittat a strigibus occidi vel lamiari, plures in nostro opere rationes assignauimus, quos etiā si parentes vesperē signo crucis cō mūnirēt ac Domino precibus cōmendarent, nil malī nocte illa procul dubio paterentur, descendente eos angelo bono sibi ad custodiam delegato. Quod vero addit pueros per alia maleficia strigiari, contra scripturam iam pugnat. Neque enim maleficia sortiuntur effectū, nisi per speciale diaboli operantis aut cooperantis auxiliū, vt notū est scientibus quid hæc important. Prædictis autem non obstat infici quandoq; paruulos per uentes uetularū oculos cuius euētus etiā reddidimus causam in opere nostro. Sed uitra prædictos modos maleficiantur etiā & occidantur a strigibus modis in eodem opere explicatis. Et sicut non nisi iuste permittit Deus innocentes maleficiis perire, ita debet concedere Aduersarius, quod & a strigibus destruantur non nisi iusta Dei permissione. Sed de his satis dictum est in superioribus.

Conclusio tertia falsa.

Firma stat sententia Archiepiscopi Florentini, secunda parte tit. de luxuria c. 4. ibi. Quo ad secundum, dicentis ex compendio theologiæ, quod cum diabolus inducit ad vitium contra naturam, aufugit, propter nobilitatem suæ naturæ abominans tantū scelus. Infert autē Aduersarius ex hoc, falsum esse quod affirmant striges, videlicet quod diabolus sit eis incubus aut succubus contra naturam: licet videatur mirum, quod diabolus sic fugiat, cū sit nefandissimus &c. sed potest (inquit) dici, quod non fugit, nisi quando videt sic incensos homines quod omino peccabunt illo etiam non ulterius instigante. Sed dictum Archiepiscopi licet in nullo sacræ scripturæ loco fundamentum ueritatis assumat, saluari tamen potest, non obstante ueritate eorū quæ dicuntur a strigibus. Neque loquuntur authores illi nisi de peccato

Reprobatur.

contra

contra naturam inter homines perpetrato, quod magis abhorret diabolus, quia non solũ est contra ordinationem & rectitudinem moralem vt alia peccata, sed etiũ contra naturalem: & ideo secundũ genus est sibi ex hoc contrariũ, quia naturalia in dæmonibus remanserũt splẽdida post peccatũ secundum Dion. Vbi ergo potest fine sui præsentia peccatum hoc fieri, inducit quidem ut fiat propter inordinationẽ moralem, cuius ipse caput & author est. Fugit autem in facto propter nobilitatẽ suæ naturæ, cui consequenter contrariatur omne quod contra naturã est. Sicut autẽ propter inordinationẽ primi peccati sin obtenebratus est intellectus angeli, & fœdatus affectus, quo ad ea etiã in quę naturaliter per tales potentias inclinatur, ut omnia a se intellecta necnon & desiderata, in malũ finem ordinet, superante malitia naturã elegantem, ita ubi fine sui præsentia non potest ad uitiũ quod abhorret inducere, aut non æque cito uel facile, nedum se præsentem, uerũetiã cooperatorem esse præelegit, ut suę malitiæ ac inuidiæ cõtra homines (hoc ipsum Deo opti. non nisi iustissime permittente) satisfaciat, quã uelit naturæ suæ pro tunc dignitatem attẽdere, aut eidem non iniuriã quodãmodo facere. Credo quod Aduersarius dicet has mulieres quãdo talia patiuntur, etiam somniare. Ouirilem considerationem. Dari autem succubos & incubos spiritus, in nostro primo opere attestationibus sanctorum Doctorum comprobatum est, ita ut Augustinus talia negantes, iudicet impudentes.

Non admittendas strigas contra strigas in testes, & obiid Inquisitorum processus esse infirmos, quod duabus conclusionibus Ponzi. complectitur, reprobatur. Cap. III.

NON sunt ergo admittendi tales testes, non obstante. c. In fauorem, de hæret. in. vi. cum sint personæ delusæ: & dicta eorũ procedant ab his qui per homines deceptos, alios quotidie decipere gestiunt. 26. q. 2. c. Qui sine Saluatore. q. 5. c. Nec mirum. & etiam quia hoc modo dæmone illudente possent boni & iusti accusari, cũ dæmon se transfiguret in diuersas personatũ species, & eas ostendat. d. c. Episcopi. Immo omnibus tam contra se quam contra alios de huiusmodi deponentibus uel testificantibus, aut certe confitentibus, credendũ est, dummodo non deprehendantur capitales inimici, vel in aliis insanire, ut in opusculo nostro deductum est, non obstante aliqua illusione, quæ in talibus sæpius interuenit. In principalibus .n. propter quæ deprehenduntur apostatæ uel hæretici, non illuduntur. Sicut in abrenunciatione fidei & baptismi, in adhesione sacramentorũ, in homagio facto diabolo, & aliis pluribus nefandissimis. Quod uero additur, qđ

Conclusio quarta falsa

Reprobatio.

possent

culosa, quod sunt magis occulta, & ob hoc facilo remedium adhiberi non possit.

Vbi Aduersarius iudicandus venit atque damnandus, alios gestis procedentibus damnare verbis. Cap. VIII.

INquisitores debent facere adiurare illam opinionē, quod eatur ad ipsum ludum, seu quod portentur personæ de loco ad locum in corpore: & vere, cum talis opinio sit reprobata: quod puto notandum. O miram viri præsumptionem, o detestandā insaniam. Non abiurātur coram Inquisitoribus nisi hæreses: non abiurant nisi hæretici. Ergo ne hæresis erit illa opinio, quam domini Inquisitores defendunt, & secūdum eam iudicant extrema damnatione dignos fidei inimicos, quam Illustres Theologi, nec non Canonistæ veram & catholicam esse probant? O extremam viri stoliditatem. A quo reprobata est hæc opinio? nonne ab vno solo fic delirante iurista, vt omnes sapientes theologos ad risum prouocet reprobatio eius? Theologi igitur omnes, immo Iudices ipsi domini Inquisitores totius Italiæ, Franciæ, Germaniæ, Hispaniæ, qui huius opinionis sunt, & secundum eam inuicte defendunt Christi fidē, pestiferos apostatas e medio tollentes, coram Inquisitoribus adiurabunt? Quis autem erit in causa fidei iudex, si iudices ipsi iudicandi veniunt? Certe bonum iam erit ut S. D. N. constituat hunc præclarum virū iudicem vniuersalē contra Inquisitores. Sed melius est vt suæ saluti consulentes Inquisitores hūc virum de hæresi ex hoc suspectum, quod opinionem reprobat quæ firmitatem suscipit ex sacris literis Pontificūm decretis: in multis etiam deprehensum a veritate fidei in hoc suo opere deuiare, præoccupent: & contra eum cito procedant tanquam de hæresi vehementer suspectū, necnon hæreticorū fautorem, defensorem, ac pro modulo suo sanctissimi officii fidei impeditorem Publiceq; (nisi humilietur) dehonestatū, omnē hæresim & fautoriam abiurare faciant, quando redire ad Ecclesiæ gremium voluerit: vel certe obstinatum tradant brachio seculari: vel etiam damnent, & igni publico iudicio tradant eius hoc opus ignorantiæ plenū & infidelitate refertum. Ne forte si fuerint negligentes, plures pariantur ei similes aduersarios. Non possum non obstupescere, quanto magis attēdo conclusionis huius, immo authoris eius stultitiam. Si verum esset quod dicit iste misellus, Papa quoque cum faueat Inquisitoribus contra tales, Episcopi, eorumq; vicarij, cum sint cōiudices, Doctores quoque & omnes consiliarij concurrentes ad damnationem talium apostatarū, deberent hanc hæresim abiurare: & iste solus, qui has ineptias inuexit, fidelis erit, immo adiurantium iudex, & abiurationes ipse indicet

Conclusio quinta falsa & execrabilis. Reprobatio.

rant: & Doctores eisdem(sicut ipse expertus sum)obsequentissimos se gratis præstent zelo fidei, quam communiter (ut decet ueros christianos)inuicte tuemur. Et hęc dicta sint ad conclusiones erroneas Aduersarii,qui patribus Inquisitoribus obsequiosum se non præstitit,sed potius odiosum atque insensum, prouocans etiam alios sibi similes his suis scriptis,ut idem attentare nō uereantur. Sed comperta nunc per hæc nostra opuscula talium scriptorum illius & opinionum uanitate, spero quod tam ipse, quam alii resipiscent, & ad propria studia oculos, manus,calamumq; conuertent.

Explicit Apologia tertia de Lamijs. Incipit Quarta.

Vnum Oltradi apud quosdam Iuristas famosum dictum de Lamijs reprobatur.

POSITIS autem prædictis conclusionibus suis in prædicto tertio tractatu suo Aduersarius subnectit alias. 26. conclusiones seu regulas uel dicta, tam ex doctrina Oltradi famosissimi doctoris, quam ex propria officina. Quibus examinatis, nil falsitatis circa eas impugnare pro nunc occurrit, nisi unū quod refert in 10. conclusione ex consilio Oltradi. 210. Hoc,inquam, quod non omnis inuocatio dæmonum sapit hæresim manifestam, sed solum ea quæ dæmon inuocatur ut faciat,quæ non sunt ei propria,sed creatori, puta, ad prænuntiandum futura: non autem si inuocetur ad faciendum ea quæ non excedunt eius proprium facultatem, puta, ad tentandum fœminas de uenereis & huiusmodi, Nisi forte, inquit, fieret & hoc per modum adorationis, secus per modum imperii. Sed deceptus est Oltradus & omnis qui eum sequitur in hoc passu,putans,quod talis inuocatio, ad ea etiam quæ sunt dęmoni propria,quia non sapit hanc hæresim manifestam, quod uidelicet insinuet ex facto illo, esse aliquid dęmoni attribuendum, quod non est dęmoni proprium, puta futura cognoscere, ideo nullam sapiat, seu (quod idem est) simpliciter non sapiat hęresim manifestam. Quod est arguere a particulari ad uniuersalem negatiue contra regulas dialecticę, in proposito sic arguendo : Non sapit hanc hæresim manifeste, ergo non sapit hęresim manifeste : Sicut enim ex hoc, quod aliquis non est hic homo, puta Ioannes, non remouetur quin sit homo, potest enim esse Petrus; ita ex hoc quod inuocatio dęmonum ad ea quæ sunt dæmoni propria,nō sapit hanc hęresim,quod attribuatur dæmoni quod est Deo proprium,non remouetur quin sapiat aliam hęresim,

Opinio Oltradi.

Reprobatio.

vel infidelitatis speciem manifeste. Id autem non aduertit Oltradus i nec mirum, cum esset purus iurista nō habens ex propria professione subtilem cognitionem distinctionis hæresum uel specierum infidelitatis, nec prævalens iudicare quibus factis uel dictis talia deprehendantur, quę ad hæreses proprie spectant. Theologalis enim est hæc discussio, sicut etiam eorum proprium est de opposito infidelitatis, de sana inquam & perfecta fide Christi plene subtilissimeq; tractare. Dicendū est igitur, secundum sanctos Doctores sacrosq; Theologos, quod omnis inuocatio dæmonum ex hoc sapit hæresim manifestam, quod semper & inseparabiliter habet pactum infidelis amicitię cum dæmone tacitum uel expressum, uerbo uel facto, etiam si sacrificia desint. Dum enim faciunt homines id quod a solo dæmone institutum est fieri sub pacto inito saltem cū primo facti authore ad aliquid consequendum, alii qui primum in hoc imitantur, & quærunt ex facto illo a dęmone consequi quod expetunt, proculdubio ratum habent pactum quod prius interuenit, & sine quo nil consequi possent ab inuocato dæmone, & sic coniunguntur pactum tacitum & ipsi habere cum dæmone. Et quanto magis si aperta voce gestu uel nutu dęmonem inuocant, eius implorantes auxilium? Habere autem pactum quodcunque tacitum uel expressum cum dæmone, ad apostasiam pertinet a fide secundū Augu. & habetur. 26.q.7.c. Nō obseruetis: & secūdum sanctum Thom. in 2. dist. 7.q. 2.art. 2. quia talia quę excedunt etiam hominis facultatem (ex hoc enim dæmonem inuocat homo, quia per se non potest) non sunt expetenda fieri per virtutem dęmonis, neque quo ad principium uel medium, neque quo ad complementum operis: sed a nullo cū mala sunt quæ petantur: vel si bona, a Deo solo, vel ciusdem virtute ab amicis illius. Iuxta illud Isa. 8. Nunquid populos non quæsiit a Deo visionem pro viuis & mortuis? Vnde inuocādo dæmonem in talibus non tanquā Dei amicū, coniungitur ad eum recurrere tanquam ad Deum suum, & habere pacta cum eo infidelis amicitię: & consequenter apostatasse a fide. Talis autē apostasia ad hæresim pertinet: immo est omnis infidelitatis grauissima, vt patet per S Tho. sec. 2.q 22 art. 1. comprehendens virtualiter omnes hęreses, si simpliciter recedat quis a fide, & cultu veri Dei & domini nostri Iesu Christi, dæmoni adhærendo. Vnde absolute & sine distinctione omnis inuocatio dæmonis sapit hæresim manifeste. Sicut absolute & sine distinctione hoc dicit glo. in uerbo. Saperēt. c. Cum accusatus. de hæret. lib. vi. Nō est autem apostasia necessario hæresim pertinet omnis vocatio dæmonū, vel familiaritas in loquendo præcipue cū arreptitiis, etiam si mala sit. neque omne imperium, præcipue ex parte Dei: quod pertinet ad exorcistas. De ratione enim inuocationis est quædam subiectio habens annexas

nexas preces & cultum inuocantis ad eum qui inuocatur tanquam ad vltimum refugium in re pro qua fit inuocatio, quem cultum semper obseruant Necromantici & alii tales viri diabolici, etiam si non quærant a dæmone consequi nisi quæ possibilia sunt illi. Nullus enim negaret quin nefarias preces circa eras idolorum emittere, saperet hæresim manifeste, vt glo. in eodem verbo confirmat. etiam si taliter operans diceret se id non feciſſe, nisi ad consequendū dæmoni possibilia, puta, mulieris amorem. Hoc autem non est nisi propter pactum tacitum uel etiam expressum, quem ex hoc facto cum dæmonibus conuinci tur habere, quorum quidem idola plena sunt, & consequenter propter apostasiam. Ergo multo magis si ipse dæmon immediate per se inuocetur, & non mediante idolo, quacunque ratione uel causa. Non est igitur in hoc sequendus Oltradus vt pote qui ad pauca respexit, & præcipue non considerando quod de ratione inuocationis dæmonis est adoratio: quia cultus est cum subiectione, non referendo ad verum Deum. Inuocare enim in sacra scriptura pro actu latriæ sumitur. Vnde gl. super illud Gen. 4. Iste cœpit inuocare nomen Domini, sic dicit: Inuocare idē est quod colere & deprecari. Et gl. super illud Ro. 10. Quicunq; inuocauerit nomen Domini saluus erit. dicit: Inuocauerit se subiiciendo & colendo. Et proprie Deo deberi inuocationem patet per illud Isaiæ: Quærite Dominū dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Et in Psal. Inuoca me in die tribulationis. In cuius etiā signum per increpationem dicit Dominus populo rebelli & infideli. Iud. 10. Reliquistis me, & coluistis Deos alienos. Ite & inuocate Deos quos elegistis, quasi dicat, Deus tātū inuocari debet. Si ergo illi sūt dij vestri, inuocate eos. Et 3. Reg. 18. Dixit Helias sacerdotibus Baal. Inuocate nomina deorum vestrorum, & ego inuocabo nomen Dei mei. Vnde patet, quod inuocatio præcipitur fieri Deo ut actus latriæ: & hac eadem ratione prohibetur fieri dæmoni. Et consequenter omnis inuocatio est cū adoratione: nullaq; cum puro imperio: quia adoratio est de ratione inuocationis ut dictum est. Si autem per inuocationē, ipse communiter accipiat uocationem dæmonum, improprie loquitur, & in proposito non interuenit sola uocatio, sed uera inuocatio dæmonū, eo quod antequam Necromātici ac malefici dæmonibus imperent, uel eos ad uota cogant, præcedunt uarii cultus & obseruationes nefariæ, sapientes apostasiā a fide secundum iuris interpretationem, quod non nisi exteriora diiudicat. Nullo ergo modo est audiendus hoc in loco Oltradus. Sanctis ergo Doctoribus, quibus innititur pradicta glo. in uerbo Saperent, potius quam Oltrado acquiescendum & adhærendum est. Ex his omnibus patet, quod determinatio Aduersarii & prædictus eius tractatus, in nullo præualet contra patres Inquisitores, sed

multis

multis falsitatibus refertus & ineptiis, procul ab omnium sapientum oculis est abiiciendus. Et strigum pessima secta debet omni conatu per ipsos Inquisitores procul omni timore fugari ac exterminari, ad fidei defensionem, & domini nostri Iesu Christi laudem, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

FINIS.

Edita sunt hæc opera Anno Domini. MDXXV. Per R. In Christo Patrem F. Bartholomæum Spineum Pisanum Sacræ Theologiæ Doctorem Ordinis Prædicatorum Vitæ Regularis.

REGESTVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Omnia folia Z, tantum semifolium.

ROMAE,
In Aedibus Populi Romani.
M D LXXVI.
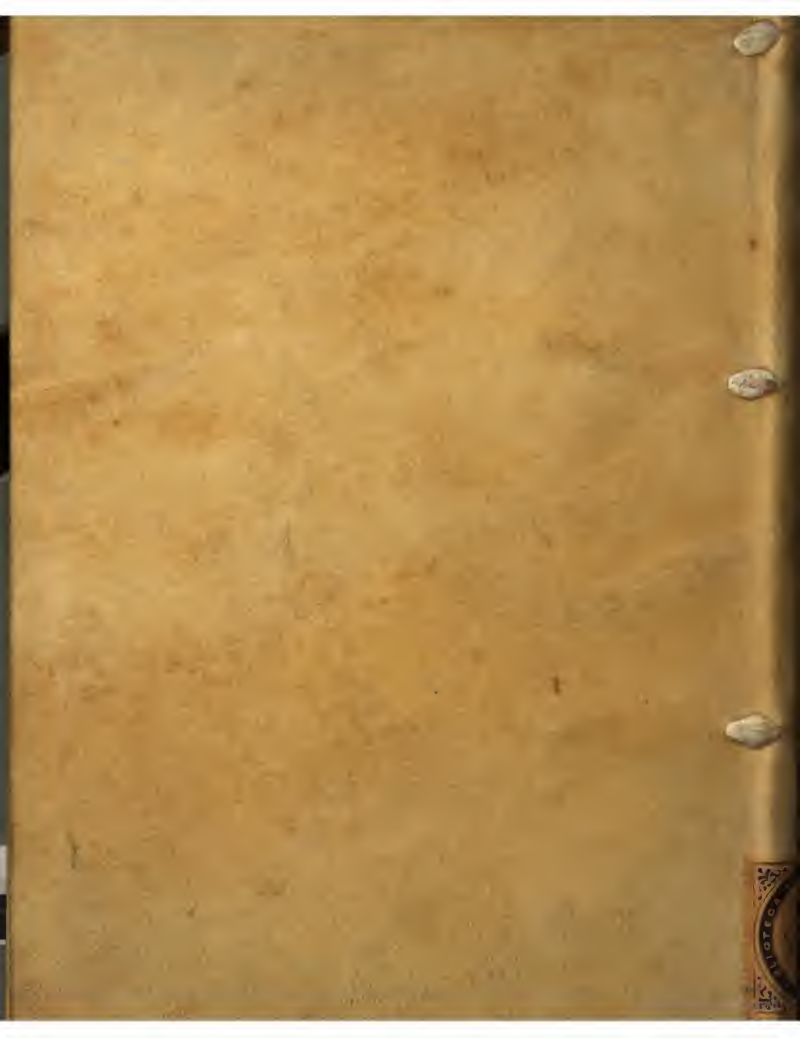
CAFOLLA
VINCENZA